

www.e-rara.ch

[Sententiarum libri IV]

Petrus

[Basel], [29. November 1489]

Universitätsbibliothek Basel

Persistent Link: <https://doi.org/10.3931/e-rara-14567>

Incipit primus liber de mysterio trinitatis

www.e-rara.ch

Die Plattform e-rara.ch macht die in Schweizer Bibliotheken vorhandenen Drucke online verfügbar. Das Spektrum reicht von Büchern über Karten bis zu illustrierten Materialien – von den Anfängen des Buchdrucks bis ins 20. Jahrhundert.

e-rara.ch provides online access to rare books available in Swiss libraries. The holdings extend from books and maps to illustrated material – from the beginnings of printing to the 20th century.

e-rara.ch met en ligne des reproductions numériques d'imprimés conservés dans les bibliothèques de Suisse. L'éventail va des livres aux documents iconographiques en passant par les cartes – des débuts de l'imprimerie jusqu'au 20e siècle.

e-rara.ch mette a disposizione in rete le edizioni antiche conservate nelle biblioteche svizzere. La collezione comprende libri, carte geografiche e materiale illustrato che risalgono agli inizi della tipografia fino ad arrivare al XX secolo.

Nutzungsbedingungen Dieses Digitalisat kann kostenfrei heruntergeladen werden. Die Lizenzierungsart und die Nutzungsbedingungen sind individuell zu jedem Dokument in den Titelinformationen angegeben. Für weitere Informationen siehe auch [Link]

Terms of Use This digital copy can be downloaded free of charge. The type of licensing and the terms of use are indicated in the title information for each document individually. For further information please refer to the terms of use on [Link]

Conditions d'utilisation Ce document numérique peut être téléchargé gratuitement. Son statut juridique et ses conditions d'utilisation sont précisés dans sa notice détaillée. Pour de plus amples informations, voir [Link]

Condizioni di utilizzo Questo documento può essere scaricato gratuitamente. Il tipo di licenza e le condizioni di utilizzo sono indicate nella notizia bibliografica del singolo documento. Per ulteriori informazioni vedi anche [Link]

Quod omnia sunt in quolibet trium. et per ipsos
et in ipso.

Quod non omnia que ex deo sunt etiam de ipso sunt.

DI. XXXVIII. Quibus modis dicitur esse
deus in rebus.

Quod deus non ubique est habitat. sed e converso.

Ubi erat deus antequam esset creatura.

Quod deus cum sit in omnibus rebus essentialiter
non tamen coinquinatur sordibus rerum.

Ubi deus sit ubique et per se. non tamen localiter: nec lo-
co nec tempore mouetur.

Quibus modis aliquid dicatur locale vel cir-
cumscribibile.

Quid sit mutari secundum tempus.

Utrum spiritus creati sint locales et circumscribi-
biles.

Quod deus est ubique sine locali motu.

DI. XXXVIII. An scientia vel prescientia dei sit
causa rerum vel e converso.

Utrum prescientia dei possit falli.

DI. XXXIX. Utrum scientia dei possit au-
geri. vel minui vel aliquo modo mutari.

An deus possit nouiter vel ex tempore scire vel
prescire aliquid.

Utrum deus possit scire plura quam scit.

Quod deus et per se et simul scit omnia.

DI. XL. An aliquis predestinatus possit dam-
nari: vel reprobis saluari.

Quid sit reprobatio dei: et in quibus conside-
retur: et quod sit predestinationis effectus.

DI. XLI. Utrum aliquod sit meritum obdura-
tionis vel misericordie.

De variis super hoc carnalium opinionibus
An ea que scit se deus vel prescit per se sciat vel
presciat: et per se scierit et prescierit.

DI. XLII. De omnipotentia dei quod dicatur
omnipotens. cum nos multa possumus que
ipse non potest.

Quod dicatur deus omnia posse.

Quod omnipotentia dei secundum duo consideratur.

DI. XLIII. Innectio per illos que deus dicitur
nil posse nisi quod vult et facit.

DI. XLIII. An deus possit facere aliquid
melius quam facit: vel alio vel meliori modo.

Utrum possit deus per omne quod potuit.

DI. XLV. De voluntate dei que essentia
dei est. et designis eius.

Quod licet idem sit deo velle quod esse. non tamen po-
test dici deus omnia esse que vult.

De intelligentia harum locutionum. deus scit
vel deus vult. deus scit omnia vel vult ali-
quid.

Quod dei voluntas summe bona causa est om-
nium que naturaliter sunt. cuius causa non est queren-
da. quod prima et summa causa est omnium.

Quibus modis accipitur dei voluntas.

Quod preceptio. prohibicio. promissio. consilium. ope-
ratio: nomine voluntatis interdum intelligi-
tur vel accipiuntur.

Utrum deus velit ab omnibus fieri ea que prece-
pit. vel non fieri ea que prohibet.

DI. XLVI. Quod voluntas dei que ipse est in
nullo cassari potest.

Quod intelligendum sit illud. Volo congregare
filios tuos et noluiisti. Et illud. Qui
vult omnes homines saluos fieri.

Utrum mala deo non ente vel volente fiant.

Quod intelligendum sit illud Augustini. ma-
la fieri bonum est.

De multiplici acceptione boni.

Quod mala vniuersitati valent.

Quod in deo non est causa vel sit deterior homo.

DI. XLVII. Quod voluntas dei de homi-
ne implet quocumque se vertat.

Ex quo sensu quidam dicunt fieri per dei vo-
luntatem.

Quare precepit deus omnibus bona facere
et mala vitare. et si non id ab omnibus vult im-
pleri.

Quod homo aliquando bona voluntate aliud. vult quam
deus. et mala idem quod deus.

DI. XLVIII. Quod dei voluntas per malas ho-
minum voluntates implet.

Utrum placuerit viris sanctis quod christus moreretur
et pateret.

Utrum passionem sanctorum debeamus velle.

Incipit primus liber
de mysterio trinitatis.

DI.

I.

Eteris

acnoue legi cō-
tinentiā dilige-
ti indāgie: etia
atq; etiā cōlide
rātib² nobis p-
uia dei grā ino-
tuit sacre pagi-
ne tractatū: cir-

ca res vel signa p̄cipue v̄lari. Ut em̄ egre-
gius doctor Aug⁹. ait in li. de doc. christi-
ana. Omnis doctrina: vel rerum est: vel si-
gnoruz. Sed res etiam p signa discuntur.
Proprie aut̄ hic res appellānt: q̄ non ad si-
gnificādū aliqd adhibent. Signa v̄o quo-
rum v̄sus est in significādo. Eorū aut̄: aliq̄
sunt quorū omis v̄sus est in significādo:
non in iustificādo. i. q̄bus nō v̄timur nisi
aliqd significandi grā: vt aliqua sacramen-
ta legalia. Alia que non solū significāt: sed
cōf̄rūt qd̄ intus adiūnet: sicut euangelica
sacra. Ex quo apte intelligit̄: q̄ hic appellē-
tur signa. res ille videlicet q̄ ad significan-
dū aliqd adhibent. Omne igit̄ signum:
etiā res aliq̄ est. Qd̄ em̄ nullares est. vt in
eodem Aug⁹. ait: oīno nihil est. Nō autē
ecōuerso oīs res signū est. q̄ non adhibet
ad significādū aliqd. Cūq; his inuenerit
theologorū speculatio studiosa atq; mode-
sta. diuinā scripturā formā p̄scriptā in do-
ctrina tenere aduertet. De his ergo nobis
adiū ad res diuinas aliq̄tenus intelligen-
das deo duce apire volētib²: differēduz
est: p̄mū de rebus. postea de signis dis-
seremus.

De rebus cōiuniter agit.

Id ergo in rebus

cōsiderādū est: vt in eodē Aug⁹. ait. q̄ res
aliesunt q̄bus fruendū est. alie q̄bus vien-
dum est. alie q̄ fruunt̄ et v̄tunt̄. Ille quib²
fruendū est: nos btōs faciūt. Istis quibus
v̄tendū est: tendentes ad beatitudinē adiu-
uamur. et q̄sū adminiculamur: vt ad illas
res q̄ nos btōs faciūt puenire. eisq; inhe-
rere possūmus. Res v̄o q̄ fruunt̄ et v̄tū-
tur nos sumus. q̄si inter v̄trasq; constituti
et angeli et sancti. Frui aut̄ est amore ali-
cui rei inherere p̄pter seip̄am. Vti v̄o ad
qd̄ in v̄sum venerit referre. ad obtinēdum
illud quo fruendū est. als abuti ē nō v̄ti.
Nam v̄sus illicitus abusus vel abusio no-

minari debet. Res igit̄ q̄t us fruendū
est sunt pater et filius et sp̄s sanctus. Eadē
tū trinitas q̄dam summa res est. cōisq; om-
nibus fruētib² ea. si tū res dici debet: et nō
rerum oīm causa: Si tū et causa. Non enī
facile pōt inueniri nomen qd̄ tante excellē-
tie cōueniat: nisi qd̄ melius dicat̄ trinitas
h̄: v̄nus deus. Res aut̄ q̄bus v̄tendū est:
mūdus est et in eo creata. Vn̄ Aug⁹. in eo-
dem. V̄tendū est hoc mūdus nō fruendū.
vt inuēibilia dei p̄ ca que facta sunt intelle-
cta conspiciant̄. i. vt de tp̄alibus eterna ca-
pian̄. Itē in eodē. In omnibus rebus ille
tū sunt q̄bus fruendū est: q̄ eterne et incō-
mutabiles sunt. Eteris aut̄ v̄tendum est.
vt ad illaz p̄fruitionē pueniat̄. Idē Au-
gusti. in li. x. de tri. Fruimur cognitis in q̄-
bus ip̄is p̄pter se volūtas delectata p̄qui-
escit. v̄timur v̄o eis que ad aliud referunt̄
quo fruendū est.

Item quid intersit inter frui et vti
aliter q̄ supra.

Notandum vero

q̄ idē Aug⁹. in li. x. de tri. aliter q̄ supra ac-
cipiens vti et frui: sic dicit. Vti est assume-
re aliqd in facultatē volūtatis. Frui aut̄ est
v̄ti cū gaudio: non adhuc spei: sed iaz rei.
Itē oīs q̄ fruūt̄: v̄tis. Assumit em̄ aliqd i
facultatē volūtatis cū fine delectatōis. Nō
aut̄ oīs q̄ v̄tis: et fruūt̄. si id qd̄ in facultatē
volūtatis assumit: nō p̄pter ip̄m. sed p̄pter
aliū appetit. Et attēde q̄ videt̄ Aug⁹. dice-
re illos frui tū q̄ in regaudēt: nō iā in spe.
et ita in hac vita nō videmur frui: s̄ tū v̄ti.
vbi gaudem² in spe. cū supra dictū sit frui
esse amore inherere alicui rei p̄pter se. Quā-
liter etiam hic multi adherent deo.

Determinatio eorum que viden-
tur contraria.

Hec ergo que sibi

tradidere vident̄: sic determinam²: dicen-
tes nos et h̄ et in futuro frui. s̄ ibi p̄prie et p̄-
fecte et plene vbi p̄ sp̄m videbim² q̄ frue-
mur. Hic aut̄ dū in spe ambulamus: frui-
mur qd̄. s̄ nō adeo plene. Vn̄ in li. x. de tri.
Fruimur cognitis in quibus volūtas est. Aug⁹.
Idē in li. de doc. christiana ait. Angeli il-
lo fruētes iā beati sunt. quo et nos frui de-
sideram². et q̄tū in hac vita iā fruimur: vt
p̄ speculū in enigmate. tanto n̄ram pegri-

Aug⁹.
De reb² que
fruunt̄ et v̄tis
quid sit frui
et vti.

Aug⁹.
De reb² que
fruunt̄ et v̄tis
quid sit frui
et vti.

Aug⁹.
De reb² que
fruunt̄ et v̄tis
quid sit frui
et vti.

Aug⁹.
De reb² que
fruunt̄ et v̄tis
quid sit frui
et vti.

Aug⁹.
De reb² que
fruunt̄ et v̄tis
quid sit frui
et vti.

Aug⁹.
De reb² que
fruunt̄ et v̄tis
quid sit frui
et vti.

Aug⁹.
De reb² que
fruunt̄ et v̄tis
quid sit frui
et vti.

Aug⁹.
De reb² que
fruunt̄ et v̄tis
quid sit frui
et vti.

Aug⁹.
De reb² que
fruunt̄ et v̄tis
quid sit frui
et vti.

Aug⁹.
De reb² que
fruunt̄ et v̄tis
quid sit frui
et vti.

Aug⁹.
De reb² que
fruunt̄ et v̄tis
quid sit frui
et vti.

Aug⁹.
De reb² que
fruunt̄ et v̄tis
quid sit frui
et vti.

Aug⁹.
De reb² que
fruunt̄ et v̄tis
quid sit frui
et vti.

Aug⁹.
De reb² que
fruunt̄ et v̄tis
quid sit frui
et vti.

Aug⁹.
De reb² que
fruunt̄ et v̄tis
quid sit frui
et vti.

Aug⁹.
De reb² que
fruunt̄ et v̄tis
quid sit frui
et vti.

Aug⁹.
De reb² que
fruunt̄ et v̄tis
quid sit frui
et vti.

Aug⁹.
De reb² que
fruunt̄ et v̄tis
quid sit frui
et vti.

Aug⁹.
De reb² que
fruunt̄ et v̄tis
quid sit frui
et vti.

Aug⁹.
De reb² que
fruunt̄ et v̄tis
quid sit frui
et vti.

Aug⁹.
De reb² que
fruunt̄ et v̄tis
quid sit frui
et vti.

Aug⁹.
De reb² que
fruunt̄ et v̄tis
quid sit frui
et vti.

Aug⁹.
De reb² que
fruunt̄ et v̄tis
quid sit frui
et vti.

De reb² que
fruunt̄ et v̄tis
quid sit frui
et vti.

De reb² que
fruunt̄ et v̄tis
quid sit frui
et vti.

De reb² que
fruunt̄ et v̄tis
quid sit frui
et vti.

De reb² que
fruunt̄ et v̄tis
quid sit frui
et vti.

De reb² que
fruunt̄ et v̄tis
quid sit frui
et vti.

De reb² que
fruunt̄ et v̄tis
quid sit frui
et vti.

De reb² que
fruunt̄ et v̄tis
quid sit frui
et vti.

De reb² que
fruunt̄ et v̄tis
quid sit frui
et vti.

De reb² que
fruunt̄ et v̄tis
quid sit frui
et vti.

De reb² que
fruunt̄ et v̄tis
quid sit frui
et vti.

De reb² que
fruunt̄ et v̄tis
quid sit frui
et vti.

2a opmo

ad amant

fructus

ad deo finem

Arguit per locum ad diffin

line solut

et
vltim

2a ppo

Augusti.

Np
huius uirgine ad amant qz deo
no est carnis ingratia ita
qz pnt effat

ponit Epilogu
que dicta sunt

in deo pnt
ad fruunt elatit et pnt
ad carnis deo pnt
obedire

tudine amande sunt. Ad si ita est: g eis fruendum non est. Aliis vo contra videt. s. qz fruendum eis sit. qz ppter se petende r amade sunt. Et hoc pfirmant autoritate Ambro. qui ait sup illum locum. eple ad Gal. Fructus aut spūs est charitas. gaudium. pax. patia rē. hic nō noiat opa sed fructus. qz ppter se petenda sunt. si vo ppter se petenda sunt. g r ppter se amāda. Nos autē hāc que vident autoritatū repugnātiā de medio eximere cupiētes dicim⁹: qz virtutes ppter se petēde r amāde sunt: r tñ ppter solā bñtudinē. Propter se qdē amandē sunt. qz delectant sui possessores sincera r sancta delectatōe. r in eis pariūt gaudiū spūale. Verūtñ nō est hic cōsistendū: s vltra gradiendū. Non hic hereat dilectiōis gressus. neqz hic sit dilectiōis termin⁹. sed referat hoc ad illud summū bonum cui soli oīno inherendū est. qz illud ppter se tñ amandū est. r vltra illud nihil qrendū est. illud est enī supmus finis. Iō Aug⁹. dicit qz eas diligim⁹ ppter solā beatitudinem: nō qn eas ppter se diligam⁹. s qz idipm qz eas diligim⁹: referim⁹ ad illud summū bonum cui soli inherendū ē: r in eo pmanendū. finis qz leticie ponēdus. qre vtutibus nō est fruendū. S3 dicit aliqz. Frui ē amore inherere alicui rei ppter seipam: vt predict⁹ ē. Si g ppter se vtutes amādesūt: r eis fruendū est. Ad qd dicim⁹ i illa descriptiōe vbi dicit: ppter seipaz. intelligēdū est tñmō vt. s. amēf. ppter seipam tñ: vt nō referat ad aliud. s ibi ponat finis: vt supra ostendit Aug⁹. dicens. Si inhereris atqz pmaneris finē ponens leticie. tunc vere r pzie frui dicēdus es. qd nō est faciendū nisi i illa trinitate. i. summo r incōmutabili bono. Utendū est ergo vtutibus: r p eas fruendum summo bono. Ita r de volūtate bona dicimus. Unde Aug⁹. in li. x. de trinit. ait. Volūtas est p quā fruimur: ita r vtutes fruimur nō eis nisi forte aliq dicit sit deus: vt charitas. de q post tractabim⁹.

Epilogus.

b

Omnium igitur que dicta sunt. ex quo de rebus specialiter tractauimus: hec summa est. Et alie sunt quibus fruendum est. alie quibus vtendū est. alie que fruunt r vtunt. r inter eas qbus vtendū est. etiaz qdam sunt p qas fruimur: vt virtutes r potentie animi. que sunt naturalia bona. De quibus omnibus anteq

de signis tractemus: agendū est. ac pimum de rebus qbus fruendū est. s. de sancta atqz indiuidua trinitate.

Ista est secunda pars principalis huius libri. In qua magr determinato pbenio: inci pte suum tractatū in quoz libros ptiales diuidere. Cuius ratio fm pfm est. qz scientie secant quemadmodum r res de qbus sunt. In quozum pmo libro magr agit de deo absolute fm rationem sue naturalē pfectionis. In secundo agit de eo in qtum eius potentia relucet in effectu creationis. In tertio agit de ipso in qtum claret eius sapientia in opere redēptiōis. In quarto agit de eo in qtum eius bonitas seu clementia refulget in fructu glorificationis. Quantum igitur ad primum librum magister duo facit. Primo pmititit quedam generalia quasi totū oporis pibamina. Secundo suam intentionem exequitur. et hoc in pncipio secunde distinctionis: que incipit ibi. Hoc itaqz vera. In prima enī huius libri distinctione magister tria facit. Primo determinat suū intentum. Secundo mouet questiones circa determinata. Tertio determinata breuiter recapitulat. Primum facit a pncipio distinctionis vsqz ibi. Cum autem homines. Secundū vo ab inde vsqz ibi. Omnia igitur que dicta sunt. Tertium vo ab inde vsqz ad finem distinctionis istius. Et in istis videtur stare sententia pntis distinctionis in generali. In speciali vo sententia magistri stat in tribus propositiōibus. quarū prima est. Totaz sacram paginam cōstat specialiter circa res r signa versari. Et hanc pbat magister autoritate beati Augustini. vj. ca. de doctrina christiana dicētis. Quis doctrina vel rez est vel signorum. Et intelligit hic p signa non terminos significantes ad placitum ipius instituentis: sed quasdam res exteriores ex diuina ordinatiōe aliqd significātes. cuiusmōi sunt sacra cum suis materijs tam veteris q noue legis. Per res vo intelligit res absolutas p terminos significabiles: q. s. ita cadunt sub determinatiōe cōsideratiōis sacre scripture: q vltēr⁹ nihil spēaliē designāt. vt est de⁹. xps creatura r hmōi. Qz aut sacra tam veteris q noue legis aliqd significēt: patet. qz sacra veteris legis significabant inuisibile grām quam nō cōferebant. sacramenta vo noue legis significant grātā inuisibilem. quam etiā conferunt qtum ex tpe ipoz. vt plenius patebit in quarto huius. Et subdit q omne signum est res aliqua. quia quod nō est res aliqua. omni nō nihil est. vt dicit Aug⁹. in eodē. r nō ecōtra cōmunes res est signū. qz aliqz sunt res nihil significantes. Et tandē subinfert q pmo sit determinandum de rebus. r postea de signis. Secūda ergo propositiō est hec. Sola trinitate increata est pzie fruendum. Patet hec ppositiō varijs sanctorū doctorū autoritatibus. Et pbat rōe sic. Illo solo est fruendum quod ppter se r nullum aliū finē est diligendum. sed hoc solū est trinitas increata. igit ea tñ p pte est fruendum. r per consequēs ppositiō vera. Dūis ratiōis maior ptz p descriptionem fruitionis in lra qua dicit. frui est amor inherere alicui rei tātum ppter seipam. Minor probatur sic. Sola trinitas increata est nostrorum beatificatiua. igit ipa sola est ppter se finaliter diligenda. Consequentia tenet ex verbis beati Augustini dicentis. Dicim⁹ ea re nos frui quā diligimus ppter se. r ea nob fruendum esse tñ qua efficiamur beati. Antecedēs ptz ex textu vbi dicit. Res quibus fruendum est sunt pater filius r spūsanctus. r per consequēs ppositiō vera. Tertia ppositiō est hec. Vltus r fruitionis distin-

De pntis
Crispina
Admptio
glorifico.

frui.

Dasso sermone enū fate^r i vnu
Esse deū de quo pluriā scripta sūt

DI.

II

etione accipimus penes relativam et absolutam dilectionis inhesionem. Paret hec propositio in textu per terminorum descriptionem. Alii dicunt. Frui est rei amore re inherere solum propter seipsum. Sed uti et re amore inherere non finaliter propter seipsum. In quantum ordinata est ad illam quam fruendum est. igitur propositio vera. Consequenter circa ista tria movet ut biba quousque primum est. An hominibus sit fruendum. Et dicendum est: quod non simpliciter sed in deo. Et cum dicitur. homo frui hominem: sed deo frui in homine. Secundum est. An timor dei ad nos sit usus vel fructus. Dicendum est. quod non sit usus. quia deus non diligit aliquid propter aliud a se. sed omnia diligit propter ipsius propriam bonitatem. Tertium est. An virtutes sit fructuandum. Respondet quod non nisi instrumentaliter. eo quod non querunt propter se sed propter beatitudinem et propter deum. Et in his stat sententia beati distinctionis in speciali.

De mysterio trinitatis et unitatis, a

DI.

II

August.

De itaqz ve

Ita ac pia fide tenendus est: qd trinitas sit vnus ⁊ solus verus deus: vt ait Augustin⁹ i primo libro de trinitate. s. pater ⁊ fili⁹ ⁊ spiritus sanctus. ⁊ hec trinitas vnus eiusdez qd substantie ve essentie dicit. credit ⁊ intelligit. que est summum bonū. qd purgatissimis mentibus cernitur. Absentis eniz humane acies inualida: in tam excellenti lucenō figit nisi p iusticiam fidei emūdetur. Idem in li. retract. Non approbo qd i oratione dixi. Deus qui non nisi mundos verum scire voluisti. Responderi eniz potest multos etiam non mundos multa scire vera. De hac re ergo summa ⁊ excellentissima cum modestia ⁊ timore agendus ē. ⁊ attentissimis auribus atq deuotis audiendum: vbi querit vnitas trinitatis patris scz ⁊ filij ⁊ spūs sancti. quia nec piculosi alibi erratur. nec laborosius aliquid queritur. nec fructuosius aliqd inuenit. Pro inde omnis qui audit ⁊ legit ea que de ineffabili ⁊ inaccessibili luce diuinitatis dicuntur. studeat imitari atq seruare: quod venerabilis doctor Augustinus in primo libro de trinitate de seipso ait. Nō pigebit me inquit sicubi hesito querere. nec pudebit sicubi erro discere. Quisquis ergo audit hoc vel legit. vbi pariter certus est: pgar mecum. vbi pariter hesitat: qrat mecum. vbi errorem suuz cognoscit: redeat ad me. vbi mecum: reuocet me. Ita ingrediamur simul charitatis viam tendentes ad eu: de quo dictum est. Querite faciem ei⁹ sp

Que fuerit intentio scribentium
de trinitate. b

Omnes autem ca-

tholici tractatores: vt in eodem .j. lib. Augustinus ait. Qui de trinitate q̄ de? ē scripserunt: hoc intenderūt s̄m scripturas docere. q̄ pater ⁊ filius ⁊ spūssanctus vnus sint s̄be ⁊ inseparabili equalitate vnus sint deus. vt sit vnitas in essentia: ⁊ pluralitas in psonis. Ideoq; non sunt tres dīj. s̄ vn⁹ deus. licet pater filium genuerit: ⁊ ideo filius non sit qui pater est. filiusq; a patre sit genitus. ⁊ ideo pater non sit qui filius est. ⁊ spūssanctus nec pater sit nec filius. s̄ tantum patris ⁊ filij. spiritus vtriq; coequalis ⁊ ad trinitatis p̄tinentis vnitatem. Teneamus ergo patrem ⁊ filium ⁊ spūm sanctum vnum esse naturaliter deum: vt ait Aug⁹. in li. de fide ad petrum. Neq; tamen ipsūz patrem esse qui filius est. nec filium ipsum esse qui pater est. nec spūm sanctum ipsum esse qui pater est aut filius. Vna est enī patris ⁊ filij ⁊ spūssancti essentia. quā greci *homoousion* vocant. in qua non est aliud pater. aliud filius. aliud spūssanctus. q̄ vnus sit p̄sonaliter alius pater. alius filius. alius spūssanctus.

Quis ordo sit seruandus cum de
trinitate agitur.

Leterum ut in pri-

mo li. de trini. Aug⁹. docet. pmo fm auto-
ritates sanctarum scripturarum. vtrum si
des ita sc habeat demonstrandū est. Bein
de aduersus garrulos ratiocinatores ela-
tiores magis q̃ capaciores rōibus catho-
licis ⁊ similitudinio⁹ cōgruis: ad defēso-
nem ⁊ assertionem fidei vtendū est: vt eoz
indisitionib⁹ satiffaciētes. māfuetos pleni⁹
instruamus. ⁊ illi si nequiverint inuenire
quod queritur: de suis mentibus poti⁹ q̃
de ipa veritate. vel de nostra disertio: cō-
querant^r.

Testionia sãctorũ de trinitate. Q

Proponamus er

go in medium veteris ac noui testam^{en}ti
autoritates qbus diuine vnitatis atq; trini
tatis veritas demōstret^{ur}. ac p^{ri}mū ipa legis
exordia occurrant. vbi Moyses ait. Au
di isrl dñs de^{us} tu^s de^{us} vn^{us} ē. **Gr̃e.** Ego suz
dñs de^{us} tuus qui eduxi te de terra egypti.

Augusti.
in li. retrac
vbi dixi d pa
tre z filio. q
gignit z quē
gignit vnum
est. dicēdum
fuit vnū sūt.
sicut ipa ve
ritas aperte
loq̃t dicens.
Ego z pater
vnū sumus.

lychion

pr. in 4. d. qd. filiz p. maliz

[illegible]

Ab. h. et fuit pp. Sub

Augusti.

ad p[ro]p[ri]etatem
p[ro]p[ri]etatem ad p[ro]p[ri]etatem

III
a p p o n i a l e g a l u

11= Gent^o v

13 f. 100.

Ambro. non erunt tibi alii dñi pter me. Ecce h̄ signi-
ficauit vnitatem diuine nature. Deus em̄
et domin⁹ vt ait Ambro. in j. li. de tri. no-
men est nature. nomen est potestatis. Itē
alibi deus loquens ad Moysen ait. Ego
sum qui sum. et si quesierint nomen meum:
vade et dic eis. Qui est misit me ad vos.
Dicens enim Ego sum: non nos sumus:
et qui est: non qui sumus. apertissime de-
clarauit vnum solum deum esse. In canti-
co etiā in Exodi legit. Domin⁹ omnipo-
tens nomen eius. Non ait: domi: vnitates
volens significare. p̄sonarū quoq; plu-
ralitatem et nature vnitatem simul ostēdit
domin⁹ in Gen. dicens. Faciam⁹ hominē
ad imaginem et similitudinē nostram. Di-
cens enim: faciamus et nostram: pluralita-
tem p̄sonarū ostendit. dicens vō imaginē:
vnitatem essentie. At enī dicit Aug⁹. in li.
de fide ad petrū. Si in illa natura patris et
filij et spūs sancti vna esset tñ p̄sona: non di-
ceret faciamus hominē ad imaginem et si-
militudinē nostrā. Cum enī dicit ad ima-
ginem. ostendit vnam naturā esse: ad cui⁹
imaginem homo fieret. cum vō dicit: no-
stram. ostendit eundem deum non vnam:
s̄ p̄ures esse p̄sonas.

Ap̄te ostendit q̄ nec solitudo nec
diuersitas nec singularitas ibi est
sed similitudo.

Hylarius **Hylarius quoq; i**
li. iij. de tri. dicit his v̄bis significari q̄ in
trinitate nec diuersitas est nec singularitas
vel solitudo. sed similitudo et p̄litas siue
distinctio. Alit enim sic. Qui dixit faciam⁹
hominē ad imaginem et similitudinē no-
stram: inuicem esse sui similes in eo q̄ dicit
imaginem et similitudinē nostram ostē-
dit. Imago enī solā nō est. et similitudo nō
sibi est. neq; diuersitates duobus admisce-
ri alterius ad alterum similitudo p̄mittit.
Item idē in. iij. li. Absolutius voluit in-
telligi significationem hanc non ad se esse
referendam tñ: dicendo faciam⁹ hominē
ad imaginem et similitudinē nostrā. p̄ro-
fessio enim consortij sustulit intelligentiā
singularitatis. quia consortium aliq̄d nec
potest esse sibi p̄p̄i solitario. neq; rursum so-
litudō solitarij recipit faciamus. neq; quis
q̄ alieno a se loquit nostrā. vterq; ergo ser-
mo. s. faciamus et nram: vt solitarium eun-
demq; nō patit. ita neq; diuersum a se alie

numq; significat. Solitario cōuenit facis
et meā. Nō solitario vō cōuenit dicere: fa-
ciamus et nram. vterq; p̄mo vt non solita-
rium tñ. ita neq; differentē esse vt diuersū
esse significat. Nōq; nec solitari⁹ nec di-
uersus est p̄fessus. Ita q̄ dē ad cōm si-
bi cū deo imaginē eandēq; similitudinē
hoim̄ replē opari: vt nec significatio effi-
cientis admittat intelligentiā solitudinis. nec
opatio cōstituta ad eandem imaginem vt
similitudinē patiat diuersitatē diuinitatē.
In his v̄bis Hylarius pluralitatē p̄sona-
rum voluit intelligi noīe p̄sortij. atq; cōsi-
gnificauit noīe p̄sortij vel p̄litalitatis: nō po-
tū aliq̄d s̄ remoueri. p̄litalitas enī vel con-
sortij p̄sonarū cum dicitur solitudo vt singula-
ritas negat. cum dicim⁹ p̄les esse p̄sonas:
significam⁹ q̄ nō est vna sola. Itē hylari⁹
volēs ista subtilitē et sane intelligi: ait. p̄ro-
fessio consortij sustulit intelligentiā singula-
ritatis. Nō dicit posuit aliq̄d. Ita etiā cū
dicim⁹ tres p̄sonas. singularitatē et solitu-
dinē tollim⁹. Et q̄ p̄ nō est sol⁹. nec fili⁹
ē solus. nec spūs sanctus est sol⁹. significamus
q̄ nec p̄ tñ ē et fili⁹. nec p̄ tñ et spūs sanctus.
nec fili⁹ tñ et spūs sanctus. De b̄ autē sequen-
ti plenius age: vbi etiā fm̄ q̄d filies dicantur
tres p̄sone. et vtrū aliquo mō sit ibi di-
uersitas vel differentia: ostendēt.

Ad idē quod ceperat redit vt ali-
as auctoritates supponat.

Nūc vero ad pro-
positum redeamus. et ad ostendendū p̄so-
narum pluralitatem: atq; essentie diuine vni-
tatem. alias sanctorū auctoritates induca-
mus. Moyses dicit. In p̄ncipio creauit
deus celum et terrā. p̄ deum significās pa-
trem. p̄ p̄ncipium filium. Et p̄ eo q̄ apud
nos deus dicit: hebraica veritas habet he-
loym. q̄d est p̄lale huius singularis q̄d est
hel. Nō ergo nō est dictū hel q̄d est deus:
s̄ heloym q̄d interpretari pōt dii siue iudices:
ad p̄litalitatem p̄sonarū referē. Ad quā etiā
illud attinere videt quod diabolus p̄ ser-
pentem dixit. Eritis sicut dii. p̄ro quo in
hebraico habet heloym. ac si diceret. Eri-
tis sicut diuine persone. Ille etiam maxi-
mus prophetarum et regum Dauid. qui
suam ceteris p̄fert intelligentiam dicens.
Sup̄ senes intellexi: vnitates diuine natu-
re ostendens: ait. Dñs nomen est illi. non
dicit domi. Alibi etiā eiusdē vnitatē et eter-

Ad imaginē et si-
militudinē nram

Item hylarij

q̄ p̄sona et p̄sonarū
quo ad p̄sonas

Aug⁹

p̄mo q̄d vnde valde q̄d p̄sona
q̄d ad p̄sona et p̄sonarū

Deus q̄d p̄sona
a nob̄ dicit

2. p̄ v̄bi q̄d cōuenit de v̄bi q̄d
nōne attributū p̄sonarū q̄d

3. p̄ v̄bi q̄d cōuenit de v̄bi q̄d
nōne attributū p̄sonarū q̄d

q̄d p̄sona et p̄sonarū
quo ad p̄sonas

q̄d p̄sona et p̄sonarū
quo ad p̄sonas

q̄d p̄sona et p̄sonarū
quo ad p̄sonas

q̄d p̄sona et p̄sonarū
quo ad p̄sonas

q̄d p̄sona et p̄sonarū
quo ad p̄sonas

q̄d p̄sona et p̄sonarū
quo ad p̄sonas

DI.

II

nitatē filii ostendēs: ait ex psona dei. Israel si me audieris nō erit in te de⁹ recens. neq; adorab deum alienū. Aliud horū vt dicit Ambro. in li. j. de tri. significat eternitatē. aliud vnitatē sube indifferētis. vt neq; posteriorē p̄re: neq; alteri⁹ diuinitatis filiū vel spūm sanctū esse credam⁹. Nā si p̄re posterior ē fili⁹ vel spūm sanctus: recēs ē. et si vnus nō est diuinitatis: alienus ē. S; nec posterior est. q; recēs non ē. nec alien⁹: q; ex p̄re natus est filius. ex p̄re p̄cedit spūm sanctus. Alibi q; distinctionē psonarū insinuās: ait. Verbo dñi celi firmati sunt: et spū oris ei⁹ oīs v̄tus eorū. Alibi etiā ait. B̄ndicat nos de⁹ deus n̄r. b̄ndicat nos de⁹: et metuāt eū oēs fines terre. Trīna enī cōfessio dei: trinitatem exprimit psonarū. vnitatē v̄o essentie apit cū singulari subiungit eū. Esaiās q; dicit se audisse seraphim clamātia. Sanctus sc̄tus sc̄tus dñs de⁹. Idem h̄ q; dicit sc̄tus: trinitatē significat. p hoc qd subdit dñs deus. vnitatem essentie. Dauid quoq; eternā filij generationē apte insinuat ex psona filij: dicēs. B̄ns dicit ad me. filius me⁹ es tu: ego hodie genui te. De hac generationē ineffabili Esaiās ait. Generatio⁹ ei⁹ q; enarrabit. In lib. q; Sap. eternitas filij cum p̄re mōstrat: vbi sapia ita loquit dñs possedit me ab initio viarū suarū. q; quicq; faceret a p̄ncipio. ab eterno ordinata sum anteq; terra fieret. nec duz erant abyssi. et ego iam concepta eram. necdum fontes. necdū montes aut collēs. et ego p̄turiebar. adhuc terrā non fecerat: et cardines orbis terre. qñ p̄parabat celos aderā. qñ appendebat fundamēta terre: cū cō erā cūcta cōponens. et delectabar p singulos dies. ludens corā eo. Ecce aptum de eterna genitura testimoniū: quo ip̄a sapia perhibet se añ mūdū p̄ceptā esse et parturiri. id est genitā. et apud p̄rem eternalit̄ existere. Ip̄a etiā alibi ait. Ego ex ore altissimi p̄dū p̄mogenita añ oēs creaturā. Adicheas q; ppheta eternā v̄bi generationē et tēporalē ex Maria simul insinuauit: dicēs Et tu bethleem ephrata puulus es in milibus iuda. ex te egrediet̄ qui sit domiator i israel. et egressus eius ab initio a diebus eternitatis.

Spēalia testimonia de spū sc̄to. g

De spū sc̄to etiā
exp̄sa documēta in ve. testa. habem⁹. In Gen. añ legis. Spūs dñi ferebat sup aq̄s

Et dauid dicit. Quo ibo a spū tuo. In libro Sap. dicit. Spūs sanct⁹ discipline effugit et fictū. benignus est enī spūs sapie. Esa. q; ait. Spūs domini sup me.

De testimonijs noui testamēti. h

Nūc vero post te

testimonia veteris testamēti: de fide sancte trinitatis et vnitatis ad noui testamēti auctoritates accedam⁹. vt i medio duū aimalium. i. testamentorū: cognoscat veritas. et forcipe de altari sumat̄ calculus quo tangant̄ ora fidelium. Dñs itaq; xps vnitatem diuine essentie ac psonarū trinitatem: apte insinuat dicēs apostol. Ite baptizate omnes gentes in noie p̄ris et filij et spū sancti. In noie vtiq; ait. vt Ambro. ait in j. li. de trini. nō in noibus. vt vnitas essentie ostēdatur. p nomina tria que supposuit: tres esse psonas declarauit. Ip̄e etiā ait. Ego et pater vnū sumus. vnū dicit: vt ait Ambro. in eodem. ne fiat discretio p̄tatis nature. et addidit: sumus: vt p̄rem filiumq; cognoscat. s. vt p̄fectus pater filiū p̄fectum genuisse credat̄. et q; pater et filius vnū sunt nō confusiōe p̄sonē: s; vnitate nature. Iohānes q; in eplā canonica ait. Tres sunt q; testimoniū phibent in celo. p̄r. v̄bū et spū sc̄tus. et hi tres vnū sunt. Ip̄e etiā in initio euāgelij sui ait. In p̄ncipio erat v̄bū: et v̄bū erat apud deū. et de⁹ erat v̄bum. vbi apte ostēdit filiū sp̄ et eternalit̄ fuisse apud p̄rem: vt aliū apud aliū. Ap̄ls q; apte trinitatē distinguit dicēs. Nō isit deus spūm filij sui in corda n̄ra. et alibi. Si spūs ei⁹ q; suscitauit iesum habitat in nob̄. et. Itē alibi trinitatem atq; vnitatē euidentissime cōmēdat dicēs. Quia ex ip̄o et p ip̄m et in ip̄o sunt oīa. ip̄i gl̄ia. Ex ip̄o ait: vt aug⁹. in li. de tri. ait: ppter p̄rem. p ip̄m dicit p̄p̄ filij. in ip̄o p̄p̄ spūm sc̄tū. Idem h̄ v̄o q; nō ait ex ip̄is: per ip̄os et in ip̄is. nec ait ip̄is gl̄ia: s; ip̄i. insinuauit hāc trinitatem vnū deū esse. s; q; single pene sillabe noui testamenti: hanc ineffabilē vnitatis atq; trinitatis veritatē p̄cordit̄ insinuāt: inductiōi testimoniorum sup hac resup̄sedeam⁹: et ratiōib⁹ p̄gruisq; similitudinib⁹ ita esse put infirmitas nostra valer: ostendamus.

Hec est secunda distinctio huius primi libri. In qua magister inquisita et inuēta materia de qua est agendū in hoc volumine: incipit s̄m ordinem. pmissum in presentī distinctione tractare.

Augusti.

de rebus. Et pmo de rebus fructibus i pmo libro
Secdo de rebus vtilibus in scdo libro. Tercio de ill
rebus que vtilia ordinat ad fructibus. in tertio libro
De signis xpo postea agit in qarto. Primus itaqz lib
diuidit in duas ptes pncipales. In qnax prima de
terminat de re fructibus. s. de deo fm suā pfectionem
in essendo. s. de essentie diuine vnitatis: ac psonarū
distinctione et emanatione. In secunda tractat de deo
fm suā pfectionem in causando. s. de attributis di
uinis et appropriatis: scia. volūtatē et bonitate. In
pnti distinctione mgr tria facit. Primo eni ostendit
modū inuestigandi vnitatē in trinitate. et trinitatez
in vnitatis. Secdo pbat vnitatē trinitatis auctoritate
veteris testamēti. Tertio declarat eiusdē trinitatis
vnitatē p noui testamēti auctoritatē. Primū quidem
facit a pncipio huius distinctionis vsqz ibi. Propona
mus ergo in mediū. Secundū aut ab inde vsqz ibi.
Nunc xpo post testimonia. Tertium xpo ab inde vsqz
ad hūc distinctionis. In spēali eni snia mgr i hac di
stinctione stat in tribus pclusionibz. quax cōclusionū
pma est hec. Necesse est quēlibet catholicū sola et eē
pia fide eternaz trinitatē in summa vnitatis affirmare.
Et pbat sic. Hoc oportet quēlibet catholicū sola et
pia fide affirmare quod sine fide. vñ nō nisi cre
dendo pōt sciri vel inuestigari. Sed talis est eterna
trinitas in summa vnitatis. Igit eternam trinitatem
in summa vnitatis oportet quēlibet catholicū sola et
pia fide affirmare. Tenet argumētū. Maiorē ponit
mgr in pmo capitulo huius distinctionis. Et minorē
pbat mgr ibidem transsumēdo auctoritatē bñ Au
gustini. j. de tri. c. ij. dicētis. Trinitas est vnus solus
deus pater et filius et spūs sanctus. Hec trinitas vñ
et eiusdem sube vel essentie dicē. credē et intelligē.
igit pclusio vera. Secda pclusio ē hec. Nulli bono ca
tholico licet in diuinaz psonaz alietate seu distinctōe
vllatenus dubitare. Que pbat sic xualit. In il
lo nullus bonus catholicus pōt ppter materię ardui
tatem dubitare in quo videt oēs catholicos docto
res ex intentione vnanimi pcordare. Sz tal est diu
narum psonaz alietas vel trinitas in vnitatis essen
tie. ergo nulli bono catholico licet vllatenus distin
ctionem diuinarū psonarū dubitare. Tenet argu
mentū. Sz maiorē et minorē pōit mgr in scdo capi
tulo huius distinctionis. Igit pclusio vera. Tertia cō
clusio ē hec. Nō obstat catholicū pfallitatē diuinarū
psonarū auctoritatibz scripture vtriusqz testamēti
posse cōprobare. Ista conclusio pbat sic. Nam sz
Bēñ. j. faciamus hōiem ad imaginē et similitudinē
nostram. In hoc qd dicit faciamus pluraliter. osten
ditur pluralitas psonarū. Sed p hoc qd dicit ima
ginē singulariter: ostēdit vnitatē essentie. Et hāc
expositiōne pfirmat mgr auctoritate Augustini que
habet in lra. Et hoc idē pbat magister auctoritatibus
nouitestiamenti. qd patent in textu. Et hec ē sen
tentia mgr in speciali huius distinctionis.

Incipit ostēdere quō p creaturaz
potuerit cognosci creator. a

DI. III.

Apostolus nā

ait. q inuisibilia dei a creatu
ra mūdi p ea que facta sunt itel
lecta conspiciunt. sempiterna quoqz virt
eius et diuinitas. pder creaturā mūdi intel
ligit homo ppter excellentiam qua excel
lit inē alias creaturas. vel ppter puenien

tiam quā habet cū omni creatura. Hō er
go inuisibilia dei intellectu mētis pspice
re potuit. vel etiā pspexit. p ea q facta sūt.
id est p creaturas visibiles vel inuisibiles.
A duobus eni iuuabā. s. a natura q ratio
nalis erat. et ab opibus a deo factis. vñ ma
nifestaret homini veritatē. Ideoqz aposto
lus dixit. Quia deus reuelauit illis. s. duz
fecit opera in quibus artificis aliquaten
relnctet indicium.

Prima ratio vel modus quō po
tuit cognosci deus. b

Nā sic ait Ambro

Ambro.

sus. Et deus q natura inuisibilis est. etiā
a visibilibus posset sciri. opus fecit quod
opificem visibilitate sui manifestauit. vt p
certum incertū posset sciri. et ille deus oīm
esse credere. qd hoc fecit qd ab hōie impos
sibile est fieri. Potuerūt ergo cognoscere
siue cognouerūt vltra oēm creaturā esse il
lum q ea fecit. q nulla creaturarū facere vñ
destruere valz. Accedat quecūqz vis crea
tura. et faciat tale celū et terrā. et dicam. qd
deus est. Sed qz nulla creatura talia face
re valet. constat sup omnē creaturā esse il
lum q ea fecit. Ac p hoc illū esse deum. hu
mana mens cognoscere potuit.

Secda ratio qua potuit cognosci.
vel modus quo nouerunt. c

Alio etiā mō dei

veritatē ductu ratiois cognoscere potue
runt: vel etiā cognouerūt. Et eni aug.
ait in li. de ciui. dei. Viderūt summi philo
sophi nullū corp⁹ esse deū. et iō cuncta cor
pora transcendērūt qrētes deū. viderūt etiā
qd mutabile est non esse summū bonum
deū oīm qz pncipiū. et iō omnē aliam muta
bilem spūs transcendērūt. Deinde viderūt
omne qd mutabile est nō posse esse: nisi ab
illo q incōmutabiliter et simpliciter est. In
tellexerūt ergo eum et omia ista fecisse. et a
nullo fieri potuisse.

Augusti.

Idē in eo
dem.

Tertia ratio vel modus. d

Considerauerunt

Augusti.

etiā quicqd est in substantiis: vel corp⁹
esse vel spiritum. meliusqz aliquid spiritūz
esse q corpus. sed longe meliorem qui spi
ritum fecit et corpus.

Quartus modus vel ratio. e

Intellererunt etiam

am corporis speciez esse sensibilē. et spūs sp̄ciem intelligibilē. et intelligibilē sp̄ez sensibili ptulerūt. Sensibilia dicim⁹ q̄ visu tactuq; corporis sentiri queūt. Intelligibilia q̄ cōspectu mentis p̄nt intelligi. Cū ergo i eorū p̄spectu et corpus et animus magi minusq; speciosa essent. si aut̄ oī specie carere possent. oīno nulla essent. viderunt esse aliqd quo illa speciosa facta sunt. vbi ē p̄ma et incōmutabilis species. ideoq; incōpabilis. et illud esserēt p̄ncipiū rectissime crediderūt. qd̄ factum nō esset. et ex quo cuncta facta essent. Ecce tot modis potuit cognosci v̄itas dei. Cū ḡ deus vna sit et simplex essentia. q̄ ex nulla diuersitate partū vel accidentiū p̄sistit. p̄lat̄ tñ dicit apls. Inuisibilia dei. q; plurib⁹ modis cognoscitur veritas dei p̄ ea q̄ facta sunt. Ex p̄petuitate nāq; creaturā intelligit conditor eternus. ex magnitudine creaturāz omnipotēs. ex ordine et dispositiōe sapiens. ex gubernatiōe bonus. h̄ec autē om̄ia ad vnitatē deitatis p̄tinent monstrandā.

Quomō in creaturis apparet vestigiū trinitatis. f

Nunc restat ostendere.

vtrū p̄ ea q̄ facta sunt aliqd trinitatis vestigiū vel indicii exigui haberi potuerit. De hoc aug⁹. in li. vi. de tri. ait. *Oporet vt creatorez p̄ ea q̄ facta sunt intellectu conspicientes trinitatē intelligam⁹. hui⁹ enī trinitatis vestigiū in creaturis apparet. h̄ec enī que a te diuina facta sunt. et vnitatē quandā in se ostendūt et spēm et ordinem. Nā qd̄q; horū creatorū et vniū aliqd est. sicut sunt nature corporū et aīarū. et aliq̄ specie formant̄. sicut sunt figure vel q̄litates corporū ac doctrine v̄l artes aīarum. et ordinē aliq̄z petit aut tenet. sicut sunt pondera vel collocatiōes corporū. et amores vel delectatiōes animarū. et ita in creaturis p̄lucet vestigiū trinitatis. In illa enī trinitate summa origo est oīm rerum et p̄fectissima pulchritudo. et beatissima delectatio. Sūma aut̄ origo (vt aug⁹. ostendit in li. de vera religiōe) intelligit de⁹ p̄r. a q̄ sunt oīa. a quo fili⁹ et spūs sanct⁹. p̄fectissima pulchritudo intelligit fili⁹. s. veritas p̄ris nulla ex pte ei diss. mil. quē cū ip̄o et i*

ip̄o p̄re veneramur. q̄ forma est oīm q̄ ab vno facta sunt et ad vniū referunt̄. Que tñ oīa nec fierent a p̄re p̄ filiū. neq; suis finib⁹ salua essent. nisi deus summe bonus esset. qui et nulli nature que ab illo bona essz inuidit. et vt in bono ip̄o maneret. alia q̄tuz vellet. alia q̄tuz posset dedit. que bonitas intelligit spūs sanctus. qui est donū patris et fili⁹. quare ip̄m donum dei cum patre et filio eque incōmutabile colere et tenere nos conuenit. p̄r cōsiderationem itaq; creaturāz. vniū sube trinitatē intelligimus. sed vnum deū patrem a quo sumus. et filiū p̄ quem sumus. et spūs sanctum in quo sumus. s. p̄ncipium ad qd̄ recurrim⁹. et formā quā sequimur. et gratiam q̄ reconciliamur vniū. s. quo auctore cōditi sum⁹. et similitudinē eius p̄ quā ad vnitatē reformamur. et pacem q̄ vnitati adherem⁹. scz deū q̄ dixit. Fiat. et verbum p̄ quod factum est omne qd̄ substantialit̄ et naturalit̄ est. et donū benignitatis eius. quā placuit qd̄ ab eo p̄ verbum factum est et reconciliatū est auctori vt nō interiret. Ecce ostēsum est q̄liter in creaturis aliq̄tenus imago trinitatis indicat̄. non enī p̄ creaturāz p̄templationem sufficiēs noticia trinitatis potest haberi vel potuit sine doctrine vel interioris inspirationis reuelatiōe. Vñ it li antiqui phi quasi p̄ vmbra et de lōgin quo viderūt veritatem. Deficiētes in cōtuitu trinitatis. vt magi pharaonis in tertio signo. Adiuuamur tñ i fide inuisibiliūz p̄ ea que facta sunt.

Quomodo in aīa sit imago trinitatis. g

Nunc vero ad eas

iam puenim⁹ disputationē. vbi i mēte humana que nouit deū vel possit nosse trinitatis imaginem repiam⁹. At enī ait aug⁹. in. xliij. li. de tri. *Licet humana mēs nō sit eius nature cui⁹ de⁹ est. imago tñ illius quo nihil meli⁹ est. ibi q̄renda et inuenienda ē quo natura n̄ra nil h̄z melius. i. in mēte. In ip̄a etiaz mēte aīq; sit p̄iceps dei ei⁹ imago repit̄. et si enī amissa dei p̄ticipatione deformis sit. imago dei tñ p̄manet. Et enī ip̄o imago dei ē mēs quo capax ei⁹ est eiusq; p̄iceps eē pōt. Nā ḡ i ea trinitate q̄ de⁹ est inq̄ramus. Ecce enī mēs memin̄t sui. intelligit se. diligit se. h̄c si cernim⁹. cernim⁹ trinitatē nōdum qd̄ deū*

Augusti.

Trīa ostēdit esse in aīa q̄ relatiue dicuntur et equalia sūt. s. memoria. intellectus et dilectionem.

Augusti.

De substantijs intellige

sed imaginē dei. Hic enī quedā apparet trinitas. mēorie. intelligentie et amoris. Hec ergo tria potissimū tractemus. memoriaz. intelligentiaz. voluntatē. Hec ergo tria ut Aug⁹. ait in li. x. de trini. non sunt tres vite. sed vna vita. nec tres mentes. sed vna mens. vna essentia. Memoria vō dicitur ad aliquid. et intelligentia et voluntas sicut dilectio similiter ad aliquid dicitur. vita vero dicitur ad seipam. et mens et essentia. Hec igitur tria. eo vnū sunt quo vna vita. vna mēs vna essentia. et quicquid aliud ad seipam singula dicunt etiam si non pluraliter. sed singulariter dicunt. Eo vero tria sunt quo ad se inuicem referunt.

Quō equalia sint quia capiunt a singulis omnia et tota.

Equalia etiam sunt

Augusti.
Hic ostendit
quod oia a sin-
gul' capiunt

non solū singula singul'. sed etiam singula omnibus. Alioquin non se inuicē caperēt. se autem inuicē capiunt. Capiunt et a singul' singula et a singul' omnia. Memini enī me habere memoriam et intelligentiam et voluntatem. et intelligo me intelligere et velle atque meminisse. et volo me velle et meminisse et intelligere.

Quō tota illa tria memoria capiat.

Totaque meam me

moriam et intelligentiam et voluntatem sit memini. Ad enī memorie mee non memini. illud non est in memoria mea. nihil autem tam in memoria est. quā ipsa memoria. tota ergo memini. Itē quicquid intelligo. intelligere me scio. et scio me velle quicquid volo. quod autem scio. memini. Tota ergo intelligentiam totamque voluntatem meam memini.

Quō illa tria tota capiat intelligentia.

Augusti.

Similiter cum hec

tria intelligo. tota simul intelligo. neque enī quicquid intelligibile est quod non intelligam. nisi quod ignoro. Quod autem ignoro. nec memini. nec volo. Quicquid ergo intelligibile non intelligo. consequenter etiam nec memini nec volo. Quicquid ergo intelligibile memini et volo. consequenter intelligo.

Quō illa tota capiat voluntas. **Voluntas mea etiam**

Augusti.

am totā intelligentiā totamque meā memoriā capit. dū vtor toto eo quod intelligo et memini. Cū itaque inuicē singul' et omnia et tota capiunt. equalia sunt tota singula totis singulis. et tota singula simul oibus totis. et hec tria vnum. vna vita. vna mens. vna essentia. Ecce illius summe vnitatis atque trinitatis. vbi vna est essentia et tres persone. imago est humana mens. licet impar. Memini autem hic primo ipso accipit. vbi est illa imago trinitatis. proprie vō mens dicitur. ut ait Aug⁹. nō ipsa aia. sed quod in ea est excellentius quā sepe accipit. Illud etiam sciendum est quod memoria nō solū est absentium et preteritorum. sed etiam presentium. ut ait Aug⁹. in. xiiij. lib. de tri. Alioquin non se capet.

Ex quo sensu illa tria dicantur esse vnū et vna essentia querit.

Hic attendendum

est diligenter ex quo sensu accipiendum sit quod supra dixit illa tria. scilicet memoriā. intelligentiam et voluntatē esse vnū. vnā mētē. vnā essentiā. quod vtiq; nō videtur esse verum iuxta proprietatē personis. Memini enim. id est spiritus rationalis essentia est spiritualis et incorporea. Illa vero tria naturales proprietates seu vires sunt ipsius mentis. et a se inuicem differunt. quia memoria non est intelligentia vel voluntas. nec intelligentia voluntas siue amor.

Et etiam ad se inuicē dicuntur relative. **Augusti.**

Et hec tria etiam ad

seipam referunt. ut ait Aug⁹. in. ix. li. de trinita. Memini enim amare seipam vel meminisse nō potest. nisi etiam nouerit se. Itaque quod amat vel meminit quod nescit. Memini itaque modo. tria ista inseparabilia sunt a seipsis. et tamen eorum singulū et simul oia vna essentia est. cum et relative dicantur ad inuicem.

Hic accipit quod supra querebat. scilicet quod hec tria dicantur vnū.

Sed iam videndum

est quod hec tria dicantur vna substantia. Itaque quod in ipsa aia vel mēte substantialiter existit. nō nec accidetia et subiectis. quā potest adesse et abesse. Cū autem Aug⁹. in. ix. li. de tri. ait. Admonemur si vti cūque videre possumus. h in aia existit substantialiter tanquam in subiecto. ut color in corpore. quod et si

Augusti.

DI.

III

Augusti.

relative dicuntur a se invicem. singula tamen substantia-
tialiter sunt in se suba sua. Ecce ex quo sensu
illa tria dicantur esse unum vel una substantia.
Que tria ut Augustinus ait in xv. li. de trinit. in
mente naturaliter divinitus instituta quasi
vivaciter perspicit. et quasi magnus sit in ea. unde
potest etiam semper eterna immutabilis na-
tura recoli. conspici. concupisci. reminisci-
tur enim per memoriam. intuetur per intelligentiam.
amplectitur per dilectionem. perfectio reperit illius
summe trinitatis imaginem.

Ex in illa similitudine est dissimili-
tudo.

Verū tamen caue

at ne hanc imaginem ab eadem trinitate fa-
ctam ita ei competat. ut omnino existimet seles.
sed potius in quicunque ista similitudine magna
quod dissimilitudinem cernat.

Prima dissimilitudo.

Quod breuiter osten-

di potest. homo unum per ista tria meminit.
intelligit. diligit. qui nec memoria est. nec
intelligentia. nec dilectio. sed habet. unum
quod homo est. quod habet tria. non ipse est tria. In il-
lius vero summa simplicitate nature quod deus
est. quis unus sit deus. tamen tres persone sunt.
pater et filius et spiritus sanctus. et he tres persone sunt
unum deus. Aliud est itaque trinitas res ipsa.
aliud imago trinitatis in re alia. propter quod
imaginem etiam illud in quo sunt tria: ima-
go dicitur. scilicet homo. Sic imago dicitur et tabula et
pictura quod est in ea. sed tabula nomine imaginis
appellatur propter picturam que est in ea.

Altera dissimilitudo.

Augusti.

Rursus ista ima-

go quod est homo habens illa tria: una persona est. Illa
vero trinitas non una persona est. sed tres perso-
ne. pater filius. et filius patris. et spiritus sanctus patris et
filii. Itaque in ista imagine trinitas non hec
tria unus homo: sed unum hominis sunt. In illa vero
summa trinitate cuius imago est. non unum
dei sunt illa tria. sed unum deus. et tres sunt ille
personae: non una persona. Illa cum tria non homo
sunt: sed hominis sunt: vel in homine sunt. Sed nunc
quod possumus dicere trinitatem sic esse in deo.

ut aliquid dei sit nec ipsa sit deus: Absit ut
credamus. Dicamus enim in mente nostra ima-
ginem trinitatis. sed exigua et qualemque esse quod
summe trinitatis ita gerit similitudinem. ut
ex maria parte sit dissimilis. Sciendum vero est
quod he trinitas mentis (ut ait Augustinus in xiiij. li.
de tri.) non propterea tamen imago dei est: quia
sui meminerit mens et intelligit ac diligit se.
sed quod potest etiam meminisse et intelligere et ama-
re illam a quo facta est.

Alia assignatio trinitatis in anima
scilicet mens. noticia. amor.

Potest etiam alio

modo aliisque nominibus distinguere trinitatem
in anima quod est imago illius summe et ineffa-
bilis trinitatis. Ut enim ait Augustinus in ix. lib. de
trinit. Mens et noticia eius et amor tria quod
dam sunt. Mens enim novit se et amat se. nec
amare se potest: nisi etiam noverit se. Duo quod
dam sunt mens et noticia eius. Inter duo quod
dam sunt mens et amor eius. Cum ergo se no-
vit mens et amat se manet trinitas. scilicet mens.
amor et noticia. Mens autem hic accipitur non
per animam: sed pro eo quod in anima excellenter est.
hec autem tria cum sint distincta a se invicem.
dicuntur tamen esse unum. quia in animo substan-
tialiter existunt.

Quod ea di-
cantur esse unum

Quia mens vice patris. noticia fi-
lij amor spiritus sanctus accipitur.

Et est ipsa mens qua

si pater. et noticia eius quasi pater eius. Mens
enim cum se cognoscit. noticiam sui gignit. et est
sola parens sue noticie. Tertius est amor. quod
de ipsa mente et noticia preceedit dum mens
cognoscit se et diligit se. non enim posset se dili-
gere: nisi cognosceret se. Amat etiam placi-
tam plenam. id est noticiam suam. et ita amor quidam
complexus est parentis et plis.

Idem in eo
dem.

Ex non est minor mente noticia nec
amor utroque.

Nec minor est pro-

les parente. dum tantam se novit mens quan-
ta est. nec minor est amor parente et plenam. id est
mente et noticia. dum tamen se diligit mens quan-
tum se novit et quanta est.

¶ hec tria in seipsis sunt.

✠

Sunt etiam hec in

gula in seipsis. quia et mens amans in amore est. et amor in amantis noticia. et noticia in mente noscente est. Ecce in his tribus quælibet vestigiis trinitatis apparet.

Quomodo mens per ista perficiat ad intelligendum deum.

✠

Mens itaque ratio

nalis considerans hec tria. et illam unam essentiam in qua ista sunt. extendit se ad personam. personam creatoris. et videt unitatem in trinitate. et trinitatem in unitate. Intelligit enim unum deum esse. unam essentiam. unum principium. Intelligit enim. quod si duo essent. vel uterque insufficiens esset. vel alter superflueret. quia si aliquid deesset uni quod haberet alter. non esset ibi summa perfectio. Si vero nihil uni deesset quod haberet alius. cum in uno essent omnia. alter superflueret. Intellexit ergo unum esse deum omnium auctorem. et vidit quia absque sapientia non sit quasi res fatua. et ideo intellexit eum habere sapientiam que ab ipso genita est. et quia sapientiam suam diligit: intellexit etiam ibi esse amorem.

Augusti. te. **Hic de summe trinitatis unitate**

3

Qua propter iuxta

istam considerationem (ut ait Augustinus in libro de trinitate) credamus patrem et filium et spiritum sanctum unum esse deum. uniuersæ creature conditorem et rectorem. nec patrem esse filium nec spiritum sanctum. vel patrem esse vel filium: sed trinitatem relatarum ad inuicem personarum. Ut enim ait ipse in libro de fide ad petrum. Una est natura siue essentia patris et filii et spiritus sancti. non una persona. Si enim sic esset una persona. sic est una substantia patris et filii et spiritus sancti. veraciter trinitas non diceretur. Rursus quidem trinitas esset vera. sed unus deus trinitas ipsa non esset. si quemadmodum pater et filius et spiritus sanctus personarum sunt ab inuicem proprietate distincti: sic fuissent quoque naturarum diuersitate discreti. Fides autem patriarcharum prophetarum atque apostolorum unum deum

Aug. lib. 8
de fide ad petrum.

predicat trinitatem esse. In illa ergo sancta trinitate unus est deus pater qui solus essentialiter de seipso filius unum genuit. et unus filius est qui de uno patre solus essentialiter natus: et unus spiritus sanctus qui solus essentialiter a patre filioque procedit. Hoc autem totum non potest una persona. id est. gignere se et nasci de se et procedere de se. Ut enim ait Augustinus in libro de trinitate. Nulla res est que se ipsam gignat ut sit.

Ista est distinctio tertia huius primi libri. In qua magis ostensa in precedenti distinctione personarum trinitatem et essentie unitatem per scripturas ostendit hoc idem per rationes et creaturas. Et circa hoc quatuor facit. Primo enim ostendit per rationes naturales diuine essentie unitatem. Secundo inquit per similitudinem vestigiis diuinarum personarum pluralitatem. Tercio ostendit utrumque per assimilationem imaginis mentis create. Quarto manifestat omnes assimilationes creaturarum ad deum per insufficienciam et inæquilitatem. Primum facit a principio distinctionis usque ibi. Nunc restat ostendere. Secundum facit ab inde usque ibi. Nunc vero ad eam. Tercium vero subiungit ab inde usque ibi. Verumtamen caueat ne hanc imaginem. Quartum vero facit ab illo usque ad finem huius distinctionis. Et hec est summa magis huius distinctionis in generali. In speciali sententia magis in hac distinctione stat in quatuor propositionibus. quarum prima est hec. Unitas diuine essentie potest per rationes naturales quodammodo indagari. Ista propositio probatur primo auctoritate apostoli dicentis. Quia inuisibilia dei a creatura mundi per ea que facta sunt intellecta conspiciuntur. Et exponit quod per creaturam mundi notat hominem propter nature dignitatem et preuenientiam quam habet cum omni creatura. An proponit quod homo auxilio naturalis rationis et inspectione creaturarum in cognitionem dei peruenire potest. Secundo probatur unitatem diuine essentie quatuor rationibus. Quarum prima sic formari potest. Autem quod nulla creatura facere potest: ille est potentissimus. Sed qui fecit celum et terram ex nihilo. fecitque nulla creatura facere potest. Ille igitur est potentissimus. Sed nullus fecit celum et terram ex nihilo nisi solus deus. igitur solus deus est potentissimus. Hanc rationem confirmat magis auctoritate Ambrosii dicentis. Deus qui natura inuisibilis est ut etiam a visibilibus posset sciri. operatur quod operis est visibilitate sui manifestauit. ubi in primo capitulo huius distinctionis intellectu rationis predicte apte explicat. Secunda ratio. Qui fecit omnia mutabilia immutabilissimus est. Sed qui fecit corpora et spiritus mutabiles ille fecit omnia mutabilia. igitur ille immutabilissimus. Sed ex quo hoc nullus fecit nisi deus. sequitur quod solus deus sit immutabilissimus. Ista ratio confirmat magis auctoritate beati Augustini in libro de ciuitate dei dicentis. Viderunt summi philosophi nullum corpus esse deum. ideo cuncta corpora transcenderunt querentes deum. Viderunt etiam nullum mutabile posse esse summum bonum omnium principium. Sed quodlibet tale oportet esse ab alio. Tercia ratio format sic. Qui fecit omnia bona et meliora optimus est. Sed qui fecit omnia spiritualia et corporalia est hominiorum. igitur ille est optimus. Sed nullus fecit ea nisi solus deus. sequitur ergo quod ipse solus deus sit optimus. Hanc rationem magis confirmat ex propriis in tertio capitulo distinctionis. Quarta ratio est. Qui fecit omnia pulchra et pulchriora pulcherrimus est ipse. sed qui fecit omnia corporalia et spiritualia est hominiorum. igitur ille est pulcherrimus. sed nullus hoc fecit nisi solus deus. igitur solus deus est pulcherrimus. Hanc rationem ponit magis fundamentaliter in quarto capitulo distinctionis. Et ex his quatuor rationibus magis nititur arguere et probare unitatem diuine essentie. quod patet sic. Nam ipse quatuor rationes

deū esse cō-udum. potentissimū. immutabilissimū
 optimū ⁊ pulcherrimū. s3 impossibile est q̄ sunt plu-
 res potētissimi l' ples imutabilissimi optimi: aut pul-
 cherrimi q̄ solus deus. quia si essent duo tales. vn⁹
 esset superfluus: ⁊ alter diminutus. quorum vtrunq̄
 est incōueniēs. Relinquit igit̄ ex his rōib⁹ q̄ non
 sit nisi vnus de⁹. ⁊ p̄ sequeus p̄ma p̄positio vera
 Scda p̄positio est hec. Trinitas diuinaz p̄sonarū
 p̄t p̄ vestigatiles similitudines a nobis quodāmodū in
 uestigari. Hanc p̄positionē p̄ponit mgr̄ sententialit̄ i
 quinto capitulo huius distinctionis. vbi transsumit
 dictum Augustini. vj. de trini. dicens. Q̄p̄t3 vt
 creatorē p̄ ea que facta sunt intellectu cōspiciētes
 intelligamus. huius enim trinitatis vestigiū appa-
 ret. Hec enī q̄rte diuina facta sunt: ⁊ vnitate quā-
 dam in se ostendūt ⁊ sp̄s ⁊ ordinē: q̄ tribus p̄sonis
 appropianz. Nam q̄libet horū creator ⁊ vnū ali-
 qd̄ est: sicut sunt nature corporū ⁊ aīaz. Et aliqua
 specie formant̄: sicut sunt figure ⁊ q̄litates corporū:
 ⁊ doctrine ac artes aīaz. Et ordinē aliquem petīt ⁊
 tenet: sicut sunt pondera. collocatiōes corporum: ⁊
 amores vel delectatiōes animaz. Hec aut̄ tria tri-
 bus p̄sonis appropianz: ⁊ ita in creaturis relucet
 vestigiū trinitatis. Ex q̄bus p̄t3 p̄dicta p̄positiōē
 esse verā. Subdit q̄ p̄ creaturaz cognitionē suffici-
 ens trinitatis cognitio haberi nō pōt: sine interio-
 ris inspiratiōis reuelatiōe. Tertia p̄positio est hec
 Diuine essentie vnitatē: ac p̄sonaz trinitatē p̄ imagi-
 nem create mētis possum⁹ exp̄sse p̄tēplari. Que p̄-
 batur sic. Quēcūq̄ p̄nt in imagine creata cognosci:
 illa: etiā de imagine increata p̄nt ductu lumis ratiōis
 natural' speculari. S3 in mēte nr̄a inq̄tū est imago
 deitatis possumus cognoscere quodāmodo vnitatē
 in trinitate: ac trinitatē in vnitate. igit̄ in mēte nr̄a
 possum⁹ exp̄sse contemplari trinitatem in vnitate: ⁊
 ecōuerso: vt dicit p̄positio. Tenet argumentum et
 maior. Sed minorē p̄bat mgr̄ diffuse sic dicēs. Si-
 cut in deo est diuina essentia ⁊ tres p̄sone inter se di-
 stincte. ⁊ sicut iste tres p̄sone distinguunt̄ fm̄ varias
 earū p̄cessionēs. qz pater intelligendo se format x̄
 bum. ⁊ sic p̄ modum intellectus p̄ducit filiū. Pater
 aut̄ cum filio diligendo sc̄p̄os mutuo p̄ modum vo-
 luntatis simul spirant sp̄m̄ sanctū. Ita etiam mēs
 nr̄a cum sc̄p̄am actualē intelligit: ex memoria p̄-
 ducit intellectū. ⁊ tandem ex memoria ⁊ intellectu
 p̄ducit voluntatē. Et sicut p̄sone diuine in se sunt eq̄-
 les: ita q̄ vna nō est minus q̄ oēs. neq̄ omēs sunt
 magis q̄ vna. sic quilibet harū potētiaz capit om-
 nes tres: ⁊ omēs tres capiūt vnāquāq̄ ip̄az. Et sic
 de similib⁹. ⁊ sic p̄positio vera. Quarta p̄positio ē
 hec. N̄ nulla imago trinitatis create est sine magna
 dissimilitudine trinitatis increate representata. Et p̄-
 batur sic. Inter quēcūq̄ est realis differētia cū no-
 tabili dissimilitudine: inter ea non potest esse simili-
 tudo sine magna deformitate. Sed inter oēm ima-
 ginem trinitatis create ⁊ trinitatem increatā est rea-
 lis differētia cum notabili dissimilitudine. igit̄ in-
 ter ea nō potest esse dissimilitudo sine magna defor-
 mitate. ⁊ p̄ consequēs vna non potest esse alteri⁹ ad
 equate representatiua. vt asserit p̄positio. p̄banda.
 Tenet argumentū ⁊ etiā maior p̄positio. S3 mind
 rem ponit mgr̄ in textu: assignās duas diuersitates
 in q̄bus trinitas creata differt a trinitate increata.
 quarū p̄ma est. X̄ deus trinitas que est p̄t̄ filius
 ⁊ p̄sūsanctus: cui homo fm̄ has tres p̄sonas assimi-
 latur p̄ tres vires anime sue. cuiusmodi sunt memo-
 ria. intellectus ⁊ voluntas. ille tres p̄sone sunt vn⁹
 deus essentialit̄. ⁊ ecōuerso: vnus deus ē iste tres
 p̄sone. sed homo q̄ p̄ tres istas vires anime ima-
 go dei dicit̄: non est iste tres potētē: sed dicitur eas

habere: cuius modi deus trinitas est tres persone.
Secunda dissimilitudo est. s. q. pater et filius et spiri-
tus sanctus sunt tres persone: sed memoria. intellectus.
voluntas non sunt tres persone: sed bñ sunt tres potentie
vnius persone. Igitur 22.

Thic querit̃ vtrum concedenduz
sit q̃ deus se genuerit. a

¶ DI. III

Incoriturque

Hic satis necessaria. Cōstat enī
 ⁊ ineffabilē verū est: q̄ de⁹ pā
 genuit filiū. Ideo querit̄ vtrū ꝓcedēdum
 sit q̄ deus genuit deū. Si enī deus genuit
 deū. vidē q̄ aut se deū. aut aliū deū genuit.
 Si vō aliū deū genuit. nō est tñ vnus
 de⁹. Si aut̄ seipm deū genuit: aliq̄ res seip
 sam genuit: Ad qd̄ respondentes dicimus
 sane ⁊ catholice cōcedi q̄ vnus vnum ge
 nuit. ⁊ q̄ deus deū genuit. q̄ deus p̄r deū
 filium genuit. In simbolo q̄ scriptum est.
 lumen de lumine: deum verū de deo vero
 Ad vō addit̄. ergo genuit se deū v̄l aliū
 deum. neutrū ꝓcedendū esse dicimus. Q̄
 aliū deum nō genuit: manifestū est. q̄ vn⁹
 tñ deus est. Q̄ aut̄ seipm nō genuit. osten
 dit Aug⁹. in .j. li. de trini. dicens. Qui pu
 tant eius potentie esse deum. v̄l seipm ipse
 genuerit: eo plus errant. q̄ non solū deus
 ita non est. sed nec spūalis neq̄ corporalis
 creatura. Nulla enim res est que seipaz gi
 gnat v̄l sit. ⁊ ideo nō est credendū vel di
 cendum q̄ deus genuit se.

Elia questio de eodem.

b

Bed adhuc oppo-
nunt garruli ratiocinatores dicentes. Si
deus pater genuit deum. aut genuit deum
q̄ est deus pater. aut deum q̄ non est deus
pater. Si genuit deum q̄ non est deus pa-
ter. ergo deus est qui non est deus pater. nō
ergo vnus tm̄ deus est. Si x̄o genuit deū
qui est deus pater. ergo genuit seipm̄. Ad
quod respondemus determinantes istam
ppositionem: qua sic pponunt. Si de⁹ pa-
ter genuit deum. aut deum qui est de⁹ pa-
ter. aut deum qui non est deus pater. Hoc
em̄ sane ⁊ prauē intelligi potest. ⁊ ideo re-
spondendum est ita. Deus p̄r genuit deū:
qui est ipse pater. Hoc dicimus esse falsū.
⁊ concedimus alteram. s. genuit ⁊ eum qui
non est pater. nec tamen genuit alter deū:
nec ille qui genitus est aliū deus est q̄ pa-
ter. sed vnus deus cum patre. Si x̄o addi-
tur: genuit deum qui non est deus pater.

Resposio

b

hoc distinguimus. qz dupliciter pōt intelli-
gi. Genuit deum q non est deus pater. s. deū
filiū. qui filius non est pater qui deus est.
hic sensus verus est. Si vō intelligatur sic
genuit deum qui non est deus pater. id est
qui nō est deus qui pater est. hic sensus fal-
sus est. Unus enim et idem deus est pater
et filius et spiritus sanctus. et conuerso. pater
et filius et spūs sanctus vnus est deus.

Opinio quorundaz dicentū tres
personas esse vnum deum. vnaz
substantiā. sed non conuerso. s.
vnū deū vel vnā substantiam esse
tres personas. c

Quidaz tamē ve-

ritatis aduersarij concedunt patrē et filium
et spūm sanctum: siue tres psonas esse vnū
deum. vnā substantiam. sed tamē nolunt
concedere vnum deum siue vnā substan-
tiam esse tres psonas. dicentes diuinā sub-
stantiā p̄dicari de tribus psonis. non tres
psonas de substantia diuina. Fides autē
catholica tenet ac predicat. et tres psonas
esse vnum deum. vnā substantiā siue es-
sentiā siue naturā diuinā: et vnū deū
siue essentiā diuinā esse tres personas.
Unde Augustinus in p̄mo libro de trinit.
ita ait. Recte ip̄e deus trinitas itelligitur
beatus et solus potēs. Ecce q̄ expresse di-
xit. ip̄e deus trinitas. vt ostenderet et ip̄m
deum esse trinitatem et trinitatem ip̄m deū
Item in eodem. In verbis in q̄t illis apo-
stoli quibus de aduentu christi agens dīc.
Quem ostendit beatus et solus potēs: rex
regum et domin⁹ dominantū. qui sol⁹ ha-
bet immortalitatem et c. Nec pater proprie
nominatus est: nec filius: nec spūs sanctus.
sed beatus et solus et potēs. id est vnus et
solus deus verus qui est ip̄a trinitas. Ec-
ce hic aperte dicit vnum solum verū deū
esse ip̄am trinitatem. et si vnus deus trini-
tas est. ergo vnus deus est tres p̄sone. Itē
in li. v. de trinit. Non tres deos: sed vnum
deum dicimus esse ip̄am p̄stantissimaz tri-
nitatem. Item in li. de fide ad petruz in ex-
positione simboli. Satis est christiano re-
rum creatarū causam visibiliū siue inuisi-
bilibium non nisi bonitatē credere creatoris:
qui est deus verus et vnus. nullamq̄ esse
naturaz. que non aut ip̄e sit: aut ab ip̄o. cū
q̄ esse trinitatem patrem. s. et filium et spūm

sanctum. Itē Aug⁹. in s̄mone de fide. Cre-
dimus vnum deum vnā esse diuini no-
minis trinitatem. Idem in. vj. li. de trini.
Dicimus deū solum esse ip̄am trinitatem.
Ecce his et alijs pluribus autoritatib⁹ cui
denter ostendit dicendū esse et credendū.
q vnus deus est trinitas. et vna substantia
tres p̄sone. sicut conuerso trinitas dicit⁹ et
se vnus deus. et tres p̄sone dicunt⁹ esse vnā
substantia.

Redir ad premissaz questionē. s.
an deus pater se deū an aliū deū
genuit. d

Nūc ad premissaz

q̄stionē reuertamur vbi querebat. an de⁹
pater genuit se deum. an aliū deum? Ad
q̄ dicimus neutrū fore concedendū. Bīc
in Aug⁹. in eplā ad Maximinū. q de⁹ pa-
ter se alterū genuit: his verbis. Pater vt ha-
beret filium de seip̄o non minuit seip̄um.
Sita genuit de se alter⁹ se: vt totus maneret
in se. et esset in filio tantus quantus et solus.
Qd ita intelligi potest. i. de se alterū a se ge-
nuit: non vt q̄s alterū deū: sed alteram p̄so-
nam. vel genuit se alter⁹. i. genuit alterū q̄
h̄ est qd ip̄e. Nam si alius sit p̄ q̄ fili⁹: nō
est tamen aliud sed vnum.

Hec est quarta distinctio hui⁹ p̄-

mi libri. In qua m̄gr ostenso q vnitas essentie et tri-
nitas psonarum in diuinis potest inuestigari seu cō-
uinci quodāmodo ex vtriusq̄ testamētī scripturis.
ac p̄ vestigiū et imaginē repertas in creaturis. In
q̄p̄t determinare de psonarū origine et distinctiōe.
Et q̄tum ad hoc p̄sens distinctiō diuidit⁹ in tres p̄-
tes. In quarū p̄ma determinat quādam questionē.
In secunda opponit cōtra determinatā et soluit ob-
jectionem. In t̄tia re: robat quādam cōtrariam
opinionem. Primū agit a p̄ncipio distinctiōis vsq̄
ibi. Sed adhuc opponunt. Secundū hō facit ab in-
de vsq̄ ibi. Quidaz tamē veritatis aduersarij. Ter-
tiū hō subiūgit ab inde vsq̄ ad finē distinctiōis. Et
hec est sententia huius distinctiōis in generali. In
speciali hō sententia magistri stat in tribus propo-
sitionibus. quarū p̄ma est hec. Deū seip̄m genuisse
vel a se aliū deum essentialiter generando. p̄duxit
se: omnino est negandū. Et p̄batur sic. Illud ē sim-
pliciter apud fideles negandum. quo cōcesso seque-
retur idem generasse seip̄m. vel p̄les esse deos. sed
deū se vel a se essentialiter aliū deū genuisse est h̄mōi.
igit̄ p̄positio vera. Tenet argumentū. et maior est
euidēs. sed minorē p̄bat m̄gr in l̄ra querēs an hec
sit vera. Deus genuit deū. et dicit q̄ sic. qz deus pa-
ter genuit deū filium. et tñ nō sequit⁹. ergo genuit se
deū vel aliū deū. s. aliū in deitate: s; aliū in psonali-
tate seu in p̄sone. Scda p̄positio ē hec. Deū patre
originasse i c̄nitate vnū deū filiū a se p̄re aliū sola
p̄sonalitate ē affirmandū. Et fo: ma: i rō. p̄ b⁹ conclusio
nis p̄batōe sic. Illud ē affirmandū aq̄d xp̄ianos quo

Inducit con-
tra eos auto-
ritates Au-
gustini

Augusti.

Augusti.

Augusti.

negato sequeret in deitate ples esse deos. s3 deum
psem originasse in eternitate vnicū deū filiū a se pte
aliū sola psonalitate est hmoi. ergo hoc est affirman
dum. et psequens ppositio vera. Argumētū ap
paret bonū. et maior est euidēs. s3 circa minoris pro
bationē pcedit mīr in lra sic. Et supposita deimi
natione questionis pmissa: qua dicebat q de genuit
deū. et tñ nec se nec aliū deum. Arguit. Si deus ge
nuit deum. aut igit deus p genuit deū q est de pa
ter. et sic idē genuit seipm. aut deus pat genuit deū
q non est deus p. et sic erunt ples dij. Ad illud ma
gister respondendo dicit q ista ppositio. Deus pat
genuit deū q non est deus pater. duos potest habere
sensūs. Unus est. Deus genuit deū q nō est deus
pater. i. filium q non est pater q deus est. et iste sen
sus verus est. qz ibi nō notat alietas essentie. s3 so
lum psonē. Alius aut sensus est. De genuit deū q
nō est idē de cū deo patre. et sic est falsa. qz sic i ip
sa denotat alietas essentie seu nature. ad quē sequi
tur ples esse deos. quod est impossibile. Tertia po
positio. Q tres psonē sunt vna deitas. et q vñ de
sit trinitas: est a quolibet catholico firmissime tenen
dum. Et pbat rōe sic. Illud est firmissime tenendū
quo dubitatio esset in fide et sanctorū autoritatibus
desistendū. s3 tres psonas esse vna deitatez: et vnum
deū esse tres psonas vel trinitatē est hmoi. igit em
hoc est firmissime tenendū: vt dicit ppositio. Argu
mentū est bonū. et maior est vera. sed minoris euidē
tiam ponit mīr in textu: pponēs quorūdam opinio
nem dicentū. q nomē essentiale in diuinis: cuiusmo
di est hoc nomē de: possit pdicari de nomie psonali
cuiusmodi est p: dicendo p est de. non tamē econ
uerso nomē psonale possit pdicari de noie essentia
li: dicēdo. deus est p. An concedebat istam. Tres
psonē sunt vnus deus. sed negabāt istam. An de
est tres psonē. Istam opinionē reprobat mīr in lra
dicens: q fm fidem catholicam vtraq istarū est ve
ra. et confirmat dictum suū autoritatibus sanctorū.
vt pater in lra. igitur etc.

Hic queritur an pater genuit di
uinam essentiam vel ipsa filiū. an
essentia genuit essentiam. vel ipsa
nec genuit nec genita est.

DI. V

Quist bec queri
tur vtrum cōcedendū sit q pat
genuit diuinam essentiaz. vel q
diuina essentia genuit filiū. vel essentia ge
nuit essentiaz. an omnino nō genuit nec ge
ni a est diuina essentia? Ad qd catholicis
tractatorib psonientes dicim. Nec p
genuit diuinam essentia. nec diuina essen
tia genuit filiū. nec diuina essentia genuit
essentiam. Hic autem nomine essentie intel
ligimus diuinam naturā: que cōis est tri
bus psonis: et tota in singulis. Ideo nō est
dicendū q pater genuit diuinam essentia.
quia ergo pater diceref genuisse diuinam
essentiam: diuina essentia relatiue diceref
ad patrem. vel p relatiuo poneref. Si au
tem relatiue diceref: vel p relatiuo pone

Ad pma q
reita sit.

retur. non indicaret essentiam. Et enī ait
Aug. in. v. li. de tri. Ad relatiue dicitur: Augusti.
non indicat substantia.

Secunda ratio.

b

Ite cū deus pater

sit diuina essentia: si ei sit genitor. esset vt
q genitor eius rei que ipse est. et ita eadem
res seipam genuisset: quod Aug. negat.
vt supra ostendimus.

Tertia ratio et potior.

c

Itez si pater est ge

nitor essentie diuine: cū ipse essentia diuina
sit. et deus sit. eo q generat et est. et deus
est. Ita q non illud qd generat est a patre
deus. sed p eo q generat et est: et deus est.

et si ita est. non genito gignens: s gignent
genitū causa est. vt et sit: et deus sit. Simili

Augusti.

ratioe pbat Aug. in li. vii. de tri. Ex pater
nō est sapiēs sapia quam genuit. qz si ea sa

piens est: ea est. hoc em est sibi esse qd sape

re. Ad si b est sibi esse qd sape. nō p illā sa

pientia quā genuit p sapiens est. Quid

em aliud dicimus: cū dicimus b illi est esse

qd sape: nisi eo est quo sapiens est? Ergo

q causa illi est vt sapiens sit. etiā ipa illi cā

est vt sit. Si q sapia quam genuit illi causa

est vt sapiens sit: et causa illi est vt sit. Sed

causaz patri q sit a pte genitā: nullo mō qd

q dixerit sapiam. quid em est infanti? Ita

q si pater genuit essentiam qua est: essentia

quam genuit causa est illi vt sit. Non q ip

saz qua est essentia genuit. Nam in illa sim

plicitate in q Aug. qz non est aliud sape

q esse. eadem est ibi sapia q essentia. Ideo

qz qd de sapientia: hoc de essentia dicim.

Sicut q non genuit sapientiam qua sapi

ens est. ita nec essentiam qua est. Et enim

sapientia sapiens est: et potentia potens:

ita et essentia ipse est. Eademq sapiētia est

et potentia que essentia. pbatet itaq ex pre

dictis: quia pater essentiam diuinam non

genuit.

Hic aduersari videt Aug.

Augusti.

Huic autē videtur

contrarium qd Aug. ait in lib. de fide ad

petrum. Deus cuz verbū genuit: id quod

ipse est genuit. nec de nihilo nec de aliqua

iam facta conditaq materia. sed de seipso

b 2

id qđ ipse est. Item deus pater qui verissime se indicare animis cognitur et voluit et potuit. hoc ad seipsum indicandum genuit. qđ est ipse qđ genuit. Ecce apte dicitur his verbis deus patrem genuisse illud qđ ipse est. Illud autem qđ ipse est: non est nisi diuina essentia. videtur quod diuinam essentiam genuisse. Ad qđ respondemus illa verba sic intelligenda esse dicentes. Pater de seipso genuit illud qđ ipse est id est filium qđ est illud qđ pater est. Nam qđ pater est. et filius hoc est. sed non qđ pater est. et filius hic est.

Alias pres questionis exequitur et

Ita etiam non est dicendum

qđ diuina essentia genuit filium. quia cum filius sit diuina essentia. iam esset filius res a qđ generatur. et ita eadem res seipsum generaret. Ita etiam dicimus qđ essentia diuina non genuit essentiam. Cum enim una et summa que dam res sit diuina essentia si diuina essentia essentiam genuit: eadem res seipsum genuit. qđ oino essentia potest. si pater solus genuit filium. et a patre et filio procedit spiritus sanctus.

Que videantur predictis esse contraria.

Predictis autem videtur

Augusti. de ur trinum esse qđ dicit Augustinus in libro vii. de tri. hoc inquit est deo esse qđ sapere. unde pater et filius simul sunt una sapientia. quia una essentia. et singulatim sapientia de sapientia: sicut essentia de essentia. Ecce his verbis apte dicit Augustinus. sapientia de sapientia: et essentiam de essentia. ubi videtur significare qđ sapientia sapientiam: et essentia genuerit essentiam. Idem in libro de fide ad petrum ait. Sic christum dei filium. id est unum ex trinitate personam dei verum credere. ut diuinitatem eius de natura patris nata essentia dubites. Hic videtur dicere qđ natura filii sit nata de natura patris. Idem in libro xv de tri. ait. Dicitur filius consilium de consilio. et voluntas de voluntate. sicut substantia de substantia. sapientia de sapientia. Et hic videtur dicere qđ substantia sit genita de substantia. et sapientia de sapientia. Sed hoc ita determinamus. sapientia de sapientia. et substantia de substantia. id est filius qui est sapientia. qui est substantia. est de patre qui est eadem substantia et sapientia. et filius qui est diuinitas: natus est de patre qđ est natura diuina. Et ut expressius dicamus dicimus filium sapientiam esse de patre sapientia.

De eliminatio
eorum qđ videtur
contraria

et dicimus filium substantiam esse genitum de patre et a patre substantia. Quod autem ita intelligi de beat Augustinus ostendit in libro vii. de tri. dicens. Pater ipse sapientia est: et dicitur filius sapientia patris. quo modo dicitur lumen patris. id est sicut lumen de lumine. et vterque vnus lumen. sic intelligatur sapientia de sapientia. et vterque vna sapientia et vna essentia. Item ideo christus dicitur virtus et sapientia dei. quia de patre virtute et sapientia etiam ipse virtus et sapientia est. sicut ipse lumen de patre lumine est. et ipse fons vite est apud deum patrem fontem vite. Filius quod sapientia de patre sapientia est. sicut filius lumen de patre lumine. et deus filius de deo patre. ut et singulis sit lumen et singulus deus. et singulus sapientia. et singulus vnus lumen. vnus deus: vna sapientia. Ecce manifeste his verbis aperit Augustinus. ex quo sensu accipienda sint predicta verba et huiusmodia. scilicet cum dicitur substantia de substantia. vel substantia genuit substantiam.

Quod videtur predictae expositioni contrarium.

Huius vero etiam in

contrarium videtur quod Hilarius ait in libro iii. de trinitate. Nihil inquit nisi natum habet filius. et geniti honoris admiratio in honore generantis est. Cum quod filius essentiam habeat. tota enim in eo est diuina essentia. videtur quod ipsa diuina essentia nata sit. Item in libro vi. ait. Natiuitas dei non potest eam ex qua pueria est non tenere naturam. nec enim aliud quam deus subsistit quod non aliunde quam de deo subsistit. Ecce hic dicitur natiuitas dei pueriam ex natura. et ita videtur ex his verbis atque predictis natura dei et genita et genuisse. Quod aptius dicitur in libro ix. de trinitate. Nos inquit vnigenitus deum in forma dei manentem: in natura dei mansisse profiteamur. nec vnitatem forme seruilem in naturam diuine vnitatis refundimus. nec rursum corporali insinuatione patrem in filio predicamus. Sed ex eo eiusdem generis genitam naturam naturaliter in se gignentem habuisse naturam: que in forma nature se gignentis manens: formam nature et infirmitatis corporalis accepit. Non enim defecerat dei natura ne esset. sed in se humilitate terrene natiuitatis manens sibi de natura susceperat. generis sui potestatem in habitu assumpte humanitatis exercens. Ecce hic aperte dicitur et naturam genuit.

Augusti.

Hilarius

Hilarius

Hilarius
De natura dei
in forma sua
manens for-
ma nature et
infirmitatis
corporalis ac-
cepit.

isse. et naturā genitā: et naturāz assumpsisse naturā. quod a plerisque negat. Item in eodem. Nunquid unigenito deo cōtumelia est p̄m sibi inuascibile deum esse. cū ex inuascibili deo natiui as unigenita in naturāz unigenitam subsistat. Ecce et hic dicit unigenitam naturā.

Quō sint intelligenda p̄missa verba Hilarij.

Hylarius

Sed quia hec ver-

ba sane vult intelligi. ipse idem dicit in. iij. li. Intelligentia dictorū ex causis est assumenda dicendi. q̄ nō p̄moni res: s̄ rei ēsermo s̄iectus. Hec igitur verba ita intelligi p̄nt. Nihil habet filius nisi naturā. i. nihil h̄z s̄m q̄ deus est nisi qd nascendo accepit. et ipse nascendo patris in se subsistentem naturāz habuit. Un̄ idem Hylarius addit in. v. li.

Hylarius

Eandem naturam habet genitus: quā ille q̄ genuit. ita tñ vt natus nō sit ille q̄ genuit. Nā quō erit p̄r ipse cū genit⁹ sit. S̄z in his ip̄is subsistit ille q̄ genitus est. in q̄bus totus est ipse qui genuit. q̄ nō est aliunde q̄ genitus est. et ideo non refert ad aliud: qd in vno subsistit ex vno. Ac si in generatiōe filij et naturam suā. vt ita dicam: sequit̄ indēmutabilis deus indēmutabilem deum gignens. nec naturāz suam deserit ex indēmutabili deo indēmutabilis dei p̄fecta natiuitas. Subsistentem igitur in eo dei naturāz intelligamus: cum in deo deus insit. Nec p̄ter eum qui deus est quisq̄ deus ali⁹ sit. q̄ ipse deus. et in eo deus. Nature igitur dei patris veritas in deo filio esse docetur: cū in eo deus intelligit̄ esse qui deus est. Est enī vnus in vno. et vnus ab vno.

Expositioes
firmat p̄
a eiusdem.

ex legiē p̄r de sua substantia genuisse filiū substantie patris.

Dicit quoq̄ et fre-

Augusti.

quenter in scriptura sacra legitur. Ip̄as de sua substantia genuisse filiū. Un̄ Aug⁹. in li. de fide ad petrum ait. Ip̄as deus de nullo genitus deo. semel de vna natura sine initio genuit filium deum sibi equalem. et eadem qua ipse naturaliter eternus est diuinitate coeternum. Ecce hic dicit Augustin⁹ filium genitum de natura patris. Est autē vna natura patris et filij et sp̄s sancti. Si igitur de natura patris genitus est filius: genit⁹ est de natura filij et sp̄s sancti. imo de natu-

ra trium p̄sonarum. Idem quoq̄ Aug⁹. i. Augusti. lib. xv. de trini. dicit christum esse filiū substantie patris. et de substantia patris genitum. tractans illud verbū apostoli loquētis de deo patre sic. Qui eruit nos de potestate tenebrarum. et transtulit in regnum filij charitatis sue. Quod dictum est in q̄t: filij charitatis sue. nihil aliud intelligatur q̄ filij sui dilecti. q̄ filij substantie sue. Charitas quippe patris que in natura eius est ineffabiliter simplici. nihil est aliud q̄ ip̄a natura atq̄ substantia. vt sepe diximus: et sepe iterare non piget. ac per hoc filius charitatis eius nullus alius est: q̄ qui de substantia eius est genitus. Ecce hic apte dicit Augustin⁹ filium esse genitū de substantia patris. et filium s̄be patris. Idem q̄z Augusti. in lib. ij. contra hereticū Maximinum. subam dei genuisse filiū. et filij genitum de s̄ba p̄ris asserit dicēs. Carnalibus cogitationibus pleni s̄bam dei de seipsa gignere filiū non putatis. nisi hoc patiat̄ qd s̄ba carnis patris quando gignit. Errat nō scientes scripturas neq̄ virtutem dei. Nullo enī modo verum dei filiū cogitatis. si cū natum esse de s̄ba patris negatis. Non enī iam erat hominis filius. et deo donante fact⁹ est dei filius. ex deo natus: gratia: non natura. An forte et si non hois filius erat. tñ iam aliqua erat qualiscunq̄ creatura. et in dei filium deo mutante conuersa est. S̄z nihil horū est. q̄ aut de nihilo. aut de aliqua substantia natus est. Sed ne crederemus vos putare de nihilo esse dei filiū: affirmatis non vos dicere de nihilo esse dei filiū. De aliqua ergo s̄ba est. Et si nō de substantia patris. de qua sit dicite: sed nō inuenietis. Jam igitur unigenitū dei filiū Iesum christum de patris esse substantia: non vos nobiscū pigeat confiteri. Idē in eodē. Vtriq̄ legimus vt simus in vero filio eius Iesu xpo. Dicite quoq̄ nobis: vtrum iste verus dei si ius ab eis qui gratia filij sunt q̄dam pp̄ietate discretus: de nulla substantia sit. an de aliqua. Non dico in q̄s de nulla. nec dicam de nihilo. q̄ de aliq̄ substantia est. Quero de qua? Si non de p̄ris substantia est: aliam quere. Si aliā non inuenies: p̄ris agnosce s̄bam. et filium cū patre hominison confitere. Idem in eodem. Cōfiteor deum p̄m omnino incorruptibiliter genuisse. sed qd est ipse genuisse. Item dico qd sepe dicendum est. aut de aliq̄ substantia est natus dei filius aut de nulla. Si de nulla. ergo de nihilo. quod vos iam nō di-

Augusti

etis. Si igitur de aliqua, nec tamen de patris
substantia, non est verus filius. Si igitur de patris
substantia: unus eiusdemque substantie sunt
pater et filius. Vos autem nec filium de sub-
stantia patris genitum vultis, et tamen eum
nec ex nihilo, nec ex aliqua materia, sed ex
patre esse conceditis, nec videtis quod neces-
se sit, ut qui non ex nihilo nec ex aliqua alia
re: sed ex deo, nisi ex dei substantia esse non possit,
et hoc esse quod deus est de quo est, id est deus de
deo natus est: quia non alius prius fuit, sed na-
tura coeterna de deo est.

Colligens summam predictorum aperit
ex quo sensu accipienda sint. k

His verbis promissis

his innui videtur, quod divina substantia filium genuerit, et quod filius sit genitus de substantia patris: et quod de deo est natura coeterna, et quod pater id quod ipse est genuit. Id autem quod ipse est divina essentia est, et ita putari potest divi-
nam essentiam genuisse. Vehementer mo-
uent nos hec verba: que quomodo intelli-
genda sint, mallem magis ab alijs audire:
quam tradere. Ut tamen sine preiudicio atque temeri-
tate loquar: ex hoc sensu dicta possunt ac-
cipi. Natura coeterna de deo est, id est filius co-
eternus patri de patre est, ita quod est eadem
cum eo natura vel eiusdem nature. Que sen-
sum confirmat Augustinus, ibidem subiiciens, et
quod dixerat quasi explanans. Dico enim natu-
ra coeterna est de deo: addidit. Non est aliud
filius quam illud de quo est, id est, unus eiusdem
subest. Deinde apertius talem intellectum
ex predictis verbis fore habendum aperit
in eodem libro contra Maximinum dicens.
Trinitas hec unus eiusdemque subest, quia
non de aliqua materia vel de nihilo est fi-
lius, sed de quo est genitus. Itemque spiritus
sanctus non est de aliqua materia vel de ni-
hilo est, sed inde est unde procedit. His uti-
que verbis aperte ostendit ea ratione dici filium esse de
substantia patris qui est de patre genitus, ita quod est
eiusdem subest cum eo, et spiritus sanctum esse de sub-
stantia patris et filij, quod ab utroque procedit, ita
quod est eiusdem subest.

ex nec filius nec spiritus sanctus est de
nihilo, sed de aliquo, non tamen
de materia. l

Distenditur quoque

ex illis verbis filium et spiritum sanctum non esse de ni-

hilo sed de aliquo, nec tamen de aliqua materia.

Ubi etiam Iulianus in. xij. de tri. ait. Ubi
genitus deus cum natus sit: preterea testatur au-
torem, cum ex manente nato est: non est nato
ex nihilo, et cum ante tempus natus est: om-
nem sensum pervenit nascendo. Ibi apte di-
citur quod filius non est natus ex nihilo. Si-
militer et spiritus sanctus non est dicendus esse
vel procedere ex nihilo, quod filius de substan-
tia patris natus est, id est a patre est, cum
quo eiusdem substantie est et eadem substan-
tia. Ex quo sensu accipiendum etiam est il-
lud. Pater genuit id quod ipse est, id est fi-
lium qui est hoc quod pater. Et hoc ita de-
bere intelligi Augustinus, aperit dicens in primo
libro contra Maximinum. Hoc genuit pa-
ter quod est, alioquin non est verus filius:
si quod est pater non est filius. Item substan-
tia dei genuit filium, id est pater substantia ge-
nuit filium qui est eadem substantia et eius-
dem substantie. Quod sic esse intelligendum
Augustinus, ostendit dicens ad Maximinum.
Sicut dicis: spiritus spiritum genuit, ita dic spi-
ritus eiusdem nature vel substantie spiritum
genuit. Item sicut dicis: deus deum genuit
ita dic, deus eiusdem nature vel substantie
deum genuit. Hoc si credideris et dixeris:
nihil de hac re ulterius accusaberis. His
enim verbis aperit quomodo predicta debeant in-
telligi. Similiter filius natus est de substantia
patris, vel pater genuit filium de sua natu-
ra siue essentia, id est de se natura et essentia ge-
nuit filium eiusdem essentie ac nature, et quod
est eadem essentia ac natura. Similiter expone il-
lud, filius subest patris: et filius patris subest, id est,
quod est substantia cum quo et filius eadeque substantia est, quod cum
substantialiter est patri filius. Et huiusmodi ad-
iuuat ex his verbis Augustinus, qui in li. v. de tri.
ait. Tres personae eiusdem essentie, vel tres
personae unam essentiam dicimus. Tres autem
personae ex eadem essentia non dicimus, quasi
aliud ibi sit quod essentia est, aliud quod per-
sona. His verbis ostendit non esse dicendum
personam esse ex essentia: nisi ex sensu predi-
cto. Qui sensus confirmat etiam ex eo quod in
li. xv. de tri. idem ait. Sicut nostra scientia scien-
tie dei, sic et nostrum verbum quod nascitur de no-
stra scientia dissimile est illi verbo dei quod natum
est de patris scientia. Tale est autem ac si, dice-
rem, de patris scientia, de patris sapientia, vel quod
est expressius de pre-essentia, de pre-scientia, de
pre-sapientia. Ex hoc itaque intellectu verbum
dei patris unigenitus filius per omnia patri
similis et equalis recte dicitur deus de deo,
lumen de lumine, sapientia de sapientia, essen-

Iulianus

Augustinus.

Augustinus.

Augustinus.

tia de essentia. q: hoc est oino qd pr: no in pater. q: iste filius: iste pater.

Quare verbum patris dicat filii nature.

Inde e q sol' vni-
genitus dei dicat natura filius. q: eiusdem nature est. et eadem natura est cu pre. **U**n
hylarius in li. de trini. de christo loquens. Natura filius est. q: eandem naturam quaz ille qui genuit: habet.

hylarius

Ista est distinctio quinta In qua magister ostenso q in diuinis sit generatio: inquit an essentia sit generatio terminus. Et circa hoc tria facit. Nam pmo mouet et determinat questionem. Secundo inducit instantiaz oblectionem. Et tertio quarrundam subdit autoritatu expositionem. Primum agit a principio distinctionis vsqz ibi. Predictis aut videt esse contrariu. Secundum ab inde vsqz ibi. Ostendit quod ex illis. Tertium vero ab inde vsqz ad finem totius distinctionis. In speciali vero sententia magistri stat summarie in tribus ppositionibus. quarum prima est hec. Diuina essentia non est generata nec generata. Et p batur sic. Illud non est concedendum quo cōcesso sequitur essentia diuina non esse essentia: vel eandem rem generasse seipam. vel esse a seipsa genita. sed essentia diuinam originare seu esse genitam est hmoi. igitur Tenet argumentu: et maior est nota. sed minoris p bationem magistri in ista introducit sic querendo. An huiusmodi ppositiones sint pcedende. Pr' genuit diuinam essentiam. Diuina essentia genuit filiu. Diuina essentia non est generata: nec creata. Et respondendo dicit intentu suu. s. q diuina essentia non sit genita nec generata. qd pbat tribus rōibus. quarum prima est tal. Omne qd generat relatiue dicit. igit si essentia diuina generat: relatiue dicit. quod falsum ē. q: tunc non significaret absolute substantia. Secda ratio tal est. Pater est diuina essentia. si igit pater genuit diuinam essentia. tunc genuit seipm. et illud itez stare non potest. Tertia ratio talis est. Pater per diuinam essentiam hz esse. si igit pater genuit diuinam essentiam: tunc pr haberet esse p illud qd est generatum ab ipo. quod est falsum. q: generatu a generante habet esse. et non generatus a genito. Addit etiaz mag' q simili mō. pbat Aug'. q pater non est sapiens sapientia genita. si em pater esset sapiens p illaz sapiam quam genuit. cu idem sit ei saps et esse. seqt q haberet esse p illud et ab illo qd genuit. quod non pot stare. Secda ppositio. Quia filius et spūsanctus non sint aliud q ipa diuina essentia. tamen pducti sunt ambo realit. Hanc ppositionem mag' inuestigat obijciendo cōtra hoc qd dictum est. s. q pr non genuit diuinam essentia. Nam dicit pat' genuit illud qd ipc est. sed illud quod ipc est: est diuina essentia. igit genuit diuinam essentiam. Et mag' rñdet q illa Pater genuit id qd ipc est. sic debet intelligi. i. pat' genuit filiu. eo q essentialit' est idem cu ipo. Tandē ostenso q non est concedendū q essentia genuit filiu eo q sequeret idem generasse seipm. mag' exponit autoritates sanctorū. s. Augustini et Hilarij que videntur pdictis obuiare dicēs q essentia filij sit de essentia patris. Hec autoritates sunt sic exponēde seu intelligēde. filius q est essentia: est de pre q est essentia. et sic de alijs. Tertia ppositio est hec. filius

et spūsanctus sunt pducti: non tamen de nihilo. s. de aliquo. licet non de aliquo materialiter. Hanc ppositionem pbat magister exponēdo autoritates dicentes patrem de sua substantia filiu genuisse. Et dicit q hmoi autoritates sunt sic exponēde. Pr' genuit filium de sua substantia. et non genuit eum de nihilo. sed genuit talem q est eiusdē nature cu ipo. Hanc expositionem mag' cōfirmat p multas autoritates que patent in ista igit rē.

Utrum pater voluntate genuit filium an necessitate. et an volens vel nolens sit deus.

a DI. VI

O Reterea que
ri solet. vtrū pater genuerit filiu voluntate an necessitate. De hoc Grosius ad Aug'. ita ait. Volūtate genuit pr filium: vel necessitate. s. nec volūtate nec necessitate. q: necessitas in deo non ē. s. ire volūtas sapias non potuit. Quocirca vt Aug'. ait in. xv. li. de tri. Ridēda est dialectica Eunomij: a quo Eunomiani heretici orti sunt. Qui cum non potuissent intelligere nec credere voluisset vnigenitū dei filium vobū dei esse natura. i. de sba patris genitū non nature vel sbe dixit esse filiu. s. filiu voluntatis dei. volēs asserere accedentē deo voluntatem: qua gigneret filiu. sic nos alii qn aliqd volum' qd antea non volebam'. pp' qd mutabil' intelligit nra natura. qd absit vt in deo esse credam'. Dicam' g verbum dei esse filiu dei natura: non voluntate vt docet Aug'. in. xv. li. de tri. vbi quēdā catholicū heretico respondentem commendat dicens. Acute sane qdam rñdit heretico vntissime interrogati. vtrū deus filiu volēs vel nolēs genuerit. vt si diceret nolēs: absurdissima dei miseria seqret. Si autem volēs ptinuo qd intēdebat pcluderet scz non nature esse filiu: s. volūtatis. At ille vigilatissime vicissim qsiuit ab eo. Utrum de' pr volēs aut nolens sit de'. vt si rñderet: nolēs. seqret grādis absurditas et miseria: quā de deo credere mag' est infamia Si aut diceret: volēs. rñderet ei. g et ipc volūtate sua deus est: non natura. Quid g restabat nisi vt obmutesceret sua interrogatōe: obligatuz indissolubili vinculo se videns. Ex pdictis docet non esse pcedendū q de' volūtate vlnecessitate. vlnolēs vlnolens sit de'. Itē q volūtate vlnecessitate vlnolens vel nolens genuerit filiu.

Augusti.
Opinio cuiusdam heretici

Oppositio contra predicta. b
Sz contra hoc op:
b 4

Responſio

ponit ſic. Voluntas dei eſt natura ſive eſſentia dei. q̄ nō ē aliud deo eſſe. aliud velle. et ideo ſicut vna eſt eſſentia triū pſonarū. ita ⁊ vna voluntas. Si igitur deus natura de⁹ ē. et voluntate deus eſt. ⁊ ſi x̄bum dei natura filius dei eſt. ⁊ voluntate filius dei ē. Hoc autem facile ē refellere. Nā ⁊ pſcia dei ſive ſcientia q̄ ſcit vel pſcit bona ⁊ mala: diuina natura ſive eſſentia eſt. ⁊ p̄deſtinatio ſive voluntas eius eadē diuina eſſentia eſt. nec ē aliud deo ſcire ⁊ velle q̄ eſſe. ⁊ cū ſit vnus ⁊ idē ſcia dei vlt voluntas. nō tñ dī de voluntate q̄cqd dicit de ſcia ⁊ econuerſo. nec omnia illa ſua voluntate deus vult q̄ ſua ſcientia ſcit. cū ſua ſcia nouerit tā bona q̄ mala. voluntate autem non velit niſi bona. Scientia q̄pe dei ⁊ pſcia de bonis eſt ⁊ mal. voluntas x̄o ⁊ p̄deſtinatio de bonis eſt tñ. ⁊ tñ vnū ⁊ idē in deo eſt ſcia ⁊ voluntas ⁊ pſcientia ⁊ p̄deſtinatio. Ita cū vnū ſit natura dei ⁊ voluntas. dicit tamen pater genuiſſe filiū natura: non voluntate. ⁊ eſſe deus natura: non voluntate.

Qualiter intelligēda ſint illa verba p̄r nec nolēs nec volēs de⁹ eſt. nec volēs nec nolēs genuit filiū. c

Dylarius in li. ſynodis
Eos q̄ dicūt de nō extātib⁹ eſt filiū dei. ſiſt q̄ dicunt q̄ neq̄ conſilio. eiq̄ voluntate p̄r genuerit filiū: anathe-
matizat ſcā ecclia. Itē ſi q̄s nolētē patre dicat natū filiū: anathe-
ma ſit. Nō enī nolente p̄r coactus p̄r. vel natu-
rali nēcitate duct⁹ cū nollet genuit filiū. ſed mor-
tuo ſine tēpe ⁊ impoſſibilitate ex ſe vnigenitū de-
monſtrauit.

Predicta tñ vba

q̄bus prudenter dictum eſt: q̄ deus pater nec volens nec nolens eſt de⁹. nec nolens nec volēs genuit filiū. ſive voluntate ſive neceſſitate. ex tali ſenſu vidēt accipiēda. vt voluntatē p̄cedentē vlt accedētē: intelligamus q̄liter Eunomius intelligebat. Non enī ip̄e de⁹ eſt voluntate p̄cedēti vlt efficiēti vel volēs p̄uſq̄ deus. nec voluntate p̄cedēti vlt accedēti genuit filiū. nec p̄uſ volens q̄ generans genuit filiū. nec p̄uſ generans q̄ volēs genuit filiū. volens tñ genuit: ſiē potēs genuit. ⁊ bonus genuit filiū. ⁊ ſapiens genuit. ⁊ h̄mōi. Si enī p̄r ſapiēs ⁊ bonus dicit genuiſſe filiū: cur non ⁊ volens? Cū ita ſit deo idem eſſe volentem q̄ eſt eē deum. ſicut idem eſt eſſe ſapiētē q̄ eſt eē deum. Dicam⁹ igitur q̄ p̄r ſicut ſapiēs. ita volens genuit filiū. ſed nō voluntate p̄cedēti vel accedēti. Quē ſenſum apit Aug⁹. et filio dei. i. dño n̄ro Jeſu x̄po ſcriptū eſt. q̄ cū p̄r ſp̄ fuit. ⁊ nūq̄ cū vt eſſet paterna voluntas p̄ceſſit. ⁊ ille quidem natura filius eſt.

Hec eſt diſtinctio ſexta In qua magiſter oſtēſio q̄ eēntia diuina nō poſſit eē termin⁹ generatiōis. incipit agere de potētia generātis. Circa q̄d tria facit. Primo oſtēdit quō p̄r nec voluntate nec neceſſitate filiū genuit. Scdō p̄tra illud replicando rōe q̄dam obijcit. Tertiō poſt digreſſionē ad p̄ncipale intentū redit. Prīmū iſtoz facit a p̄ncipio diſtinctionis vſq̄ ibi. Sed cōtra hoc opponit. Scdō x̄o ab inde vſq̄ ibi: Predicta tñ vba ⁊c. Tertiū ab inde vſq̄ ad finem diſtinctionis. In ſp̄ciali m̄gri ſententia in hac diſtinctōe ſtat in tribus p̄poſitiōib⁹. quarum p̄ma eſt hec. Nō eſt catholice ſentiendū deū patrem genuiſſe filiū neceſſitate cogēte. aut voluntate p̄cedēte. Et p̄bat ſic. Illud nō ē catholice ſentiendū quo p̄ceſſo ſc̄q̄ deū aut eſſe miſerū aut mutabilem. ⁊ filiū dei nō eſſe naturalē filiū. ſz p̄rem genuiſſe filiū neceſſitate cogēte: aut voluntate accedēte ē h̄mōi. Igitur illud nō ē ſentiendū. Argumētū ē notū ⁊ maior ſz minorē ponit m̄gri in textu: r̄ndēdo ad quēſtionez iſtā. Vtrū p̄r genuit filiū ex neceſſitate aut voluntate. Vtrū r̄ndēdo dicit. Nec genuit cū neceſſitate. q̄ ſi ſic. tūc genuerit cū nō potuit cū nō generare. tūc neceſſitas coactiōis caderet i deū: q̄d nō ē dicēdū. cū ip̄e ſit ſumme liber. Nec voluntate. ſ. accedēte. ſ. q̄ p̄uſ vellet filiū generare q̄ ip̄m genuit. vt ſi ſtat in ei⁹ liberā p̄tate vt generaret ſi vellet. ⁊ non generaret ſi nollet. q̄ ſic caderet mutabilitas in deū: q̄d eſt incōueniens. Iſta patēt in ſcā autoritate b̄i aug⁹. Scdō p̄poſitio eſt hec. Et diuine nature ⁊ voluntatis idēptitate arguit nō pōt filiū natura eē filiū voluntate. Iſtam p̄poſitionē p̄bat m̄gri in ſcā ſolūdo argumētū hereticorū: q̄d faciūt in iſta materia dicētes. In diuinis idēz ſunt natura ⁊ voluntas. Si igitur p̄r genuit filiū natura: vidētiā q̄ genuit ip̄m voluntate. ad q̄d m̄gri r̄ndēdo dicit. Ex quo in diuinis natura ⁊ voluntas diſſerūt rōe vlt cōnotato. ideo non obſtat q̄ ſint idē idēptitate abſoluta. nō tñ ſunt idē idēptitate ſo: mali. q̄ aliq̄d pōt cōuenire nature q̄d nō puenit voluntati. ⁊ p̄ h̄is nō ē incōueniens filiū eſſe filiū natura ⁊ nō voluntate. Et p̄firmat hoc p̄ ſc̄. Nā voluntas dei ⁊ ſcia eius ſunt idē. ⁊ diſſerūt rōe vel cōnotatiōe. q̄ ſcia cōnotat aliq̄d eē i deo q̄d nō cōnotat voluntas. ⁊ ecōtra. q̄ rōe ſcie ſue puenit deo ſc̄i re ⁊ cognoscere malū. nō tñ rōe voluntatis ſue cōuenit ſibi velle ⁊ approbare malū. ⁊ ita ē i p̄poſito. Igitur p̄poſitio vera. Tertiā p̄poſitio. Solū nēcitas incōmutabilitatis ac voluntas cōmunicabilitatis cōcurrūt ad eternā filij dei generationē. Iſta p̄poſitio. p̄bat ſic. Illa nēcio p̄currūt ad eēnā filij dei p̄ductiōe: ſine q̄b⁹ impoſſibile ē deū eē deū. ſz de⁹ nēcio eſt de⁹ nēcitate incōmutabilitatis. ⁊ voluntate cōicabitilitatis. Igitur iſta duo ad p̄ductiōz filij dei p̄currūt. Tenet argumētū ⁊ maior: ſz minorē ponit m̄gri i textu ſaltē ſp̄cialit. vbi r̄phēdit quēdā hereticū q̄ dixerat p̄rem generaſſe filiū voluntate p̄cedēte vlt accedēte vel efficiēte. ⁊ ſic prius fuiſſe volēs q̄ generans. q̄d falſum eſt. Igitur p̄poſitio apparet vera.

Hic querit an pater potuerit vel voluerit gignere filium.

Ic ſolet queri DI. VII.
a quibusdam. virum pater potuerit vlt voluerit generare filiū. Si enim inquit potuit vel voluit generare filium. ergo potuit aliquid ⁊ voluit: q̄d

nec voluit nec potuit filius. Nam fili⁹ nec potuit nec voluit generare filium. Cui ver-
sue facili respondemus dicentes. posse vel
velle generare filium: nō est aliqd posse vel
velle subiectum potētie vel voluntati. Est
tū aliq⁹ potentia vel volūtas. s. posse v^l vel
le gignere filiū. et iō distinguēda est intelli-
gentia p^opositi xbi. posse vel velle gignere
filiū. et posse v^l velle aliqd. Neq⁹ em gene-
ratio filij aliqd eorū est: q⁹ subiecta sunt di-
uine potētie et volūtatī. nec est aliqd inter
oīa vel de oībus. s. sup oīa et an oīa. Non
em an voluit v^l potuit q⁹ genuit. sicut nec
an fuit q⁹ genuit. q⁹ ab eterno fuit et ab eter-
no genuit. Ex simili q⁹ b videre possum⁹.
Ips⁹ em pōt esse p^o: et vult esse p^o. fili⁹ autē
nec pōt nec vult esse p^o. q⁹ p^o pōt v^l vult eē
aliqd qd non pōt vel vult esse filius. nō seq⁹
tur. q⁹ esse p^oem non est esse aliqd: s. pōt eē
ad aliqd. vt in sequēti ostendē.

Monit quedaz verba Augu. vñ
pōt moueri auditor.

Bed vehementer

nos mouet qd Aug⁹. ait in. j. li. 5. Max-
imū: qui asserbat patrem potentiorē
esse filio. eo q⁹ filiū genuit deū creatorē. fili⁹
asit non. dicebatq⁹ p^oem potuisse gignere:
nō filiū. et ideo potentiorē esse filio. Ad qd
respondēs Aug⁹. dicere videt⁹ q⁹ fili⁹ etiā
potuit gignere. volens ostendere p^oez esse
non potentiorē filio: his xbis. Absit vt
ideo potentior sit pater filio. sicut putas. q⁹
creatorē genuit p^o. filius autē non genuit
creatorē. neq⁹ em non potuit: s. nō opor-
tuit. Vide et diligenter attende hec verba
Augu⁹. nō em nō potuit. s. nō oportuit. Videt⁹ em
dicere q⁹ filius potuit gignere: s. non opor-
tuit: et ita potuit qd non oportuit. Quare
autē non oportuit: subdit dicens. Immode-
rata em esset diuina generatio si genitus fi-
lius nepotē gigneret patri. quia et ipse ne-
pos nisi auo suo pronepotē gigneret. s. in
vestram mirabilem sapientiam: impotens
dicere. Similiter etiam ille si nepotē non
gigneret auo suo. et pronepotē proauo suo
non a vobis appellaretur omnipotens. nec
impleretur generationis series. si semp al-
ter ex altero nasceret. nec eam p^oficere v^l-
lus. si non sufficeret vnus omnipotēs. Ita
q⁹ omnipotentem genuit filium patris na-
tura nō fecit.

Opponitur predictis verbis Au-
gustini.

Hoc autē videtur

quibudā non posse stare. s. q⁹ filius potue-
rit gignere. Si em potuerit filius gignere
potuit esse pater. et si potuit esse pater: po-
tuit g⁹ esse pater vel sui vel patris v^l spū sā-
cti: vel alicuius alius. S. alius nō. q⁹ nul-
lus alius sp⁹ fuit. Nec patris. q⁹ p^o est in-
genitus et innascibil. Nec sui. q⁹ nulla res
seipam gignere pōt. Nec spū sācti. q⁹ na-
sci non potuit. Si em nasci potuit. potuit
esse filius. et ita mutabil⁹ esse potuit.

Hic querit⁹ quomō intelligenda
sint.

Quō ergo accipie-

tur qd supra dictū est. nō em non potuit g⁹
gnere. s. nō oportuit. q⁹si potuit: s. nō opor-
tuit. Nō est nobis p^ospicuum apire quō sit
hoc verū. et ideo sub silentio potius esset p^o
tereundū: nisi mte sup hoc aliquid loq⁹ co-
geret instantia querentiū.

Hic aperitur ex quo sensu accipi-
enda sint.

Potest ergo sic in-

telligi. Nō em nō potuit. s. nō oportuit. i.
nō ex impotētia sui fuit q⁹ filius nō genuit
s. ei nō cōueniebat. sicut de⁹ fili⁹ nō est de⁹
p^o. nec tū hoc ex impotētia sui est. Nam et
p^o fili⁹ nō est filius. nec b est ex impotētia
patris. Sed qrit Maxim⁹ arrianorum
ep⁹. An g⁹ est q⁹ p^o nō pōt esse filius: vel fi-
lius p^o: Non vtiq⁹ ex impotētia. sed p^o p^o
prietate generationis pater est: qua opor-
tet eū nō esse filiū. et filius pprietate natiui-
tatis filius est: qua oportet cum nō esse pa-
trem. de quibus pprietatibus postea ple-
nius tractabit.

Utrum pater natura sit potēs gi-
gnere filiū. et an hoc sit aliqua
potentia que sit in filio.

Ite querit⁹ a qui-

budam. Si pater potens sit natura gigne-
re

re filium. et an hec sit aliqua potestas que sit in filio? Ad quod dicimus quod pater non est potestas nisi natura. eius enim potentia natura est vel essentia. Et inquit illi. Si potestas est gignere: habet potentiam gignendi. Filius autem non habet potentiam gignendi si non potest gignere habet aliquam potentiam per quam non habet filius. Non sequitur. Eadem enim potentia habet pater filius quam et pater. quia pater potuit gignere. et filius gigni potuit. Eadem enim potentia est in filio: quia potuit gigni que est in patre quia potuit gignere. Sed contra hoc opponitur. Aliud est posse gignere: aliud est posse gigni. quod aliud est gignere. aliud gigni. Hoc distinguendum est. Si enim cum dicitur aliud est posse gignere. aliud posse gigni: aliam significes potentiam qua pater potest est gignere. et aliam qua filius potest est gigni: falsus est intellectus. Si autem dicas patrem posse habere aliam proprietatem siue notionem qua genitor est. et filium aliam qua genitus est: verus est intellectus. Aliam enim habet pater proprietatem qua pater est. aliam filius qua filius est.

Propositio

Quomodo sit intelligendum filius habet vel non habet potentiam generandi.

S

Ita etiam cum dicitur

filius non habet potentiam generandi quam pater habet: dupliciter intelligi potest. Si enim dicatur. non habet filius potentiam generandi quam et pater. scilicet qua potens sit ad generandum id est ut genuerit vel ut generet sicut pater: verum est. Si vero intelligatur sic. non habet potentiam qua possit gigni. vel genitus esse que eadem pater potens est ut genuerit vel ut gigneret: falsum est. Sicut dicitur. pater habet potentiam qua potest esse pater. filius vero non habet potentiam qua possit esse pater. et conuerso. filius habet potentiam qua potest esse filius. pater vero non habet potentiam qua possit esse filius. habet ergo aliam quam pater quam non habet filius: et e converso. Absit: quia eadem est potentia patris qua potest esse pater. et filii qua potest esse filius. Ita etiam eadem est voluntas: quia pater vult esse pater et non filius. et filius vult esse filius non pater. et eadem est voluntas filii qua vult esse genitus et patrem genuisse. et patris qua vult esse genitor et filium generatum esse.

Ista est septima distinctio. In qua magister ostenso qualiter pater genuit filium quo ad virtutem seu potentiam intellectualem. hic ostendit de potentia eius generandi naturaliter. Et circa hoc tria facit. Primo inquit an potentia generandi sit in filio. Secundo ostendit quod non generare non sit impotentia in ipso filio. Tercio reddit rationem de suo dicto. Primum facit a principio distinctionis usque ibi. Et vehementer nos mouet. Secundo subiungit usque ibi. Item quod dicitur a quibusdam. Tercium vero ab inde usque ad finem distinctionis. In speciali sententia magistri summarie stat in tribus propositionibus. quarum prima est hec. Non est simpliciter quid: sed est ad aliquid patrem posse aut velle filium generare. Istam propositionem prosequitur magister querens an pater potuit et voluit filium generare. Si sic. ergo pater voluit et potuit aliquid quod non potuit nec voluit filius. Vel oportet etiam filium posse et velle generare. quod est inconueniens. Vel oportet dicere quod filius sit impotens. Huic difficultati respondet magister dicens. et dato quod pater posset generare et non filius. adhuc non sequeretur preter aliquid posse quod non posset filius: quod posse et velle patrem generare non est. proprie aliquid sed ad aliquid. ergo non posse et non velle generare non arguit impotentiam in filio. ut assumit in questione predicta. Probatur argumenti euentia sciendum est quod quicquid est in diuisis est essentia vel relatio. et ergo quicquid conuenit deo: hoc conuenit sibi vel relatione essentie. et tunc est commune tribus personis. vel relatione relationis: et tunc non oportet quod quodlibet tale sit commune tribus personis. Cum ergo posse generare non sit aliquid in diuinis. scilicet non est aliquid spectans ad essentiam. sed potius ad aliquid spectans. id est ptinens ad relationem. scilicet ad paternitatem. non est inconueniens quod non conueniat filio. quod illa proprietate. scilicet paternitas non spectat ad filium. et per consequens hec propositio prima est vera. Secunda propositio est hec. Quod filius non potest nec vult generare. Hoc non debemus sibi ad impotentiam sed potius ad conditionis proprietatem imputare. Hanc propositionem probat magister auctoritate beati Augustini dicentis. quod filius potuit generare. sed non oportuit ipsum generare. eo quod tunc inordinata et superflua fuisset diuina generatio. si filius genitus nepotem generaret patri. Et dicit postea magister quod ista verba Augustini sunt sic intelligenda. non enim potuit: sed non oportuit. id est non conueniebat proprietati eius qua est filius et non pater. que proprietate deberet cito generaret. Et concludit quod sicut non arguit impotentiam in patre quod non potest esse filius: ita contra non est impotentia in filio quod non potest esse pater. Tertia propositio est hec. Unam et eandem et equalem potentiam generandi fore in patre et filio possumus affirmare. Istam propositionem magister inuestigat inquirendo: an potentia generandi in patre sit aliqua potentia in filio. Et respondet quod vna et eadem sit potentia qua pater potest generare. et qua filius potest generari. cum in patre et filio non sit nisi vna sapientia natura et potentia. Vel sic respondet magister quod potentia generandi cum natura dicitur proprietate. referendo igitur intellectum ad proprietatem non est potentia generandi in filio. quia sic est aliud posse generare: et posse generari. referendo vero ad naturam idem sunt. igitur.

De veritate et proprietate et inconmutabilitate et simplicitate essentie dei.

a

DI.

VIII

D I. VIII.

Nunc de veri-
tate sue proprietate sue incom-
mutabilitate atque simplicitate diu-
ne nature sue sive sue essentie agendum est.
Augusti. Est itaque deus ut ait Aug⁹. in. v. li. de tri-
nitate. sine dubitatione suba. vel si melius
hoc appellat essentia. quam greci vñā vo-
cant. Sicut enim ab eo quod est sapientia dicta est sa-
pientia. et ab eo quod est scire dicta est scientia
ita ab eo quod est esse dicta est essentia. Et quod
magis est quam ille qui dixit famulo suo Ego
sum quod sum: et dices filius israel. qui est misit me
ad vos. Ipse vere ac proprie dicit essentia:
cuius essentia non novit preteritum vel futurum.
Uñ Hiero. ad Marcellā scribens ait. Be⁹
solus quod exordium non habet: vere essentia no-
men tenuit. quia in eius compatitione quod vere est.
quia incommutabile est. quasi non sunt quod muta-
bilia sunt. De quo enim dicit fuit. non est. et
de quo dicit erit: nondum est. Be⁹ autem tñ ē
quod non novit fuisse vel futurum esse. Solus er-
go deus vere est: cuius essentie compatit
noster esse non est.

Uñ Hiero.
ad marcellā
scribens ait.

Qualiter intelligenda sint verba
Hieronymi. querendum est.

Hic diligenter ad-

uertendum est: quomodo intelligi debeant illa
verba Hieronymi. scilicet deus tñ est: si non novit fuisse
vel futurum esse. tanquam non posse dici de deo
fuit vel erit. sed tantum est. cum de eo scriptum
frequenter reperiamus. fuit ab eterno. fuit
semper. et erit in secula. et hominibus. Unde videtur quod
non est tñ dicendum de deo. fuit: vel est: vel
erit. Si enim diceret tñ fuit: putaret quod de-
sisset esse. Si diceret tantum est: putaret quod
non semper fuerit. sed esse ceperit. Si tantum
diceret erit: putaret non esse modo. Dica-
tur ergo quia semper fuit. est et erit. ut intelli-
gatur quia nec cepit: nec desijt: nec desinit
nec desinet esse. De hoc Aug⁹. super Johan-
nem ita ait. Cum de sempiterna re proprie di-
catur est. scilicet nos bene dicimus: fuit et erit. fuit
quia nunquam desijt. erit: quia nunquam deerit. est
quia semper est. non preterijt: quasi quod non
maneat. non oñes: quasi quod non erat.
Cum ergo nostra locutio per tempora varie-
tur. de eo vere dicuntur verba cuiuslibet tem-
poris. qui nullo tempore desinit vel deest. vel
deerit. et ideo non est mirum si de spiritu veritatis
veritas loquens dixit per futurum. Quocumque
audiet loquetur. Audiet. scilicet ab eo a quo per-
cedit. Audire illius est scire. idem etiam esse

Augusti.

A quo ergo est illi essentia. ab illo audien-
tia. id est scientia: que non est aliud quam esse
tia. Audiet ergo. dixit de eo quod audiuit
et audit. id est quod semper sciuit: scit et sciet.
Ecce hic dicit Aug⁹. verba cuiuslibet tem-
poris dici de deo. sed tñ proprie est. Illud er-
go quod Hieronymus dicit ita intelligendum est.
Non novit fuisse vel futurum esse: sed tñ esse
id est cum dicit de deo quod fuit vel erit. non est in-
telligendum quod preterierit vel futurus sit. sed quod
existat simpliciter sine aliquo temporali mo-
tu. Licet enim verba substantiva diversorum
temporum de deo dicantur. ut fuit. erit. ē. erat
non tñ temporales motus esse distinguunt. sed pre-
teritum vel futurum. vel preteritum imperfectum. vel
preteritum perfectum. vel preteritum plusquamper-
fectum: sed essentia sue existentia sue divi-
nitatis simpliciter insinuat. Deus ergo solus
proprie dicit essentia vel esse. Uñ Iulianus
in. vii. li. de tri. ait. Esse non ē accidens deo.
sed subsistens veritas et manens causa. et na-
tural generis proprietates.

Hic aperit
quod sint intel-
ligenda.

Iulianus

Hic de incommutabilitate.

Deietiam solius esse

tia incommutabilis dicitur proprie. quia nec mutatur
nec mutari potest. Unde Aug⁹. in. v. lib.
de trinitate. Alie inquit essentie vel substantie
capiunt accidentia quibus in eis fiat vel ma-
gna: vel quantacumque mutatio. Deo autem
aliquid huiusmodi accidere non potest. et ideo
sola substantia vel essentia que est deus in-
commutabilis est. cui profecto maxime ac-
verissime competit esse. Quod enim muta-
tur: non servat ipsum verum esse. et quod
mutari potest: etiam si non mutetur: potest
quod fuerat non esse. Ideoque illud solum
quod non tantum non mutatur. verum etiam
mutari omnino non potest: verissime dici-
tur esse. id est substantia patris et filii et spi-
ritus sancti. Ideoque apostolus loquens de
deo ait. Qui solus habet immortalitatem.
Uñ etiam ait Augustinus in libro primo de
trinitate. Cum anima quodammodo imor-
talis esse dicatur et sit. non diceret aposto-
lus. solus deus habet immortalitatem. nisi quod
vera immortalitas incommutabilitas ē qua
nulla potest habere creatura. quoniam so-
lius creatoris est. Unde Jacobus ait. Apud
quem non est transmutatio: nec vicissitudo
nisi obumbratio. Et David Mutabis ea
et mutabuntur: tu autem idem ipse es. Iohannes Au-
gustinus super Genesim dicit. quod deus nec per lo-

Augusti.

Augusti.
Que sit ve-
ra immorta-
litas que solo
creatore est.

Jacobus

ea nec p tpa mouet. creatura xpo p loca et tpa. Et p tpa moueri est p affectiões com- mutari. Deus aut nec loco nec affectione mutari potest: qui per pphetam ait. Ego deus et non ytor: qui est immutabilis solus. vnde recte solus dicitur habere immortalita- tem. In omni eniz mutabili natura (vt ait Aug⁹. ptra Maximinum) nonnulla mors est ipa mutatio. quis facit aliquid in ea non esse quod erat. Unde et ipa anima humana que ideo dicitur immo talis: qz fm modum suum nunqz desinit viuere. habet tm quan- dam mortez suam. qz si iuste viuebat et pec- cat: morit iusticie. si peccatrix erat et iustifi- cat: morit pctō. Et alias eius mutatiōes taceam. de qb⁹ mō longū est disputare. Et creaturaz natura celestiu mori potuit. qd peccare potuit. Nā et angeli peccauerunt: et demones facti sunt. quoz est diabolus pnceps: et q non peccauerunt: peccare po- tuerūt. et cuiusqz rationali creature pstat vt peccare non possit: nō est hoc nature p- prie: s. d. dei gratie. Et ideo solus deus (vt ait aplis) habet immortalitatem. qui non cuiusqz grā: sed natura sua. nec potuit nec potest aliq cōuersione mutari. nec potuit nec poterit aliqua mutatiōe peccare. Pro- inde vt ait Aug⁹. in .j. li. de tri. Substantia dei sine vlla cōmutatione mutabilia facie- tem. et sine vllō suo tpali mō ut tpalia crea- tem intueri et nosse. licet sit difficile oportz. Vere g ac pprie immutabilis est sola diuini- tatis essentia. que sine sui mutatiōe cūctas condidit naturas.

Hic de simplicitate.

Eadēqz sola pprie

ac vere simplex est. vbi nec partiu nec ac- cidentiu: nec quarūlibet formaz vlla ē di- uersitas siue variatio vel multitudo. Et au- tem scias quomō simplex sit illa sba: te do- cet Aug⁹. in .vj. li. de tri. Animaduerte pri- mo quare oīs creatura sit multiplex: et nul- lo modo vere simplex. et p mūm de corpali postea de spūali creatura. Corpalis vtiqz creatura ex ptibus cōstat. ita vt sit ibi alia ps min: or: a: a maior. et maius sit totuz qz quelibet ps. et in vnoquoqz corpe aliud est magnitudo: aliud color: aliud est figura. pdest enī et minuta magnitudine mane- re idem color et eadem figura. et colore mu- tato manere eadem figura: et eadez magni- tudo. Ac p hoc multiplex esse cōuincit na- tura corpis. simplex aut nullo mō.

Quare crea- tura sit multi- plex et nō sim- plex

Dicō corpa- li oñdē qre sit multiplex

Hic de spūali creatura oñdit quō sit multiplex et nō simplex.

Augusti.

Creatura quoqz

spūalis vt est anima: in compatiōe qdē cor- poris est simplex. sine compatiōe xpo cor- poris est multiplex et nō simplex. Que ideo simplex dicitur respectu corporis. qz mole nō diffundit p spaciū loci. s. in vnoqz corpe et in tota aia est. et in qlibet eius pte tota est. Et iō cū sit aliqd in quauis exigua pte cor- poris qd sentiat aia. qz non fiat in toto corpe. illa aut tota sentit. qz totam nō latet. Sed tm nec in ipa anima vere simplicitas ē. Cum enī aliud sit artificiosum esse. aliud in- erterem. aliud acutum. aliud memorē. aliud cupiditas. aliud timor. aliud leticia. aliud tristitia. possuntqz hec et alia hmōi inume- rabilia in aīe inueniri natura. et alia sine alijs. et alia magis. alia minus. Manifestum est nō simplici: s. multiplici cōnaturā. Nihil enī simplex mutabile ē. oīs aut crea- tura mutabilis est. nulla g creatura vere sim- plex est. Deus xpo et si multiplex dicat. ve- re tm et summe simplex ē. Bt enī magnus. bonus. sapiēs. btis. verus. et qd aliud nō in- digne dici vidz. sed eadem magnitudo ei⁹ est que sapia. Nō enī mole magn⁹ est: s. x- tute. et eadē bonitas q sapia et magnitudo et veritas. et non est ibi aliud ipm btis esse. et aliud magnū. aliud sapientē. aut veruz. aut bonū. esse aut omnino esse.

Quō deus simplex

Qualiter de⁹ cū sit simplex. mul- tiplex tamen dicat.

Hic diligenter no-

tādum est cū dicat Aug⁹. solum deus vere simplicem esse. cur dicat eūdem multiplici⁹ dici: Sed hoc nō ppter diuersitatem acci- dentiu vel partiu dicit: sed ppter diuersita- tem ac multitudinez noīm: que de deo dicū- tur. q licet multiplicia sint. vnum tm signifi- cant. s. diuinā naturā. Nec enī non ita acci- piunt cū de illa incōmutabili eternaqz sb- stantia incōpabili⁹ simpliciore qz ē hūanus animus dicunt. quemadmodū cū de crea- turis dicunt. Unde Aug⁹. in .vj. libro de trini. Deo inquit est hoc esse quod est for- tem esse. vel sapientem esse. vel iustum esse. et si qd de illa simplici multiplicitate vl⁹ ml- tiplici simplicitate dixeris. quo substantia eius significet. hūmano aut aīo nō hoc esse quod est fortem esse. aut prudentē. aut

Augusti.

DI.

VIII

lustum. Potest enim esse animus: et nullam istarum habere virtutem.

Tanta est dei simplicitas quod nulli predicamentorum subijcit.

Quod autem in natu

ra diuina nulla sit accidentium diuersitas, nullaque penitus mutabilitas: perfecta simplicitas ostendit Augustinus in v. li. de tri. di. Intelligamus deum quantum possumus: sine qualitate bonum, sine quantitate magnum, sine indigentia creatoris, sine situ persistens, sine habitu omnia continentem, sine loco ubique totum, sine tempore sempiternum, sine ulla sui mutatione mutabilia facientem, nihilque patientem. Quisquis deum ita cogitat, et si nondum potest omnino inuenire quid sit, pie tamen caueat quantum potest aliquid de illo sentire quod non sit. Ecce si subtiliter intendas: ex his atque predictis apertius illa predicamenta artis dialectice dei nature minime conuenire: quoniam nullum est subiecta accidentibus.

Deus non proprie sed abusive dicitur substantia.

Unde nec proprie

dicitur substantia: ut Augustinus ostendit in lib. vii. de tri. Sicut ab eo quod est esse appellatur essentia, ita ab eo quod est subsistere substantia dicitur. Si tamen dignum est ut deus dicatur subsistere, hoc enim de his rebus recte intelligitur: in quibus subiectis sunt ea que in aliquo subiecto esse dicuntur, sicut in corpore color aut forma. Corpus enim subsistit, et ideo substantia est. Res vero mutabiles neque simplices: proprie dicuntur substantie. Deus autem si subsistit ut substantia proprie dici possit, inest in eo aliquid tanquam in subiecto, et non est simplex. Neque hoc autem est dicere: ut subsistat deus, et subsit bonitati sue, atque illa bonitas non substantia sit: vel potius essentia. Neque ipse deus sit bonitas sua, sed in illo sit tanquam in subiecto. Unde manifestum est deum abusive substantiam vocari, ut nomine visitatione intelligatur essentia, quod vere ac proprie dicitur: ita ut fortasse solus deus dici oporteat essentiam. Est enim verus solus, quia incommutabilis est.

Deus non est aliquid in deo quod non sit deus.

Huius autem essen

tie simplicitas a sinceritas tanta est quod nec inest in ea aliquid quod non sit ipsa. Et id est habens et quod habet. Unde Iulianus in vii. lib. de tri. ait. Non ex compositis deus quod vita est subsistit, neque quod virtus est ex infinis continetur, neque quod lux est ex obscuris coaptatur, nec quod spiritus est ex disparibus format: totum quod in eo est unum est. Idem in viii. li. de trini. Non humano modo ex compositis deus est: ut in eo aliquid sit quod ab eo habet, et aliud sit ipse quod habeat. Et totum vita est, natura, scilicet perfecta et infinita, et non ex disparibus constituta, sed viuens per totum ipsa. De hoc eodem Boetius in primo li. de tri. ait. Quo circa hoc vere unum est in quo nullus numerus, nullum in eo aliquid propter id quod in eo est, neque enim subiectum fieri potest. Augustinus quoque in lib. de fide ad petrum dicit. In dei substantia non est aliquid quod non sit substantia: quasi aliud sit ibi substantia, aliud quod accidit substantie. Sed quicquid ibi intelligi potest: substantia est. Verum hoc dici possumus facile et credi, videri autem nisi puro corde omnino non possunt. Item Augustinus i. xv. li. de trini. Sic habet in natura uniuscuiusque trium: quod quod habet hoc sit quod habet, sicut immutabilis simplexque substantia. Unde Isidorus ait. Deus simplex dicitur: siue non amittendo quod habet, seu non aliud habet quod non est ipse, et aliud quod in ipso est. Et cum tante simplicitate atque sinceritate sit natura diuina, est tamen in ea trinitas personarum. Unde Augustinus in li. xi. de ci. ait. Non propter hoc naturam summi boni simplicem dicimus, quod est pater in ea solus, aut filius in ea solus, aut spiritus sanctus in ea solus, id est quod est sola ista nominum trinitas siue substantiarum: sicut Sabelliani putauerunt. Sed ideo simplex dicitur, quod est hoc quod habet, excepto quod relative quodque persona ad alteram dicitur, nec est ipsa. Nam utique pater habet filium: ad quem relative dicitur, nec tamen ipse est filius, et filius habet patrem, nec tamen ipse est pater. In quo vero ad semetipsum dicitur: non ad alterum, hoc est quod habet: sicut ad seipsum dicitur, viuis habendo vitam, et eadem vita est ipse. Propter hoc utique natura habet dicitur simplex quod non sit aliud habens, et aliud id quod habet: sicut in ceteris rebus est. Non enim habens liquorem: liquor est, nec corpus color, nec anima est sapientia. Ecce quanta est idemitas, quanta est unitas, immutabilitas, simplicitas, puritas diuine substantie iuxta infirmitatis nostre validitudinem assignauimus.

Ista est distinctio octaua huius primi libri. In qua ostensum quid tenendum sit de veritate significationis: agit de natura coniuncta per actum generationis. Et

Iulianus

Idem.

Boetius.

Augustinus.

Isidorus

Augustinus.

Augustinus.

Primum hoc cōcernit materiā pñtis distinctōis: tūc di-
viditur in tres ptes. In prima ostendit diuine essen-
tie veritatē. In secunda eius naturā immutabilita-
tem. In tertia eius simplicitatem. Prīmū facit a pñ-
cipio distinctiōis vsq; ibi. Deī etiam solus essetia.
Secundū ab inde vsq; ibi. Eademq; sola ppe sim-
plex est. Tertiū qd inde vsq; ad finem distinctiōis.
Et hec est sententia mgti in generali. In spēali dō
sentētia in hac distinctiōe summarie pñet in trib^o
ppositōibus. quaz pma est hec. Dūtaxat deus p-
prie hz essentie veritatez sine alicui^o nō actualitatis
admixtione. Et pbat sic. Illud habet pprie essen-
tie veritatem sine alicuius nō actualitatis admixtio-
ne. cuius esse reppum est sp esse. i. eternaliter. et qd
est sine pteritione et futuritione. sed solus deus est
hmoi. igit ipse solus hz essentie veritatem sine alic^o
nō actualitatis admixtione. Teneat consequētia. et
maior. sz minorē pbat mgti in lra p hoc qd essentia a
xbo essendi nomen pprium hz. Essentia enim veri
natur a xbo Sum es est. Et cōfirmat p hoc qd esse
diuinū nō nouit pteritū neq; futurū. Secūdo pposi-
tio est hec. Solus deus hz eterne pmanētie stabilita-
tem absq; cuiusuis mutabilitatis variatiōe. Et pba-
tur sic. Illud xualiter hz eterne pmanētie stabilita-
tem qd est ipm suū esse: et qd impossibile est aliq; ipm
disponi qd est: qd qd etiam dispositiōe. sed sol^o deus
est hmoi. ergo ppositio vera. Argumentum appa-
ret bonū. et maior vera. Et circa minoris pbatōne
pcedit mgti in textu sic. Et pponit pmo dei esse om-
nino esse immutabile. qd pbat pmo p hoc qd diuinū
esse est verissimū. qd nō esset si posset mutari. Secū-
do p hoc qd in deo nō sunt accidētia p q mutatio i re
bus cōtingit. Tertiū p comparationē dei ad creatu-
ras. Nam ois creature mutatio fit vel p loca vel per
ipa. vel p affectiōes. sed neutriū istoz modozum ca-
dit in deo. ut pty p diuersas sanctorū auctoritates in
textu. igit suū esse est oīno immutabile. Tertiū ppo-
sitiō est. Deus hz simplicitatē essentie sine cui-
usq; multiplicitatē cōpositione. Et pbat sic. Illud hz
essentie simplicitatē sine cuiusq; multiplici-
tatis cōpositiōe: qd nō solū corporū vel spiritū aut
pdicamentozū multiplicitati nō subijct. sed etiam
mer est qd in eo est: seu in eo esse dicit. sed deus est
hmoi. igit ipse hz simplicitatē sine cuiusq; multiplica-
tis cōpositiōe. Argumentū pty et maior. Et minorē
crequēs mgti in lra pponit: qd diuina essentia vere
et ppe simplex est. eo qd in deo nulla est diuersitas p-
tium. accidētū. formarū. Secūdo pbat idē p cōpa-
rationem ipius ad multiplicitatē creature spūalis. in
q licet nō sit diuersitas pty sicut in creatura cor-
porali. ppe et simplicitatē: cū tota sit vbiq; sit: sic
aia rōnal d: esse tota in toto corpe. et tota in qlibet
ei^o pte. est tū in ea diuersitas aīe affectiōib^o. Postea
ōndit qd hmoi simplicitati nō repugnat multiplicitas
noīm qd de ipō dicunt: eo q oīa vñū significāt. Et q
nulla accidētia sint in ipō ōndit: discurredo p singu-
la pdicamēta accidētis. Et etiā q suba impropie d:
de deo ōndit. qz accidēti substat ipa suba. Et addit
q ipa dei simplicitas psonaz pñtatem nō excludit
Et q nō sit aliqd in deo qd nō sit deus. igit rē.

DI. IX. De distinctiōe triū psonarū. a

Nunc ad disti-
ctiōe triū psonaz accedamus
Teneam^o qd vt docet Aug^o. illi.
Augusti. de fide ad petrū. ptem et filiū et spū sanctū

vñū esse deū naturalit. nec tñ ipm patrem
esse qd filius est. nec filium esse ipm qui pater
est. nec spū sanctum esse ipm qui pater est
aut filius. Una enī est essentia pris et filiū et
spū sancti. In q nō est aliud p. aliud fili^o
aliud spū sanctus. Quis psonalit^o alius sit
pater. alius filius. alius spū sanctus.

Hic de eternitate filiū cū pte. b

Genitus est enī a
patre filius. et ideo alius. nec tñ an fuit pa-
ter qd filius. Coeterni enim sunt sibi tres p-
sone.

Argumentatio arrianorū. c

Et contra hoc in-
quit hereticus. vt refert Amb. in. j. lib. de
trini. Omne qd natum est pncipium hz. et
ideo qz filius natus est: pncipium habz. et
esse cepit. qd hereticorū ore sic dictum est.
Nam ipse Arrius (vt meminit Aug^o. i. vj.
li. de tri.) dixisse fert. Si fili^o est: nat^o est.
Si natus est: erat qñ non erat filius.

Respōsio Augustini catholica. d

Qui hoc dicit non Augusti.
intelligit etiā natū esse deo: sempiternuzq;
eē vt sit coetern^o pti filius. sic splendor qd
signif ab igne atq; diffundit: cocuus ē il-
li. et esset coeternus si ignis esset eternus.

Oppositio Aug. cōtra hereticū. e

Itēz. Si dei filius
inquit Aug^o. xpus et sapia dei est. nec vñq;
fuit de^o sine xpute et sapia. coetn^o est deo
pfi filius. Dicit aut apls xpm eē dei xtu-
tem et dei sapiāz. Aut q nō fuit qñ nō fuit
fili^o. aut aliqñ de^o nō habuit xputē et sapi-
entiā. qd demētis ē dicere. Cōstat enim qz
sp habuit sapiām. sp q habuit filium.

Respōsio Ambro. ad idem auto-
ritate fulta. f

Eidem quoq; Ar- Ambro.
rianice questioni Ambro. in hunc modū
respondet. Ego in quā filium esse natū con-
fiteor. quod reliquum est impietatis: hor-
resco. Scriptum est enī in veteri testamē-

DI.

IX

hōne vltur
Amb. cōtra
hereticū.

to. vt vel vnū e pluribus dicaz. An me nō
fuit alius deus: et post me nō erit. Quis er
go hoc dicit: pater an filius: Si filius ante
me inq̃t non fuit ali⁹ deus. Si p̃r. post me
inq̃t non erit. hic p̃orem: et ille posteriorem
non habet. Inuicem em̃ in se: et p̃r i filio:
et filius in patre cognoscitur. Cum em̃ pa
trem dixeris: eius etiam filium designasti.
q̃z nemo ip̃e pater est sibi. Cum filium no
minas: etiam patrem fateris. quia nemo ip
se sibi filius est. Itaq̃z nec filius sine patre.
nec pater potest esse sine filio. Semp̃ g̃ pa
ter: semp̃ et filius.

Inuectio Ambrosij contra here
ticum.

Item dic inquam

mibi heretice. Fuit ne quādo omnipotēs
deus pater non erat. et deus erat? Nam si
pater esse cepit. deus ergo p̃mo erat. et po
stea pater factus est. Quomō ergo immu
tabilis deus est? Si em̃ ante deus: postea
pater fuit: vtiq̃z generatiōis accessiōe mu
tatus est. sed auertat deus hāc amentiam.

Ineffabile est quomodo filius sit
et non habeat patrē priorez. sicut
modus generationis inintelligi
bilis et ineffabilis.

Sz queris a me in

Ambro.

quit Ambro. quō si filius sit: non p̃orē ha
beat patrem: Quero itē abs te quando vt
quomō filium putes esse generatum? Q̃bi
hi em̃ impossibile est generationis scire se
cretum. Q̃sens deficit. vox silet: non mea
tantū: sed et angelorum. supra potestates.
et supra angelos. et supra cherubin. et supra
seraphin: et supra omnem sensum est. quia
scriptū est. p̃pax xp̃i supra omnem sensum
est. Et si pax xp̃i supra omnem sensum est.
quō non est supra omnē sensum tanta gene
ratio: Tu ergo ori manum admoue: scri
tari non licet supna mysteria. Licet scire q̃
natus sit. nō licet discutere quō natus sit.
Illud mihi negare nō licet. hoc q̃reremet⁹
est. Ineffabilis em̃ est illa generatio. An
Esa. Generationē eius q̃s enarrabit.

Quidam presumunt: discutere ge
nerationis seriem.

Quidam tamē de

ingenio suo p̃sumentes dicūt illam genera
tionē posse intelligi et alia h̃mōi. Inheren
tes illi auctoritati h̃iero. sup̃ Ecclesiasten.
In sacris scriptur̃ q̃s sepissime nō p̃ ip̃os
sibili: s̃ p̃ difficili ponit: vt ibi. Generatio
nem ei⁹ q̃s enarrabit. Sed hoc non dixit
h̃iero. ideo q̃ generatio filij eterna plene i
telligi vel explicari possit a quocūq̃ morta
lium. sed q̃z de ea aliqd̃ intelligi vlt̃ dici po
test. Quidā tamē hoc accipiūt dictum de
tpali xp̃i generatione.

Utrū debeat dici sp̃ gignitur. vel
sp̃ genitus est filius.

Hic queri pōt cum

generatio filij a patre: nec p̃ncipiūz habeat
nec finem. q̃z eterna est. vtrū debeat dici: fi
lius sp̃ gignit: vel sp̃ genitus est. vel semp̃
gignit: De h̃ Greg⁹. sup̃ Job ait. Dñs
deus iesus in eo q̃ vtus et sapia dei est: de
p̃re añ tpa natus est. vel poti⁹ q̃z nec cepit
nasci: nec desit. dicam⁹ verius sp̃ nat⁹. nō
aut̃ possumus dicere sp̃ nascit. ne imperfect⁹
esse videat. At vō vt etern⁹ designari va
leat et p̃fectus. et semp̃ dicamus et natus. q̃
tenus et natus ad p̃fectionem p̃tineat. et sp̃
ad eternitatē. Quis p̃ hoc ip̃m q̃ p̃fectum
dicimus. multū ab illius veritatis exp̃ssio
ne deuiamus. q̃z quod factum nō est: non
pōt dici p̃prie p̃fectum. sed balbutiēdo vt
possumus excelsa dei resonemus. Et dñs
nostre infirmitatis ṽbis p̃descendēs Esto
te inq̃t p̃fecti sicut et pater vester celesti p̃
fectus est. Sup̃ illuz locum etiā psal. Ego
hodie genui te. De hac generatiōe filij ita
loquit Aug⁹. Quāq̃ p̃ hoc q̃ dicit hodie
possit etiam intelligi dies ille quo christus
fm̃ hoīem natus est. tñ q̃z hodie p̃sentiam
significat: atq̃z in eternitate. neq̃ p̃teritum
quicq̃ est. quasi esse desierit: neq̃ futurum
q̃si nondū sit. sed p̃ns tñ. q̃z q̃cqd̃ eternum
est semp̃ est. diuinius tñ accipit de semp̃
terna generatione sapientie dei. Ecce his
verbis ostendit Aug⁹. q̃ generatio filij sp̃
est. nec p̃terit: nec futura est. q̃z eterna est.
Ideo dixi genui. ne nouū putaref. s̃. ne vi
deret incepisse. hodie dixit. ne p̃terita ge
neratio videret. Ex his ergo verbis pro
phete: vt ait Iobes Chryf. nihil aliū ma
nifestatur: nisi q̃z ex ip̃a essentia patris: sp̃
genitus est filius.

Grego.

Augusti.

Origenes videtur dicere contrarium, ait enim qd semper generatur filius a patre.

Origenes verosum

Aug. in lib. lxxvij. qsti. dicit nato dicitur serens: ait. Melior est sp. nat. qd qui sp. nascitur. qd qd sp. nascitur: non dicitur nat. et nunq. natus aut nat. erit si sp. nascitur. Aliud eni est nasci: aliud natu esse: ac p. hoc natus filius est si nunq. natus est. Filius autem est: qd nat. est. et sp. filius. Semper igitur nat. est.

per Hieronimam dicit. qd filius semper generatur a patre: his vbi. Saluator noster est sapientia dei sapia vbi est splendor eterne lucis. saluator igitur noster splendor est claritatis. Splendor autem non semel nascitur et desinit. sed quoties ortum fuerit lumen ex quo splendor oritur: toties oritur etiam splendor claritatis. Sic igitur saluator sp. nascitur. An ait in li. Sap. An omnes colles generat me. Non ut quidam male legunt: generauit. His verbis apte ostendit Origenes sane dici posse et debere: filius semper nascitur. Ad videtur contrarium illi verbo Grego. pmissio. si non possumus dicere semper nascitur.

Exponit pmissa verba Gregorij. ne putetur inter doctores esse contrarietas.

Sed ne tanti auto

res sibi diceret in re tanta videatur: illa vba Grego. benigne interpretemur. Vbi inq. trisus in tpa natus est de pre. vel potius: qd necepsit nasci nec desit: dicamus verius sp. natus. Sed quod verius dicat h. s. qd filius sp. natus est qd illud. s. qd de pre ante tpa natus est. Illud eni sincera et catholica fides tenet ac p. dicat. ut istud. Quare igitur ait dicamus verius. cum vtriusq. par sit verum: nisi qd volebat intelligi h. ad maiorem euidenciam et expressionem veritatis dici qd illud. His etenim verbis omis calumniandi versutia hereticis obstruitur adit: quibus christi vni deitatem generatio sine initio et sine fine esse ac perfecta monstratur. Non autem adeo apte manifestatur veritas cum dicitur. filius ante tempora genitus est de patre. vel filius semper nascitur de patre. Et ideo dicit Gregorius qd non possumus dicere semper nascitur. Non inq. ita conuenienter. non ita congrue ad explanationem veritatis. Id est tamen dici si sane intelligatur. semper eni nascitur filius de patre. ut ait Origenes. non qd quotidie iteret illa generatio. sed qd semper est. sp. ergo nascitur. id est natiuitas eius sempiterna est.

qd filius sp. generatur. confirmat ex dictis Iulij.

Iulij quoque di-

citur filium nasci ex patre in li. vii. de trinita. his verbis. Viuens deus et nature eterne viuentis potestas est. et qd cum sacramento scientie sue ex eo nascitur: non potuit aliud esse qd viuens. Nam cum ait. Sicut misit me viuens pater et ego viuo ppter patrem. docuit vitam in se p. viuente pater inesse. Ecce hic habes qd filius nascitur ex patre. Item in eodem. Cum dicit christus. Sicut pater habet vitam in se. sic et filio dedit vitam habere in semetipso. omnia viua sua ex viuente testatus est. Quod autem ex viuo viuum natum est: habet natiuitatis pfectum sine nouitate nature. Non enim nouum est quod ex viuo generatur in viuum. qd nec ex nihilo est. et vita que natiuitatem sumit ex vita: necesse est p. nature vnitatem et pfecte natiuitatis sacramentum. ut in viuente viuat. et in se habeat vitam viuente. Ecce et hic habes qd generatur ex viuo viuens filius. Item in eodem. In deo totum quod est viuut. deus enim vita est. et ex vita non potest quicquam esse nisi viuum: neq. ex deriuatione: sed ex virtute natiuitatis est. Ac si dicit totum quod est viuut. et dum totum quod ex eo nascitur virtus est. habet natiuitatem filius: non demutatorem. Et hic dicit qd nascitur. Item in. vii. li. de tri. Donat pater filio tantum esse quantum est ipse. cui innascibilitatis esse imaginem sacramento natiuitatis impartit. quem ex se in sua forma generat. Hic dicit qd generatur pater filium.

Breuitate docet quid de hoc concedendum sit.

Dicamus ergo filium

natum de patre ante tempora: et semper nasci de patre. sed congruentius semper natum. et eundem fateamur ab eterno esse et patri coeternum. id est auctori. pater enim generatione auctorem filij est. ut in sequenti ostendetur. Ut ergo pater est eternus: ita et filius eternus est. sed pater sine auctore. filius vero non. qd pater innascibilis. filius natus. Et ut ait Iulianus in. xij. li. de tri. aliud est sine auctore semper esse eternum. aliud patri. id est auctori esse coeternum. Vbi autem pater auctor est ibi et natiuitas est. qd sicut natiuitas ab auctore est. ita et ab eterno auctore eterna est natiuitas. Omne autem quod semper est: etiam eternum est. sed tamen non omne quod eternum est: etiam innatum est. quia quod ab eterno nascitur habet eternum esse quod natum est. Quod

Idem in eodem.

Attendatur. tamen quod in eodem dem est viuut.

Questio de istis verbis Gregorij.

Hic soluit

Iulianus

aut nō natum est: id cū eternitate nō natus est. qd̄ x̄o ex eterno natū est: id si nō eternū natū est. iam nō erit et p̄r auctoretern⁹. Si qd̄ ei qui ab eterno patre nat⁹ est ex eternitate defuerit: idipm nō est auctori ambiguum defuisse. Quia si gignenti est infinitum gignere. et nascenti etiam infinitum nasci est. Quediū em̄ qd̄ inf̄ natiuitatē dei filij et generationē dei p̄ris: nec sensus admittit. qz et in generatione natiuitas est: et in natiuitate generatio est. qz sine vtroqz neutz est. vtrūqz ḡ sine intervallo sui est.

Argumentatio heretici.

p

Bed inquit here

Missio hila-
rij

ticus. Omne qd̄ natum est nō sp̄ fuit. qz id natū est vt esset. Nemo ambigit qn̄ ea q̄ in rebus humanis nata sunt aliqñ nō fuerint. Sed aliō est ex eo nasci qd̄ semp non fuit. aliud ex eo natū esse quod semper est. Ibi nec semp fuit qui p̄r est. nec semp pat̄ est. et qui non semp p̄r est: nō semp genuit. vbi aut̄ semp pater est: semper filius est. Qz si semp deo patri pp̄rium est q̄ sp̄ est pat̄. necesse est filio sp̄ pp̄rium esse q̄ sp̄ ē filius. Quomō ergo cadet in intelligentiā nostrā vt non fuerit sp̄: cui pp̄ iū est sp̄ esse qd̄ natum est. Natum ḡ vnigenitū deum confitemur. sed natum an̄ tempa. nec ante esse q̄ natum. nec ante natum q̄ esse. qz nasci qd̄ erat. iam non nasci est: sed seipm̄ demutare nascendo. hoc autē humanum sensum et intelligentiam excedit mundi. Non hoc capit ratio humane intelligentie. sed prudentie fidelis pfessio est.

Quid sit p-
prium patri
et filio

Ista est distinctio nona. In qua mgr̄ postq̄ egit de natura cōcata p̄ generationem: tractat de coeternitate genitoris et geniti. Et tria facit. Nam p̄mo ostendit patris et filij coeternitatez. Scdō soluit instantie difficultatem. Tertio dissoluit incidentis questionis ambiguitatem. Prīmū agit a p̄ncipio distinctionis vsqz ibi. Sz queris a me inq̄t Ambro. Scdm̄ factū ab inde vsqz ibi. Hic queri pōt Tertis ab inde vsqz ad finem distinctionis. Et hec ē sn̄a mgr̄ in hac distinctiōe in generali. In speciali sn̄a mgr̄ stat in tribus p̄positionibus. quarū p̄ma est hec. Dei filius ab eterno a patre genitus est simpliciter patri coeternus. Et probat sic. Illud ē deo coeternū sine quo deus nunq̄ fuit nec esse potuit. sz hic est filius genitus a patre. igitur ip̄e est patri coeternus. Argumentum videtur valere: et maior ē vera. Sed minorem pbans mgr̄ in littera: proponit p̄mo q̄ tres persone in diuinis idem sunt in natura. sed distincte in p̄sonalitate. Unde infert q̄ licet filius sit alius a patre: cum sit ab eo genitus. non tamen ante fuit pater q̄ filius: cum persone diuine sint sibi inuicem coeternae. Postea excludit errorem alicui⁹ Arriy dicentis: q̄ si filius natus esset p̄ncipium ha-

beret. et per consequens eternus non existeret. Hic errorem excludit p̄ auctoritatem Augustini dictis. Si filius non esset coeternus patri: pater fuisset alius quando sine sapientia: eo q̄ filius sit sapientia p̄ris. Vel pater fuisset aliquando sine filio. et postea habuisset filium. que stare non possunt. Relinquitur ergo p̄positio vera. Secūda p̄positio est hec. filij eterna generatio est ineffabilis. Et probat sic. Illud est ineffabile quod omnem sensum superat. non solum hominū sed et angelorū. sed eterna generatio filij a patre est huiusmodi. igitur ip̄a est ineffabilis. Tenet argumentum et maior. sed minor patet in textu. vbi magister diuersis auctoritatibus sanctorū insinuat q̄ patrem non esse priorem filio omnem intellectum creature excellit. Quis quidam male p̄sumant ipsuz posse p̄ intellectum creatum comprehendere. Tertia p̄positio est hec. filius in diuinis congruentius dicitur semper natus q̄ nasci. Et probatur sic. Illud est de generatione filij in diuinis potius affirmadū quod p̄fectione sine imp̄fectione exprimit. q̄ illud quod imp̄fectionem de se non excludit. sed filius sp̄ esse natum p̄fectionem sine imp̄fectione exprimit. Et filius semper nasci de seip̄o non excludit imp̄fectionem. igitur potius est affirmandum ip̄m semper esse natum q̄ semper nasci. Argumentum apparet euident. et maior et minor possunt haberi ex littera. cuius tota sententia potest stare in isto: q̄ expressio generationis p̄ verbum p̄teriti perfecti temporis: cuiusmodi est ly natus. denominat actum generationis transisse. et terminū eius actualiter in completo stare. Sed expressio generationis p̄ verbum p̄sentis temporis: cuiusmodi est ly nascit. denominat actum generationis adhuc fieri. quod de se imp̄fectionem non excludit. Et p̄ p̄is p̄positio vera.

Hic de sp̄s sancto agit. et prius q̄ sit amor patris et filij dicit.

DI. X.

Inc post filii

eternitatem: de sp̄s sancto quantum deo donante videre conceditur differamus. Sp̄s sanctus amor est siue caritas siue dilectio patris et filij. Vñ Augustinus in. xv. li. de trinita. ait. Spiritus sanctus nec patris est solius: nec filij est solius: sed amborū. et ideo cōmunem q̄ inuicem se diligunt pater et filius nobis insinuat charitatem.

Augusti.

ex sp̄s sanctus pp̄rie dilectio dicitur. et tñ trinitas sit dilectio.

Iohannes autem

in epistola canonica ait. De⁹ charitas est non dixit sp̄s sanctus charitas est. Quod si dixisset: absolutior esset sermo. et nō parua pars questionis decisa. sed quia dixit. de⁹ charitas est: incertū est. et ideo querēdum est. vtrum deus pater sit caritas. an filius. an sp̄s sanctus: an de⁹ ip̄a trinitas?

c

DI.

X

Hieronymus.

ctum dilectionem esse siue amorē patris et filii. quo. scilicet pater diligit filium. et filius patrem. De hoc Hieronymus super. xliij. psalmi. ait. Spiritus sanctus nec pater est nec filius. sed dilectio quas habet pater in filium. et filius in patrem. Augustinus. q. 3. in. vi. li. de trinitate. ait. In omnibus equalis est patri filius. et est unius eiusdemque substantie. Quapropter etiam spiritus sanctus in eadem unitate substantie et equalitate constituitur.

Quid sit spiritus sanctus hic aperitur.

Sive enim sit unitas amboꝝ. siue sanctitas. siue charitas. manifestum est quod non aliqd duorum est quo uterque coniungitur. quo genitus a genente diligatur. genitorque suum diligat. sintque non participatione. sed essentia sua. neque dono superioris alicuius: sed proprio suo fruantes unitatem spiritus in vinculo pacis. Ecce habes spiritum sanctum esse quo filius diligit a patre. et pater a filio. et quo illi duo fruant unitatem pacis. Spiritus ergo sanctus. ut ait Augustinus. in eodem. commune est aliquid patris et filii. quicquid illud est. At ipsa communio consubstantialis et coeterna est. que si amicitia conuenienter dici potest: dicatur. sed aptius dicatur charitas. et hec quoque substantia. quia deus substantia est. et deus charitas est. Tria ergo sunt et non amplius unus diligens cum qui de illo est. et unus diligens eum de quo est et ipsa dilectio. Que si nihil est: quod de dilectio est: Si non est substantia: quomodo deus substantia est.

ex spiritus sanctus sicut communis est patri et filio. ita commune nomen habet. proprium.

Hic notandum est

quod sicut spiritus sanctus in trinitate specialiter est charitas que est patris et filii unio. ita et nomen tenet proprie. quod patri et filio communiter quodammodo congruit. Unde Augustinus. in. xv. li. de trinitate. Si charitas inquit qua pater diligit filium: et patrem diligit filius ineffabilem communionem demonstrat amboꝝ. quid conuenientius quam ut ille proprie dicatur caritas: quod spiritus est communis amboꝝ. Hoc enim sanius creditur et intelligitur: ut non solum spiritus sanctus caritas sit in illa trinitate. Sed

non frustra proprie charitas nuncupetur. propter illa que dicta sunt. sicut non solus in illa trinitate vel spiritus est vel sanctus. quia et pater spiritus. et filius spiritus. et pater sanctus. et filius sanctus. et tamen ipse non frustra dicitur spiritus sanctus. Qui enim est communis amboꝝ. id vocatur ipse proprie quod ambo communis. Alioquin si in illa trinitate solus spiritus sanctus est charitas. perfectio et filius non solus patris: sed etiam spiritus sancti filius inuenitur. At enim apostolus de deo patre. Transtulit nos in regnum filii charitatis sue. Si ergo non est in ista trinitate charitas dei nisi spiritus sanctus: filius est etiam spiritus sancti. Sed quia hoc absurdissimum est: restat ut non solus ibi sit charitas spiritus sancti. sed propter ista de quibus satis diximus. proprie sic vocatur.

Ista est distinctio decima. In qua magister postquam egit de generatione filii a patre: incipit agere de processione spiritus sancti ab utroque. scilicet a patre et filio. Et circa hoc tria facit. Primo enim ostendit spiritum sanctum amorē esse patris et filii. et per consequens procedere per modum voluntatis. Secundo subiungit quod amor conuenienter appropriatur persone spiritus sancti. Tercio concludit quod etiam spiritus sanctus conuenienter nominatur nomine consubstantiali. scilicet conuenienti tam patri quam filio. quorum quilibet est et potest dici spiritus sanctus. Primum facit a principio distinctionis usque ibi. Hic manifestauit se dixisse. Secundum subiungit ab inde usque ibi. Hic notandum est. Tercium subiungit ab inde usque ad finem distinctionis. Et hec est sententia magistri in hac distinctioe in generali. In speciali sententia magistri stat in tribus propositionibus: quarum prima est hec. Charitas seu amor essentialiter spiritus sancto appropriatus est communis toti trinitati. Et probatur sic. Sicut se habet sapientia ad totam trinitatem et ad filium. ita se habet amor ad trinitatem et ad spiritum sanctum. sed sapientia essentialiter dicta conuenit toti trinitati: et tamen appropriatur filio. igitur charitas seu amor potest conuenire toti trinitati. et tamen appropriari spiritus sancto: ut astruitur propositione. Argumentum patet: et maior. sed minorem probans magister in textu proponit primo quod spiritus sanctus sit amor vel dilectio patris et filii. quod probatur auctoritate. b. Augustini. xliij. de trinitate. dicens. quod spiritus sanctus nec patris est solus. nec filii est solus: sed amboꝝ. Et ideo commune quo inuicem se diligunt pater et filius nobis insinuat charitatem. Postea remouet magister quandam dubitationem exorta ex dicto. xliij. c. primo canonice sue ubi dicit. De charitate est. Di. aliqd: si spiritus sanctus est amor siue dilectio et charitas. Cur tunc Johannes non dixit: Spiritus sanctus charitas est. sed dixit. De charitate est: relinquens nobis sub dubio: an intendat ibi de tota trinitate loqui aut de aliquo persona in speciali? Ad quod respondet magister quod caritas dilectio seu amor licet sit communis toti trinitati. tamen quicquid appropriatur persone spiritus sancti. sicut etiam sapientia communis est omnibus personis. tamen specialiter appropriatur filio. Etiam quous nomen legis coe sit toti veteri testamentum. appropriatur tamen legi Moysi. Ex quibus sumitur sumptis patet propositionem esse veram. Secunda propositio est hec. Charitas seu amor personaliter nulli alteri proprie conuenit quam soli spiritus sancti personalitati. Et probatur sic. Illi solius personalitati et nulli alteri charitas siue amor personaliter proprie conuenit: quod solus per modum dilectionis procedit. scilicet talis est spiritus sanctus. igitur caritas seu amor personaliter spiritus sancto proprie soli conuenit. Tenet per consequens

Augustinus.

et maior. sed minorē pbat mār in textu induct tale dubiū. Btūs Johānes dicit in sua canonica vbi supra. qd dilectio ex deo est. Cū ergo tam filius qd spūs sanctus sit ex deo. vñ p natiuitatē alius p pcessiōnem: dubitat qd illorū dilectio vocat. Et respondet qd spūs sanctus. et hoc pbat p textū sequētē in eadē canonica: vbi postq dicit. Dilectio q nos facit i deo manere in deo ē. subiūgit. In hoc cognoscim⁹ q in deo manem⁹ et ipe in nob. qd de spūs sancto dedit nobis. Sanctus itaq spūs de quo dedit nob: facit nos in deo manere. Innuās p hoc spūs sanctū facere illam dilectionē q est ex deo. Et ista cōfirmat mār p auctoritates sanctorū que patent in lra. igit ppositio vera. Tertia ppositio est hec. Spūs sanctus rōe communis originalis pncipij est nolē spūs sanctus noiatus non obstante q illud nomen sit cōmune oibus trib⁹ psonis. Et pbat sic. Quodcūq cōiter et equalitē habet originem a duobus cōuenientissime nominatē nomine pueniente ambobus. sed spūs sanctus habet cōmunem a patre et filio originem. igit cōueniēter habet denominationem eis cōmunem: vt p̄tendit p ppositio p̄dicta. Argumentum apparet clarum cum maiore. sed minorē pbat magister in lra auctoritate beati Augustini. igit rē.

Spūs sanctus pcedit a patre et filio.

DI. XI

Ic dicendum

est spūs sanctum a patre esse et filio: et pcedere a patre et filio: quod multi heretici negauerūt. Quā autē de vtroq pcedat: multis diuinorū eloquiorum testimonijs comprobaf. Dicit enim ap̄ls. Misit deus spm filij sui in corda v̄ra. Ecce hic dicit spūs filij. Et alibi. Qui aut spm xp̄i non h̄z: hic nō est eius. Ipe etiaz filius de spūs sancto dicit in euāgelio. Quē ego mittā vob a p̄re. P̄ris aut spūs dicit est vbi legif. Si spūs eius q suscitauit cristum a mortuis habitat in vob. Et ipe xp̄s dicit. Non em̄ vos estis q loquimī. s spūs p̄ris v̄ri qui loquit. Et in alio loco. Quēz mittet pater in noīe meo. Et alibi ipe filius de spūs sancto ait. De p̄re pcedit. Ibis et alijs auctoritatibus pluribus ostendit qd spūs sanctus a p̄re et filio pcedit.

Et greci non concedūt spūs sanctū pcedere a filio.

Greci tamen dicūt

Quare dicitur spūs sanctū pcedere tñ a p̄re et nō a filio. Qd ideo dicūt. qd v̄ritas i euāgelio fidē in tegrā p̄tinet: de pcessiōe spūs loquēs solum p̄re cōmemorat dicēs. Spūs q a p̄re pcedit. Et etiā ideo. qd in pncipalib⁹ cōcilijs q apud eos celebrata sunt: ita simbola eorū subiunctis anathematib⁹ sancita sūt:

Nulli de trinitatis fide aliud docere vel alit p̄dicare q ibi continet: liceat. In quibus qdē simbol cū spūs sanct⁹ cōmemoret pcedere a p̄re et nō a filio. Quicūq inqūt a filio eum pcedere addunt: anathema incurrunt. vñ et nos arguūt anathematis reos. Addunt etiā ad assertiōē sue opiniōnis et in testimoniū n̄re damnatiōis desimbolo fidei: qd fm traditiōz p̄dictorū concilioz. Leo tertius rome trāscriptū in tabula argētea post altare b̄ri p̄pauli posita posteris reliq̄t p amore (vt ipe ait) et cautela fidei orthodoxe. In quo qdē simbolo i pcessiōe spūs solus cōmemorat p̄ his verbis. Et in spūs sanctū dñm et viuificatorem ex p̄re pcedentem. cum p̄re et filio coado randū et glorificandū rē. Illud ē simbolū qd in missa cātā editū in Niceno cōcilio. in fine cui⁹ subunctū est. Qui aliū docuerit v̄l alit p̄dicauerit: anathema sit. Ideo: qd greci nos anathematizatos dicūt. qd dicim⁹ spūs sanctū a filio pcedē. qd ibi nō continet. Qd em̄ fm nos ibi d̄r. Qui a p̄re filio qd pcedit. alter a latinis ē additū. s. filio qd Responso vbi determinantē p̄dicta.

Nos autē illa ver

ba ita determinam⁹. Qui aliud docuerit: vel alit p̄dicauerit: v̄l p̄rium docuerit: v̄l p̄rio mō p̄dicauerit: anathema sit. Aliū q posuit p opposito q̄liter et ap̄tus in eplā ad Gal. Si qd aliud euāgelizauerit. i. p̄trariū anathema sit. Non dicit. si qd addiderit. Nā si illud diceret: sibij p̄i (vt ait Aug⁹.) p̄iudicaret q cupiebat venire ad qdā qd scribebat. sic ad Thessa. vt supleret q illoz fidei deerant. Sz q supplet qd min⁹ erat addit. nō qd inerat tollit. Qui aut p̄tergre dit fidei regulā: nō incedit in via. s recedit a via. Ad illud aut qd de euāgelio opponunt: rñdem⁹ ita. qd cū dicat in eo veritas spūs sanctū a p̄re pcedere. nō addit solo. et iō etiā a se pcedere non negat. sed ideo patres tñ noiāt. qd ad eum solet referre etiā quod ip̄ius est. qd ab illo habet.

Et greci in sensu nobiscū cōueniūt et si verbis differant:

Sciēdum est tñ qd

greci p̄tēt spūs sanctū esse filij sicut p̄ris. qd et ap̄ls dicit. Spm filij. Et veritas in euā

Tertia est.

DI.

XI

gelio. spm̄ veritatis. Sz cū nō sit aliū spm̄ sanctū esse p̄ris v̄l filij. q̄ esse a p̄ v̄l filio: etiā in b̄ in eandē nobiscū fidei sniam cōuenire vident. licet in v̄bis dissentiat.

Autoritatib⁹ grecorum ostendit spiritum sanctum procedere etia⁹ a filio.

Unde etiā quidaz

eorū catholici doctores intelligētes vnaz eandēq; fore sniam p̄dictorū v̄borū: quib⁹ dicit spū sanctus pcedere a filio ⁊ esse filij. p̄fessi sunt spū sanctū etiā pcedere a filio. Athana. Athanasius in simbolo fidei. Spū sanctus a p̄re ⁊ filio: non factus: nec creatus: nec genit⁹: sed pcedēs. Ecce spū sanctum apte dixit pcedere a patre ⁊ filio. Didimus. etiam eorū maximus doctor in li. de spū sancto. spū sanctum a filio pcedere dicit. Saluator inq̄t qui est veritas. Nō em̄ loq̄tur a semetip̄o. hoc ē nō sine me ⁊ sine meo ⁊ patris arbitrio. quia ins̄pabilis est a me ⁊ a patris voluntate. q̄ ex se nō est. sed ex patre ⁊ me est. hoc em̄ spm̄ qd̄ subsistit et loquit⁹: a patre ⁊ a me illi est. Itē. Spū sanctus qui est spūs veritatis. spūs sapiētiē nō pōt audire a filio loquēte que nescit cum hoc spm̄ sit quod p̄fert a filio. i. procedens deus de deo. Spūs veritatis procedens a veritate. consolator manās ex cōsolatione. Nam Cyrillus epūs in eplā Nestorio directa ait. Spūs intelligit⁹ p se fm̄ q̄ spūs est. ⁊ non filius. sed tñ nō est a'ien⁹ ab eo. Spūs em̄ veri atis nominat⁹. et profuit ab eo sicut ex deo patre. Johānes q̄z Chrys. in omel. quadam de expositōe simboli sic ait. Iste est spūs pcedens de p̄re ⁊ filio: q̄ diuidit dona pp̄ria put vult. Idez in alia omel. Credendū est spū sanctū patris esse ⁊ filij. Istum spū sanctū dicim⁹ patri ⁊ filio coequalem: ⁊ pcedentē de patre ⁊ filio. hoc credite: ne colloquia mala corrūpant bonos mores. Ecce a doctoribus grecorū apta habem⁹ testimonia: q̄b⁹ spū sanct⁹ a p̄re et filio pcedere ostendit. Vis ḡ lingua confiteat⁹ spū sanctū pcedere a patre ⁊ filio.

Hec est distinctio vndecima. In q̄ m̄gr postq̄ egit de mō quo spū sanct⁹ pcedit. agit de p̄ncipio a quo pcedit. Et tria circa hoc fac. Nam p̄mo ostendit qd̄ circa h̄mōi p̄ncipiū latini sentiāt. De cūdo subdit in quo greci ab ip̄is discrepāt. Tertiū subiūgit in quo greci simul ⁊ latini p̄sentiāt. p̄mū facit a p̄ncipio distinctiōis vsq; ibi. Greci tñ dicunt.

Sed ab inde vsq; ibi. Sciendū tñ est. Tertius v̄o ab inde vsq; ad finē distinctiōis. Et hec est sentētia m̄gr̄ in generali. In sp̄iali v̄o snia m̄gr̄ stat in tribus p̄positiōib⁹ quarū p̄ma est. Veritas approbat euangelij p̄rem ⁊ filiū simul p̄duxisse spū sanctū. Que p̄bat sic. Illud fm̄ veritatē euangelicā debet teneri: qd̄ ip̄a approbat ex autoritatibus noui testamēti. Sed p̄rem ⁊ filiū sūl spū sanctum pducere est h̄mōi. vel ip̄m spū sanctū pducere ab vtroq; qd̄ idem est. igit⁹ p̄positiō vera. Tenet argumentū ⁊ maior. sed minore p̄bat m̄gr̄ in textu. Et p̄mo quo ad hoc q̄ filio spū sanctum pduxit. vñ dicit sc̄ptura. Misit de⁹ spm̄ filij in corda v̄ra. ⁊ itez. Qui aut⁹ spm̄ xp̄i nō h̄z: hic nō est cp̄. Preterea euangelij Johis dicit. Paraclytus aut⁹ spū sanct⁹ quē ego mitā vob̄ a p̄re. Secūdo p̄bat idē quo ad hoc q̄ etiam spū sanctus pcedit a p̄re. Cū xp̄s ait i euangelio. Nō em̄ vos estis q̄ loqm̄. sed spūs p̄ris v̄stri q̄ loq̄tur in vob̄. Et alibi dicit. Quē mittet p̄r in nos meo. ⁊ iterū. Qui a p̄re pcedit. Secūdo p̄positiō est. Greci falso motiui inducunt spū sanctū a filio pcedere negauerūt. Et p̄bat sic. Illud verū greci falso motiui negauerūt qd̄ negantes negadi motiui male intellexerūt. sz spū sanctū negare pcedere a filio est h̄mōi. igit⁹ p̄positiō vera. sz q̄ greci falso motiui decepti negauerunt spū sanctū a filio pcedere. Argumentū ē apparens ⁊ maiore suppono verā. sz minore pducendo i textu pponit p̄mo errorē grecorū: q̄ ē q̄ spū sanctus a filio nō pcedit. Qd̄ p̄mo p̄bat p̄ illud euangelij Johis. xvj. Qui a p̄re pcedit. Et idē cātas in missa i simbolo fidei: vbi agit de p̄cessiōe spū sancti. ⁊ tñ nlla sit ibi mentio de filio. ⁊ qd̄ ibi loquit⁹ de filio: hoc latini apposerūt. pp̄ quā qdē op̄inione greci dicunt nos anathematizatos. qz Leo papa tertius fm̄ traditionem p̄cillorū apud eos celebratorū: anathematizauit oēs aliud dicētes de trinitate q̄ in eorū concilijs extitit determinatū. qd̄ dicunt attestari tabulaz argenteā rome retro altare sancti Petri ⁊ Pauli posita. In q̄ post symbolū h̄r in ea scriptū. Qui aliū docuerit vel predicauerit: anathema sit. M̄gr v̄o nos saluando dicit. Nos aut⁹ nō dicim⁹ aliud illi p̄trariū sz solū sc̄torū doctrinā explicam⁹. Etia⁹ q̄ xp̄s dicit i euangelio spū sanctū a p̄re pcedere. nō id̄ hoc dicit q̄ non pcedit a filio. sed motus sui fuit ad p̄rem referre qd̄q; habuit. Et id̄ q̄ nō dixit spū sanctū a solo patre pcedere: nō negat etiā a se pcedere. Ex quibus p̄z p̄positiōne esse veraz. Tertia p̄positiō est hec. Ex quo greci pcedūt spū sanctū esse ip̄m filij non sensu sz v̄bis a nob̄ differūt. Istā p̄positiōne exp̄sse ponit m̄gr̄ i textu Athanasij. Didimū. Cyrillum et Johem Chrys. q̄ fuerūt doctores eorū sensisse. qui oēs apte dixerūt spū sanctū a patre pcedere ⁊ filio. vt p̄z ex eorū autoritatib⁹. igit⁹ p̄positiō vera.

Utrū spū sanctus p̄ri⁹ vel plen⁹ pcedat a patre q̄ a filio.

Tem querit cum spū sanctus a patre procedat ⁊ a filio. vtrū pus v̄l magis p̄cesserit a p̄re q̄ a filio. qd̄ nitif hereticus ostendere ita dicens. Si p̄cessit v̄l q̄ spū sanct⁹ a p̄re: p̄cessit v̄lq; aut nato iam filio. aut nō nato filio. Si v̄o iā nato filio p̄cessit. an nat⁹ ē filij q̄ p̄cesserit spū sanctus. p̄cessit ḡ natiuitas filij p̄cessiones

DI. XII.

Argumentatio heretica.

spūssancti. Si autē pcessit a p̄re non genito filio: an pcessit q̄ filius genitus fuerit.

Responsio Augustini ad id quod p̄io querebat. s. an prius a p̄re q̄ a filio pcesserit.

His et hmoi questi

Augusti. onibus magis laboriosis q̄ fructuosis respondet Aug⁹. in. xv. lib. de trini. dicens. In illa summa trinitate que deus est: inter ualla temporū nulla sunt p que possz ostendi aut saltem requiri. vtrum p̄us de patre natus sit filius. et postea de ambobus p̄o: cesserit spūssanctus. Nunqd ḡ possumus q̄rere vtrum iam pcesserat de patre spirit⁹ sanctus quando natus est filius. an nōduz pcesserat. et illo nato de vtroq̄ processit. Nō possunt p̄sus ibi ista queri. vbi nihil ex tempore inchoat: vt ex consequenti p̄ficiatur in tempore. Ideo qui potest intelligere sine tempe generationē filij de patre. intelligat sine tempe pcessionez spūssancti de vtroq̄. Ecce his v̄bis absoluta ē questio illa qua querebat. vtrum p̄us pcesserit spūssanctus a patre q̄ a filio.

Ihic agis de eo quod secūdo q̄rebat. s. an plen⁹ vel magis pcesserit a patre q̄ a filio.

Nūc tractandū est

q̄d secundo querebat. s. an plen⁹ aut magis pcedat spūssanctus a p̄re q̄ a filio. Ad q̄d dicimus. q̄ sicut non an pcebit a p̄re q̄ a filio. ita non plenius vel magis procedit a patre q̄ a filio. Aug⁹. tamen in. xv. li. de trini. dicit. q̄ spūssanctus p̄ncipalit̄ procedit de patre. Non frustra inquit i hac trinitate non dicit̄ verbum dei nisi filius. nec de nuz dei: nisi spūssanctus. nec de quo genitum est verbum. et de quo pcedit spirit⁹ sanctus p̄ncipaliter nisi deus pater. Ecce audistis quia spūssanctus p̄ncipalit̄ procedit a patre. Sed ne hoc turbaret: ipse continuo ex quo sensu dixerit: apit dicens. Ideo addidi p̄ncipalit̄. quia et de filio spiritūssanctus procedere reperitur. sed h̄ q̄ illi pater dedit non iam existenti. et nōduz habenti. Sed quicqd vnigenito verbo de dicit: gignendo dedit. Sic ergo eum genuit: vt etiam de illo donum cōmune pcederet. et spūssanctus spūs esset amborū. Ecce ex-

De Aug⁹. dicitur spiritūssanctus procedere a patre.

Ex quo sensu dixerit p̄ncipalit̄ pcedere a patre.

posuit ip̄emet quomodo spūs p̄ncipalit̄ pcedat a patre. non q̄ prius vel magis pcedat a patre q̄ a filio. sed q̄ cum pcedat a filio: hoc ip̄m habet filius a p̄re.

Ex eodem sensu etiam dicitur spiritūssanctus proprie procedere a patre.

Ex eodez sensu eti

am dicit̄ pcedere pprie de patre. Vñ Ihero. in expositōne catholice fidei. Nicenigz symbolizait. Credimus in spūssanctū q̄ de patre pcedit pprie. Item spūssanctū verum deū inuenimus in scriptura. et de patre esse pprie. Et ita de patre filius et spiritūssanctus pprie et vere de patre pcedit. Ecce apte dicit spūssanctum pprie eē de patre: et pprie pcedere a patre. Quod nō est ita intelligendū tanq̄ prius v̄ plenius a patre pcedat q̄ a filio. sed quia hoc habz pater a se. non ab alio. vt de ip̄o sit et procedat spūssanctus. Filius autē non a se. sed a patre hoc habet. vt de ip̄o sit et pcedat spiritūssanctus.

Ex eodem sensu dicit̄ spūssanct⁹ esse et mitti a patre p filium.

Forte etiam iuxta

hanc intelligentiā dicit̄ spūssanctus mitti p filium. et a patre esse p filium. Unde Iherol⁹ iad deū patrem de spūssancto et filio loquens in. xij. li. de trini. ait. In spiritūssancto tuo ex te pfecto et p eum misso. Itē an tempora vnigenitus iuus ex te natus manet. ita q̄ ex te p eum spūssanctus tuus est quod et si sensu non p̄cipiam. tamen teneo in cōscientia. In spūalibus em̄ rebus tuis hebes sum. Item in eodem. Cōserua hanc oro fidei mee religionem. vt quod in regenerationis mee simb⁹ lo professus suz semper obtineam. te patrem. s. et filium tuum vna tecum adorem. spūssanctum tuum q̄ ex te per vnigenitum tuum est promerear. Ecce aperte dicit spūssanctum a p̄re p filium. et mitti. et esse. quod non est intelligendū quasi a patre p filium minorem mitti vel sit. sed q̄ ex patre et filio est. et mitti ab vtroq̄. sed hoc ip̄m habz filius a patre: vt ab ip̄o et sit et mittatur spūssanctus. Hoc ḡ voluit significare Iherol⁹ distinctio Iherol⁹

DI.

XIII

Questio cur
filio dicit de
spūcto a pa-
tre pcedere
cū ab utroq;
pcedat.

nem faciens in locutione: vt ostēderet i pa-
tre esse auctoritatem. Inde est etiam q; veri-
tas ostendens p̄m esse auctorem p̄cessio-
nis qua pcedit spūs a filio. dixit in euāge-
lio. De patre pcedit. cum de p̄re et filio p-
cedat spūsanctus. Unde Aug⁹. in. xij. li.
de tri. querit. Si de patre et filio pcedit
spūsanctus: cur filius dixit: de patre pce-
dit? Cur putas nisi q; solet ad eum referre.
etiam qd̄ ip̄ius est: de quo et ip̄e est. sic ait
Bea doctrina non est mea: sed ei⁹ qui mi-
sit me. Si ergo hic intelligit eius doctrina
quam tamē non dixit suam: sed p̄ris. quā-
tomagis illic intelligendus est spūsanctus
de ip̄o pcedere: vbi sic ait. de patre pro-
cedit: vti non diceret: de me non pcedit.
A quo autem habet filius: vt sit deus. est
em̄ deus de deo. ab illo utiq; habet vt etiā
de illo pcedat spūsanctus. Et ideo spūsa-
ctus vt etiam de filio pcedat: sicut pcedit
de patre: ab ip̄o habet patre. Quapropter
qui potest intelligere in eo quod ait filius.
Sicut habet pater vitam in semetip̄o: sic
dedit et filio vitam habere in semetip̄o. nō
sine vita existenti iam filio vitam patrē de-
disse. sed ita cum sine tempore genuisse. vt
vita quam pater filio gignendo dedit coe-
terna sit vite patris qui dedit. Intelligat
etiam sicut habet pater in seip̄o: vt de illo
procedat spūsanctus: sic dedisse filio: vt etiā
de isto procedat idem spūsanctus. et vtrū-
q; sine tempore. Ita ergo dictum est spūm
sanctum de patre pcedere: vt intelligat
q; etiam pcedit de filio. de patre esse et fi-
lio. Si enim quicqd̄ habet: de patre habet
filius. de patre habet utiq; vt et de illo pro-
cedat spūsanctus. sed nulla ibi tempa co-
gita. et que habeant p̄s et posterius. quia
ibi omnino nulla sunt.

Ista est distinctio duodecima In
qua m̄r postq̄ egit de p̄ncipio a quo spūsanct⁹ p-
cedit. agit de ordine p̄cessionis eius. Et tria circa
hoc facit. Nam p̄mo excludit ordinem t̄pm. Secun-
do excludit ordinem dignitatis. Tertio ponit ordi-
nem naturā originis. Primū facit a p̄ncipio huius
distinctionis vsq; ibi. Nunc tractandū est qd̄ secūdo
querēbat: Secū ab inde vsq; ibi. Aug⁹. in. xv. lib.
de tri. Tertū ab inde vsq; ad finem distinctionis.
Et hec est sententia m̄ri in generali. In sp̄ali sen-
tentia m̄ri stat in tribus p̄positionibus. quarū pri-
ma est. Spūsanctus duratione tempis nec p̄s nec
posterius p̄cessit a patre q̄ a filio: nec eod̄verso. Et
pbat sic. Vbi penitus nullū interuenit t̄ps. ibi t̄pis
duratione nec est p̄s nec posterius. s̄ in p̄cessionē
spūsancti a p̄re et filio nullū oīno infueit t̄ps. igitur
spūsanctus nō pcedit a p̄re p̄s nec posterius a filio.
nec eod̄tra. et p̄ p̄s p̄positio vera. Teneat p̄ntia et
maior nota ē. Et minorē m̄r exequens in l̄ra q̄rit.

Spūsanctus p̄s aut magis pcedat a p̄re q̄ a filio
Et arguit ad q̄stionē sic. Nā spūsanct⁹ pcedit a p̄re
Al ergo pcedit iā nato filio. vel nondū nato filio. si
nato filio: igit̄ natiuitas filij p̄cessit p̄cessionē spūsa-
sancti. Si nondū nato filio. igit̄ p̄cessio spūsancti p̄re-
cessit generatōz filij. et p̄ p̄s spūsanctus p̄s p̄cessit a
p̄re q̄ a filio. Huic q̄stioni m̄r r̄ndet p̄ renotōz t̄pis
ab h̄mōi materia: ita di: Hāc q̄stionem in p̄posito
non h̄re locū. q; in diuis oīa sunt eterna. igit̄ nullus
p̄r ibi esse ordo t̄pis vel p̄oritat̄is duratiōis. qd̄ p-
bat auct̄ Aug. in li. de tri. q̄ p̄r in textu. Secūda p̄-
positio est hec. Non maior p̄fectioni dignitatis nec
plenius spūsanct⁹ pcedit a p̄re q̄ a filio. Hāc p̄ro-
positiōē m̄r probat in. ij. c. hui⁹ distinctiōis q̄rens.
Utrū spūsanctus plen⁹ aut magis p̄fecte pcedat a
p̄re q̄ a filio. Et r̄ndet. Sic nō an pcedit a p̄re q̄ a
filio. ita nō magis pcedit nec plen⁹ pcedit a p̄re
q̄ a filio. igit̄ p̄positio vera. Tertia p̄positio ē hec
Spūsanctus q̄ eque p̄fecte sit a patre et filio pcedit
p̄ncipalit̄ et p̄p̄e a patre et filio mittit auctoritatis ori-
ginatiōē. Que p̄bat sic. Spūsanctus ab illo p̄ncipa-
lit̄ est et mittit q̄ hoc h̄z a se et a nullo alio q̄ ip̄m mit-
tit. et q̄ ab ip̄o pcedat. s̄ h̄mōi est solus pat̄. igit̄
p̄positio vera. Teneat argumētū et maior. s̄ mino-
rem. pbat m̄r in textu p̄ mltas auct̄es. q̄ vidēz sona-
re: q̄ p̄ p̄i habeat in p̄cessiōē q̄ filij. et spūsanctus
procedit a p̄re et filio. Quas auct̄es m̄r dicit debe-
re intelligi. nō q̄ spūsanct⁹ min⁹ plene vlt̄min⁹ p̄fe-
cte pcedit a filio q̄ a patre. s̄ q̄ filij nō h̄z hoc a se
ip̄o q̄ spūsanctus ab ip̄o pcedat eā plene et p̄fecte
vt a patre. s̄ hoc h̄z a patre. igit̄ p̄positio vera.

Quare spūsanctus cū sit de substā-
tia patris nō dicat̄ genit⁹ vel fili⁹
sed tantū pcedens.

Questio h̄c consi-

randum est q̄tum a talibus q̄-
les nos sumus intelligi p̄t. cur
spūsanctus pcedat de patre: et sit de suba
patris. cur non dicatur esse natus: sed po-
tius pcedere: et cur non dicat̄ filius? Qua-
re aut̄ spūsanctus non dicat̄ vel sit natus:
et ideo non sit filius Aug⁹. ostendit in. xv. Augusti:
li. de trinitate ita dicens. Si spūsanctus fi-
lius diceret̄: ambozū vtiq; filius diceret̄.
quod absurdissimum est. Filius q̄ppe nul-
lus est duozū nisi patris et matris. Absit
autē vt inter deum patrem et deum filium
tale aliqd̄ suspicemur. Absurdissime ergo
filius diceret̄ ambozū. i. p̄ris et filij. Ambo-
ruz em̄ filius diceret̄: si eū ambo genuisset.
qd̄ abhorret oīm sanctorū sensus. Non ḡ
ab utroq; est genitus: s̄ pcedit ab vtroq;
amboz spūs. His verbis ostendit̄ cur spi-
ritus sanct⁹ cum sit de patre: non tū dicat̄
genitus vel filius.

Cū spūsanctus nō dicat̄ genitus
cur filius dicat̄ pcedere

b
c 4

Cuz aut spūſſctūs

non dicatū genitus: sed tantū pcedens. q̄ri
solet cur filius non dicatū tñ genitus: sed et
pcedens. Sicut ip̄e in euangelio Joh̄an
nis ait. Ego ex deo pcessi vel exiui: et ve
ni in mundū. Non ḡ tñ spūſſanctus proce
dit a patre: sed etiam filius: Ad quod dici
mus q̄ cum vterq; pcedat a p̄re: dissimili
ter tñ. Nam spūſſanctus (vt ait Aug⁹. in
v. li. de tri.) pcedit a patre: non quō nat⁹.
sed quō datus vel donum. Filius autē p
cessit nascendo. exiit vt genitus. Ac p hoc
illud eluceſcit vt p̄t. s. cur spūſſanctus eti
am nō sit filius: cū et ip̄e a p̄re exeat. Jō. s.
non dicitur filius. q̄ neq; natus est sicut vnige
nitus. neq; factus vt p̄ dei gr̄a i adoptione
nem nascereſ sicut nos.

Augusti.

¶ Non p̄t distinguī a nobis inter
Generationem filij et pcessionem
spūſſancti. c

Inter generatōezQuestio
maximini

¶ Jō filij et pcessionem spūſſancti: dū hic vi
uimus distinguere nō sufficim⁹. An aug.
Maximino p̄missam q̄stionem refricāti.
scz q̄renti cur spūſſanctus non diceret filij
cum de patris esset sba. respondens sic ait.
Queris a me si de sba patris est filius. de
substantia patris est etiam spūſſanct⁹. cur
vnius filius sit. et alius non sit filius: Ecce
respondeo. siue capias siue nō capias. De
patre est filius. de patre est spūſſanct⁹. sed
ille genitus est: iste pcedēs. Ideo ille fili⁹
est patris de quo est genitus. Iste autē spi
ritus est vtriusq; quoniam de vtroq; proce
dit. sed ideo cū de illo loqueret⁹ ait. De pa
tre pcedit. qm̄ pater pcessionis eius auctor
est: qui talē filiū genuit. et gignendo ei de
dit: vt etiam de ip̄o pcederet spūſſanctus
Nā nisi pcederet etiā de ip̄o: nō diceret di
scipul. Accipite spūſſanctū. cūq; inſuſcādo
daret: vt a se q̄ pcedere significās: aperte
oñderet flando. qd̄ spirādo dabat occulte.
Quia ḡ si nascereſ: nō tñ de p̄re: nec tñ de
filio: s̄ de ambobus vtiq; nascereſ. sine du
bio filius diceret⁹ amboz. Ac p hoc quia
filius amboz nullo mō esset: non oportuit
nasci eū de ambobus. Amborū est ḡ spūſ
sanctus pcedendo de ambobus.

Anno aug.
De p̄r est au
ctor: pcessio
nis filiorum

¶ Hic dicit q̄ non valet inter illa
duo distinguere d

Quid autem inter

nasci et pcedere intersit. de illa excellentis
sima natura loquens explicare q̄s potest.
Nam omne quod pcedit nascitur. Quis
omne pcedat quod nascitur. Sicut nō om
ne quod bipes est: homo est. Quis bipes
sit omis qui hō est. Hoc scio. distinguere
autē inter illam generationem et hāc pces
sionem nescio: non valeo: nō sufficio. ac p
hoc q̄ et illa et ista est ineffabilis. sicut pro
pheta de filio loquens ait. Generationem
eius quis enarrabit. Ita de spūſſancto ve
rissime dicit. pcessionem eius quis enarra
bit. Satis sit ḡ nobis q̄ nō est a seip̄o fili⁹.
s̄ ab illo de quo natus est. nō est a seip̄o spi
ritus sanctus: s̄ ab illo de quo pcedit. Et q̄
de vtroq; pcedit: sicut iam ostendimus.
De spūſſancto quō ip̄e de deo sit. nec tñ ip̄
se filius sit. qm̄ pcedendo nō nascendo le
gitur esse de deo. iam sup̄ius q̄tum visum
est disputauimus.

An spiritus sanctus debeat dici in
genitus. e

Nunc consideran

dum est cum spūſſanctus non sit genitus:
vtrum debeat dici ingenuus: Ad qd̄ dici
mus spūſſanctū nec genitū nec ingenuū
debere dici. An⁹ Aug⁹. ad Orestum ait. Augusti.
Spūſſanctum nec genitum nec ingenuum
fides certa declarat. q̄ si dixerim⁹ ingenu
tum: duos p̄res videbimur affirmare. Si
autē genitū duos credere filios culpamur.
Sicut em̄ solus filius dicit⁹ genit⁹. ita et so
lus p̄r dicit⁹ ingenuus. eo q̄ ab alio nō sit.
Unde Aug⁹. in. xv. lib. de tri. Pater inq̄t Augusti.
solus non est de alio. Ideo solus appellat⁹
ingenuus. non q̄dem in scripturis. s̄ in cō
suetudine disputantiū. et de re tāta s̄monē
q̄ em̄ valuerint pferentiū. Filius autē de
p̄re natus est. et spūſſanct⁹ de p̄re p̄ncipali
ter et cōmunis de vtroq; pcedit. Jō q̄ cuz
spūſſanctū genitū non dicam⁹. dicere tñ
ingenuū nō audem⁹. ne in hoc vocabulo
vel duos p̄res in illa trinitate: vel duos q̄
nō sunt de alio quispiam suspicetur. Ecce
his vobis apte ostendit spūſſanctū nec ge
nitum nec ingenuū debere dici.

¶ Hieronymus dicit spūſſanctū
ingenuum. quod videtur p̄dictū
aduersari. f

DI.

XIII

Hieronymus.

Hieronymus tamē

in regulis definitionū contra hereticos dicit spūsanctum ingēnitum esse his vrbis. Spūsanctus pater non est: sed ingēnitus atq; infectus. Pater non est: qz patris est et in p̄re est. p̄cessionem habet ex p̄re: et nō natiuitatem. Filius autē non est. quia genitus nō est. Ecce his vrbis dicit spūsanctus esse ingēnitus. qd videt aduersari p̄missis verbis Augustini.

Determinatio fm diuersas acceptiones dicite eos locutos. G

Sed ut istam que

videtur repugnātia de medio ambigam? Dicimus qz Hieronymus aliter accepit nomē ingēnitū. et aliter Augustinus. Accepit enim Aug. ingēnitum qui vel quod de alio nō est. et fm hoc de solo patre dicit. Hieronymus vō ingēnitum dicit non ingēnitum. et fm hoc de spūsancto potest dici. cum spiritus sanctus non sit genitus.

Ex verbis Hieronymi ostendit. ex quo sensu dixit spūsanctum ingēnitum. h

Quantez Hieronymus

ita accepit: ostenditur ex vrbis suis quibus in eodem tractatu vtitur faciēs tale m diuisionem. **O**mne quod est. aut ingēnitum est. aut genitum. aut factum. Est qz quod nec natum est nec factum. et est qd natum est: et factum non est. et est quod nec natum est nec factum est. et est quod factum est: et natum non est. et est quod factum est et natum est et renatum nō est. Nunc p̄positorū singulis rebus subsistentiam destinemus. Quod ergo nec natum nec factum est: pater est. nō em ab aliquo est. Qd autē natū est: et factū nō est: filiū est. qd a p̄re genitus est nō factus. Qd itē nec factum nec natū est. spūsanctus est. qui a patre p̄cedit. Qd etiā factū ē et natū nō est: celum et terra ceteraq; insensibilia sunt. Qd autē factum et natū et renatū est: hō est. Qd vō factum est et natum est: et renatum non est. animalia sunt. Ecce his verbis ostendit Hieronymus se ingēnitum accipere non genitū. Aliter enim non esset p̄missa diuisio vera

scz omne quod est aut ingēnitū est. aut genitum. aut factum. Atq; in diuisionis huius p̄secutione. in assignatione ingēnitū vbiq; ponit non natū.

Hec est distinctio tredecima. In qua m̄gr post qd egit de mō p̄ncipio et ordine. p̄cessionis spūsancti: agit de d̄ra p̄cessionis et generatōis in diuinis. Et tria circa hoc facit. Nam p̄mo ostendit qz spūsanctus nō p̄cedit a p̄re et filio vt eorū filiū. Secundo subdit diuersitatē inter generationē et p̄cessionē. Tertio subiūgit qz spūsanctus non debeat dici genitus. P̄mū facit a p̄ncipio distinctōis vsq; ibi. Cū autē spūsanctus. Scdm ab inde vsq; ibi. Nūc considerandum est. Tertiu vsq; ad finē distinctōis. Et hec est sententia m̄gr in generali. In sp̄ali vō in hac distinctōe snia m̄gr stat in tribus p̄positiōibus. quarū p̄ma est. Spūsanctus p̄cedēs filio a p̄re et filio nulla tenus illorū filiū ē dicendus. Et p̄bat sic. Illud a nullo catholico est dicendū ad qd sequeretur tanta absurditas. s. inter deos aliqd nasci a duobus vt a patre et matre. sed hoc sequeretur si spūsanctus filiū patris et filij diceretur. igitur hoc nō est dicendū. Tenet p̄sequētia et maior. sed minor em p̄bat m̄gr i textu p̄ autoritatem beati Augustini qua r̄ndet ad istam q̄stionem. s. Cur spūsanctus non dicitur esse natus vlt filius. cum tñ p̄cedat de substantia p̄ris ita bene sic filius. Respondendo dicit qz si spūsanctus filius diceretur. amboz vtiq; filius diceretur. filius quippe nullus est duorū: nisi patris et matris. Absit autē vt inter deum patrem et inter deum filium tale aliqd suspicemur. Amboz em filius diceretur: si ambo em genuissent. qd abhorret oīm sanctorū sensus. Secda p̄positio est hec. Modus quo filius p̄cedit a solo patre distinguit a modo quo spūsanctus p̄cedit ab vtroq; filij. p̄positionē p̄bans m̄gr in lra querit. Cum filius non tñ dicitur genitus: sed etiā p̄cedens. Unde Ioh. viij. dicit in p̄sona filij. Ego a p̄re p̄cessi. quare spūsanctus dicit tñ p̄cedēs et nō genitus. Ad qd r̄ndens dicit: qz licet vterq; iporū tam filius qz spūsanctus p̄cedit a patre. hoc tñ est diuersimode. Nā filius p̄cedit p̄ modum nature. et ideo dicitur et genitus et p̄cedens. qz omne qd generat: p̄cedit. s. non eorūtra. Spūsanctus vō p̄cedit p̄ modū volūtatis sicut datus et nō natus. Cū ergo nō omne qd datur ab aliquo nasci ab ipso. ideo spūsanctus dicit tñ p̄cedēs et nō natus. Alia ratio diuersitatis filij et spūsancti assignat que est. qz filius p̄cedit a solo patre. et spūsanctus ab vtroq; s. patre et filio. Et ad dicit etiam qz creatura nō sufficit ad significandū perfectam differentia generatōis et p̄cessionis. qz vtraq; ineffabilis est. Tertia p̄positio ē hec. Nō ē catholice p̄cedendū spūsanctū esse genitū vlt ipm esse ingēnitū. Et p̄bat sic. Illud nō est p̄cedendū catholice quo p̄cesso sequeretur aut duos eē p̄res. aut duos eē filios in diuinis fore concedendū. sed hoc est spūsanctum esse genitū vel esse ingēnitū. igit nō est concedendū. Tenet argumentū et maior. sed m̄gr minorem p̄bans in textu querit. Cum spūsanctus non sit genitus. an debeat dici ingēnitus? Et respondet autoritate beati Augustini. qz nec genitus nec ingēnitus dici debeat. Nō ingēnitus: ne duo p̄res in diuinis esse videant. qz ingēnitus fm p̄suetudinē disputatiuz accipit solam p̄sona p̄ris. Genitus vō dici non debet qz natus nō sit. Contra qd replicat p̄ autoritatem beati Hieronymi. dicentis spūsanctū ingēnitū posse dici. Et respondet qz ingēnitum aliter sumit a b̄ro Hieronymo. et alit a b̄ro Augustino. Nam b. Aug. accipit ingēnitū put ingēnitum dicit ens non ab alio. et sic con-

Diuisio hec
notanda est
diligent

venit soli patri et non spiritui sancto. Btū aūt dīero. accipitū ingentū. put dicit ens ab alio nō p generatōz et sic solū puenit spūsancto Et q sic accipiat. b. dīero. ingentū pbat p aliā autoritatē et quā recitat i ultimo capitulo. i. g. 22.

Ex gemina est processio spiritus sancti.

DI. XIII

Reterea diligenter annotandum est q gemina est pcessio spūsancti. eterna videlicet que ineffabilis est: qua a p̄re et filio eternaliter et sine tempe pcessit. et temporalis qua a patre et filio ad sanctificandā creaturā pcedit. Et sicut ab eterno cōmuniter ac simul pcedit a patre et filio. ita et in tempe cōmuniter et simul ab utroq pcedit ad creaturam. non diuisim a p̄re in filiū: et a filio ad creaturā. Un Aug. in. xv. lib. de trini. ait. Spūsanctus non de p̄re pcedit in filiū. et de filio pcedit ad sanctificandā creaturā. sed simul de utroq pcedit. q̄ uis hoc filio pater dederit. vt sicut de se ita etiam de illo pcedat.

Augusti.

De temporali pcessione specialiter agit.

De temporali autē

pcessione Beda in omelia dñice p̄mepost ascensionem ita loquitur. Cū gratia spūsancti datur hominibus. profecto mittit spiritus a patre. mittit et a filio. pcedit a p̄re: pcedit et a filio. quia et eius missio est ipsa pcessio. His verbis apte ostēdit donationem gratie spūsancti dici pcessionem vel missionem eiusdem. Sed cum donatio vel datio non sit nisi temporalis. constat q et h pcessio siue missio temporalis est. Hāc q̄z tempo. alem spūsancti pcessionez Aug. in. xv. li. de trini. insinuat dicens spiritum sanctum pcessisse a x̄po quādo post resurrectionem insufflauit in discipulos his v̄bis. Cum resurrexisset christus a mortuis et apparuisset discipulis. insufflauit et ait. Accipite spūsanctum. vt etiam eum de se pcedere ostenderet. et ipse est virtus que de illo exibat: vt legitur in euangelio. et sanabat omnes. Et vt ostenderet hanc pcessionem spūsancti nō esse aliud q̄z donationem vel dationem ipsius spūsancti: addit. p̄de st resurrectionez dñs Iesus bis dedit spūsanctum. semel in terra p̄p̄ dilectionem p̄ximi. et iterū de celo p̄pter dilectiōz

dei. q̄z p ipm donā diffundit caritās i cordibus nr̄is. qua diligim⁹ deū et p̄ximū.

Et aliqui dicūt ipm spūsanctum non dari sed dona eius.

Sunt autē aliqui

qui dicunt spūsanctum ipm deū non dari. sed dona eius quē nō sunt ipse spūs. et vt aūt: spūsanctus dicit dari: cū gratia ei⁹. q̄ tamen non est ipse: dat hominibus. et h dicunt Bedam sensisse in supioribus verbis q̄bus dicit spūsanctum pcedere cū ipi⁹ gratia dat hominib⁹. tanq̄ nō ipmet deus sed gratia eius. Sed q̄ ipse spūsanct⁹ qui deus est et tertia in trinitate psona de⁹: apte dicit Aug. in. xv. li. de trini. ita dicens. Eundem spūsanctū datum cū insufflāss̄ Iesus. de quo mox ait. Ite baptizate oēs gentes in nomine patris et filij et spūsancti. ambigere non debemus. Ipse est ergo qui etiam de celo datus est dic penthecostes. Quō ḡ deus non est q̄ dat spūsanctum. imo quantus est deus qui dat deū. Ecce his verbis apte dicit spūsanctum ipsūz sc̄z deum dari hominibus a patre et a filio. Et q̄ ipse spūsanct⁹ nctus qui deus est ac tertia in trinitate psona nobis datur. nostrisq̄ infū datur atq̄z illabat mentibus apte ostendit Ambro. in. j. li. de spūsancto dicens. Licet multi dicant spūs. quia legit. Qui fac angelos suos spūs. vnus est tñ dei spūs. Ipsum ḡ vnum spūm et pestoli et prophete sunt cōsecuti. sicut etiam vas electionis dicit. q̄z vnum spūm potauimus. q̄si euz qui non queat scindi. sed infundat animis: et sensibus illabat. vt secularis sitis restringat ardorem. qui spūsanctus nō est de sba rerum corporalium. nec de sba inuisibilium creaturā. His verbis apte dicit spiritū sanctum ipm qui creatura non est: infundit mentibus nostris. Item in eodem. Omnis creatura mutabilis est. sed non mutabilis spūsanct⁹. Quid autē dicere dubitē. q̄z actus ē et spūsanct⁹: cū scriptum sit. Caritas dei diffusa est in cordib⁹ nr̄is p spūsanctū q̄ datus est nobis. Qui cū sit inaccessibilis natura: receptibilis tamen ppter bonitatem suam nobis est complens virtutē et omnia. sed qui sol p̄cipet iustis. simplex sba opulens v̄tutibus. vnicuiq̄ p̄ns. diuidēs de suo singulis et vbiq̄ totus. Incircūscriptus ḡ et infinitus spūsanct⁹ qui discipulorum sensus sepatōz infudit. quē nūq̄ po-

Q ipse spūs sanctus q̄ de⁹ ē de⁹ et mittit.

Ambro.

DI.

XIII

test fallere. Angeli ad paucos mittebant. spūsanctū autē populū infundebat. Quis igitur dubitet quin diuinū sit quod infundit simul pluribus nec videt. Unus est spūsanctus quod datur est omnibus. licet se patris apostolus. Et hic apte dicit Ambrosius. quod spūsanctus qui est substantia simplex cum sit unus datur pluribus. Alia quoque auctoritate hoc idem astruit. scilicet quod spūsanctus est equalis filio hominibus deus. Ait enim Augustinus. de verbis apostolicis. Caritas dei diffusa est in cordibus nostris per spūsanctum qui datus est nobis. A quo datur? Ab illo qui dedit dona hominibus. Que dona? Spūsanctū: qui tale datur donū qualis est ipse. Quia ergo est misericordia eius. donū datur sibi equale. quod donū eius spūsanctus est. Premissis et alijs pluribus auctoritatibus apte monstrat quod spūsanctus equalis patri et filio nobis datur. nec ideo tamen minor est pater et filio. Unde Augustinus. in. iiii. li. de tri. ait. Nō ideo inquit minorem spūsanctum. quod et cum pater misit et filius arbitrandū est.

Augusti.

An viri sancti et ecclesie prelati debent vel dare possint spūsanctū. quod non dant hic ostendit deus.

Hic queritur utrum

et viri sancti dent vel possint dare alijs spiritū sanctū: Quod si alijs dant: cum ei donatio supra sit dicta precessio: videtur ab eis procedere spūsanctus vel mitti. Sed creator a creatura non mittit vel precedit. Restat ergo ut spūsanctū ipsi non dent nec possint dare. Unde Augustinus. in. xv. li. de trinitate. Non alijs discipulorum christi dedit spūsanctū. Quia bant quippe ut veniret in eos quibus manus imponebatur: non ipsi eum dabant. Quē morem in suis prepositis etiam nunc seruat ecclesia. Denique et Simon magus offerens apostolis pecuniam non ait. Date mihi et hanc potestatem: ut dem spūsanctū. sed cuius inquit imposuero manus: accipiat spūsanctum. Quia nec scriptura superius dixerat. Videns autem Simon quod apostoli darent spūsanctum. sed dixerat. Videns autem Simon quia per impositionem manuum apostolorum daretur spūsanctus. Ecce his verbis ostendit Augustinus. nec apostolos nec alios ecclesie prelatos dedisse vel dare spiritū sanctū.

ex non possunt dare spūsanctum hic docet.

Et quod plus est non

posse etiam dare dicit in eodem libro subdēs. De christo scriptum est quod accepit a patre promissionem spūsancti. et effuderit. in quo vtraque natura monstrata est humana. scilicet et diuina. Accepit quippe ut homo. effudit ut deus. Nos autem accipe quidem hoc donū possumus pro modulo nostro. Effundere vero super alios non vtiq; possumus. sed ut hoc fiat: deum super eos a quo id efficitur inuocamus. His verbis expressē dicit nos spūsanctū non posse super alios effundere. id est alijs dare.

Quod videtur contrarium.

f

Sed huic videtur

contrarium quod apertius ad Gal. de se loquens ait. Qui tribuit vobis spiritum: et operatur virtutes in vobis. Ecce euidenter dicit se tribuisse spiritum. Sed intelligendum est hoc dixisse apostolum: non quia haberet potestatem et auctoritatem dandi spūsanctum. sed quod ministerium habuerit in quo dabatur a deo spūsanctus. Et enim Augustinus. super eundem locum exponens illud apostoli verbum. Ab apostolo predicata est eis fides. in qua predicatione aduentum et presentiam spūsancti senserant. sicut illo tempore in nouitate inuocationis ad fidem etiam sensibilibus miraculis presentia spūsancti apparebat. ut in actibus apostolorum legitur. Aptē hic ostendit quod illis spūsanctum apostolus tribuerit. Nō vtiq; ipsum mittendo in eos: sed predicando eis fidem christi. quam illis recipientibus quod spūsanctus in eis esset alijsque signis visibilibus monstrabat. Non ergo homines quantumcumque sancti dare possunt spūsanctū.

Defin latio.

Hec est distinctio quartadecima

In qua magister postquam egit de precessione spūsancti eterna: incipit agere de precessione eius temporalis. Et circa hoc tria facit. Nam primo ostendit spūsanctum a patre et filio simul temporaliter procedere. Secundo quod spūsanctus datur personaliter in suorum donorum communicatione. Tertio quod a nullo alio nisi a deo datur instrumentaliter operatione. Primum facit a principio distinctionis vsque ibi. Sunt autem alia. Secundū ab inde vsque ibi. Hic queritur utrum et viri sancti. Tertium vero ab inde vsque ad finem istius distinctionis. Et hec est sententia magistri in hac distinctione in generali. In specialis sententia magistri stat in tribus propositionibus. quarum prima est hec. Spūsanctum a patre et filio simul procedere temporaliter concedit: cum in creaturarum sanctificatione mittit. Et probat sic. Quia quod gratia spūsancti habetur datur. tunc spūsanctus a patre et filio mittitur: et procedere videtur. sed omnis datio spūsancti creature

facta est temporalis. igitur quoniam sic spiritus sanctus datus vel mittitur. procedit temporaliter. ut dicitur propositio probanda. Tenet argumentum et maior. sed circa minorem. probatio magis sic procedit in textu. Et primo ponit geminam spiritus sancti esse processionem. scilicet eternam et temporalem. Eterna est que ineffabilis est quia a patre et filio eternaliter et sine tempore procedit. Temporalis est quoniam spiritus sanctus mittitur ad sanctificandum creaturam rationalem. Et subdit quod quoniam mittitur ad sanctificandum creaturam: tunc procedit a patre et filio simul in illa eterna processione. Et hoc confirmat auctoritate Augustini in fine primi capituli. Quod autem gratia spiritus sancti collatio sit eius missio a patre et filio temporalis vel eius temporalis processio patet auctoritate Bede. que habet in principio secundus capituli. Et tandem concludit ex verbis beati Augustini. quod dominus his spiritum sanctum dedit. Semel post resurrectionem cum insufflauit et dixit. Accipite spiritum sanctum. ut patet Joban. xx. c. Secundo post suam ascensionem. scilicet in die pentecostes. Et hoc ad significandum duplicem dilectionem. scilicet dei et primi. quam spiritus sanctus in nobis operatur. Secunda propositio est hec. Spiritus datur personaliter cum suorum donorum distributione. Et probatur sic. Ita spiritus sanctus mittitur et datur sicut in sacra scriptura per expositionem sanctorum doctorum mitti et dari manifeste affirmatur. sed in sacra scriptura manifeste affirmatur dari cum donis. igitur propositio vera. Tenet argumentum et maior: sed minorem probans magis in scriptura: dicit quosdam errantes dixisse spiritum sanctum non esse personaliter dari hominibus. sed tantum gratiam et dona eius. Quod ostendit esse falsum: inducens ad hoc auctoritates. beatus Augustinus. et Ambrosius. quibus apte ostendit quod spiritus sanctus tertia persona in diuinis personis suis gratia donis hominibus mittitur et datur. Tertia propositio est hec. Spiritus sanctus a nulla creatura quatenus fulgeat sanctitate conferri potest: nisi instrumentaliter. Et probatur sic. Si aliqua creatura quantacumque sancta et perfecta posset spiritum sanctum conferre. sequeretur creatori a creatura procedere. Patet hec sequela per hoc quod spiritus sancti donatio non est aliud quam processio. ut dicitur prima propositio. Sed sequens est falsum et impossibile. igitur illud ex quo sequitur. sed hoc est oppositum huius propositionis. igitur hec vera. Istam rationem magis insinuans in littera querit. An viri sancti possunt dare spiritum sanctum. Et dicit quod non. quia si sic: tunc spiritus sanctus procederet a creatura. quod confirmat per hoc quod nullibi legitur in prima tina ecclesia: quoniam viri erant sanctiores quod dederunt spiritum sanctum. sed leguntur bene orasse per aliquos: ut illi quibus manus imponebatur: reciperent spiritum sanctum. Et ideo soluit objectionem quandam: quam verba apostoli videntur sonare ad Gal. iii. Qui tribuit vobis spiritum sanctum. et operatur virtutes in vobis. ubi videtur apostolus dicere se spiritum sanctum tribuisse. quod magis soluit dicens. quod ad eius predicandum datus fuit spiritus sanctus. et hoc non est nisi instrumentaliter. unde relinquitur propositio tanquam vera.

Utrum spiritus sanctus a seipso detur.

a

DI. XV

Ac consideranda.

Primum est: cum spiritus sanctus detur hominibus a patre et filio quod est ipsum temporaliter procedere ab utroque vel mitti. verum etiam a seipso detur? Si datus a se. et procedit vel mittitur a se. Ad quod dicimus. quod spiritus sanctus et deus est: et donum si

ue datum. et idem datus et datus. Datus quidem in quantum deus. et datus in quantum donum. Cum autem donatio siue datio spiritus sancti sit operatio dei. et communis sit: et indiuisa operatio trium personarum. datus itaque spiritus sanctus non tantum a patre et filio: sed etiam a seipso. Unde Augustinus in xv. li. de tri. dicit quod seipsum datur. Sicut inquit corpus carnis nihil est aliud quam caro. sic donum spiritus sancti nihil est aliud quam spiritus sanctus. In tantum ergo donum dei est: in quantum datus eis quibus datus. Apud se autem deus est. et nemini datur. quia deus erat patri et filio coeternus antequam cuiquam daretur. nec quia illi dant et ipse datur. ideo maior est illi. Ita enim datur sicut dei donum: ut etiam seipsum det sicut deus. Non enim dici potest non esse sue potestatis. de quo dictum est. Spiritus ubi vult spirat. Ecce apte dicit quod spiritus sanctus seipsum datur. Si enim spiritus sanctus seipsum dare non potest. et cum per se dare potest et filius. potest itaque pater aliquid et filius: quod non potest spiritus sanctus. Item. Si pater et filius dant spiritum sanctum. nec ipse datur aliquid. ergo per operatur et filius: quod non operatur spiritus sanctus. Datus ergo spiritus sanctus seipsum. Si autem seipsum datur. tunc et a seipso procedit et mittitur. Quod utique verum est. Nam processio temporalis spiritus sancti vel missio ipsius est donatio: et ipsa dei operatio. Procedit ergo spiritus sanctus a se: et mittitur a se. quia datus a se.

Augusti.

Non est mirum si spiritus sanctus dicitur mitti vel procedere a se. cum etiam filius dicitur mitti a se.

b

De autem mireris

quod spiritus sanctus dicitur mitti vel procedere a se. Nam et de filio dicit Augustinus in ii. lib. de tri. quod non tantum a patre missus est: sed etiam a seipso et a spiritu sancto. querens quod filius vel spiritus sanctus sit missus: cum uterque sit ubique tanquam deus. Nam uterque inquit Augustinus legitur missus. De spiritu sancto enim legitur. Quem mittet pater in nomine meo. Et iterum. Si abiero mittam cum ad vos. Et filius de se dicit. Et uiui a patre: et ueni in mundum. Et apostolus dicit. Misit deus filium suum. In propheta autem scriptum est ex persona dei. Caelum et terram ego impleo. Itaque ubique deus est. ubique ergo est filius. ubique etiam est spiritus sanctus. Illuc ergo missus est filius et spiritus sanctus ubi erant.

Augusti.

Quomodo intelligenda sit missio utriusque.

c

DI.

XV

Quocirca queren-

dum est quomodo intelligat missio filij vlt spū sancti. *Aug^o. prius de missioe filij* *Aug^o. in eo dem* nūq̄ legi missus: sed filius et spū sanctus. Et de filio pmo videam^{us} quō missus eum ap̄lus dicat. *Aug^o. in eo dem* Misit deus filiū suū factum ex muliere. vbi satis ostendit eo ipso missum filiū quo factum ex muliere. *Aug^o. in eo dem* inde mitti a patre sine spū sancto nō potuit quia pater intelligi mississe eum cum fecit ex femina. quod vtiq̄ non fecit sine spū sancto. Ecce hic dicit filium missum a patre et spū sancto.

ex a spū sancto filius sit missus auctoritatibus confirmat.

Et q̄ a spū sancto fi-

lius sit missus (vt ait *Aug^o. in eo dem*) auctoritatibus confirmat. *Aug^o. in eo dem* Ip̄e xp̄s dicit per *Aug^o. in eo dem* Esaiam. *Aug^o. in eo dem* Nunc misit me dñs et spū eius. De hoc *Aug^o. in eo dem* Amb. in li. ij. de spū sancto ita ait. Quis est qui dicit. *Aug^o. in eo dem* Misit dñs et spū eius: nisi qui venit a patre: vt saluos faceret peccatores. i. xp̄s. ergo et p̄r filium misit et spū sanctus. *Aug^o. in eo dem* Idē in eodē. *Aug^o. in eo dem* Bar^{tholomaeus} ē a patre. vt *Aug^o. in eo dem* Esa. dicit. *Aug^o. in eo dem* Puer natus est nob. et filius datus est nob. *Aug^o. in eo dem* Bar^{tholomaeus} est a deo dicere et a spū. q̄ et spū missus est. *Aug^o. in eo dem* Dicit enī filius dei. *Aug^o. in eo dem* Spū dñi sup me: p̄p̄r quod vnxit me euāgelizare paupib^{us} misit me. *Aug^o. in eo dem* p̄dicare captiuis remissionē etc. *Aug^o. in eo dem* Qd cum de libro *Aug^o. in eo dem* Esaię legeret: ait in euangelio. *Aug^o. in eo dem* Hodie completa est b̄ scriptura in aurib^{us} vestris. vt de se dictū esse signaret. *Aug^o. in eo dem* Bñ autē dixit sup me. q̄ quasi filius hominis et vnctus est et missus ad p̄dicandū. *Aug^o. in eo dem* Nam fm̄ diuinitatem non sup xp̄m est spū: sed in xp̄o. *Aug^o. in eo dem* Ecce his v̄bis ostendit *Aug^o. in eo dem* Amb. filium esse missum et datum nobis. non tm̄ a patre: s̄ etiā a spū sancto.

ex fili^o sit dat^{us} etiā a seip̄o.

Deinde ostēdit eē

datum etiā a seip̄o. ita dicens in codē li. Cum nō diffinitū fuerit p̄ pphetam a quo datus est filius. ostendit dat^{us} gr̄a trinitatis. vt etiā ip̄e filius se dederit. Ecce hic dicit q̄ fili^{us} se dedit. q̄ trinitas eū dedit. Si autē filius a se datus est. a se ḡ missus ē: et a se p̄cessit. Et hoc vtiq̄ verum est: et p̄cedi oportet. cuj eius missio sit diuina opatio.

ex filius sit missus a se.

Q̄ autez a se mitta-

tur *Aug^o. in li. ij. de tri. dicēs. For* te aliq̄s cogat: vt dicamus etiā a seip̄o missum esse filiū. q̄ et *Aug^o. in li. ij. de tri. dicēs. For* Marie cōceptus et parit^{us} opatio trinitatis est. Sed inq̄t aliq̄s. quō pater cum misit: si ip̄e se misit? Cui re spondeo querens vt dicat: quomō eū pater sanctificauit: si et ip̄e se sanctificauit. *Aug^o. in li. ij. de tri. dicēs. For* Utrūq̄ em̄ dñs ait. Quem p. inq̄t sanctificauit et misit in hunc mundū. Et alibi. Ego pro eis sanctifico meip̄m. Itēz quero quō pater eum tradidit: si ip̄e se tradidit. *Aug^o. in li. ij. de tri. dicēs. For* Utrūq̄ em̄ legit^{ur}. Credo q̄ ridebit si p̄besapit. quia vna voluntas est patris et filij. et inseparabilis opatio. Sic iḡ intelligat illam incarnationem et ex v̄gine natiuitatē: in q̄ filius intelligi missus. vna eadēq̄ opatioe patris et filij inseparabiliter esse factam: non inde seip̄o spū sancto. Ergo a patre et filio missus est idē filius. q̄ a p̄re et v̄bo eius factum est vt mitteret. i. incarnatus hominibus appareret. *Aug^o. in li. ij. de tri. dicēs. For* Nō em̄ missus est mutando locū. q̄ in mundo erat. Quapropter et pater inuisibil^{is} vna cum filio secum inuisibilis: eundē filiū visibilē faciēdo misisse eū dictus est. qui si ita visibil^{is} fieret: vt cū p̄re inuisibil^{is} esse desisteret. i. si substantia inuisibilis vbi in creaturam visibilem mutata si transiens v̄teret. ita missus a patre intelligeret filius: vt tm̄ missus non etiam mittens cum patre inueniret. Cum x̄o sic est accepta forma serui: vt maneret incōmutabilis forma dei. manifestum est q̄ a patre et filio non apparentibus factū sit. quod apparet in fi. i. o. i. ab inuisibili patre cū inuisibili filio. id ē ip̄e filius visibil^{is} mitteret.

Summatim colligit que ex predictis astruunt.

Ex p̄dictis aperte

monstrat q̄ filius missus est a patre et spū sancto. et a seip̄o. et que sit ip̄a missio. i. incarnationis. i. q̄ factus est homo. per quod visibilis apparuit. quod est opus cōmune patris et filij et spū sancti.

Questio cur dicit a meip̄o nō veni.

Ad hoc opponi

Solutio. Si filius a seipso missus est. cur g ait. *Ad h. Aug.* rñdet in. ij. li. de tri. dicēs hoc dictū esse fm formā serui. fm quā nō fecit vt mitteret. i. nō ē opatus incarnationē. sed fm formam dei.

Utrum semel tantum missus sit filius. an sepe.

Hic queritur utrū

semel tm missus sit filius: an sepe mittatur? Si em missio filij ipius tm incarnatio ē. cū semel tm incarnatus sit z semel tm videtur missus. Ac si sepe mittit. est z alia eius missio q̄ incarnatio. Sed que est illa? Nūqd eterna genitura missio eius dicenda est: an etiam alia missio querenda est.

Ex duobus modis dicitur filius mitti. k

Ad quod dicimus

q̄ duobus modis dicitur filius mitti preter illam eternā genituram que ineffabilis est. fm quam etiam missus posset dici: vt videtur quibusdā. sed melius ac verius fm eā dicitur genitus. Preter eam ergo duobus modis dicitur mitti. s. vel cum visibiliter mūdo apparuit carne indutus. vel cum se in aīas pias sic transfert: vt ab eis p̄cipiatur ac cognoscatur. Hos duos missionis modos apte *Aug.* distinguit in. iij. li. de trini. dicens. Non eo ipso q̄ de patre natus est: missus dicitur filius. sed vel eo q̄ apparuit huic mundo: xbum caro factum. Unde dicit. A p̄e exiui: z veni in mundū. vel eo q̄ ex tempe cuiusdam mente p̄cipit. sicut dictū est de sapientia. Emitte illam de celis sanetis tuis. z a sede magnitudinis tue: vt mecum sit z mecum laboret. i. doceat me laborare. Et tūc vnicuiq̄ mittit cum a quoq̄ cognoscit atq̄ p̄cipit. quantū cognosci et p̄cipi pōt: p̄ captu vel p̄scientis in deū: vel p̄fecte in deo anime rationali.

Ex fm alterū semel fm alterū sepe sit missus. et fm alterū vt sit hō. et fm alterū vt sit cū hoīe.

Ecce distincti sunt

duo modi missionis filij. z fm alterū semel tm missus est dei filius. fm alterū sepe missus est: z mittit quādie. Nam fm alterū missus ē vt sit hō. qd se tm factū est. Scdm alterū nō mittit vt sit cū hoīe. quō quoridie

mittit ad sanctos. z missus est etiā ante incarnationē z ad omēs sanctos qui añ fuerunt. z etiā ad angelos. Unde *Aug.* de filio. i. de sapientia patris loquens in. iij. li. de trini. ait. Aliter mittit sapia vt sit cū homine. aliter missa est vt sit homo. In aīas em sanctas se transfert: z amicos dei z prophetas constituit. sicut implet etiam sc̄os angelos. Sed cum venit plenitudo temporis: missa est non vt implet angelos. nec vt esset angelus. nec vt esset cum hoīb? vt in hominibus: vt antea in patribus erat z in pphetis. sed vt ipm verbum fieret caro. i. homo.

Ex fm alterū modū dicitur missus in mundū. fm alterū non.

Preterea notādū

est q̄ cū his duobus modis mittat filius. fm alterū dicitur missus in mundū. fm alterū nō. Eo em mō missus ē in mūdū quo visibilimundo apparuit. Vñ *Aug.* in eodem li. ait. Cum ex tempe cuiusq̄ mente p̄cipit. mitti q̄dem dicitur. sed nō in hūc mūdum. Non em sensibilibus apparet. i. corporeis sensibus p̄sto est. Nā z nos fm q̄ mēte aliquid eternū capimus: non in hū mūdō sumus. z omniū iustorū spūs etiam in carne viuētiū inq̄tum diuina sapiunt non sunt in hū mundo. Ex p̄dictis liquet: q̄ preter ineffabilem geniturā duobus modis mittitur filius. s. cum visibiliter apparuit: vel invisibiliter p̄cipit mente.

Cur p̄ nō dicitur missus cuz ab aliquo cognoscit vt filius.

Hic querit cur pater nō dicitur missus: cum ex tpe a quoq̄ cognoscitur sicut filius: Ad qd dicim? qz in eo est p̄cipij autoritas: que nō hz de quo sit. a quo fili? est z spūs sanct?.

Pater em ē (vt ait *Aug.* in eodē li.) p̄cipij toti? diuinitatis. vel si melius dicitur deitatis. qz p̄cipium est filij z spūs sancti. Nam vt ait *Aug.* in eodem. Si voluisset etiā de? pater p̄ subiectam creaturam visibiliter apparere: absurdissime tamē aut a filio quem genuit. aut a spūs sancto qui de illo p̄cedit: missus diceret. Congruentē aut ille missus ē: q̄ in carne apparuit. misisse aut ille qui eo non apparuit.

Augusti.

Augusti.

Augusti.

DI.

XVI

Idutauerunt quidā filium et spīritum sanctū minores fuisse patre qz missi dicunt.

Ideo qz putauerūt

quidam heretici: cum p̄r non sit missus: s; filius et spūs sanctus p̄rem esse maiorem ac filiū minorem esse et spūm sanctum. atq; patrem q̄si maiorem misisse vtrūq; quasi minorem. Ad Aug^o. improbat in .iiij. lib. de trini. illis contradicens. Non ideo inq̄r ar bitrandū est minorem esse filiū q; missus ē a patre: nec ideo minorem spūm sanctū q; et pater eum misit et filius. Siue em̄ pp̄r visibilem creaturā: siue poti^o ppter p̄ncipij auctoritatē vel cōmendationē. nō pp̄r inēq̄litate v̄l imparitatez vel dissimilitudinē s̄be in scripturis b̄ posita intelligunt. Nō ideo dicūt p̄r misisse filiū vel spūm sanctū q; ille esset maior et illi minores. sed maxime ppter auctoritatem p̄ncipij cōmendandam. et qz in visibili creatura nō sicut ille apparuit. Ecce ostensum est q̄ sit missio filiū. et q̄bus modis mittat.

Augusti

Ista ē distinctio quīdecima. In qua m̄gr postq̄ egit de p̄ncipio tp̄alis p̄cessionis. s. qua datur a patre et filio et suo modo a viris sanctis. Dic inquit vtrum a seip̄o detur vel mittat. Et circa hoc tria facit. Nā p̄mo inquit vtrum spūs sanctus a seip̄o mitti debeat. Secundo qualiter mittat a filio conuenit: determinat. Tertio patet non posse dici missum insinuat. Prīmū facit a p̄ncipio vsq; ibi. Quo circa querendum est. Secundum ab inde vsq; ibi. Dic querit cur pater. Tertium ab inde ad fines distinctionis. Et hec est sententia m̄gr in generali. In speciali sententia m̄gr stat in tribus p̄positionibus. quarū p̄ma est. Spūs sanctus sanctificādo creaturam nō solum a p̄re et filio. sed etiā a seip̄o temporaliter mittit et p̄cedit. Et p̄batur sic. Opera trinitatis. s. patris et filij et spūs sancti ad extra sunt indiuisa. sed p̄cessio et missio ad sanctificandū creaturam est opus trinitatis ad extra. ergo est a tota trinitate et p̄ consequens non solum a patre et a filio. sed etiā a spūs sancto. s. a seip̄o. vt dicit p̄positio. Huius rationis sententiā m̄gr explicat in textu querendo. an spūs sanctus etiam mittitur et datur a seip̄o. Et dicit q; sic. Nam ip̄e spūs sanctus deus est et donum est. et ideo dat et datur. dat inq̄r deus. et datur inq̄r tum donum est. Et postea confirmat sententiā. s. q; spūs sanctus mittatur et detur a seip̄o tripliciter. Primo p hoc q; opera trinitatis ad extra sunt indiuisa. Secūdo p hoc q; q̄cqd potest facere vna persona ad extra: pot et alia. Si ergo potest pater dare et mittere spūm sanctum. sequit q; ip̄e spūs sanctus etiā seip̄m potest mittere et dare. Tertio p simile de filio. de quo dicit beatus Aug^o. in .ij. de trini. q; non tm̄ missus a patre et filio. sed etiam a seip̄o. igitur rē. Secūda p̄positio est hec. Licet filius solum semel in carnē a tota trinitate mittat. frequenter tamē in castas mentes mitti nullatenus negat. Prīmā hui^o

conclusionis ptem m̄gr pbat in textu. Et p̄mo q; solum semel missus sit in carnem. et hoc auctoritate beati Augustini dicentis. q; p̄ter generatiōz eternā quam q̄daz generatiōē appellant: duobus modis missus est. s. visibiliter in carnē. et inuisibiliter in mētem. Et hos modos missionis ponit Aug^o. Et differt vna missio ab alia. Nam missio in carnem semel facta est. missio v̄o in mēte pluries. Decille. Et q; in carnem sit missus a tota trinitate p̄batur. Nā p̄mo q; sit missus a patre et spūs sancto per illud Esaiē. vbi p. p̄phetam x̄ps dicit. Nunc misit me dñs et spīritus eius. Et q; sit missus a seip̄o: patet auctoritate beati Augustini dicentis. .ij. de trini. q; Marie conceptus et partus opus trinitatis est. Secūda hui^o conclusionis pars patet p beatū Augustinū vbi supra. Tertia p̄positio est hec. Nec filius nec spūs sanctus est minor patre. non obstante q; pater non potest dici missus: q̄litercunq; etiam mūdo appareat. Et p̄batur sic. Ille nunq̄ conuenienter missus dici poterit qui nunq̄ ab alio p̄cedit. sed om̄is p̄cessionis ē auctor et p̄ncipium. sed ex quo talis est pater in diuinis: patet veritas p̄positionis. Istam rationē explicans m̄gr querit. quare pater non dicit missus. Et respōdet q; ppter auctoritatē s̄m quā pater a nullo est. id nec mitti p̄d̄. Et p hoc excludit errorem quorūdā hereticorū dicentū filium et spūm sanctū esse minores patre. eo q; illi duo mittuntur et p̄r non. Quod p̄bat esse falsum auctoritate beati Augustini. Et sic terminatur sententia huius distinctionis.

De missione spūs sancti que fit duobus modis. visibiliter et inuisibiliter. a

Nunc de spīritu

DI. XVI

sancto videndū est p̄ter illam ineffabilem et eternam p̄cessio nem qua p̄cedit a patre et filio. et nō a seip̄o: que sit eius temporalis p̄cessio que dicit missio siue datio. Ad quod dicimus quia sicut filius duobus modis dicit mitti. vno quo visibiliter apparuit. altero quo inuisibiliter castis mentibus p̄cipitur. Ita et spīritus sanctus a p̄re et filio ac a seip̄o duobus modis p̄cedere siue mitti siue dari dicitur vno visibiliter. altero inuisibiliter. Bar^o est em̄ visibilis creature demonstratiōe. sicut in die penthecostes: alijsq; vicib^o. et daf q̄ti die inuisibiliter illabēdo mentibus fidelib^o.

Primo de illo mō missionis qui fit visibiliter agit.

Et primo agamus

de illo missionis mō qui fit visibili specie. De hoc Aug^o. in .ij. li. de trini. ita ait. In p̄mptu est intelligere de spūs sancto: cur mis sus et ip̄e dicatur. Facta est em̄ q̄dā creaturē species ex tempe in qua visibiliter ostendē spūs sanctus. siue cū in ip̄m dñm cor

Augusti

porali specie colūbe descendit. siue cum in die pēthecostes fact⁹ est subito de celo sonus q̄si ferret flat⁹ vehemēs. ⁊ vise sunt illi lingue diuise sicut ignis. q̄ ⁊ insedit super vnūquēq; eorū. Hec opatio visibiliter expressa. ⁊ ocul⁹ oblata mortalib⁹: missio spiritus sancti dicta est. nō vt appareret eis ipsa suba. qua ⁊ ipse inuisibilis ⁊ incōmutabilis est. sicut pater ⁊ filius. sed vt exterioribus visis corda hoīm cōmota a tempali manifestatiōe venientis: ad occultā eternitatem semp p̄sentis cōuerterent. Ecce his vbi apit Aug⁹. illum modū missionis q̄ visibiliter exhibet. cum tamen ipse spūs in sui natura non videat. qui nec in illi creaturis magis erat q̄ in alijs. sed ad aliud. In illis enī erat vt p̄ eas ad homines veniens: ostēderet esse in illis ad quos ille creature veniebat. Non enī spūs sanctus tempali motu tunc venit vel in homines descendit. sed p̄ tempalem motum creature significata est spūalis ⁊ inuisibilis spūs sancti infusio. Et vt apertius dicam. per illū modū missionis spūs sancti corporaliter exhibitū monstrata est spiritualis ⁊ interior missio sancti spiritus. siue donatio de qua agēdū est.

Cū fili⁹ sit minor patre fm formā creatā in qua apparuit. cur non et spūs sanct⁹ similiter. c

Bed prius querē-

dum est. cum filius dicat minor patre fm missionē qua in forma creata apparuit. cur ⁊ spūs sanctus nō dicat similē minor p̄re: cū in forma creata apparuit? Nam de filio q̄ minor sit patre fm formā q̄ missus apparuit. apte ostendit Aug⁹. in. iij. li. de trini. dicens. Quisit deus filium suū factū ex muliere: factum sub lege. vsq; adeo parum vt factum. eo itaq; missum: q̄ factus.

Fateamur ergo factum minorem. ⁊ tantū minorē inquantū factum. ⁊ tantū factum inquantū missum. Ecce habes: qz filius inq̄tum est missus id est factus. minor est patre. Cur ḡ spūs sanctus non dicat minor: cum ⁊ ipse creaturā assumpsit in qua apparuit? Quia aliē spūs assumpsit creaturam in qua apparuit. aliter fili⁹. Nam filius accepit p̄ vnionem. spirit⁹ nō non. Filius enim accepit hominē ita vt fieret homo. Spūs nō sanctus non ita accepit

pit columbam vt fieret colūba. **De h̄ Aug⁹.** in. ij. li. de trinita. ita ait. Ideo nusq; scriptum est q̄ deus pater maior sit spūs sancto: vel spūs sanctus minor patre. qz nō sic est assumpta creatura in qua appareret spiritus sanct⁹. sicut assumptus est fili⁹ hoīs. i. qua forma ipsius dei vbi p̄sona p̄sentaret. nō vt haberet vbi dei sicut alij sancti sapientes. sed q̄ ipm vbum erat. Aliud est enī vbi in carne. aliud vbum caro. i. aliud est vbum in hoīe. aliud vbi hō. Caro enī p̄ hominē posita est in eo q̄ ait. Verbū caro factū est. Nō ḡ sic assumpta est creatura in q̄ apparuit spūs sanct⁹: sicut assumpta est caro illa ⁊ hūana forma ex v̄gine maria. Nō enī columbā vel illū flatū vel illū ignē benedificauit. sibiq; in vnitate p̄sone cōiūxit ita eternū. Ex p̄dictis apte ostēdū est fm qd filius dicat minor p̄re. ⁊ quare filius dicatur minor p̄re ⁊ nō spūs sanctus.

Ex filius fm q̄ hō factus est nō modo patre. sed spūs sancto. et etiam seipso minor est. d

Notandum autēz

q̄ fili⁹ fm q̄ hō factus est: nō tm p̄re: s̄ spiritus sancto ⁊ etiā seipso minor dicit. Et q̄ etiā seipso minor dicat fm formam sui Aug⁹. ostendit in. j. li. de trini. dicens. Errauerūt hoīes ea q̄ de xpō fm hoīem dicta sunt ad eius sbam q̄ sempiterna est transferentes. sicut illud qd ipse dñs ait. Ip̄s maior me ē. qd p̄pter formā sui veritas dicit. fm quē modum etiam seipso minor est filius. Quō enī nō etiā seipso minor factus est q̄ seipsuz exinaniuit formam sui accipiēs. Nō enī sic accepit formam sui: vt amitteret formā dei. in qua erat equalis patri. In forma ḡ dei vnigenit⁹ p̄ris equalis est p̄ri. In forma sui etiam seipso minor est. Non ḡ merito scriptura dicit vtrūq; .s. ⁊ equalem patri filiū. ⁊ p̄rem maiorē filiū. Illud cū p̄pter dei formā. h̄ aut p̄pter formā sui itel ligitur. De hoc eodez in. ij. li. de tri. aug⁹. ait. Dei fili⁹ est equal⁹ patri fm dei formā in q̄ est. ⁊ minor p̄re fm formā sui quā accepit. in qua nō modo p̄re: s̄ etiā spūs sancto ne hoc tm: sed etiā seipso minor inuenit ē. Propter qd vt idem in lib. contra Maximinū ait. Non tm p̄re: s̄ etiam seipso ⁊ spūs sancto minor factus est. ⁊ etiā minoratus paulominus ab angelis. Est ḡ dei fili⁹: vt ipse ait in. j. lib. de tri. deo p̄ri natura equal⁹

Augusti .

Augusti .

Augusti .

De filio probat.
Augusti .

habitu minor. i. in forma serui quam accepit. his autoritatibus ostendit aperte filius sui formam sui minoris patris: et seipso et spiritu sancto.

Hylari⁹ aliter dicit. s. q. pater sit maior nec filius tamen minor.

Hylarius autem dicit

re videtur: q. pater sit maior filio. nec tamen filius minoris patris. Pater enim dicitur maior propter autoritatem. quia in eo est autoritas generationis: secundum quam dicit. Pater maior me est. Et apostolus. Donauit ei nomen quod est super omne nomen. Cum ergo ait. Pater maior me est. hoc est ac si diceret. donauit mihi nomen. Si ergo (inquit Hylarius in ix. lib. de tri.) donantis autoritate pater maior est. numquid per doni confessionem filius minor est. Quasi or itaque donans est. sed minor iam non est: cui unum esse donat. Ait enim. Ego et pater unum sumus. Si non hoc donat iesu ut cōfiteatur sit in gloria dei patris: minor pater est. Si autem in ea gloria dei donat esse quia pater est. habes et in donantis autoritate. quia maior est. et in donantis professione. quia unum sunt. Quasi or itaque pater filio est. et plane maior. Cui tantum donat esse quantum est ipse. cui innascibilitati esse imaginem sacro natiuitatis impartit. quam ex se in forma sua generat. Audisti lector: quod super his dicat Hylarius. cuius verba vbiusque occurrerint. diligenter nota. pieque intellige.

Ista est distinctio sedecia In qua magister postquam egit de professione spiritus sancti temporaliter. incipit agere de missione eius visibili. Et circa hoc tria facit. Nam primo ostendit spiritum sanctum esse visibiliter missum. Secundo subdit quodammodo visibiles missiones filij et spiritus sancti se habeant ad inuicem. Tertio subiungit qualiter filius et spiritus sanctus secundum istas missiones se habeant ad primum. Primum facit a principio distinctionis usque ibi. Sed prius querendum est. Secundum ab inde usque ibi. Hylarius autem dicere videtur. Tertium vero ab inde usque ad finem distinctionis. In speciali vero sententia magistri stat in tribus propositionibus. quarum prima est hec. Spiritus sanctus ad modum filij est missus dupliciter. scilicet visibiliter et inuisibiliter. Et probatur sic. Spiritus sancti temporalis missio est creature sanctificationis sed creature sanctificatio dupliciter fit. aliquando cum apparentia alicuius visibilis signi. quandoque vero effectu solum interiori sine visibili signo. Igitur missio spiritus sancti est duplex. scilicet visibilis et inuisibilis. Istam rationem intendit magister in textu. unde proponit primo. Sicut filius dupliciter est missus. scilicet in carnem visibiliter. et in castas mentes inuisibiliter. Sic spiritus sanctus visibiliter apparuit in die penthecostes in specie linguarum ignearum. aliisque vicibus in specie columbe. et quotiens illabitur mentibus fidelium inuisibiliter. Et subdit postea: quod illa visibilis spiritus sancti missio non fuit:

nisi quedam ipsius apparentia vel manifestatio in corporeali creatura: tanquam in signo manifestationis: ut magister inducit in textu ex autoritate beati Augustini. Secunda propositio est hec. Spiritus sanctus non dicitur minor realiter tota trinitate propter ipsius visibilem missionem. sicut filius propter suam. Hanc propositionem magister insinuans querit. Quare spiritus sanctus ratione sue visibilis missionis non dicitur minor patre. sicut filius ratione sue incarnationis seu visibilis missionis dicitur minor tota trinitate. Et respondet quod spiritus sanctus non assumpsit colubam ut esset coluba. sed ut in ea appareret. et ut per eam designaret inuisibilis missio. filius autem assumpsit humanam naturam non solum ut in ea appareret. sed etiam ut esset homo. Et ideo filius secundum illam suam visibilem missionem dicitur minor non solum patre: sed etiam seipso et angelis. ut patet ibi. Dimisti eum paulominus ab angelis etc. Ad quod magister adducit multas autoritates. ut patet in ista. Tertia propositio est hec. Pater autoritate donationis est maior filio sibi essentialiter equali. Hanc propositionem probat magister autoritate Hilarii. ix. de trinitate. dicentis. Donantis autoritate pater est maior. numquid quod per doni confessionem filius est minor. Maior itaque donans est. sed minor iam non est. cui unum esse donatur. Tamen patet hanc propositionem esse veram.

De missione spiritus sancti qua inuisibiliter mittitur.

Am nunc accedamus ad assignandam missionem spiritus sancti qua inuisibiliter

mittitur in corda fidelium. Nam ipse spiritus sanctus qui deus est: ac tertia in trinitate persona. (ut supra ostensum est) a patre et filio ac seipso temporaliter procedit. id est mittitur ac donatur fidelibus. sed que sit ista missio siue donatio: vel quomodo fiat considerandum est.

Præmittitur quiddam ad hanc ostensionem necessarium. scilicet quod spiritus sanctus est charitas qua diligimus deum et proximum.

Hoc autem ut intelligibilius doceri:

ac plenius perspicui valeat præmittendum est quiddam ad hoc valde necessarium. Dictum quidem est supra: et sacris autoritatibus ostensum. quod spiritus sanctus amor est patris et filij quo se inuicem amant et nos. his autem addendum est: quod ipse idem spiritus sanctus est amor siue charitas: qua nos diligimus deum et proximum. quod caritas cum ita est in nobis ut nos faciat diligere deum et proximum. tunc spiritus sanctus dicitur mitti vel dari nobis. et qui diligit ipsum: et dilectionem qua diligit proximum. in eo ipso deum diligere. quia ipsa dilectio dei est. id est spiritus sanctus.

Autoritatib⁹ ira esse cōfirmat. c

De autē in re tanta

Augusti

aliqd de nostro influere videamur. sacris autoritatibus qđ dictū est corroboremus. De hoc Aug⁹ in. viij. li. de tri. ait. Qui p^{ri}mū diligit: psequē est vt ipam p^{ri}cipue dilectioz diligit. De⁹ autē dilectio est. psequens ē est vt p^{ri}cipue deū diligit. Itē in eodem. De⁹ dilectio est. vt ait Johs apls. Et qđ gimus et currim⁹ in sblimia celoz: et ima terrarum querentes eū qui est ap^o nos: si nos apud eum esse velim⁹. Nemo dicat. nō noui qđ diligaz. diligat fratres: et diligat eandē dilectioz. Magis em̄ nouit dilectionē q̄ diligit q̄ fratrem quē diligit. Ecce iam potes notiorē deum hēre q̄ frēm. Plane notiorē: qz p^{ri}sentiorē: qz interiorē: qz certiorē amplectere dilectioz deū: et dilectione amplectere deū. Ipa est dilectio q̄ oēs bonos angelos: et oēs dei suos conlociat vinculo sanctitatis. Quāto ḡ saniores sumus a tumore supbie: tanto sumus dilectione pleniores. et quo nisi deo plenus est q̄ plenus est dilectione. Ihs x̄p̄s sat̄ ostēdit Aug⁹. q̄ dilectio ipa qua diligim⁹ deū vel p^{ri}mū deus est. Sed adhuc apertius in eodem libro subdit dicens. Dilectionez quam cōmendat Johannes aplus attendamus. Qui diligit inquit fratrem: in lumine manet. et scandaluz in eo nō ē. Manifestum est q̄ iusticie pfectioz in fratris dilectione posuerit. Nam in quo scādaluz nō est: vtiqz pfectus est. Et tñ videt dilectionem dei tacuisse. quod nūqz faceret nisi qz in ipa fraterna dilectione vult intelligi deum. Apertissime em̄ in eadem epistola paulopost ait. Ita dilectissimi diligam⁹ inuicem. qz dilectio ex deo est. et omis qui diligit ex deo natus est: et cognouit deuz. Qui non diligit: non cognouit deuz. quia deus dilectio est. Ista contextio satis aperte declarat eandē ipam fraternam dilectionem. Nam fraterna dilectio est qua diligimus inuicem. non solum ex deo: sed etiam deum esse tanta autoritate predicari. s. Johannis. Cum ḡ de dilectione diligim⁹ fratrem. de deo diligim⁹ fratres. nec fieri pōt vt eandem dilectionē non p^{ri}cipue diligamus q̄ fratrem diligim⁹. qm̄ deus dilectio est. Itē q̄ non diligit fratrem: non est in dilectione. et q̄ nō est in dilectione: nō ē in deo. qz deus dilectio est. Ecce apte dixit frater nam dilectionem deū esse.

Idem

ex fraterna dilectio cum sit deus. non est pater vel fili⁹. sed spūssanctus.

Cū autē fraterna

Augusti

dilectio sit deus. nec p^{ri} est nec fili⁹. s. tñ spūssanctus. q̄ pprie in trinitate dilectio vt charitas dicit. An Aug⁹ in. xv. li. de tri. Si in donis dei nihil est maius charitate. et nullū est maius donum dei q̄ spūssctūs. qđ psequēti⁹ est q̄ vt ipse sit charitas q̄ dē et de⁹ et ex deo. Ita em̄ ait Joh⁹. Dilectio ex deo est. Et paulopost. De⁹ dilectio est. Ubi manifestat eam se dilectionem dixisse deū quā dixit ex deo. de⁹ ḡ ex deo est dilectio. Item in eodē. Johannes volens de hac re aptius loqui. In h̄ inq̄t cognoscim⁹: qz in ipso manemus: et ipse in nobis. qz de spū suo dedit nobis. Spūs itaqz sc̄tus de quo dedit nob̄ facit nos in deo manere. et ipm̄ in nobis. hoc autē facit dilectio. Ipe ē ḡ de⁹ dilectio. Ipe igit̄ significat vbi legit. de⁹ dilectio est. Ex his apparet q̄ spūssanctus charitas est.

ex nō ē dictuz p cām illud. de⁹ caritas est. sicut illud. tu es patientia mea et spes mea.

Bed ne forte aliq̄s

dicat illud esse dictum p exp̄ssionem cause. De⁹ charitas est. s. q̄ charitas sit ex deo. et nō sit ipse de⁹. sicut dē. Deus nra patientia ē et spes. nō q̄ ipse sit ista. s. qz ista ex deo sūt. Occurrit Aug⁹. ostendens hoc nō esse dictum p causam sicut illa in. xv. li. de trinitate dicens. Non dicturi sumus charitatez non ppterea esse dictam deum: q̄ ipa charitas sit vlla substantia que dei diḡ sit nōmine. sed q̄ donum sit dei: sicut dictum est deo. Tu es patientia mea. Non vtiqz idō dictum est. tu es patientia mea. q̄ dei substantia est nostra patientia. sed quia ab ipso nobis est. Unde alibi. Ab ipso est patientia mea. Iūc em̄ sensum facile refellit scripturam ipa locutio. Tale est em̄. Tu es patientia mea. quale est. Domine spes mea. et Deus meus misericordia mea. et multa s̄ta. Non est autem dictum. Domine charitas mea. aut tu es charitas mea. aut deus charitas mea. Sed ita dictū est: Deus charitas est sicut dictum est. deus spūs est. I hoc q̄ non discernit intellectuz a domio: nō expolitio:

nem querat a nob. Non aptius q̄c̄q̄ possumus dicere. Deus ē charitas est. Et p̄dictis clarescit q̄ spūs sanctus charitas est qua diligimus deū et primum. vñ facilius est nobis ostendere quō spūs sanctus mittat siue detur nobis.

Quō spūs sanctus mittat vel detur nobis.

Tunc enī mitti vel

dari dicif: cū ita in nobis est: vt faciat nos diligere deū et primum. p̄ qd̄ manemus in deo. et deus in nobis. **Aug.** hūc missionis modum insinuās in. xv. li. de trini. ait. Deus spūs sanctus q̄ p̄cedit ex deo cuz datus fuerit homi: accendit eū ad diligendum deū et primum. et ip̄e dilectio est. Non enī habet hō vnde diligit deū: nisi ex deo. Ecce quō daf vel mittit nobis spūs sanctus. Im q̄ dicif datum siue donum. Ad donū cōmendat Aug. explanans apti quō detur in eodem li. Dilectio inquit dei diffusa est in cordibus nris. vt ait ap̄lus p̄ spūm sanctum qui datus est nobis. Nullum est isto dono dei excellentius. Solum est qd̄ diuidit inter filios regni et filios p̄ditionis. Datur et alia p̄ spūm munera: sed sine charitate nihil p̄sunt. **¶** Nisi ergo tm̄ impartiat cuiq̄ spūs sanctus: vt eum dei et primum faciat amatorem. a sinistra non trāfertur ad dexteram. Neq̄ spūs sanctus pprie d̄z et oñum nisi p̄pter dilectionem. quam qui nō habuerit: et siloquat oibus linguis: et habuerit p̄phetiam et oēm sciām et omnez fidem. et distribuerit sbām suam. et tradiderit corpus suū ita vt ardeat: non ei p̄dest. Quātm̄ ḡ bonum est: sine quo ad eternāz vitā neminē tanta bona pducūt. Ip̄a hō dilectio vel charitas: nam vni rei nomen est: vtrūq̄ pducit ad regnum. Dilectio ergo que ex deo est. et deus pprie spūs sanctus est. p̄ quem diffundit in cordibus nris deus charitas. p̄ quam nos tota inhabitat trinitas. Quo circa rectissime spūs sanctus cuz sit deus: vocat etiam donum dei. Ad donum pprie qd̄ nisi charitas intelligendum est: q̄ pducit ad deū. et sine qua qd̄libz aliō dei donū nō pducit ad deū. **¶** Ecce h̄ aperitur quod supra dictū erat. sc̄ q̄ charitas sit spūs sanctus: et donum excellentius. et quō hoc donum. i. spūs sanctus det nobis. sc̄ cū ita impartit alicui. i. ita habet eē in aliquo vt eum faciat dei et primum amatorem. Ad

cum facit: tunc aut dari dicif siue mitti alicui. et tunc ille dicif pprie habere spūm sanctum.

Utrū cōcedēdū sit q̄ spūs sanctus augeat in hoīe. vel magis vel minus habeat vel det.

Hic queritur si ca-

ritas spūs sanctus est: cum ip̄a augeatur et minuat in homīe et magis et minus per diuersa tpa habeat. vtrum p̄cedendū sit q̄ spūs sanctus augeat vel minuat in homīe et magis et minus habeat? Si enī in homīe augeret. et magis vel minus daf et haberetur: mutabilis esse videt. deus aut omnino immutabilis videt. Videt ergo q̄ vñ spūs sanctus nō sit charitas. vel caritas nō augeat vel minuat in homīe. Item charitas et nō habenti daf vt habeat. et habenti vt plenius habeat. Si ḡ spūs sanctus charitas est. et nō habenti daf vt habeat. et habenti vt plenius habeat. Sed quō daf nō habenti. cum ip̄e vt deus sit vbicq̄. et in omnibus creaturis totus. Et quō pleni daf vel habet sine sui mutatiōe.

An spūs sanctus det hōi et nō habenti.

Responso ad primā questionem.

Hic ita responde-

mus dicentes. q̄ spūs sanctus siue caritas penitus immutabilis est. nec in se augeat vel minuit. nec in se recipit magis vel minus. sed in homīe. vel potius homī augeatur et minuit. et magis vel minus daf vt habet sicut deus dicif magnificari et exaltari in nob̄ q̄ tamen in se nec magnificat nec exaltatur. **¶** An p̄pheta. Accedat hō ad cor altū: et exaltabit deus. Sup̄ quem locum ait auctoritas. Deus non in se: sed in corde hoīs gr̄a descit. Sic ergo spiritus sanctus homī daf. et datus amplius datur. id est augeatur. et magis et minus habetur. et tamen immutabilis existit.

Hic poit illud dubij solutōz

Responso ad secundam.

Cūq̄z vbicq̄z sit. et

in omni creatura totus. sunt tñ multi q̄ eū nō habent. Non enī omnes spūs sanctum habent in q̄bus est. alioq̄n et irrationabiles creature haberent spūm sanctum. quod fidei pietas non admittit.

4

Augusti.

Quō spūs sanctus det: hic notat.

Predicte auctoritatis colligit summam

Autozitate confirmat vtranz re-
sponſionem.

Die ponit cō
firmatiōz p̄di
cte p̄clufiōis

Et autem certius

ſiat qđ diximus: autozitate confirmamus
qđ ſpūſſanct⁹ magis ac minus p̄cipiat et
hōmī augeat. nō h̄nti def. et h̄nti v̄t p̄l⁹
habeat Aug⁹. oſtendit ſup Job. dicens.
Sine ſpūſſancto conſtat nos xpm non dili-
gere: et eius mandata ſuare non poſſe. et id
nos poſſe atq; agere tanto minus q̄to illū
p̄cipimus min⁹. Tanto x̄o amplius q̄to
illum p̄cipimus ampli⁹. Ideoq; nō ſolum
non h̄nti. verū etiam h̄nti non in caſum p̄
mittit. Nō habenti qđem v̄t habeat. h̄nti
aut v̄t ampli⁹ habeat. Nā ſi ab alio min⁹:
et ab alio ampli⁹ nō habere: ſc̄t⁹ ſpūſſancto
ſe ſancto ſpūſſancto nō diceret. Spūſ⁹ qđ ē in
te: duplo ſit in me. X̄p̄o aut qđ eſt dei filius
nō ad meſurā datus eſt ſpūſ⁹. Neq; em ſi
ne gr̄a ſpūſſancti eſt mediator dei et hōmī
hō x̄p̄s. Et em eſt vnigenit⁹ dei filit⁹ equal
p̄r: nō eſt gr̄e ſ nature. Et aut in vnitate p̄
ſone vnigeniti aſſumpt⁹ eſt hō: gr̄e eſt: nō
nature. Ceteris aut ad meſurā daf: et da-
tus addit: donec vniciq; p̄mō ſue perfe-
ctionis p̄pria meſura compleat. Ecce ex
preſſe habes qđ ſpūſſanct⁹ magis et minus
daf vel accipit. et hōi dar⁹ augeat. et h̄nti et
nō h̄nti daf. qđ ſpūſſanct⁹ eſt caritas qđ nō
habenti daf. et in habente augeat et p̄ficiat.
Immo v̄t veri⁹ et magis p̄p̄e loquar: hō i
ea p̄ficiat. et deficit aliqñ. et tunc ip̄a d̄r p̄fi-
cere vel deficere. que tñ nec p̄ficiat nec defi-
cit in ſe. qđ deus eſt. Vñ Aug⁹. in ome. ix.
ſup epl̄am Job. ait. Probet ſe quiſq; q̄tū
in illo p̄fecerit caritas. vel potius q̄tū
ip̄e in charitate p̄fecerit. Nam ſi caritas
deus eſt. nec deficit nec p̄ficiat. Sic ḡ in te
p̄ficere dicis caritas. qđ tu in ea p̄ficiſ.
Ecce quō intelligendū ſit cū d̄r ſpūſſanct⁹
augeri in nobis. qđ nos in eo. ſ. p̄fici⁹. ſic
et alia h̄mōi.

Augusti

Ex aliqui dicunt ſpūſſanct⁹ non
eſſe charitatem qua diligim⁹ deū
et p̄rimū.

Supra dictū eſt qđ

ſpūſſanct⁹ caritas eſt p̄r̄s et filij qđ ſe in-
uicem diligūt et nos: et ip̄e idem eſt chari-
tas que diffundit in cordibus n̄r̄s: ad dili-
gendū deum et p̄rimū. h̄orū alterū om-

nes catholici p̄cedunt. ſ. qđ ſpūſſanct⁹ ſit ca-
ritas patris et filij. Et aut ip̄e idem ſit chari-
tas qua diligim⁹ deū et p̄rimū: a pleriq;
negat. Dicunt em. Si ſpūſſanct⁹ chari-
tas eſt patris et filij et noſtra. eadem ḡ cari-
tas eſt qua deus diligit nos. et qđ nos dili-
gimus eum. Hoc aut ſanctorum autozitates
negare vident. Dicit em Aug⁹. in li. de ſpi-
ritu et l̄ra. Vñ eſt dilectio: niſi vñ et ip̄a fi-
des. i. a ſpūſſancto. Non eſſet em in nob: ni-
ſi diffunderet in cordibus p̄ ſpūſm. Caritas
aut dei dicta eſt diffundi in cordibus n̄r̄s.
non qđ nos ip̄e diligit. ſed qđ nos facit dile-
ctores ſuos. Sicut iuſticia dei d̄r: qđ nos iu-
ſti eius munere efficiamur. et domini ſalus
qđ nos ſaluat. et fides x̄p̄i qđ nos fideles facit.
Hic verbis videt monſtrari diſtinctio in-
ter caritatem qua nos deus diligit. et qua
nos diligimus. Et ſicut iuſticia noſtra di-
citur dei. nō qđ ip̄e ſit ea iuſtus. ſ. qđ ea nos
iuſtos facit. Similit et fides et ſalus. ſic vi-
detur dicta dei caritas qđ eſt in nob. nō qđ
ip̄e ea diligit. ſed qđ ea nos diligere facit.
De h̄ etia idē Aug⁹. in li. xv. de trini. ait. Augusti.
Cū Jobes cōmemoraſſet dei dilectionez.
nō qđ nos eum: ſ. qua ip̄e dilexit nos: et mi-
ſit filiū ſuum liberatōrē p̄p̄etis n̄r̄s. Ecce
et hic videt manifeſte diuidere dilectionē
qđ nos diligimus deū ab ea qua ip̄e diligit
nos. Si ḡ inquit ſpūſſanct⁹ dilectio
eſt qua deus diligit. et qua nos diligimus
duplex dilectio eſt. imo duo diuerſa ē. qđ
abſurdum et a veritate longe eſt. Non ē er-
go dilectio qua diligimus. ſed qua de⁹ tñ
diligit nos.

Autozitates
qđ videt p̄ eis
facere

Augusti

Augusti

Ex h̄bis au-
toritatū ar-
gumentando
p̄cedit.

Reſponſio ad p̄dicta determinat
autozitates.

m

Hic respondemus

p̄dictarū autozitatū x̄ba determinatēs h̄
mō. Caritas dei dicta eſt diffundi in cor-
dibus n̄r̄s. non qđ ip̄e nos diligit. ſ. qđ nos
diligere facit et c. Hic x̄bis nō diuidit: nec
diuiſa oñdit caritas qđ de⁹ nos diligit ab
ea qđ nos diligimus. ſ. potius cum ſit vna
et eadem caritas. et dicat ip̄a dei caritas
et diuerſis de cauſis et ratioib⁹ dei caritas
appellari in ſcriptura oſtendit. Dicit enim
dei caritas. vel qđ deus ea diligit nos. v̄l
qđ nos ea ſui dilectores facit.

Determinatio prime autozitat⁹. n

DI.

Lum ergo ab apo-

stolo dicitur charitas dei diffundi in cordibus nostris: non est dicta caritas dei qua diligit nos. sed qua facit nos diligere. i. non ibi appellatur charitas dei: eo quod deus nos ea diligit: sed eo quod nos ea sui dilectores facit. Et quod ea ratione possit dici charitas dei. quia nos ea diligere facit: ex simili genere locutionis ostendit. sicut dicitur iusticia dei qua nos iustificat. et domini salus quam nos saluat. et fides christi quam nos fideles facit.

Determinatio secunde.

o

Similiter et aliam

exponimus auctoritate. ubi ait dilectionem dei commemorari. non quod nos eius: sed quod ipse dilexit nos. ac si diceret. commemorat dilectionem dei. non secundum quod ea nos diligimus deum. sed secundum quod ipse ea diligit nos.

Aliud obijciunt.

p

Bed aliud ē inquit

unt quod magis urget. dixit enim supra augustinus. quod dilectio est a spiritu sancto: a quo fides. Sicut ergo fides non est spiritus sanctus a quo est: ita nec charitas. Quod ergo spiritus sanctus est si ab ipso est. Nam si ab ipso est. et ipse est. ergo spiritus sanctus a seipso est. Ad quod dicimus. Spiritus sanctus quidem a seipso non est. sed in a seipso datus nobis. ut supra dictum est. Datus enim seipsum nobis spiritus sanctus. Et ex hoc sensu dictum est: quod charitas ab ipso est in nobis. et in ipsa spiritus sanctus est. Fides autem est a spiritu sancto: et non est spiritus sanctus. quod donum vel datum solummodo est. non deus dans.

ex alias inducunt rationes et auctoritates ad idem probandum.

q

Alias quoque indu

cunt rationes ad idem ostendendum. scilicet quod caritas non sit spiritus sanctus. quod charitas affectio mentis est et motus animi. spiritus sanctus vero non est affectio animi vel motus mentis. quod spiritus sanctus immutabilis est et increatus. Non est ergo charitas.

ex charitas est motus vel affectio animi.

r

XVI

Quantez charitas

sit affectio animi et motus mentis: auctoritatibus confirmant. Dicit enim Augustinus in iii. libro de doctrina christiana. Charitatem voco motum animi ad fruendum deo propter ipsum. et se accipio propter deum. Idem in li. de moribus ecclesie catholice tractans illud verbum apostoli. Nec mors nec vita poterit nos separare a caritate dei. Charitas dei inquit dicta est virtus quam animi nostri rectissima affectio est. quam coniungit nos deo quam eum diligimus. Ecce his verbis exprimitur: quod charitas est affectio et motus animi. ac per hoc non videtur esse spiritus sanctus.

Augusti

Responsio determinans auctoritates.

s

Ad quod dicimus

si ita dictum esse sicut dicitur. Deum est spes nostra et patria nostra. quod facit nos sperare et pati. Ita caritas dicitur esse motus siue affectio animi. quod per eam movetur et afficitur animus ad diligendum deum. Non autem mireris si caritas cum sit spiritus sanctus dicatur motus mentis. cum etiam in li. Sapientie dicatur de spiritu sapientie: quam attigit a fine usque ad finem. quam accipit mobilis. certum. coniungit. Quod non ideo dicitur quod sapientia sit mobile aliquid vel accipit aliquid. sed quod sui immobilitate omnia attigit. non locali motu. sed ut ubique spiritus sit. et nusquam clusa teneatur. Sic ergo charitas dicitur motus animi: non quod ipsa sit motus vel affectio vel virtus animi. sed quod per eam quasi esset virtus: afficitur mens et movetur. Sed si charitas spiritus sanctus est quam operatur in singulis. putat vult. cum per eum mens hominis afficiatur et moveatur ad credendum vel sperandum et homini. sicut ad diligendum. Quare non sic dicitur charitas motus vel affectio mentis ad credendum vel sperandum sicut ad diligendum. Ad quod sane dici potest. quod alios accipit atque motus virtutis operatur charitas. id est spiritus sanctus mediis virtutibus quarum actus sunt. utpote actum fidei. id est credere fide media. et actum spei. id est sperare media spe. per fidem enim et spem predictos operatur accipit. Diligendi vero actum per se tantum: sine alicuius virtutis medio operatur. id est diligere. Alii ergo hunc actum operatur quasi alios virtutis actus. Ideoque differunt de hoc et de alijs loquitur scriptura. que istum specialiter charitati tribuit. Est ergo charitas vere spiritus sanctus. Unde Augustinus. promissum de usque apostoli tractans in eodem li. charitatez dicit esse bonum quoniam nil melius est. et per hoc ipsam

d 5

Augusti.

esse deū significat dicens. Si nulla res ab eius charitate nos sepat. qd̄ esse non soluz melius: sed etia3 certius hoc bono potest. Ecce dicit qz charitatem nihil meli⁹ est. Caritas ē spūsanctus est q̄ est deus: et donū dei siue datū. qui diuidit singul⁹ fidelibus dona: nec ipse diuidit: sed indiuisus singul⁹ datur. Unde Aug⁹. vbi Johannes dicit. non ad mensuram xp̄o dari spūm ait. Ceteris x̄o diuidit. non qdem ipse spūs. s3 dōa eius.

An concedendum sit qz p donum denē dona.

Hic queritur cum

spūsanctus p quē diuidunt dona ipse sit donum. vtrum concedendū sit qz p donuz diuidant ac denē dona: Ad qd̄ dicim⁹ qz p donū quod est spūsanctus: singulis ppria diuidunt. et ipm cōmunē omnes boni habent. Unde Aug⁹. in. xv. li. de trini. ait. Per donū quod est spūsanctus in cōmune oibus membris xp̄i: multa dona q̄ sunt qbusqz ppria diuidunt. Nō enim singuli quicqz hnt oia. s3 hi illa. alij alia: Quis ipm donū a quo cuiqz ppria diuidūt omnes habeat. i. spūsanctū. Apte dicit p donum dona donari.

Ista ē distinctio decimasēptima.

In qua mgt postq̄ egit de missione spūsancti visibili sub speciebus creatis. agit de missione eius inuisibili p infusionem charitatis. Et tria pncipaliter facit. Primo em ostendit qd̄ charitas fm̄ essentiam dicat. Secūdo subdit quō in nobis augeat. Tercio cōcludit quō actum dilectionis in nobis operat. Primum facit vsqz ibi. Dic queritur si spūsanctus charitas est. Secundū ab inde vsqz ibi. Supra dictum est qz spūsanctus est charitas. Tercium x̄o vsqz ad finē distinctionis. et hec in generali. In speciali sententia mgt stat in tribus ppositionibns. quarum pma ē. Spūsanctus existens charitas: qua deū et primuz diligimus: tunc nobis inuisibilis mittit vel dat. cum talem dilectionem in nobis efficit vel opatur. Et pbatur sic. Sola charitas que facit nos in deo manere: et deum in nobis. est maximū dei donum. spūsanctus qui est maximum dei donum facit deum esse in nobis: et nos manere in deo. Igitur solus spūsanctus est charitas. Hanc sententiā mgt ponens in lra dicit qz spūsanctus qui temporaliter missione datur inuisibilis: est caritas qua deum et primuz diligimus. Et tunc inuisibiliter mittitur vel datur. cum huiusmodi dilectione deū et primi in nobis occulte operatur. Et hoc probat magister auctoritate beati Augustini. Postea magister excludit instantiam qua posset dici deum esse charitatem. et hoc debere intelligi p causalitatem. sicut etiam dicit: Deus est patientia nra et spes nostra. quia patientiam et spem in nobis operatur et causat. sic etiam dici debeat deum esse charitatem. id est charitatem in nobis causans. sed hoc remouet magister: et dicit qz hoc nomen consonat sa-

cre scripture. in qua bene reperitur. Deus patientia mea et spes mea. sed nullibi inuenitur dictum. Deus charitas mea. vel aliquid tallum: sed simpliciter dicitur. Deus charitas est. qd̄ non fieret nisi essentialiter charitas esset. Secūdo ppositio est hec. Spiritus sanctū qui caritas est in nobis augeri vel minui fm̄ qz in ipso pficimus vel deficiamus nullatenus catholice est negandū. Et pbatur sic. Illud catholice de deo non negat quod cōueniētī similitudine in sacra scriptura cōcessum cōmuniter reperitur. sed spūsanctum in nobis augeri vel minui fm̄ qd̄ in ipso pficim⁹ vel deficiim⁹ est h̄mōi. igitur illud catholice nō negat. Argumentū apparet euidenter et maior: sed minoris pbationē mgt ponit in textu. vbi obijcit ptra sniam in pma ppositione. s. qz spūsanct⁹ sit charitas. seq⁹ tur qz sicut charitas augeret in homie. et nō habētī dare vt cā habeat. et hnti vt plenius eā habeat. sic etiā spūsanct⁹ augeret et minueret in hoīe. et dare non hnti. q̄ omnia sunt incōueniētia: vt apparet: eo qz videret ponere mutationē in deo. et ipm non esse vbiqz. Ad quam mgt rñdet dī. spūsanctus qui charitas: sine oī mutatione augeri vel minui: et dari nō hnti dicit. qz nō recipit magis aut min⁹ in se essentia liter s3 i hoīe. et nō augeat neqz minuat sibi. s3 potius ipi hnt: vlt in ipso hoīe a quo magis vel min⁹ habet. sic dicit etiā in nobis magnificari vel exaltari. licet tū in se magnificet vel exaltet. Dicit etiā dari nō habenti. nō qz alicubi veniat vbi p̄us nō fuit. qd̄ eē nō pōt cū sit vbiqz. sed qz alio mō alicubi esse incipit qz liter ibi p̄us nō fuit. Postea adducit ples auctoritates qbus pbatur spūsanctū ab aliqbus magis et ab aliqbus minus haberi. exemplificās illud p Helyseum pphetā: qz duplicem Helye petijt spūm. Per alias etiā auctoritates pbatur qz x̄us dī pficere. eo qz hō i ea pficit. Tercia ppositio ē. Spūsanctus actū diligēdi p seipm sine x̄ute media in nobis opat. Et pbatur sic. Et eodē argumēto arguit ptra p̄us dicta. s. qz spūsanct⁹ dicat charitas. et arguit sic. Dilectio qz nos diligim⁹ deus non est dilectio qz de⁹ diligit nos. igitur charitas qz nos diligimus deū nō est spūsanctus. p̄na tenet p tanto qz dilectio qz nos diligit deus est spūsanct⁹. et ergo illa qua nos diligimus deū: non ē illa qz deus diligit nos. sequit nostrā charitatem non esse spūsanctū. Assumptū x̄o p̄z p auctoritatē bti Augustini. que h̄. it. c. hui⁹ distinctionis. Ad argumentū rñdet mgt negando antecēdēs. Ad auctoritatem bti Augustini rñdet mgt qz b. Aug⁹. noluit dicere illis x̄bis qz alia esset charitas qua deus diligit nos. et alia qua nos diligimus deum. S3 voluit dicere qz nomen charitatis cōuenit deo nō solum qz ipse diligit nos. sed etiam qz nos p ipam sui dilectionem facit. Secūdo obijcit contra idem. Nihil est a se ipso. sed charitas est ab ipso spūsancto. igitur charitas nō est ipse spūsanctus. Minor ē. pbatur mgt auctoritate Augustini dicentis. qz dilectio qua deus diligim⁹ est a spūsancto. sicut fides qua in deum credimus. Ad qd̄ rñdet mgt dicens qz nō est incōueniēs idem esse a seipso non simpliciter: sed qz a seipso datur nob. Et q̄rum ad hoc dicit. b. Aug⁹. qz charitas a spūsancto est. et ipa charitas est spūsanctus. fides aut: qz non est de⁹ dans. sed aliqd a deo datū. Tercio obijcit. Nulla affectio est essentialiter spūsanctus. s3 caritas qz nos deū diligim⁹ est affectio animi. igitur nō est spūsanct⁹. Minor est. b. Augu. dicētis. Charitatez vo eo motū animi rē. Et respondet magister dicens. qz charitas ideo dicitur motus animi. qz nos ad diligendum effectiue mouet. Nec mirū est qz charitas qz spūsanct⁹ est dicitur mot⁹ animi. cum de ipa diuina sapientia dicatur qz sit nobilior omnibus mobilibus. Ihs autem sic positis magister soluit duas q̄stiones

Quartū vna sumit ex responsione iam ultimo dicta Nam ex quo charitas mouet mentē ita bñ ad credē dum ⁊ ad sperandū sicut ⁊ ad diligendū. q̄re non ita bñ dicit affectio mentis ad credendū ad sperandū ⁊ sicut ad diligendū. Respondet m̄g q̄ hoc non pōt fieri ideo. q̄ charitas siue spūsanctus alios actus ⁊ motus virtutum operatur mediantib⁹ habitib⁹ infu sis. vtpote credere mediante habitu fidei. sperare mediante habitu spei. sed actum diligendi p̄ se sine quocunq; habitu operatur. Alia questio. Utrum p donū qd est spūsanctus dent alia oīa dona. Et re spondet q̄ sic. ⁊ tñ nō oēs qui hñt spūsanctū habēt omnia dona. sed aliqui illa. aliqui ista. ⁊ sic de alijs Et p̄dicta opinio magistri non tenet: nec debite solu it obiectionem. igit̄ ⁊c.

Utrum eadem ratione spūsanct⁹ dicatur donum et datum siue do natum. a

DI. XVIII **Q**uod alterea dili genter considerandū est cum spūsanctus dicat⁹ donum et datum. vtrum eadem ratioe vtrūq; nomen ei cōueniat: qd vtrūq; videri potest.

Quare ita esse videt⁹. b

Cum enim ideo sit

spūsanctum dari: ⁊ spūsanctum dona ri. ex eadem ratioe videt⁹ spūsanctus dici datum ⁊ donū. hoc etiā videt⁹ Augusti. significare in. xv. li. de trini. cum ait. Spi ritus sanctus intantū donum dei est inquā tum dat⁹ eis qbus dat⁹. apud se autē de⁹ est ⁊ si nemi dat⁹. Ecce apte dicit spūsanctus donum appellari. q̄ dat⁹. Si autē ex eo tan tum appe lat⁹ donū. q̄ dat⁹. nō ab eterno fuit donum. q̄ non dat⁹ nisi ex tempe.

Augusti

Uñlio quare datum siue donatū dicat⁹ spūsanctus. c

Ad quod dicimus

q̄ spūsanctus ⁊ donū dē ⁊ datum siue do natum. s̄ datū siue donatū ex eo tñ dicit⁹. q̄ dat⁹ vel donat⁹. qd habet tñ ex tempe. **H**ic quare donum. d

Donum vero dici

tur nō ex eo tñ q̄ donet⁹. s̄ ex p̄petate quā habuit ab eterno. vñ ⁊ ab eterno fuit donum. Sempit̄ne em̄ donū fuit. nō q̄ dare⁹: s̄ q̄

pcessit a p̄re ⁊ filio. Uñ Aug⁹. in. iij. li. de tri. ait. Sic natū esse ē filio a p̄re eē. ita spūi sancto donū dei esse: ē a p̄re pcedere ⁊ a fi lio. Hic apte ostendit q̄ spūsanct⁹ eo donuz ē q̄ pcedit a p̄re ⁊ a filio. sicut filius eo est a p̄re q̄ nat⁹ ē ab eo. Nō em̄ idē ē filio eē a p̄re ⁊ spūi sancto. i. non ea p̄prietate filius dē eē a p̄re q̄ spūsanct⁹. Nam fili⁹ dē esse a p̄re. q̄ genit⁹ ē ab eo. Spūi sanct⁹ nō dē eē a p̄re ⁊ a filio. q̄ spūsanct⁹ ē donum p̄ris ⁊ filij. i. q̄ pcedit ab vtroq;. Eo em̄ dē spi ritus quo donū. ⁊ eo donū quo pcedens. Uñ Aug⁹. in. v. li. de tri. ait. Spūi sanct⁹ q̄ nō ē trinitas: s̄ in trinitate intelligit⁹. in eo q̄ p̄p̄ dē spūi sanct⁹. relatiue dicit⁹: cū ⁊ ad p̄rem ⁊ filiū referē. q̄ spūi sanct⁹ ⁊ p̄ris ⁊ filij spūi est. s̄ ip̄a relatio nō apparet in hoc noie. Apparet autē cū dē donū dei. donū est enim p̄ris ⁊ filij. q̄ ⁊ a p̄re pcedit ⁊ a fi lio. Ecce his vobis apte ostendit eadez re latione dici spūi sanctū ⁊ donū. Donum autē q̄ pcedit a patre ⁊ filio. p̄p̄ietas er go qua dē spūi sanct⁹ vel donuz: pcessio ip̄a est. de q̄ post plenius agem⁹ cum alijs Cum ḡ ab et. rno pcesserit ab vtroq; et ab eterno donū fuit. Non ḡ spūi sanct⁹ eo tantū dē donum: q̄ donat⁹. Nam ⁊ an fuit donū q̄ donaret⁹. Uñ Aug⁹. in. v. li. de tri. Spūi sanct⁹ pcedit. ⁊ nō ex tpe: s̄ ab eter nitate pcedit. Sed q̄ sic pcedebat vt esset donabile: iaz donū erat anq̄ esset cui dōa retur. Aliē em̄ intelligit⁹ cum dē donū. aliē cum dicit⁹ donatum. Nam donum pōt eē etiam anteq̄ ⁊ etur. donatū autem nisi da tum fuerit: nullo modo dici potest. Sem piterne ergo spiritus est donum. tempora liter autē donatum. Hic vobis aperte osten ditur: q̄ sicut spūi sanct⁹ ab eterno proce dit. ita ab eterno donum est. nō q̄ donare tur a p̄re filio. vel a filio patri. s̄ q̄ ab eter no pcessit. donabilis.

Quid sit filio esse a patre ⁊ spūi sancto

Eo dē spūi sanct⁹ quo do num. ⁊ eo do num quo pro cedens.

Uñ p̄cedit spūi sanct⁹.

Querit⁹ cui donabilis. e

Sed queritur cui

donabil⁹ vtrū p̄ri ⁊ filio. an tñ nob q̄ non dum eram⁹. Si autē nō erat donabil⁹ p̄ri et filio sed tñ nobis. ⁊ ex eo donū erat. q̄ sic donabil⁹ pcedebat. videt⁹ q̄ filius semp ea dem ratioe donū fuerit. q̄ ab eterno pces sit a patre donabilis nobis in tpe. Nam et de filio legitur q̄ datus est nobis. Ad qd dicim⁹. q̄ spūi sanct⁹ nobis tñ non patri

De fili^o pces-
sit vt genitus
et donabilis.
spūsanct^o vō
vt donū et do-
natū. et q^o p-
cedit ab vtro-
q^o. et q^o dona-
bilis est.

vel filio donabil^{iter} pcessit. sicut et nobis tan-
tum dar^e est. Et filius vere dar^e est nobis:
et ab eterno pcessit a p^{re}. nō vt donabil^{iter} ta-
tum: sed vt genitus qui et donari posset.
Processit g^o vt genitus et donabil^{iter}: s^{ed} spū-
sanctus non pcedit vt genitus. sed tantū
vt donū. Donum autē semp fuit. nō solum
quia donabilis. sed quia ab vtroq^{ue} proces-
sit. et quia donabilis fuit. Unde Aug^o. in
v. lib. de trini. ait. Loipso q^o datur^e erat eū
de^o: iam donū erat etiam an^{te} q^{uam} daretur. Et
ideo donabilis est. sed aliter donabilis: q^{uod}
filius. Nam et aliter datus: et aliter pcessit
q^{uod} filius. Fili^{us} enim processio genitura est:
vel natiuitas. Spiritus sancti vero proces-
sio natiuitas non est. vtrāq^{ue} vero ineffabi-
lis est.

ex sicut fili^{us} nascendo accepit non
tantū vt esset fili^{us}. sed etiam essen-
tia. ita et spūsanct^{us} pcedendo ac-
cepit non tantū vt esset donū. sed
etiā vt esset essentia. f

Et notandum q^{uod} si

cut filius nascendo accepit: non tñ vt fili^{us}
sit s^{ed} oīno vt sit. et vt ipa substantia sit: ita et
spūsanctus a patre et filio pcedendo acce-
pit: non tñ vt spūsanctus sit vel donū. s^{ed}
etiā vt omnino sit. et vt sba sit. quod vti-
q^{ue} nō accepit ex eo quo dat^e. Nam cū non
des nisi ex tpe. s^{ed} b haberet ex eo q^{uod} datur.
accepisset g^o ex tempe vt esset. Unde aug^o.
in. v. li. de trini. Filius non hoc tñ habet
nascendo vt sit filius. sed oīno vt sit. Que-
ritur ergo: vtrum spūsanctus eo q^{uod} datur
habeat non tantū vt donum sit: sed omni-
no vt sit: Quod si non est nisi quia datur.
id est si non habet esse: nisi eo q^{uod} dat^e. Sic fi-
lius nascendo habet non tñ vt sit filius q^{uod}
relatiue dic^{it}. sed omnino vt sit ipa substan-
tia. quomodo iam spūsanctus erat ipa sub-
stantia: cum non prius daret^e q^{uam} ess^{et} cui da-
re^{ur}. Non ergo eo q^{uod} datur: sed pcedēdo
habet vt sit donum: et vt sit essentia. sicut fi-
lius non eo q^{uod} datus est. sed nascendo acce-
pit: non tantum vt sit filius. sed vt sit essen-
tia. Unde Augustinus in. xv. libro de tri-
nitate ait. Sicut filio prestat essentiam sine
initio tēporis. sine mutabilitate nature de
patre generatio. Ita spūsancto pstat essen-
tiam sine vllō initio tēporis. sine vllā muta-
bilitate nature de vtroq^{ue} pcessio.

Augusti.

Augusti.

Questio ex predictis videt^{ur} q^{uod} fili-
us nō tantū sit fili^{us} natiuitate. sed
etiā essentia. de simili et spūsanct^{us}
pcessione. g

Hic oritur questio

Si filius nascendo h^{ab}: non tñ vt sit filius.
sed vt sit essentia. et spūsanctus pcedendo
non tñ vt sit donū. s^{ed} vt sit essentia. g^o et fili^{us}
natiuitate essentia est. et spūsanct^{us} pcessioe
est essentia. cum alibi dicat^{ur} q^{uod} nec pater eo
pater est quo deus. nec filius eo filius quo
deus. nec spūsanctus eo donum quo de^{us}.
Quia vt ait Aug^o. in. vii. li. de trini. His
nomibus relatiua corū ostendunt^{ur}: non es-
sentia. vnde post plenius agemus. Ad q^{uod}
breuiter respondentes dicimus. q^{uod} nec fili^{us}
natiuitate essentia est. sed tñ fili^{us}. Nec spi-
ritus sanctus pcessione essentia est. s^{ed} donū
tñ. et tñ vterq^{ue}. et ille nascendo: et iste pce-
dendo accepit vt esset essentia. Non cū vt
ait Iulianus in. v. li. de trini. p defectioez
aut p^{er}tensionē aut deriuationē ex deo de^{us}
est. sed ex virtute nature in naturam eandē
natiuitate subsistit filius. et ex virtute natu-
re in naturam eandē pcessione subsistit spi-
ritus sanctus.

Augusti.

Responso.

Iulianus

Exponit verba Iulianij. b

Quod ita intelligi

potest. Ex patre q^{uod} est virtus ingēnita: natu-
ram quam habet eandē filius natiuitate
id est nascendo. et spiritus sanctus pcessioe
id est procedendo habet. Unde ipse idem
apertius eloquens quod dixerat apit di-
cens. Natiuitas inquit dei non potest non
eam de qua profecta est tenere naturā. Nō
enim aliud q^{uam} deus subsistit quod non ali-
unde q^{uam} de deo subsistit. Ecce his verbis
aperitur quomodo intelligendum sit illud
De patre generatio prestat essentiam filio.
et de vtroq^{ue} processio prestat essentiam spi-
ritui sancto. Non quia ille essentia sit filius
et iste essentia sit spiritus sanctus. imo pprie-
tate personali. sed q^{uod} et ille nascendo. et iste
pcedendo essentiam habet eandē et totā
que in patre est.

ex spūsanctus dic^{it} donum et do-
natum fm duos p^{re}dictos modos
processionis. i

DI.

XVIII

Ex p̄dictis patet q̄

Sp̄s sanctus sempiternus donū est. et t̄paliū datum vel donatum. Ex quo apparet illa distinctio gemine p̄cessionis: de qua supra egimus. Nam s̄m alteram p̄cessionem d̄ donatum vel datum. s̄m alteram nō dicitur donum.

Sec̄m hoc q̄ donū est refert̄ ad p̄z et filiū. s̄m q̄ datū ad eū qui dedit et ad eos quib⁹ dedit. **k**

Et secūdum hoc q̄

sempiternus donū est: refert̄ ad p̄z et filiū. s̄m hoc nō q̄ dicit̄ datum vel donatū. et ad eū q̄ dedit refert̄. et ad eos q̄bus datur. et t̄us d̄ esse q̄ dat. et illorū quibus datur. Unde Aug⁹. in. v. li. de tri. ait. Qd̄ datur est: et ad eū q̄ dedit refert̄. et ad eos quibus dedit. Itaq̄ sp̄s sanctus nō t̄m p̄is et filiū q̄ dederunt. sed etiam noster dicit̄ q̄ accepimus. Sp̄s ḡ et dei est q̄ dedit: et noster q̄ accepimus. ille sp̄s noster quosumus. q̄ ip̄e est sp̄s hominis q̄ in ip̄o est. Quis et illum sp̄m qui hominis dicit̄ utiq̄ accepimus. sed aliter iste. aliter ille noster dicit̄. Aliud est enī quod accepimus vt̄ essemus. aliud quod accepimus vt̄ sancti essemus. Qd̄ aut̄ sp̄s sanctus noster dicit̄: scriptura ostendit. Scriptum est enī de Iohanne q̄ in sp̄u Ihele venit. Ecce dictus est Ihele sp̄s quem accepit Iheleas. s̄. sp̄s sanctus. Et Moysi ait domin⁹. Tollā de sp̄u tuo: et dabo eis. i. dabo illis de sp̄u sancto quem iam dedi tibi. Ecce et hic dictus est sp̄s Moysi. Patet igit̄ quia sp̄s sanctus noster dicitur sp̄s. sed quia nob̄ datus. et dat⁹ utiq̄ ad hoc vt̄ sancti essemus Spiritus nō creatus ad hoc est datus vt̄ essemus.

An fili⁹ cū sit nob̄ datus dicat̄ vel possit dici noster vt̄ sp̄s sanctus. **l**

Hic querit̄ utrum

et filius cum sit nob̄ datus dicat̄ vel possit dici noster: Ad qd̄ dicimus: q̄ filius dicitur noster p̄is. noster redemptor: et h̄mōi. sed non dicit̄ noster filius. quia filius dicitur t̄m relatiue ad eum q̄ genuit. Et iō n̄ filius non potest dici: sed patris t̄m. In eo

ait q̄ dicit̄ datus. et ad eum q̄ dedit. et ad eos quibus datus est refert̄. vt̄ sp̄s sanct⁹ qui etiam cum in scriptura (vt̄ supra dictū est) dicat̄ sp̄s noster. vel sp̄s tuus. vel illius. vt̄ de Moysi et Ihele dictū est. nuf̄ q̄ t̄m in scriptura occurrit ita dici. sp̄s sanctus noster vel tuus vel illius. sed sp̄s noster: vel tuus: vel illius. quia sp̄s sanct⁹ eo dicitur quo donum. et vt̄rūq̄ relatiue dicitur ad patrem et ad filium. et hoc sempiterna relatione. Si tamen aliquādo dicit̄ donum nostrum. accipit̄ donum pro donato vel dato. Cum nō donum accipit̄ eo modo quo sp̄s sanctus donū patris et filij dicitur: non hominis. Ita et filius sub hac appellatione non pōt̄ dici noster. vt̄ dicat̄ filius noster. sicut nec dicit̄ sp̄s sanctus noster. et tamen de filio dicit̄ panis noster. et de sp̄u sp̄s noster. Ille noster panis. quia nos reficit nob̄ datus. iste noster sp̄s. q̄ nob̄ inspirat̄ a patre et filio. et in nob̄ spirat̄ sicut vult. Unde Aug⁹. in. xv. li. de tri. ait. Qd̄ de p̄e natū est: ad p̄em solū refert̄ cū dicit̄ fili⁹. Et ideo filius p̄is est. et nō n̄r. Dicim⁹ t̄m et panem n̄m da nob̄. sicut dicimus sp̄m nostrū.

Ut̄rum sp̄s sanctus ad seip̄s referat̄. **m**

Post hec queritur

ut̄rum sp̄s sanctus ad seip̄m referat̄: hoc enī videtur ex p̄dictis posse probari. Si enī quod datur: refertur ad eū q̄ dat et ad eum cui datur. et sp̄s sanctus datur a seip̄so. vt̄ p̄dictum est. ergo refertur ad seip̄s. Huius questionis determinationem in posterum differimus: donec tractem⁹ de his que relatiue dicunt̄ de deo ex t̄pe. in q̄bus datū et donatū continent̄.

Ista est distinctio decima octaua In qua m̄ḡ postq̄ tractauit de p̄cessionē sp̄s sancti t̄pali tam visibili q̄ inuisibili. agit de p̄prietate s̄m quā cōuenit sp̄ui sancto t̄pali p̄cedere. s̄. de p̄prietate doni. Et circa hoc tria facit. Nam p̄mo ostendit q̄ sp̄s sanct⁹ donū et datū dicat̄. Sec̄do subdit vnde ip̄m donū esse singularit̄ sumat̄. Tercio excludit q̄ s̄m rōes doni et dati diuersimode referat̄. Primum facit a p̄ncipio distinctōis vsq̄ ibi. Et notandū. Secundum ab inde vsq̄ ibi. Et s̄m hoc q̄ sempiternus. Tercium ab inde vsq̄ ad finem distinctōis. Et hoc in generali. In sp̄iali sentētia m̄ḡi stat in tribus propositionib⁹. quarū p̄ma est. Sp̄s sanctus dicit̄ donum ex sua eterna p̄cessiōe. et datū ex t̄pali. Et probatur sic. Illud p̄prie de sp̄ui sancto dicit̄ ex eterna p̄cessionē quod sibi conuenit ante omnem creaturā

Qd̄ nō s̄ sp̄i ritus sanct⁹ n̄r sed sp̄s n̄r

Augusti.

Qd̄ aliē sp̄s sc̄us d̄ noster aliē natural.

Augusti.

Hec q̄stio nō soluit̄ hic. s̄ differtur in sequentibus.

et illud ex ipso quod connotat vel coegit creaturam
existentiam. sed esse donum conuenit sibi an omni creatu-
rarum essentia. igitur per conclusionem pbande vera.
Istam rationem inuestigat magister in textu querendo.
An spiritus sanctus eadem ratione dicatur donum. et datum
Et arguit quod sic. quia donum et datum sunt eiusdem rationis
eo quod utrumque eorum dicitur a datione. Et respondet magister
quod spiritus sanctus alia ratione dicitur donum. et alia ratione
dicitur datum. Nam dicitur donum. eo quod ab eterno fuit
donabilis nobis: qui futuri eramus in tempore. Et dicitur
datum seu datum ab actuali datione: eo quod temporaliter nobis
datur. Et istis mouet dubium. Quare etiam filius non
dicatur donum vel datum: cum etiam ab eterno pces-
sit ut donabilis nobis. quod patet ex hoc quod tempa-
liter datus est nobis. Iuxta illud Esai. filius datus
est nobis. Ad quod respondet. Licet filius temporaliter et
eternaliter pcessit ut donabilis nobis. non tamen dicitur
donum. quia filius non solum pcedit ut donabilis. sed
etiam ut genitus. Spiritus vero sanctus pcedit ut do-
nabilis: et non ut genitus. Secunda propositio est hec. Non
ex quocumque pcessione habet spiritus sanctus quod proprie dicitur do-
num: sed solum a pcessione eterna quam proprie pcedit
a patre et filio. Et probatur sic. Sicut filius se habet
ad naturam. ita et spiritus sanctus habet ad pcessiones
sed filius eternaliter nascendo a patre recepit quod sit filius
igitur spiritus sanctus recepit eternaliter pcedendo a patre et
filio quod sit spiritus sanctus. Cum igitur spiritus sanctus ex inde
habeat quod sit donum vnde habet quod sit spiritus sanctus. hoc
non habet ex quacumque pcessione: sed tamen de proces-
sione eterna: qua pcessit a patre et filio. igitur ex eo
dem habet quod sit donum. Tertia propositio est hec. Quod
spiritus sanctus finem quod datum est possessione referat tam ad
patrem quam ad filium et etiam ad nos. et sicut dicitur spiritus sanctus
patris et filij: sic etiam dicitur spiritus sanctus noster. Hanc pro-
positionem probat magister in .ix. c. huius distinctionis sic dicit.
Quod spiritus sanctus finem hoc quod sempiternum donum est referat
ad patrem et filium. finem hoc vero quod datur vel donatum re-
fertur ad eum qui dedit. et ad eos quibus datur. Nec con-
firmat magister auctoritate beati Augustini li. de trinitate. qui
patet in textu. igitur etc.

DI. XIX. **Hic de qualitate trium personarum. a**

Nunc postquam
coeternitatem trium personarum primo
dulo facultatis nostre insinuauimus.
Iam de earundem equalitate aliquid eloqui super
est. Fides enim catholica sicut coeternalis. ita
et coequales tres personas asserit. Equalis
est enim in omnibus patri filius. et patri et fi-
lio spiritus sanctus. Quia ut ait Augustinus. in li. de
fide ad petrum. breuiter aperiens quod intelli-
gatur equalitas docet. Nullus horum alius
aut pcedit eternitate. aut excedit magnitu-
dinem. aut superat potestatem. quia nec filio nec
spiritui sancto quantum ad naturam diuinam uni-
tatem pertinet. aut anterior aut maior est pa-
ter filio. nec filius spiritui sancto. Eternum quippe
et sine initio est: quod filius de natura patris
extitit. et eternum ac sine initio est: quod spiritus san-
ctus de natura patris filijque pcedit. Ob hoc
ergo tres unum recte credimus et dicimus

deum. quia una personarum eternitas: una similitudo
fuit: una naturaliter est. trium personarum di-
uinitas. Ecce breuiter assignauit Augustinus.
in quo trium personarum consistat equalitas
scilicet quia alia aliam non excellit: aut eternitate
aut magnitudine: aut potestate.

**et eternitas et magnitudo et pote-
stas in deo sunt unum. licet ponantur
tur quasi diuersa. b**

Cumque enumerentur

ista quasi diuersa. in deo tamen unam et idem
sunt. scilicet essentia diuina simplex et incommuta-
bilis. Unde Augustinus. in. vii. li. de trinitate. Non alio
magnus alio deus est. sed eo magnus quod deus.
quia non est illi aliud magnum esse. aliud deum
esse. Eadem quippe eius magnitudo est. quam
virtus. et eadem essentia que magnitudo.

Pater igitur et filius simul una essentia et una
magnitudo. Ita etiam et potentia dei et es-
sentia diuina est. Unde Augustinus. in. vii. li. con-
fessionum. Voluntas et potentia dei deus ipse est.
Eternitas quoque dei essentia diuina est. Ad
Augustinum ostendit super illud locum psalmi. In gene-
ratione et generatione 3 anni tui. Est genera-
tio generationum quam non transiit collecta de om-
nibus generationibus. id est sancti. In illa erunt
anni dei qui non transeunt. id est eternitas dei.
Non enim sunt aliud anni dei. aliud ipse. sed an-
ni dei eternitas dei est. Eternitas vero ipsa
dei substantia est nihil habens mutabile. Incon-
cussibile teneamus quod unum et idem est. scilicet essen-
tia diuina. dei eternitas. potentia. magni-
tudo. et tamen consuevit scriptura hec et his
similia quasi distincte ponere. In his er-
go verbis trium personarum equalitatem bre-
uiter complexus est Augustinus. quia alius
alius nec eternitate. nec magnitudine nec
potentia superat. **Ex** autem eternitate ali-
qua trium personarum aliam non excedat su-
pra ostensum est. ubi coeternitas trium per-
sonarum insinuata est.

Augusti.

Quod magnitu-
do est dei esse
tia.
Quod potentia
dei deus est.

Quod eternitas
dei deus est.

Supra egit
de eternitate

**Hic de magnitudine quod ea aliqua
personarum aliam non excedit. c**

Nunc igitur super

est ostendere quod magnitudine vel potentia
alius alium non excedat. et prius de magni-
tudine videamus.

DI.

¶ nō est maior vna psona alia nec
mai⁹ aliquid due q̄ vna. nec tres
vel due q̄ vna. d

Scienduz est ergo

q̄ pater non est maior filio. nec pater vel fi-
lius maior spūsancto. nec maius aliqd due
p̄sone simul sunt q̄ vna. nec tres filii maius
aliquid q̄ due. nec maior est essentia in tri-
bus q̄ in duabus. nec in duabus q̄ in vna
quia tota est in singulis. Unde Johā. Ba-
mascenus ait. Confitemur deitatis naturā
omnem p̄fecte esse in singula suarum hypo-
staseon. i. psonarum. omnem in patre. omne
in filio. omnem in spūsancto. Ideoq̄ p̄fectus
deus p̄r. p̄fectus deus filius. p̄fectus
deus spūsanctus.

Quō dicif esse de⁹ pater in filio. ⁊
fili⁹ in p̄re. et spūsanct⁹ in vtroq̄
et singulus in singulis. e

Et inde est q̄ pater

dicif esse in filio: ⁊ filius in p̄re. ⁊ spūsanctus
in vtroq̄. ⁊ singulus in singul⁹. An aug⁹.
in li. de fide ad petrū. p̄pter vnitatē na-
turalem totus p̄r in filio ⁊ spūsancto est: to-
tus q̄ spūsanctus in p̄re ⁊ filio est. Null⁹
horū extra quemlibet ip̄orum est p̄p̄r diui-
nenature vnitatem. Ecce hic aperit aliq̄te-
nus. Non enim plene potest tñ ab homie
referari archanū: ex qua intelligentia dica-
tur singula psonarū tota esse in alijs. Un-
etiam Ilylarius ista interius pquirens in
li. iij. de trini. ait. Affert plerisq̄ obscurita-
tem sermo dñi cum dicit. Ego in p̄re: ⁊ pa-
ter in me est. nec immerito. Natura em̄ in-
telligentie humane rationē dicti hui⁹ non
capit. nec exemplū aliqd̄ rebus diuis com-
patio hūana p̄stabit. Sed qd̄ nō intelligi-
bile est homini: deo possibile est. Cogiten-
dum itaq̄ atq̄ intelligenduz est qd̄ sit illd̄.
Ego in patre: ⁊ pater in me est. Si tñ com-
prehendere hoc ita vt est valebimus. vt qd̄
natura rerum pati non posse estimatur: id
diuine veritatis ratio consequat̄. p̄p̄ter
ergo in filio: ⁊ filium in patre esse. p̄ enitu-
do in vtroq̄ diuinitatis perfecta est. quia
plenitudo diuinitatis in filio: qd̄ in p̄re est: ⁊
in filio est. qd̄ in ingenito est: hoc in geni-
to. alter ab altero. ⁊ vterq̄ vnū. Is. s. qui
est nihil habens qd̄ nō sit etiam in eo a q̄c.

XIX

non duo vnus. sed alius in alio. q̄ nō aliqd̄
in vtroq̄: vt vnū sint in fide nostra: vter-
q̄ nō vnus. nec eundem vtrūq̄. nec aliud
confitemur. q̄ deum ex deo natū. nec eū-
dem natiuitas. nec aliud esse p̄mittit. Ean-
dem ḡ in vtroq̄ ⁊ vtrius similitudinem. ⁊
deitatis plenitudinem cōfitemur. q̄ veritas
dicit. Ego in p̄re: ⁊ p̄r in me est. Omnia
em̄ filius accepit a patre. Nam si p̄r eiuf-
dem qui genuit: accepit. neuter ḡ p̄fectus
est. deest em̄ ei vnū decessit. nec plenitudo
in eo erit q̄ ex portione constitit. Neuter
ergo p̄fectus est: si plenitudinem suā ⁊ ḡ
genuit: amittit. nec qui natus est consequi-
tur. Fateamur ḡ q̄ pater est in filio. ⁊ fili⁹ i
patre: ⁊ deus in deo. vt idem Ilylari⁹ ait i
vii. li. de trini. Non p̄ duplicē puenientū
generū p̄iunctionem. nec p̄ insitiuaz capa-
tioris sbe naturā: s̄ p̄ nature vnitam simili-
tudinem. p̄ natiuitatem viuētis ex viuē-
te natura dū res nō differt. duz naturā dei
non degenerat natiuitas. dū nō aliqd̄ aliqd̄
ex deo q̄ deus nascit̄. dū nihil i his nouū
est. nihil alienū. nihil sepabile. Ecce his v-
bis put humana p̄mittit infirmitas: aperit̄
tur ex quo sensu x̄ps dixerit se esse in patre
⁊ patrem in se. Ex eodē e. iā sensu intelli-
gitur spūsanctus esse in vtroq̄. ⁊ singula p-
sonarū in singul⁹. quia. s. in singul⁹ est eadē
plenitudo diuinitatis. ⁊ vnita similitudo
nature. q̄ nō est maior diuina natura i ali-
qua harū psonarū. sed vni⁹ ⁊ indifferentis
nature sunt he tres p̄sone. Ideoq̄ altera i
altera esse d̄r: vt p̄dictum est. Unde amb⁹.
p̄dictorū x̄porum finiam nobis ap̄iens su-
per epl̄am. ij. ad Thon. ait. p̄der h̄ intelli-
gitur pater esse in filio. ⁊ filius in p̄re. q̄ vna
est eorū sba. Ibi em̄ est vnitās: vbi nlla di-
uersitas. Ecce tribus illustriū viroz testi-
monijs. s. Aug⁹. Ilylarij Amb⁹. in idem cō-
currentib⁹: reuelatiōe spūsancti i cis loqn-
tis: pie credere volētib⁹ ostendit̄. tñ q̄si p̄
speculū ⁊ in enigmate: qualif accipienduz
sit cū dicif. pater in filio esse: vel fili⁹ in pa-
tre. vel spūsanctus in vtroq̄.

Ad id quod cepat redit. s. vt ostē-
dat q̄ magnitudine alius aliū nō
supat. f

Bed iam nunc ad

ppositum redeamus. ceptozq̄ insistamus
ostendentes q̄ magnitudine nulla trium

Jo. dam.

Augusti.

Ilylarius

Ilylarius
Dee x̄ba di-
ligēt atēde

Ambro.

psonarū alia supat. qz nlla maior alijs nec
maius aliqd sunt due q̄ vna. nec tres q̄
due. nec maior deus q̄ singuli horū. quia
singulus horū pfectus est. nec est quo cre
scat illa pfectio.

Ex nulla psonarum pars est in tri
nitate. S

Nec ē aliqua triūz

psonarum ps dei vel diuine essentie. quia
singula harū verus et plenus deus est et to
ta et plena diuina essentie est. et ideo nulla
istarū in trinitate ps. st. **Aug.** i. li. ij. cōtra
Maximinū hereticū sic ait. **Putas**
deum p̄m cum filio et spūsancto vnū deū
esse non posse. times em̄ ne p̄ sit ps vnus
dei: q̄ p̄stet ex tribus. **Noli h̄ timere.** **Nul**
la em̄ sit partiū in deitatis vnitatis diuisio.
vnus est deus p̄ et filius et spūsanctus. i. ip
sa trinitas vnus est deus. **Ergo inquis de**
pater est pars dei. absit. **Tres em̄ p̄sone**
sunt pater et filius et spūsanctus. et hi tres
qz vnus substantie sunt: vnum sunt. et sum
me vnum sunt. vbi nulla naturarū: nulla ē
diuersitas volūtātū. Si enim natura vnū
essent: et consensione nō essent: non summe
vnum essent. Si v̄o natura dispares esset:
nō summe vnū essent. **Hi q̄ tres qz vnū sūt**
pp̄ ineffabile p̄iunctionē deitatis q̄ inef
fabili copulant vnus deus est. **Pars er**
go trinitatis esse nō pōt q̄cunqz vnū est in
tribus. **In trinitate q̄ que deus est et pater**
deus est. et filius deus est. et spūsanctus de
est. et simul hi tres vnū deus. **Nec hui**
trini
tatis tertia pars est vnus. nec maius ali
qd duo q̄ vnus est ibi: nec maius aliquid
sunt omnes q̄ singuli. qz spūalis non cor
poralis est magnitudo. **Qui pōt capere capi**
at. qui autē non pōt: credat. et oret vt quod
credit: intelligat. **Verū est em̄ qd p̄ p̄phe**
tam. dicat. **Nisi credideritis: non intelligen**
tis. **His v̄bis apte ostendit indifferentem**
magnitudinē triū psonarum. **Item in eo**
dem. **Tu nēpe dixisti vnū deū nō ex p**
tibus esse compositū. et hoc de p̄e tū. vis
intelligi. **Ille inq̄s virtus est ingenerata sim**
plex. et in hac simplici p̄tute m̄ta videri
cōmemorare cum dicis. **Deus deū ge**
nuit bonus bonū genuit. sapiens sapientem. cle
mens clementē. po. ens potentē. **Nūq̄d er**
go bonitas et sapientia et clementia et potē
tia partes sunt vnus p̄tutis quam simpli
cem esse dixisti? **Si dixeris p̄tes sunt. Si**

Argumenta
tio Augusti
ni p̄tra here
ticos q̄ osten
dit p̄ez et fi
liū et spūsan
ctū ēē p̄tes
in trinitate.

plex q̄ virtus ex p̄tibus p̄stat. **E** simplex
ista virtus te diffiniēte vnus est deus. ergo
deū ex p̄tibus comp̄: sitū esse dicis. **Nō di**
co inquis. nō sunt p̄tes. **Si q̄ in vna perso**
na patris et illa inuenis que plura vidētur
et p̄tes nō inuenieris. qz vna p̄tus simplex
est. **Quantomagis pat̄ et filius et spūsan**
ctus. et p̄pter indiuiduam deitātē vnū de
et p̄pter vniuscuiusqz p̄prietatem tres per
sonae sunt. et p̄pter singulorū p̄fectiōz p̄tes
vnus dei nō sunt. **Virtus est p̄. p̄tus est**
filius. p̄tus est spūsanctus. **Hoc uerūz di**
cis. **Sed q̄ v̄tutem de p̄tute genitam. et v̄**
tutem de p̄tute p̄cedentē: nō vis eandem
habere naturā. hoc falsum dicis. **h̄ contra**
fidem rectā et catholīcam dicis. **his v̄bis**
apte docet: qz tres p̄sone ille nō sunt p̄tes
dei vel diuine essentie. **Nulla qz illarūz tri**
nitatis ps dicenda est. nec vna maior alijs

Cū dicim tres p̄sonas esse vnā
essentiā: nec vt gen^o de sp̄b^o. nec
vt speciem de indiuiduis predica
mus. qz non est essentia gen^o et p̄
sona species. vel essentia species
et p̄sone indiuidua. h

Hic adiiciendū est

qz tāta est equalitas triū psonarum atqz in
differēs magnitudo: qz cum dicam tres p̄
sonas vnā esse essentiā vel sbam. neqz vt
genus de speciebus. neqz vt speciem de in
diuiduis p̄dicamus. **Nō em̄ essentia diui**
na: genus est. et tres p̄sone species. vt essen
tia diuina species: et tres p̄sone indiuidua
Quod Augustin rationib^o p̄babilib^o at
qz irrefragabilibus apte demonstrat in li.
vij. de tri. dicēs. **Si essentia genus est. spe**
cies aut p̄sona: vt nōnulli sentiūt. oportet
appellari tres sbas: vt appellant tres perso
ne. **Sicut cū sit aīal gen^o et equus species.**
appellant tres equi idemqz tria animalia.
Non em̄ ibi species pluralit̄ dicūt: et gen^o
singularit̄. vt si dicere. tres equi sūt vnus
animal. sed sicut tres equi speciali nomine.
ita tria animalia nomine generali dicunt.
Cum ergo tres p̄sonas vnā fateamur cē
essentiam: non tres essentias. cūz tres equi
tria animalia dicant: non vnum. **Idatqz no**
mine essentie non significari genus. nec no
mine p̄sone speciem.

P̄t^o p̄bat qz
nō illud ē vt
gen^o de spe
ciebus

Hic p̄bat qz non dicūt vt species
de indiuiduis. i

DI.

Si vero dicunt no

mine psonenō spēm significari. & aliqd singulare atq; indiuiduū. et noie essentie speciem intelligi: vt psona nō dicat sic hō. & quō dicat hīc hō. velut Abraz Isaac Jacob. vel quis alius q; etiam digito pns de monstrari possit. Sic quoq; illos eadē ratio confutabit. Sicut em̄ dicunt Abraz Isaac Jacob tria indiuidua. ita tres homines & tria animalia. Cur ergo pater & fili⁹ & spūsanctus. s. si fm̄ genus & speciem & indiuiduū ista differimus. non ita dicuntur tres essentie vt tres psonae.

Alio modo probat idem.

k

Alio quoq; modo

Augusti. idem pbat Aug⁹. s. q; essentia diuina nō ē genus. nec psonae spēs. v. essentia nō ē species. nec psonae indiuidua. Una inq; essentia non hz species: sicut vnum aīal non habet spēs. pater q; & fili⁹ & spūsanct⁹ non sunt tres species vnius essentie. Diuina q; essentia genus non est. & nec species ē essentia diuina. & psonae indiuidua: sicut hō species est. Indiuidua autē Abraz Isaac et Jacob. Si em̄ essentia spēs est vt hō. sicut nō dicit vñ hō esse Abraz Isaac & Jacob ita nō dicet vna essentia esse tres persone. Nō itaq; fm̄ genus & spēs ista dicimus.

Nec fm̄ materialē cāz dicunt tres psonae vna essentia.

l

Idem

Notandū etiam q

essentia diuina nō est materia trium personarum. vt Augustinus in eodem libro docet. tanq; fm̄ cōmunem eadēq; materiā tres psonae dicant esse vna essentia. sicut ex eodem auro si fierent tres statue. dicerem⁹ tres statuas vñ auri. Nō autē sic trinitatem. i. tres psonas dicim⁹ vnam essentia et deū vñ tanq; ex vna materia tria quedā subsistant. In statuē em̄ equalibus plus auri est tres simul q; singule. & minus auri est vna q; due. In illa vō essentia trinitatis nullo mō ita est. Non ergo fm̄ materialem causam tres psonas vnam dicim⁹ esse substantiam vel essentiam. sicut tres statue dicunt vnum aurum.

XIX

Nec ita dicunt tres psonae vna essentia. vt tres homines vna natura vel vnius nature.

m

His quoq; adden

Augusti.

dum est q; tres psonas non ita dicim⁹ esse vnam essentiam vt Aug⁹. in eodem ait. v. vnius essentie. sicut dicimus aliquos tres homines eiusdem sexus & eiusdē temperationis corpis. eiusdēq; animi: vnam esse naturam vel vnius nature. Nam in his rebus non tm̄ est vnus homo quantum tres homines simul. & plus aliqd sunt homines duo q; vnus homo. sicut in statuē esse diximus. ac in deo non est ita. Nō em̄ maior essentia est pater & filius simul q; solus pater vel solus filius. sed tres simul ille persone equales sunt singulis. Ex premissis patet q; tres persone dicuntur diuina essentia. nec fm̄ materialeu causam: vt tres statue vñ auri. nec fm̄ complexionis similitudinem. vt tres homines vnius nature. nec vt genus p̄dicat de spēsbus. vel vt spēs ex indiuiduis. i. continēs de p̄tentis. maius de minoribus.

Que vidēt aduersari p̄dictis.

n

His aut videntur

aduersari que qdam sacrescripture tractatores catholici in suis scriptis tradiderūt. In qbus significare vident q; essentia diuina sit qdāz cōmune & vniuersale velut species. tres vō psonae sunt tria p̄ticularia. tria indiuidua numero differentia. Unde Joh. damascenus inter doctores grecorū maximus in libro quem de trinitate sc̄psit: quem & papa Eugenius transferri fecit: ait. Cōmunia & vniuersalia predicant de subiectis sibi p̄p̄is particularibus. Cōmune q; substantia est. particulare vō hypostasis. id est persona. Particulare autem dicitur nō quod partem nature habet: sed particulare numero. vt athomus. id est indiuiduū Numero enim & non natura differre videtur hypostases. Item in eodem. Substantia significat cōmunem & circūplexiā speciem h̄ moydeon. id est similiū specie. hypostaseon. id ē psonarū. v. puta deus hō. Hypostasis autē indiuiduū demonstrat. scz patrem filium & spūsanctum Petrū Paulum & huiusmodi. Ecce aperte dicit substantiā esse vniuersale. hypostasim vō

Jo. dam.

e

psonarū alia supat. qz nlla maior alijs nec
maius aliqd sunt due q̄ vna. nec tres q̄
due. nec maior deus q̄ singuli horū. quia
singulus horū pfectus est. nec est quo cre
scat illa pfectio.

ex nulla psonarum pars est in tri
nitate. S

Nec ē aliqua triūz

psonarum ps dei vel diuine essentie. quia
singulabarū verus et plenus deus est et to
ta et plena diuina essentie est. et ideo nulla
istarū in trinitate ps. st. **Aug.** i. li. ij. cōtra
Maximinū hereticū sic ait. p̄putas
deum p̄m cum filio et spūsancto vnū deū
esse non posse. times em̄ ne p̄ sit ps vnus
dei: q̄ p̄stet ex tribus. Noli h̄ timere. Mul
la em̄ sit partiū in deitatis vnitatis diuisio.
vnus est deus p̄ et filius et spūsanctus. i. ip
sa trinitas vnus est deus. Ergo inquis de
pater est pars dei. absit. Tres em̄ p̄sone
sunt pater et filius et spūsanctus. et hi tres
qz vnus substantie sunt: vnum sunt. et sum
me vnum sunt. vbi nulla naturarū: nulla ē
diuersitas voluntatū. Si enim natura vnū
essent: et consensione nō essent: non summe
vnum essent. Si hō natura dispares esset:
nō summe vnū essent. Hi q̄ tres qz vnū sūt
pp̄ ineffabile p̄iunctionē deitatis q̄ inef
fabiliē copulant vnus deus est. Pars er
go trinitatis esse nō pōt q̄cunqz vnū est in
tribus. In trinitate q̄ que deus est et pater
deus est. et filius deus est. et spūsanctus de
us est. et simul hi tres vnū deus. Nec hui⁹ trini
tatis tertia pars est vnus. nec maius ali
qd duo q̄ vnus est ibi: nec maius aliquid
sunt omnes q̄ singuli. qz spūalis non cor
poralis est magnitudo. Qui pōt capere capi
at. qui autē non pōt: credat. et oret vt quod
credit: intelligat. Verū est em̄ qd p̄ p̄phe
tam. dicif. Nisi credideritis: non intellige
tis. Hīs v̄bis apte ostendit indifferentem
magnitudinē triū psonarum. Item in eo
dem. Tu nepe dixisti vnū deū nō ex p
tibus esse compositū. et hoc de p̄e tū. vis
intelligi. Ille inq̄s virtus est ingenta sim
plex. et in hac simplici p̄tute m̄ta videri
cōmemorare cum dicis. Deus deū ge
uit bonus bonū genuit. sapiens sapientem. cle
mens clementē. po. ens potentē. Nūqd er
go bonitas et sapientia et clementia et potē
tia partes sunt vnus p̄tutis quam simpli
cem esse dixisti? Si dixeris p̄tes sunt. Si

Augusti.

Argumenta
tio Augusti
ni p̄tra bere
ticos q̄ osten
dit p̄ez et fi
liū et spūsan
ctū ēē p̄tes
in trinitate.

plex q̄ virtus ex p̄tibus p̄stat. **E.** simplex
ista virtus te diffiniente vnus est deus. ergo
deū ex p̄tibus comp̄ sitū esse dicis. Nō dī
co inquis. nō sunt p̄tes. Si q̄ in vna perso
na patris et illa inuenis que plura vidētur
et p̄tes nō inuenieris. qz vna p̄tus simplex
est. Quantomagis pater et filius et spūsan
ctus. et p̄pter indiuiduam deitatem vnū de
us et p̄pter vniuscuiusqz p̄prietatem tres per
sonae sunt. et p̄pter singulorū p̄fectiōz p̄tes
vnus dei nō sunt. Virtus est p̄. p̄tus est
filius. p̄tus est spūsanctus. hoc uerū dī
cis. Sed q̄ v̄tutem de p̄tute genitam. et v̄
tutem de p̄tute p̄cedentē: nō vis eandem
habere naturā. hoc falsum dicis. h̄ contra
fidem rectā et catholicā dicis. hīs v̄bis
apte docet: qz tres p̄sone ille nō sunt p̄tes
dei vel diuine essentie. Nulla qz illarū tri
nitatis ps dicenda est. nec vna maior alijs

Cū dicim⁹ tres p̄sonas esse vnā
essentiā: nec vt gen⁹ de sp̄b⁹. nec
vt speciem de indiuiduis predica
mus. qz non est essentia gen⁹ et p
sona species. vel essentia species
et p̄sone indiuidua. h

Hic adiiciendū est

qz tāta est equalitas triū psonarum atqz in
differēs magnitudo: qz cum dicam⁹ tres p
sonas vnā esse essentiā vel sbam. neqz vt
genus de speciebus. neqz vt speciem de in
diuiduis p̄dicamus. Nō em̄ essentia diui
na: genus est. et tres p̄sone species. vt essen
tia diuina species: et tres p̄sone indiuidua
Quod Augustin⁹ rationib⁹ p̄babilib⁹ at
qz irrefragabilibus apte demonstrat in li.
vij. de tri. dicēs. Si essentia genus est. spe
cies aut p̄sona: vt nōnulli sentiūt. oportet
appellari tres sbas: vt appellant tres perso
ne. Sicut cū sit aīal gen⁹ et equus species.
appellant tres equi idemqz tria animalia.
Nō em̄ ibi species pluralit⁹ dicif: et gen⁹
singularit⁹. vt si diceref. tres equi sūt vnus
animal. sed sicut tres equi speciali nomine.
ita tria animalia nomine generali dicunt⁹.
Cum ergo tres p̄sonas vnā fateamur cē
essentiam: non tres essentias. cuz tres equi
tria animalia dicant⁹: non vnum. p̄datz no
mine essentie non significari genus. nec no
mine p̄sone speciem.

P̄t⁹ p̄bat qz
nō illud dī ut
gen⁹ de spe
ciebus

Hic p̄bat qz non dicif vt species
de indiuiduis. i

DI.

Si vero dicunt no

mine persone nō spēm significari. & aliqd singulare atq; indiuiduū. et noie essentie speciem intelligi: vt psona nō dicat sic hō. & quōd dicit hīc hō. velut Abraz Isaac Jacob. vel quis alius q; etiam digito pns de monstrari possit. Sic quoq; illos eadē ratio confutabit. Sicut em̄ dicunt Abraz Isaac Jacob tria indiuidua. ita tres homines & tria animalia. Cur ergo pater & fili⁹ & spūssanctus. s. si fm̄ genus & speciem & indiuiduū ista differimus. non ita dicuntur tres essentie vt tres psonae.

Alio modo probat idem.

k

Alio quoq; modo

Augusti. idem pbat Aug⁹. s. q; essentia diuina nō ē genus. nec psonae spēs. v. essentia nō ē species. nec psonae indiuidua. Una inq; essentia non hz species: sicut vnum aīal non habet spēs. Pater ḡ & fili⁹ & spūssanct⁹ non sunt tres species vnius essentie. Diuina ḡ essentia genus non est. & nec species ē essentia diuina. & psonae indiuidua: sicut hō species est. Indiuidua autē Abraz Isaac et Jacob. Si em̄ essentia spēs est vt hō. sicut nō dicit vñ hō esse Abraz Isaac & Jacob ita nō dicit vna essentia esse tres persone. Nō itaq; fm̄ genus & spēs ista dicimus.

Nec fm̄ materialē cāz dicunt tres psonae vna essentia.

l

Idem

Notandū etiam q

essentia diuina nō est materia trium personarum. vt Augustinus in eodem libro docet. tanq; fm̄ cōmunem eadēq; materiā tres psonae dicant esse vna essentia. sicut ex eodem auro si fierent tres statue. dicerem⁹ tres statues vñ aurū. Nō autē sic trinitatem. i. tres psonas dicim⁹ vnam essentia et deū vñ tanq; ex vna materia tria quedā subsistant. In statue em̄ equalibus plus auri est tres simul q; singule. & minus auri est vna q; due. In illa vō essentia trinitatis nullo mō ita est. Non ergo fm̄ materialem causam tres psonas vnam dicim⁹ esse substantiam vel essentiam. sicut tres statue dicunt vnum aurum.

XIX

Nec ita dicunt tres psonae vna essentia. vt tres homines vna natura vel vnius nature.

m

His quoq; adden

Augusti.

dum est q; tres psonas non ita dicim⁹ esse vnam essentiam vt Aug⁹. in eodem ait. v. vnius essentie. sicut dicimus aliquos tres homines eiusdem sexus & eiusdē temperationis corpis. eiusdemq; animi: vnam esse naturam vel vnius nature. Nam in his rebus non tm̄ est vnus homo quantum tres homines simul. & plus aliqd sunt homines duo q; vnus homo. sicut in statue esse diximus. ac in deo non est ita. Nō em̄ maior essentia est pater & filius simul q; solus pater vel solus filius. sed tres simul ille persone equales sunt singulis. Ex premissis patet q; tres persone dicuntur diuina essentia. nec fm̄ materialeu causam: vt tres statue vñ aurū. nec fm̄ complexionis similitudinem. vt tres homines vnius nature. nec vt genus p̄dicat de spēsibus. vel vt spēs ex indiuiduis. i. continēs de p̄tentis. maius de minoribus.

Que vidēt aduersari p̄dictis.

n

His aut videntur

aduersari que qdam sacrescripture tractatores catholici in suis scriptis tradiderūt. In qbus significare vident q; essentia diuina sit qdāz cōmune & vniuersale velut species. tres vō psonae sunt tria p̄ticularia. tria indiuidua numero differentia. Unde Joh. damascenus inter doctores grecorū maximus in libro quem de trinitate sc̄psit: quem & papa Eugenius transferri fecit. ait. Cōmunia & vniuersalia predicant de subiectis sibī p̄p̄is particularibus. Cōmune ḡ substantia est. particulare vō hypostasis. id est persona. Particulare autem dicitur nō quod partem nature habet: sed particulare numero. vt athomus. id est indiuiduū. Numero enim & non natura differre videtur hypostases. Item in eodem. Substantia significat cōmunem & circūplexiūā speciem h̄ moydeon. id est similiū specie. hypostaseon. id est psonarū. v. puta deus hō. hypostasis autē indiuiduū demonstrat. scz patrem filium & spūssanctum Petrū Paulum & huiusmodi. Ecce aperte dicit substantiā esse vniuersale. hypostasim vō

Jo. dam.

e

particulare. et q̄ deus est species v̄t hō. et q̄ pater et filius et sp̄s sanctus sunt indiui-
dua. sicut p̄trus et p̄aulus: eo q̄ nume-
ro differunt. que p̄misse sententie Augusti-
ni penitus contradicere videntur. Quid er-
go dicemus ad hec? Hoc vtiq̄ dicere pos-
sumus atq̄ debemus q̄ ea que Augustinus
tradidit superius sine omni hesitatione te-
nenda sunt.

Ex sane p̄nt intelligi que Johānes
dicit. et quō ostendit.

Hec autem que hic

dicuntur: licet in f̄monis superficie aliqd a fi-
de alienum resonare videantur. sane t̄m intel-
ligi queunt. p̄m q̄ lectorum atq̄ intel-
ctorem plurimū efflagitant. In quorū ex-
planatione mallem silens alios audire: q̄
loquendo maluiolis detrahendi occasiōez
prestare. Vides tamen mihi ita posse acci-
pi: cum ait. Substantia est cōmune. et hy-
postasis est particulare. Non ita hoc acce-
pit cum de deo dicantur vt accipiunt in phi-
losophica disciplina. Sed p̄ similitudinez
eorū que a philosophis dicuntur locut⁹ est.
vt sicut ibi cōmune vel vniuersale dicitur
quod p̄dicat de pluribus. particulare v̄o
vel indiuiduū quod de vno solo. ita hic es-
sentia diuina dicta est vniuersale. quia de
omnibus p̄sonis simul. et de singulis sepa-
tim dicitur. Particulare v̄o singula queli-
bet p̄sonarū. quia nec de alijs cōmuniter
nec de aliqua aliarū singulariter predicat⁹.

Propter similitudinem ergo p̄dicatōis
substantiam dei dixit vniuersale. et p̄sonas
particularia vel indiuidua. Propter hoc
idem etiam eandem diuinam essentiam di-
xit esse speciem cōmunem et circūplectiuā
similiū specie p̄sonarum. Quia sicut h̄ spe-
cies homo de suis predicatur indiuiduis.
velut de p̄etro et p̄aulo et alijs. nec ista
specie differunt: sed cōueniunt. Ita de⁹ de
tribus predicatur personis: que in diuini-
tate non differunt: sed p̄ omnia cōueniunt.
Hanc ergo similitudinem inter res sempi-
ternas et res temporales perpendens Jo-
hannes: vniuersalitatis et particularitatis
nomina: que rebus temporalibus proprie
cōueniunt: ad res eternas transtulit Augu-
stinus v̄o maiorem vidēs dissimilitudinē
q̄ similitudinem inter res predictas. ab ex-
cellentia trinitatis predicta noīa remouit.

Ex quo sensu dixerit p̄sonas dif-
ferre numero.

Quia autem Johannes

dicat hypostasies differre numero nō natura
In eo q̄ nō differre natura ait. verissime et
sine scrupulo loquitur. Ex v̄o dicit differre
numero: cauēdū est quō intelligat. Diuer-
sis enī modis dicunt aliq̄ differre numero.

Quibus modis dicat differre nu-
mero. et f̄m quem modum possit
conuenire personis.

Dicuntur enim ali

qua differre numero: q̄n ita differt. vt hoc
nō sit illud nec aliqd q̄ illud est: vt in ipso
est. q̄libet differūt Socrates et plato. et h̄mōi
que apud phos dicuntur indiuidua vt par-
ticularia. Iuxta quem modū non p̄nt dici
tres p̄sone differre numero. Dicunt quo-
q̄ differre numero: q̄ in enumeratione siue
cōputatione nō sibi adiungunt: s̄ a se inui-
cem discernunt. vt cum de aliq̄bus rebus
loquētes dicim⁹. vna. due. tres. et f̄m hūc
modū forte dixit Iohēs: hypostasies .i. p̄-
sonas differre numero. p̄possum⁹ enī dice-
re. p̄r est vnus. et p̄r et filius sunt duo. et p̄r
et filius et sp̄s sanctus sunt tres. Et itē h̄ec
p̄sona est vna. et h̄ et illa sunt due. et h̄ et illa
et alia sunt tres. Cōuenienti⁹ t̄m tres ille p̄-
sone p̄petatib⁹ t̄m distingui dicunt⁹. de q̄-
rum distinctiōe f̄m p̄petates in sequēti tra-
ctabit. Nunc v̄o ad inceptū redeamus: q̄
dicta sunt repetentes: vt sepius v̄lando fa-
miliarius innotescant.

Ex vna p̄sona nō ē maior alia. nec
tres simul q̄ vna. et hoc rōe ostē-
dit catholica.

Sciendum est ergo

tantam eq̄litatē esse in trinitate: vt ait aug.
in. viij. li. de tri. vt non solū p̄r nō sit maior
q̄ filius. s̄ nec p̄r et fili⁹ sit maius aliqd sūt
q̄ sp̄s sanctus. aut q̄libet p̄sona minus ali-
qd sit q̄ ip̄a trinitas. Ex autem ita sit: aliq̄
modo si fieri potest demonstrādū est. Quā-
tum q̄ ip̄e creator adiuvat attendam⁹. In-
quit Aug⁹. in eodem. quomō in hac trini-
tate due vel tres p̄sone: non sunt maius ali-
qd q̄ vna earū.

Augusti.

Herba augu-
stini tenenda
dicit

Ex quo intel-
lectu dixerit:
q̄ suba deesse
sp̄s vel vni-
uersale et p̄so-
ne indiuidua

DI.

Ratione vtrius subtilissima ad ostēdendū q̄ ita sit.

Quod ibi magnū

dicī: aliunde magnū nō est. q̄ eo quo vere est. q̄ ibi magnitudo ip̄a veritas est. et veritas essētia. Nō ḡ ibi mai⁹ est q̄ veri⁹ nō est. Non autē verius est p̄r et fili⁹ siml̄ q̄ p̄r solus vel fili⁹. Non ḡ maius aliqd̄ vtrū q̄ simul q̄ singul⁹ eorū. Et q̄ eque vere est etiam sp̄s sanctus. ideo p̄r et fili⁹ s̄l̄ non sunt aliqd̄ maius q̄ ip̄e. q̄ nec veri⁹ sunt. Item in essentia veritatis hoc est verus eē quod est esse. et hoc est esse q̄ est magnum esse. hoc est ḡ magnum esse q̄ verus esse. Ad igit̄ ibi eque verum est: et eque magnū est. Ad ḡ ibi plus veritatis non habz. non plus habet magnitudinis. Plus autē veritatis non habet: quod verius nō est. Non est autē verius vna p̄sona q̄ alia. vel due q̄ vna. vel tres simul q̄ singula. Nō ergo plus veritatis habet vna q̄ alia. vel due q̄ vna. vel tres simul q̄ singula. Sic ergo et ip̄a trinitas non est maius aliqd̄ q̄ vna: queq̄ ibi p̄sona. sed tam magnum q̄ singula. Non em̄ ibi maior est que verior nō est. vbi ip̄a veritas est magnitudo. Ecce modo puenienti et rōe catholica ostensū est: quō indifferens sit magnitudo triū p̄sonarum. q̄ nec vna maior ē alia. nec due vna. nec tres simul maius aliqd̄ q̄ singula.

Iterum aliter
idem pbat.

ex deus nō est dicendus triplex s; trinus.

Preterea cū deus

dicat̄ trinus. non tamen debet dici triplex. Ibi em̄ non est triplicitas: vbi summa est vnitās. et indifferens equalitas. Unde Augustinus in li. vi. de trini. ait. Nō quoniam deus trinitas est: ideo triplex putandus est alioquin minor esset pater solus vel filius solus q̄ simul pater et filius. Cum itaq̄ tātus est pater solus: vel solus filius: vel solus sp̄s sanctus: quantus est simul pater et filius et sp̄s sanctus. nullo mō triplex dicendus est deus. Non enim pater cum filio et sp̄s sancto maior deus est q̄ singuli eorū. quia non est quo crescat illa p̄fectio. p̄fectus autē est et pater et fili⁹ et sp̄s sanctus. et p̄fectus dicī deus singul⁹ eorū. Et ideo trinitas potius q̄ triplex dici debet.

XIX

ex nō est ita in rebus corporeis vt in trinitate.

In rebus corpore

is nō tm̄ est vna quantū tres sūt. et pl⁹ sunt due q̄ vna res. In trinitate xō summatās tum est vna p̄sona quantū tres siml̄. et tantum sunt due quantum vna. et in se infinite sunt. q̄ nō est finis magnitudinis earū. Ac p̄ h̄ ap̄t̄ q̄ sup̄ius dictū est. quō singla sūt i singul⁹. et oia in singul⁹: et singla i oib⁹: et oia in oib⁹. et vnu i oibus est: et vnu oia. Ecce iam ostendim⁹ sufficiēti qualif in trinitate aliq̄ p̄sona aliā nō sup̄et magnitudine.

Ista est distinctio decianona. In qua m̄r postq̄ egit de diuinā p̄sonarū distinctōe et origīe. hic incipit agere de earūdem equalitate. Et circa hoc tria facit. Nam p̄mo ostendit quid requiratur ad equalitatem in cōi. Secūdo subdit applicationes illorū ad p̄sonas diuinas. Tercio infert ex illis conclusionem intentam. Prīmū facit a principio vsq̄ ibi. Sed iam nūc ad p̄positum. Secūdū ab inde vsq̄ ibi. Sciendum est ergo. Tercium ab inde vsq̄ ad finem distinctōis. In speciali xō sententia m̄r stat in tribus p̄positionib⁹. quarū p̄ma ē hec. Personae diuine quo ad eternitatem: magnitudinē et potentia sunt equalēs. Et pbat sic. In ill̄ persone diuine sunt eq̄les in q̄bus se inuicem nullatenus sunt excedentes. h̄mōi sunt eternitates. magnitudo et potētia. ergo in his tribus sibi p̄sone diuine sunt equalēs. vt dicit p̄positio. Argumētū est euīdēs et maior. s; minor ē. s. q̄ in his trib⁹: eternitate. magnitudine et potētia p̄sone diuine nō sunt se inuicē excedētes. pbat p̄ hoc. s. q̄ ista tria. s. eternitas et c. sunt in diuis p̄sonis vna essentia. licet sint diuersimode nominata. p̄pter quam etiam vnitatē et consubstantialitatem vna p̄sona dicī esse in alia. vt m̄r probat diuersis sanctorū autoritatibus. igit̄. Secūda p̄positio est hec. Diuine p̄sone sunt nullius essentialis diuersitatis. Quam probat sic. Personae diuine sunt idem in diuina essentia: q̄ nec differūt situaliter vt partes integrales in toto integrali. nec localiter: vt partes subiectiue in toto vniuersali. nec materialit̄ sicut diuersae aque cōmunicant in vna materia. Nec formalit̄: sicut que cōueniunt in forma. igitur nulla est inter eas essentialis diuersitas seu differentia. cōsequentia tenet ex sufficiēti diuisione. Sed m̄r antecedens in textu pbat p̄ ordinem. Et p̄mo q̄ in diuinis nō sit diuersitas partiū sicut in toto integrali. pbat p̄ hoc q̄ in diuinis est summa nature vnitās cui repugnat qualiscūq̄ partium diuersitas. Secūdo pbat q̄ ibi nō sit diuersitas pluriū: sicut i aliquo toto vniuersali. Nam si talis diuersitas esset ibi. illa attenderet penes cōparationē essentiae ad p̄sonas. vt si essentia esset quasi quoddā totū vniuersale respectu p̄sonarum. quod nō est verū. Quod probat sic. Nam vbi est totū vniuersale: pluralit̄ p̄dicatur de plurib⁹ p̄ribus suis. et nō est idē numero i eis. Nam bō ē q̄dam vniuersale totū respectu sortis et platonis. et p̄dicat̄ p̄fali de eis dicēdo. Sortes et Plato sunt hoīes. et etiā hūanitas nō est eadē nūero in sorte et platone. Cur ergo essentia diuina nō p̄dicat̄ p̄fali de diuinis p̄sonis. q̄ hec est falsa. pater et fili⁹ sūt essentia. Nō est. q̄ essentia ē vna et eadē i eis ambo.

bus. ideo essentia diuina nō habet se vt totū vnuer-
sale in diuinis. Tertio pbat q tres psonae diuine non
pveniūt in vna essentia sicut in toto materiali. ita q
vna essentia sit materia triū psonarū: sicut aurū mltro-
rum vasorū. Et arguit sic. Illa q pveniūt i vna ma-
teria: plus ē de materia ē in plurib⁹ eorū q i vno. sic
pl⁹ ē in anul⁹ qnq; de auro q vno: saltē si anuli sūt in
pōdere eqles. Cū ergo nō plus est de essentia diuina
in trib⁹ psonis q in vna tm. patz q essentia nō hz se
ad psonas sic totū materiale. Quarto ostēdit q due
pstone nō pveniūt in essentia sic in ppetate formali.
sic pveniūt mlti hoies in vna cōplexione. qui etiā p-
pter hoc dicunt vnius naturē. Nam in tali ppetate
formali duo sunt aliqd magis q vnu. et tres q duo.
In diuinis aut tres pstone in essentia pueniētes: nō
sunt aliqd magis q due. et due nō magis aliqd q
vna. et psequēs nō pveniūt in essentia vt plā. Con-
tra hec postea obijcit auctoritate Damasc. di. q diuina
essentia est vniuersal⁹ et cōis. sed tres pstone sūt tria
pticularia. Postea rñdet mgt ad hoc et dicit q ver-
ba Damasc. non ppue sed similitudinarie sunt intel-
ligenda. sunt em aliq ibi q similitudinē tenent rei cō-
munis. et aliq rei pticularis. Similitudinē qdem
rei cōis tenet essentia. et rei pticularis similitudine
tenent pstone. vñ dicit psonas numero differre sicut
pticularia alicuius nature cōmunis. Ad qd respon-
dendū est: q aliqua differūt numero duplici. Vno
mō sic q vnu nō sit aliud. seu aliqd aliud ab alio. sic
sortes et plato dicūt numero differre. qz sortēs non
est illud qd est plato. Et taliter diuine pstone non di-
cunt differre numero. qz vna est illud qd alia. Alio
mō dicunt differre numero q in enumeratione seu cō-
putatione asc inuicem discernunt. vt cum numera-
mus aliq; res dicim⁹. vna. due. tres. et fm hūc mo-
dum diuine pstone dicunt differre numero. qz possu-
mus catholice dicere. p̄r est vnus. et p̄r et filius sunt
duo. et p̄r et filius et spūsanctus sunt tres. Tertia p-
positio est hec. Qz omēs pstone diuine simul nō sunt
maioris deitatis q vna. et vna nō maioris nec mino-
ris q oēs. Et pbat sic. Omēs pstone diuine sunt eq-
lis magnitudinis et veritatis. ita q oēs tres nō sunt
maioris magnitudinis nec minoris veritatis q vna
ex quo magnum esse et verū esse in diuinis sunt idēz.
Patz qz sicut oēs pstone diuine sunt eqlis magnitu-
dinis et veritatis. ita etiā sunt equal⁹ deitatis. Ad p-
bat mgt auctoritate. b. Augustini. que etiā vltē
concludit. q quis deus sit trinus. non tñ potest dici
triplex. eo q triplicitas ineq̄litate pādīt. Nam vbi ē
triplicitas: ibi tria sunt aliqd magis q duo. et duo
aliqd magis q vnu. Dec Aug⁹. igit rē.

Ostenso q aliqua personarū aliā
non supat magnitudine. nūc ostē-
dit q alia non excedit aliā poten-
tia.

DI. XX

Unc ostende

re restat quō aliqua harū psona-
rum aliam nō excellat potentia.
vt sicut vna et indifferēs ē magnitudo triū
ita vna et indifferēs monstratur potentia
triū. Sciendū est qz non est potēti⁹ p̄r
filio: nec filius vlp̄r pater spūsancto. Nec ma-
iorem potentiam habent duo vel tres siml
q singulus eorū. quia nec plus potest pa-

ter simul et filius q solus spūsanct⁹. Nec
h̄tres simul plus possunt q singulus eo-
rum. quia omnipotentiam quam habz pa-
ter. et filius accepit nascendo: et spūsanct⁹
pcedendo. Quod Aug⁹. rationibus et au-
toritatibus pbabiliter astruit in li. contra
Maximinū. q dicebat p̄rē meliorem ac
potentiorē filio.

et nō pōt min⁹ filius q pater. b

Michil iquit pater

minus habet ille qui dicit. Omnia queh⁹
pater mea sunt. Nam si minus habet ip̄o-
testate aliqd q pater. non sunt eius omnia
q hz pater. Sed eius sunt omia que habet
pater. tantam q habet potestatem fili⁹. quan-
tam pater. Equalis ergo est patri. Nō em
potest qui accipit. inequalis esse ei q dedit.
Tu aut hoc de potentia lapidis: q potēs sit
filius. sed potentior pater. vt fm doctrinā
vestram potens potentem potuerit gene-
rare vel gignere. et nō omnipotens omipo-
tentem. Habet q pater omnipotentia quaz
non hz filius. et si hoc est: falsum est qd ait
filius. Omnia q habet p̄r mea sunt.

Hoc verū fatebatur heretic⁹ ex quo
pgrediebatur ad falsa.

Bed inquis. pater

a nemine potentia accepit. filius aut a p̄rē
Fatemur et nos filius accepisse potentiam
ab illo de quo natus est potens. patri vō
potentiam nullus dedit. qz nullus eum ge-
nuit. Signendo em dedit p̄r potentia filio
Sicut oia que habet in sba sua: gignendo
dedit ei quem genuit de suba.

Questio Augustini qua artat he-
reticum.

Sz queritur vtrū

ei tantam: quanta ipsi est potentia pater fi-
lio dederit: an minore. Si tm nō solū potē-
tem. sed etiā omnipotentē genuisse omipo-
tens intelligit. Si vō minorem. quō omia
que habet pater filij sunt. Si p̄r omni-
potentia filij non est. nō oia pculdubio q ha-
bet pater filij sunt. Et oia filij sunt. omipo-
tentia q patris etiā est filij. Non est q pat̄
potentior filio.

Augusti

Hic ponit fal-
sam traditōz
heretici.

Aliter pbat filiū equalē patri. e

Itē alio modo pro

bat filiū equalem patri. **P**atet maximū ita dicens. Tu dicis qd p̄ genuit filiū minorē seip̄o. in quo t̄ p̄i derogas. qd si filium vni cum minorē genuit. aut nō potuit. aut non voluit gignere eālem. Si dicis qd non voluit. eū inuidū esse dixisti. Si aut nō potuit. vbi esthoipotentia dei p̄is. **P**ropterea ad hunc articulū res colligif. vt deus p̄at equalem sibi gignere filiū: aut nō potuerit aut noluerit. Si non potuit: infirmus. Si noluit inuidus inuenit. Sed vtrūq; hoc falsum est. **P**atri ḡ filius verus equalis ē. Genuit ḡ p̄ sibi eāle filiū. t̄ ab vtroq; p̄cedit vtrūq; equalis sp̄s sanctus. Si em̄ formam suā (vt ait Aug^o. 3 eundem) pater in vnicō filio plenā gignere potuit. nec tamē plenā genuit: s̄ minorē. cogimini patres inuidum dicere. **P**lenū ḡ deū: t̄ eālez sibi genuit filiū.

Si aut p̄ nō potuit vel nō voluit gignere eālez filiū: infirmus vel inuidus inuenitur.

Augusti.

Per simile oñdit qd non minores pater filium genuit.

Hoc autē per simi-

litudinem humanā ita esse demonstrat: inq̄ens. **H**ō p̄ si potuisset: eālem filiū genuisset. Quis ḡ audeat dicere: qd hoc omnipotens nō potuit. Adde etiam. Si posset hō maiore meliorēq; seip̄o gigneret si iū. S; maius vel melius deo quicq; esse non pōt. **D**eus ḡ cur non equalem (vt ais) filiū genuit. cui nec anni necessarij fuerunt. p̄ q̄s adimplet equalitas: nec omnipotentia defuit. An forte noluit: ergo (qd absit) inuidit. Sed nō inuidit. equalem ḡ genuit filiū. **C**redamus ḡ filiū eī esse equalem.

Opinionem heretici ponit vt destruat.

Sed forte dicis eo

ip̄o p̄ est maior filio. qd de nullo genitus. genuit tñ equalem. **A**d quod cito respondebo. imo ideo non est pater maior filio: qd equalem genuit. **O**riginis em̄ questio ista est: qd de quo sit. **E**qualitatis aut qualis aut quantus sit. qd est dicere. **A**d originē ptinet questio qua querit̄ qd de quo sit. ad eālitatem x̄o illa qua querit̄. qual aut quantus qd sit. **N**ec cum dicif filius a pa-

Hic soluit objectionem.

tre genitus: ostendit̄ inequalitas sbe. s̄ ordo nature. non quo alter p̄or esset altero. s̄ quo alter est ex altero. **N**ō ḡ s̄m hoc qd pater genuit: t̄ filius genitus est. vel sp̄s sanctus ab vtroq; p̄cedit: equalitas vel inequalitas ibi existit. qd non s̄m h̄ alia p̄sona a ij equalis vel inequalis dicif. **E**cce equalitas trinitatis: t̄ vna eademq; sba. q̄tum breuiter potuimus demonstrata est in supioribus. qualiter. s̄ aliqua triū p̄sonarū quālibet aliā nec eternitate: nec magnitudine: nec potentia excellat.

Ista est distinctio vicesima.

In q̄ magister ostensa equalitate magnitudinis diuinarū p̄sonarū in essendo: ostendit̄ eālitatem pr̄tis earundem in opando. **E**t diuidit̄ in tres p̄tes s̄m tres rationes q̄bus pbat intentum. **P**rima p̄s est a principio distinctionis vsq; ibi. **I**tem alio mō pbat. **S**ecū dum ab inde vsq; ibi. **H**oc aut p̄ similitudinem. **T**ertium vsq; ad finem distinctionis. **I**n sp̄ali sententia m̄gri stat in vnica p̄positione. **P**atrem t̄ filiū t̄ sp̄ritum sanctum in omnipotentia coequari tribus rationibus potest catholice pbari. **Q**uarū rationum p̄ma fundat̄ sup̄ auctoritate euangelica. **S**ecūda super diuina diuisione immediata. **T**ertia super similitudine in generatione humana. **P**rima ratio fundatur super auctoritate **I**ohannis. xviij. vbi dicit. **O**mnia dedit mihi pater. i. quicq; pater habet dedit mihi. sed pater habet omnipotentiam. igit̄ dedit eā filio. t̄ p̄ consequens p̄sone sunt equalis potentie. ita qd omnes tres non sunt plus q̄ quelibet earū p̄ se. **S**ecūda ratio fundatur super diuisione immediata sic. **S**i pater non generasset filium sibi equalē in omni potētia. aut ergo hoc esset. qd potuit: sed noluit. aut qd voluit: sed nō potuit. sed vtrūq; istorū est falsum igit̄ illud ex eo sequit̄. **E**t hoc est oppositū p̄positionis p̄mise. igit̄ p̄positio p̄missa est vera. **T**enet argumentū t̄ maior. **S**ed minorem pbat magister i te x̄u sic. **N**ā si deus potuit filiū generare sibi eālem t̄ noluit. tunc inuidus fuit non dando filio quod naturalis propriet̄as requisit̄. **S**i voluit t̄ non potuit: tunc ip̄e pater infirmus fuisset t̄ non omnipotens. sequitur ergo qd pater voluit t̄ potuit. imo genuit filium in omnipotentia sibi equalem. **T**ertia ratio fundatur super similitudine in generatione naturali reperta. t̄ est ista. **D**eus pater est. t̄ non minus cōmunicatiuus generando filium deum q̄ hō generando filiū hōiem. sed hō pater si potuisset: equalēz sibi filiū genuisset. igit̄ deus qui summe potuit: equalem sibi filium genuit. igit̄ rē.

Querit̄ quō posset dici sol^o pater vlt̄ solus fili^o vlt̄ solus sp̄s sanctus cum sint inseparabiles.

Incipitur que DI. XXI

Hic trahens originem ex predictis. **D**ictū est em̄ supra qd tantus est solus pater: vel solus filius. vel solus sp̄s sanctus: q̄tum simul illi tres. et qd

Augusti. due vel tres persone filio sunt mai⁹ aliquid
q³ vna persona sola. I^o querit Aug⁹ in. vi.
li. de tri. Qu^o h⁹ sane dici p^ont. cum nec p^ont
sit solus. nec filius. nec sp^us sanct⁹. S³ sp^us et
insepabilis. et filius cū p^ore. et p^ore cū filio. et
sp^us sanct⁹ cū vtroq³. Insepabiles em sunt
betres persone. **Ad q^o ita r^ondet Aug⁹.** i.

Responso.
Augusti. eodem. Solū deū p^orem dicim⁹. nō quia
sepat a filio vel a sp^us sancto. s³ hoc dicētes
significam⁹. q³ illi fil⁹ cū eo sunt p^ore. Solus
em p^ore pater est. q^o nō d^oz q³ ipse sit solus. i.
sine filio vel sp^us sancto. sed p^ore fil⁹ vel sp^us
ritus sanctus a paternitatis cōsortio exclu-
dunt⁹. Ita et cū d^oz. solus fil⁹ fil⁹ est. vel so-
lus sp^us sanct⁹ sp^us sanct⁹ ē. nō diuidit fil⁹
a p^ore. vel sp^us sanct⁹ ab vtroq³. sed a cōsor-
tio filial⁹ p^oteritatis excludunt⁹ p^ore et sp^us san-
ctus. et a cōsortio p^oteritatis p^oteritatis p^ore et
filius. Cum g^o d^oz. tant⁹ est solus p^ore: q³ tū si-
mul illi tres. p^oter hoc q³ d^oz. solus: nō sepat
p^ore ab alijs. sed hic est sensus. Solus p^ore. i.
p^ore q³ ita p^ore est. q³ nec filius nec sp^us sanctus
tantus est. et. Sili⁹ intellige cū d^oz. sol⁹ est fi-
lius. vel solus est sp^us sanct⁹. Solus g^o p^ore
d^oz. v^oit Aug⁹ in eodem. q³ nō nisi ipse ibi
p^ore est. et solus fil⁹. q³ nō nisi ipse ibi fil⁹ est
et solus sp^us sanctus: q³ nō nisi ipse ibi sp^us
sanctus est.

Utrū possit dici sol⁹ pater est de⁹
solus fil⁹ est de⁹. vel solus sp^us san-
ctus est de⁹. vel pater ē sol⁹ deus
vel filius est solus de⁹. v^o sp^us san-
ctus est solus deus. **b**

Nōt hec queritur

Utrū sicut d^oz. solus p^ore est p^ore. v^o solus fil⁹
est fil⁹. ita possit dici. solus p^ore est de⁹. v^o so-
lus filius ē de⁹. ita et de sp^us sancto. Aut p^ore
est solus de⁹. fil⁹ est solus de⁹. Ad q^o dici-
mus. q³ p^ore et filius et sp^us sanctus d^oz. etiam
vnus de⁹. et h⁹ trinitas fil⁹ p^ore dicit⁹ esse so-
lus deus: sicut solus sapiēs. solus potens.
Sed nō videt⁹ debere dici a nob⁹ v^obis no-
stris v^otentib⁹. nisi vbi s^omo autoritatibus
occurrit. sol⁹ p^ore ē de⁹. v^o p^ore est sol⁹ de⁹. ita
de filio et sp^us sancto dicim⁹. **U^o aug⁹ in. vii.**
li. de tri. ait. Qm⁹ ostendim⁹ quōd⁹ posset di-
ci solus p^ore vel solus fil⁹: considerāda est il-
la s^oma q³ dicit⁹. Nō esse solū p^orem deū v^oz
solū. s³ p^orem et filiū et sp^us sanctū. Ecce ha-
bes q³ nō solus p^ore dicendus est esse verus
deus. Itē in eodē. Si q³ interrogat. p^ore so-
lus vtrū sit de⁹. Quōd⁹ respōdebim⁹ nō esse

Augusti.
Q^o nō d^oz sol⁹
p^ore deus est.

Q^o p^ore nō est
idē solus de⁹
sed trinitas

nisi forte dicam⁹ ita esse q³ dē p^orem deū. sed
nō cū esse solū deū. Esse aut solū deū dica-
mus p^orem et filiū et sp^us sanctū. Ecce et h⁹
habes. q³ p^ore nō debet dici solus deus at-
q³ h⁹ solū in p^ote subiecti n⁹ accipe quidam
volūt. In p^ote v^o p^ore dicit⁹ si sic concedūt q³
p^ore est solus deus. S³ ex v^obis Aug⁹. videt⁹
ostendi: q³ p^ore solus de⁹ dici debeat tota
trinitas. Et h⁹ trinitas (v^oit Aug⁹. cōtra
Mariminū) intelligit⁹. cūz apl⁹s dicit⁹. Bea-
tus et solus potens. et ibi. Soli sapiēt⁹ deo.
et ibi. Inuisibili soli deo. Nō em de solo pa-
tre hec accipienda sunt. vt p^ore debet maxi-
mus et ali⁹ heretici. s³ de trinitate. Sicut
et illud. Solus h⁹ immortalit⁹. q³ s^om re-
ctam fidem ip⁹a trinitas est vnus solus de⁹.
beatus. potēs. sapiēs. inuisibil⁹. **U^o aug⁹. Augusti.**
in eodem. Cū vnus de⁹ sit trinitas. hec sit
nobis solutio questionis: vt intelligamus
solū deū sapientē. solū potētē. p^ore et fi-
lius et sp^us sanctū. q³ est vnus et solus de⁹.

Quōd⁹ dicit⁹ trinitas solus de⁹. cū
ipsa sit cū spiritib⁹ et animab⁹ san-
ctis. **c**

Red iterum queri

tur. quōd⁹ ip⁹a trinitatē dicim⁹ solū deū
cū sit cū spiritib⁹ et animabus sanctis. Ad q^o
r^ondet Aug⁹ in. vi. li. de tri. ita dicens. Tri-
nitatē dicim⁹ deū solū: q³ quis sp^us sit cū spi-
ritibus et animabus sanctis. sed solū dicim⁹. q³
nō aliud q³ ip⁹a trinitas de⁹ est. Nō em illi
cū illa de⁹ sunt vel aliq³ alia. s³ ip⁹a trinitas
tū. nō illi vel alia deus est.

Et si de p^ore solo p^odicta dicerēt⁹.
nō tamen excluderet filius et sp^us
ritus sanctus. **d**

Verūtamenē vt ait

Aug⁹. et si de solo p^ore p^odicta dicerent⁹. non
tū excluderet filius vel sp^us sanctus. q³ hi
tres vnū sunt. sicut in Apocal⁹. de filio legi-
tur q³ h⁹z nomen scriptum q³ nemo scit nisi
ipse. Nō em inde sepat p^ore vel sp^us sanctus
Et cum dicit⁹. Nemo nouit patrem nisi fi-
lius. nō inde sepat pater et sp^us sanct⁹. q³ in-
sepabiles sunt. Aliq³ etiam nominant⁹ pa-
ter et filius et tacet sp^us sanctus. vt veritas
ad patrem loquens ait. Et cognoscent te
et quem misisti Iesum xpm esse vnū verū
deū. Tur ergo inquit Aug⁹. dicit⁹ de spi-

Augusti.

Augusti.

DI.

ritu sancto: Quia consequens est ut vbiq;
q; nominat vnus: sicut pater et filius. tan-
ta pace vni adherens intelligat. etiam ipa
par. Quis non commemoret. vno gistor no-
minato etiam reliqui intelligunt. qd i plu-
ribus scripture locis occurrit.

Ista est distinctio vicesima prima

In qua quidem distinctione mgr postq declarauit
equalitatem magnitudinis diuinaru psonar i essen-
do. et similiter equalitatem potestatis in operando.
Consequenter declarat qualiter dictiones exclusiue di-
cunt de deo. Et tria circa hoc facit. Nam pmo inqui-
rit an termini psonales de psonalibus cum dictione
exclusiua dicant. Secdo an termini essentialis de p-
sonalibus cu exclusione vere dicant. Tercio dat que-
dam modum generalē: quod pdicta sanius intelligant.
Primu facit vsq; ibi. Post hec querit. Scdm vsq; ibi
Aerutamen ut ait Aug. Terciu vsq; ad finem disti-
ctionis. In speciali suia mgr stat in tribus. ppositio-
nibus. quaru pma est. Concedende sunt ppositio-
nes in qbus termini psonales de psonalibus termi-
nis cu dictione exclusiua sumptis pdicant. Istam p-
positionem mgr pbando inqrit. Cu dictu sit q tan-
tus sit solus pater vel solus filius: qui sunt illtres.
quod est intelligendu cum dicit solus pater. vl solus
filius. cum non sit pr sine filio. nec filius sine patre.
Rnde q p hoc no excludit vna psona ab alia. sed
ppetras relatiua notat ibi couenire vni. ita q no al-
teri. Huius sensus est. Solus pr. i. qui ita est pr q non
filius. Similiter solus filius. i. q ita est filius q nulli al-
teri couenit filiano diuina. Secda ppositio est hec.
Negande sunt ppositiōes in qbus de termis pso-
nalibus termini essentialis cu exclusione affirmant.
Hanc pbans querit de istis ppositiōib. solus pr
est deus. vel spūs sanctus est solus deus. nec etiam ista
est concedenda. Pr est solus deus. vl filius est solus deus
q; esse solū deū toti puenit trinitati: et nō solum vni
pstone. Tercia ppositio est hec. Persone diuine sunt
tante coherentie q vna earū nō expmit. nisi alie co-
intelligant. Hanc ppositionē pbat mgr autoritate
beati Augustini. Igit rē.

De noim differentia quibus uti-
mur loquentes de deo. a

DI. XXII.

Ist pdicta no-
bis differendum videt de nomi-
num diuersitate: quibus loquē-
tes de vnitae ac trinitate ineffabili utimur.
Deinde demonstrandū est quibus modis
de ea aliquid dicat. Illud g pcpue teneā-
mus: quedam esse nomina distincte ad sin-
gulas psonas ptinentia. ut ait Aug. in ix
li. de tri. que de singulis tm dicunt pso-
nis. Quedam vō vnitatem essentie signifi-
cantia sunt: que et de singulis singulatim. et
de omnibus cōmuniter dicunt. Alia vero
sunt que translative ac p similitudinem de
deo dicunt. Unde Ambro. in. ij. li. de tri.

Ambro.

XXII

ait. Quo purius niteat fides: triptita vide-
tur deriuanda distinctio. Sunt em nomia
quedam que euidenter pprietatem perso-
namq; deitatis ostendunt. Et sunt quedaz
que pspiciam diuine maiestatis expmunt
veritatem. Alia vō sunt que translative et
p similitudinē de deo dicunt. Proprietas
tis atq; indicia sunt: generatio. fili. vbu. et
hmōi. Unitatis vō eterne sapia. v. ve-
ritas et hmōi. Similitudinis vō splendor
character speculū et hmōi.

Premissis addit quedā esse noia
que tpaliter deo conueniunt et re-
lative dicunt. b

His adijcienduz ē

quedam esse nomina (ut Aug. ait. in. v. Augusti.
li. de tri.) que ex tpe deo coueniunt. et relati-
ue ad creaturā dicunt. quorū qdam de oī-
bus dicuntur psonis. ut dñs. creator. refu-
gium. Quedā aut non de oībus. ut dona-
tus. datus missus.

De hoc nomine trinitas addit. c

Preterea est vnus

nomen quod de nulla psona singulatim dicitur
sed de omnibus simul. i. trinitas: quod non
dicitur fm sbam. sed quasi collectiuū plura-
litatem designat psonarū.

De alijs nominibus que tpaliter
deo congruunt. et non relative di-
cuntur. d

Sunt etiā quedaz

nomia que ex tpe deo coueniunt. nec relati-
ue dicunt. ut humanatus. incarnatus. et
hmōi. Ecce sex noim differentias assigna-
uimus: qbus utimur loquētes de deo. de
qbus singulis agendum est.

ex illa nomina que ad singulas pti-
nent psonas. pprie relatiue dicunt
ea vero que vnitatē essentie signi-
ficant ad se dicunt. et de singul. et
de oīb. cōmuniter dicunt psonis
et singulariter nō pluraliter in su-
ma accipiunt. e

e 4

Sciendum est ergo

Augusti

quella que ppe ad singulas psonas pñer: relative ad inuicem dicunt. sicut pater et filius. et vtriusque donum spiritus sanctus. Ea vero que unitate essentie significant ad se dicuntur: et ea que ad se dicunt: substantialiter vtriusque dicunt. et de omnibus communiter. et de singulis singulariter dicunt personis. et singulariter non pluraliter accipiunt in summa ut deus. bonus. potens. magnus et huiusmodi. Que autem relative dicunt: substantialiter non dicunt. Unde Augustinus in v. li. de trinitate ait. Quicquid ad se dicitur: prestantissima illa et diuina sublimitas substantialiter dicitur. Quod autem ad aliud dicitur: non substantialiter dicitur: sed relative. Tantaque est vis eiusdem substantie in patre et filio et spiritu sancto. ut quicquid de singulis ad seipsum dicitur: non pluraliter in summa: sed singulariter accipiamus. Dicimus enim. pater est deus. et filius est deus et spiritus sanctus est deus. quod secundum substantiam dici nemo dubitat. Non tamen dicimus hanc trinitatem esse tres deos: sed unum deum. Ita dicitur pater magnus. filius magnus. et spiritus sanctus magnus. non tres magni: sed vnus magnus. Ita etiam omnipotens pater omnipotens filius. omnipotens spiritus sanctus. Non tamen tres omnipotentes: sed vnus omnipotens. Quicquid ergo ad seipsum dicitur deus. et de singulis personis similiter dicitur. et sic de ipsa trinitate non pluraliter sed singulariter dicitur. Et quoniam non est aliud deo esse. et aliud magnum esse. hoc idem est illi esse: quod est magnum esse. Propterea sicut non dicimus tres essentialiter: sic non dicimus tres magnitudines. sed vnā essentiam et vnā magnitudinem.

ex deo magnus est ea magnitudine quod deus est. sic de bonitate et de omnibus quod secundum substantiam dicuntur.

Deus enim non est

magnus ea magnitudine quod non est quod ipse. ut quasi princeps eius sit. alioquin maior esset illa magnitudo quam deus. Deo autem non est aliud maius. et ergo magnitudine magnus est quia ipse est. Ideoque nec tres magnitudines dicimus: sed vnā magnitudinem. nec tres magnos: sed vnū magnū: quod non participatio magnitudinis deus magnus est. sed seipso magnus magnus est. quod ipse est sua magnitudo. Ita et de bonitate et eternitate et omnipotentia dei dicendum est. et de omnibus. In quo quod de deo potest pronuntiari substantialiter. quod bus ad seipsum dicitur. non translatiue ac per similitudi-

nem: sed proprie. si tamen de illo proprie aliquid ore hominis dici potest. Ecce apte docuit quod nomina unitate diuine maiestatis significantia. et ad se dicuntur de deo. id est. sine relatione et de omnibus personis communiter. et de singulis diuinitatibus dicuntur. nec pluraliter sed singulariter in summa accipiuntur. Illa vero nomina que proprie ad singulas personas pertinent: relative non substantialiter dicuntur. Quod enim proprie singula in trinitate persona dicitur. ut ait Augustinus in eodem. nullo modo ad seipsum. sed ad aliam inuicem vel ad creaturam dicitur. Et ideo relative: non substantialiter dici manifestum est.

Augusti.

Ista est distinctio vicesima secundum da. In qua magis pacto tractatu de diuinitatibus incipit agere de diuinitatibus nominibus. Et circa hoc duo facit. Nam primo ponit differentias diuinitatum nominum. Secundo subdit regulas predicationis eorum. Primum facit a principio distinctionis versus ibi. Sciendum est ergo. Secundum ab inde versus ad finem distinctionis. In speciali vero sententia magis stat in vna propositione. cui magis annexit duas regulas. Propositionis est hec. Nomina de deo dicta inueniuntur in septuplici figura. Hanc magis deducit ex exemplis dicens. quod quidam sunt nomina nominalia: seu propria personales exprimentia. ut generatio. verbum. donum. pater. filius. spiritus sanctus. Quedam essentialia seu unitate essentie referentia. ut deus. deitas. sapientia. potentia. bonitas. magnitudo. virtus et substantia. Quedam transumptiua. id est. secundum similitudinem de deo predicata. ut splendor. candor. lux. speculum. leo. agnus et similia. Quedam temporalia seu deo solū ex tempore puenientia. et hoc dupliciter vel in respectu ad creaturam relatione extrinseca. ut dominus. creator. refugium. redemptor. saluator. et huiusmodi. Vel in respectu ad creaturas. relatione tamen intrinseca. ut incarnatus. humanatus. Et est aliud nomen quod solū de omnibus personis simul et de nulla singulariter dicitur. quod secundum relationem dicitur intrinsecā. quod in se claudit terminos sue relationis. ut hoc nomen trinitas. Huiusmodi nomina diuinitatum septuplicem figuram ponit magis in textu. ut dicitur propositio predicata. quam veram esse reputo. Prima harum regularum est quod nomina propria ad singulas personas pertinentia: non substantialiter sed relative dicuntur. Pater: quod non potest dici. pater est filius. aut filius est pater: aut pater et filius sunt spiritus sanctus. et e converso. que est predicatio absolute essentialiter et substantiua. Sed bene dicitur. pater est filij pater. filius est patris filius. que est predicatio relatiua. Secunda regula est. quod nomina ad unitatem essentie spectantia. ut sapientia. bonitas. potentia. virtus. magnitudo. et huiusmodi de singulis personis singulariter. et de omnibus simul. non relative: sed substantialiter in singulari et non in plurali affirmantur. Nam bene dicitur. Pater est deus. sapientia. potentia. bonitas. magnitudo. virtus. Et similiter de filio et spiritu sancto. et de omnibus simul. Unde bene dicitur. Pater filius et spiritus sanctus sunt deus. sapientia. bonitas et cetera. Non autem pluraliter dici potest. Pater et filius et spiritus sanctus sunt dii. sapientie. potentie. bonitates. virtutes. igitur et cetera.

De hoc nomine quod est persona quod cum secundum substantiam dicatur tamen pluraliter non singulariter in summa accipitur.

a

DI. XX
III.

Redictis ad

Prosciendum est: qd cū oīa noīa q̄
fm sbam de deo dicunt. sin-
gularit̄ r nō plālī de oīb⁹ in
summa dicant psonis: vt supra ostēsum ē.
Est tñ vnū nomen. s. psona. qd fm substan-
tiam dicī de singulis psonis. r plālī nō
singularit̄ in summa accipit̄. Dicim⁹ enīz
p̄r est psona. filius est psona. spūsanct⁹ est
psona. r hoc fm sbam dicī. Nec tñ dici-
tur p̄r r filius r spūsanctus sunt vna pso-
na: sed tres psonae. hoc ḡ nomen excipit̄ a
p̄dicta regula nominū: q̄ fm sbam de deo
dicunt. quia cum hoc ad se dicat. r fm sb
stantiaz. pluraliter tñ nō singularit̄ in sum-
ma accipit̄.

Autoritas q̄ psona ad se dicat. et
fm substantiam. **b**

Quia autem persona

Augusti

Qd p̄r nō eo
est p̄r quo ē.

fm sbam dicat Aug⁹. ostendit in. vii. lib.
de tri. dicēs. Nō est aliud deo esse. aliud p-
sona esse. s. oīno idem. Itēz in hac trinitate
cū dicim⁹ psonam p̄ris: non aliud dicim⁹
q̄ sbam patris. Quocirca vt sbā p̄ris ipse
pater est. non quo pater est. s. quo ē. Ita r
psona p̄ris non aliud q̄ ipse p̄r est. Ad se
quippe dicī psona. non ad filiū vel spiritū
sanctū. sicut ad se deus dicī. r magnus. r
bonus r iustus r h̄mōi. Et quemadmodū
hoc illi est esse qd deum esse. qd magnū ē.
qd bonū esse. ita h̄ est illi esse qd psonaz ē.
Ecce expresse habes q̄ psona fm substan-
tiam dicī. vt cum dicī. pater est psona. h̄
sit sensus. p̄r est diuina essentia. Sili⁹ cum
dicī. filius est psona. spūsanctus est pso-
na. i. essentia diuina.

Cur p̄r et fili⁹ et spūsanct⁹ non di-
cant vna psona et vna substantia.
et vnus deus. **c**

Ideo orit̄ hic que

stio difficilī qdem: s. non inuit̄: q̄ qrit̄. Cur
non dicant hi tres vna psona sic vna essen-
tia: r vnus de⁹? Quā q̄stionem Aug⁹. dili-
genter tractat atq; cōgrue explicat in. vii.
li. de tri. ita dī. Cur non h̄ tria sūt vnā pso-
nam dicim⁹ sicut vnā essentia r vnū deū
s. dicim⁹ tres psonas: cū sūt tres deos: aut
tres essentias nō dicim⁹? Quia volum⁹
vel vnū aliqd vocabulū p̄uare huic signifi-

Augusti

Solutio

cationi q̄ intelligit trinitas. ne oīno tacere
mus interrogati: qd tres essent. cū tres esse
fateamur. Cū ḡ querit̄ qd tres. vt ait Au-
gu. in li. v. de tri. Abāz p̄sus inopia hu-
manū laborat eloquiū. dictū est tñ tres p-
sonenō vt illud dicere. s. ne tacere oīno.
Nō em̄ rei ineffabil̄ eminētia h̄ vocablo ex-
plicari valet. Ecce ostendit q̄ nēcitare dicat
plālī psonae. vicz vt hoc vno noīe queren-
tibus de tribus respondeamus.

Augusti

Qua necessitate dictū sit tres pso-
ne a latinis. et a grecis tres hypo-
stases vel substantie. **d**

Qua necessitate nō

solū a latinis fmō: sed etiā grecis eadē pe-
ne sup hac re laborās noīm penuria coar-
tatur. Cū Aug⁹. qd a grecis vlt latinis ne-
cessitate de ineffabili trinitate dictū sit ape-
riens in. vii. lib. de tri. ait. Loquēdi causa
de ineffabilib⁹ vt fari aliquo mō possem⁹:
dictū est a grecis. vna essentia: tres sbe. i.
vna vsia: tres hypostases. Alii enī greci
accipiūt sbam q̄ latini. A latinis autēz di-
ctum est vna essentia vlt sbā: tres psonae. qz
non aliter in sermone n̄ro. i. latino essentia
q̄ sbā solet intelligi. Et vt intelligat̄ saltez
in enigmate: placuit ita dici. vt cū quere-
tur qd tria sunt. aliqd dicere: q̄ tria esse fi-
des vera p̄nūciat. Cū r p̄rem nō dicit esse
filiū: r spūsanctū. s. donū dei. nec p̄rem dicit
esse nec filiū. Cū ḡ qrit̄ qd tria vel qd tres.
conferim⁹ nos ad inueniendū aliqd nomē
q̄ cōplectamur h̄ tria. Neq; occurrit aīo.
qz supeminētia diuinitatis vsitati eloquiū
facultatē excedit. Ceterius em̄ cogitatur
deus q̄ dicī. r verius est q̄ cogitat̄.

Augusti

Qd de vert
cogitat q̄ di-
cat. r vert
q̄ cogitat

Quid hoc noīe tres significat. **e**

Pater ergo et fili⁹

r spūsanctus. s. quoniam tres sunt. quid
tres sunt queramus. quid cōmune habeāt
Non em̄ possunt dici tres patres. qz tantū
pater ibi pater est. nec tres filij. cum nec pa-
ter ibi sit filius nec spūsanctus. nec tres spū-
ritus sancti. quia spiritus sanctus p̄pā signi-
ficatiōe qua r donū dei dicī. nec pater est
nec filius. Quid ḡ tres? Si tres psonae esse
dicī. cōe est eis id qd psona est. Certe em̄
quia pater est psona. r filius est psona: r

spūsanctus est psona. ideo tres psonae dicuntur. Propterea q̄ dicimus tres psonas. q̄ commune est eis id q̄ psona est. **Ex p̄** dictis apte intelligi potest: quia necessitate dictū sit a latinis tres psonae: cū psona finem habeam dicat. Unde et tribus commune est id q̄ psona est. i. hoc nomen psona.

Quare nō dicim⁹ tres deos eē patrem et filiū et spūsanctū. vt dicimus tres psonas. cū id q̄ deus est sit eis commune q̄ pater est de⁹. et filius est deus. et spūsanct⁹ est deus.

Sed queritur hic

cum dicamus patrem et filiū et spūsanctū esse tres psonas. q̄ commune est eis q̄ psona est. i. quia pater est psona. et filius est psona. et spūsanctus est psona. cur nō dicamus similiter tres deos. cū et p̄ sit deus. et filius sit deus. et spūsanct⁹ sit deus. Quia sc̄ illud scriptura contradicit. hoc autē et si non dicit. nō tñ p̄tradicit. **Aug⁹.** hāc mouens questionē atq; diffiniēs in li. vii. de trini. ita ait. Si ideo dicimus p̄rem et filiū et spūsanctū esse tres psonas: q̄ commune est eis id quod psona est. cur non etiam tres deos dicimus? Le. te vt predictum est: quia pater est psona. et filius ē psona. et spūsanctus est psona. ideo tres psonae dicunt. Quia q̄ pater est de⁹. et fili⁹ est deus. et spūsanctus deus. cur nō dicātur tres dii. Ecce p̄posuit hanc questionē. Attende qd̄ respondeat subdens. An ideo nō dicunt tres dii: q̄ sc̄ptura nō dicit tres deos. Sed nec tres psonas alicubi scripture textus cōmemorat. An ideo licuit loquendi disputandūue necessitate tres psonas dicere. nō q̄ scriptura dicit. sed q̄ scriptura non p̄tradicit. Si autem dicerem⁹ tres deos: contradiceret scriptura dicens. Audi isrl. deus tuus de⁹ vnus est. Ecce absolutio questionis: quare potius dicam⁹ tres psonas q̄ tres deos. q̄. i. illud non contradicit scriptura.

Alia questio cur non dicim⁹ tres essentias vt tres psonas. cum scriptura non contradicat.

Verum et hic alia

emergit questio quam Aug⁹. cōsequenter annectit dicens. Cur in d̄. et tres essentias non licet dicere. q̄ similiter sc̄ptura sicut nō dicit ita nō p̄tradicit. At si dicis q̄ p̄pter vnitatem trinitatis non dicunt tres essentiae: sed vna essentia. Quero cur nō p̄pter eandem vnitatem trinitatis dicat vna psona et nō tres psonae? Et em̄ est illis cōmunenomen essentie. ita vt singulus quisq; dicatur essentia. sic illis cōmune est psonae vocabulum. Quid igit restat: vt fateamur loquendi necessitate a grecis et latinis parta habere cabula aduersus insidias vel errores hereticorum. Cumq; conaretur humana inopia loquendo p̄ferre ad hominū sensus. q̄ in secretario mentis de deo tenet. siue p̄ piam fidem. siue p̄ qualem cūq; intelligentia: tñmuit dicere tres essentias. ne intelligeretur in illa summa equalitate vlla diuersitas. Rursum non poterat dicere non esse tria quedam. Quod quia dixit Sabellius i. heresim lapsus est. Quasiut ergo: quid tria diceret? Et dixit tres psonas: siue tres substantias s̄m grecos.

Sicut nos dicim⁹ tres psonas ita greci tres substantias quas dicunt hypostases. aliter accipientes substantiam q̄ nos.

Quod enī de perso

nis s̄m nr̄am. hoc de substantiis s̄m consuetudinem grecorū oportet intelligi. Sic em̄ illi dicunt tres substantias vna essentia. id est tres hypostases vnam v̄sam. quemadmodum nos dicimus tres psonas vna essentiam vel substantiam. Quamq; et illi si vellent sicut dicunt tres substantias tres hypostases. possent dicere tres personas tria prosopa. Illud autem maluerūt dicere. q̄ fortasse s̄m linguae suae consuetudine apt⁹ dicit.

ex in trinitate nō est diuersitas nec singularitas v̄ solitudo. sed vnitās et trinitas et distinctio. et idem p̄ritas.

Iam sufficiēter vt

p̄to ostēsum est: q̄ necessitate dicam⁹ tres psonas. et q̄re nō s̄nt tres deos vel essentias q̄. i. in altero obuiat sc̄ptura. i. alio diuinitas intelligētia. quia ibi nulla penit⁹ est di-

Augusti.

DI.

XXIII

Augusti. uersitas. sicut nec singularitas uel solitudo. sed unitas et trinitas. Unde Augustinus in libro. vii. de trinitate ait. Humana inopia querens quid. iiceret tria. dixit tres personas uel substantias. Quibus nominibus non diuersitatem uoluit intelligi. sed singularitatem noluit. ut non solum ibi unitas intelligatur: ex eo quod dicitur una essentia. sed trinitas ex eo quod dicuntur tres persone. **Hylari.** larius quoque in libro. vii. de trinitate ait. Dominus dicit. Qui me uidet: uidet et patrem. Cum hoc dicitur: excluditur singularitas. atque unicus. id est solitarius intelligentia. Nam nec solitarium sermo significat. et indifferentem tamen naturam professio docet. Unus est enim in filio pater per naturę unitatem similitudinem. Unum sunt enim natus et generans. unum sunt neque unus. Non itaque solitarius filius est. nec singularis nec dispar. Item in eodem. Sicut in patre et filio credere duos deos impiū est. ita patrem et filiū singularem deum predicare sacrilegium est. Nihil in his nouum. nihil diuersum. nihil alienum. nihil separabile est. **Beatus etiam Augustinus** in libro questionū ueteris ac nouę legis ait. Unus est deus. sed non singularis. Item Ambrosius in libro de trinitate ait. Quod unius est substantię: separari non potest. et si non sit singularitas sed unitatis deus unus cum dicatur. nequaquam deitatis trinitatem excludit. Et ideo non quod singularitatis: sed quod unitatis est predicatur. Ecce ex predictis ostenditur: quod nec singularis. nec diuersus. nec unicus uel solitarius confitendus est deus. quia singularitas uel solitudo personarum pluralitatem excludit. et diuersitas unitatem essentie tollit. Diuersitas inducit separationem diuinitatis. Singularitas adimit distinctionem trinitatis. Ideo Ambrosius in primo libro de trinitate ait. Non est diuersa nec singularis equalitas. Nec iuxta Sabellianos patrem filiumque confundens. Nec iuxta arrianos patrem filiumque secernens. Pater enim et filius distinctionem habent. separationem uero non habent. Item in eodem. Pater et filius diuinitate sunt unus. nec est ibi ulla differentia. nec ulla diuersitas. Alioquin quomodo unum deū dicimus. diuersitas enim plures facit. Cōstat ergo ex predictis: quod in trinitate nulla est diuersitas. si tamen aliqui in scriptura inueniunt dictū tres diuersę persone et hominū. diuersas dicit distinctas. **et non dicitur deus multiplex.**

Diuerse dicitur aliqui personę. id est. distincte.

Et sicut in trinitate

te non est diuersitas. ita nec multiplicitas. et ideo non est dicendus deus multiplex: sed trinus et simplex. Unde Ambrosius in .i. libro. de tri. ait. Est in patre et filio non discrepans: sed una diuinitas. nec confusum quod unus est. nec multiplex esse potest quod indifferens est. **Ambrosius.** Multiplex itaque deus non est.

Ista est distinctio vicesima tertia

In qua magister postquam egit de nominibus diuinis generaliter. agit de hoc nomine persona specialiter. Et tria circa hoc facit. Nam primo excipit hoc nomen persona de regula predicta que de his que substantialiter predicantur dabatur. Secundo ostendit quod hoc nomen persona non singulariter: sed pluraliter de omnibus personis predicatur. Tercio concludit quod in diuinis nec diuersitas essentialis nec singularitas. personalis proprie dicatur. Primum facit versus ibi. Ideo dicitur. Secundum ab inde versus ibi. Jam sufficienter. Tercium uero ab inde versus ad finem distinctionis. In specialis sententia magister stat tribus propositionibus. quarum prima est. Hoc nomen persona non personaliter: sed substantialiter dicitur de diuinis. Probatur sic. Omne nomen quod de diuinis predicatur non relatiue sed absolute. hoc est non personaliter: sed substantialiter dicitur. sed hoc nomen persona est huiusmodi. igitur predicatur non personaliter: sed substantialiter. Tenet argumentum et maior. sed minorem probat magister in textu: excipiens hoc nomen persona a regula prius dicta. Secunda propositio est hec. Hoc nomen persona de omnibus diuinis personis simul: non singulariter: sed pluraliter predicatur. Et per hoc excipit a regula data superius in precedente distinctione de nominibus que substantialiter dicuntur in diuinis. ubi dicebat quod nota que substantialiter dicuntur in diuinis. uel que spectant ad unitatem essentie. de qualibet persona singulariter: et de omnibus simul dicuntur in singulari: ut sic dicendo. pater et filius et spiritus sanctus sunt tres persone. que est uera. Sed hec est falsa. Pater et filius et spiritus sanctus sunt persona. Tercia propositio est hec. In diuinis nec diuersitas substantialis: nec singularitas personalis est ponenda et concedenda. Et probatur ratione sic. Illa in diuinis non sunt concedenda: quibus concessis tolleretur essentie unitas: et personarum diuersitas. Sed diuersitas substantialis et singularitas personalis sunt huiusmodi. igitur non sunt in diuinis concedenda. ut dicit propositio perambula. Argumentum tenet. et premissas probat magister in textu. igitur etc.

Quid significet his nominibus unum vel una. duo vel due. tres uel tria. trinus vel trinitas. plures uel pluralitas. distinctio uel distincte. cum his utimur de deo loquentes. a

Ita diligenter

inquiri oportet. cum in trinitate non sit diuersitas uel singularitas: nec multiplicitas: et solitudo

DI. XXIII

quid significet his nomibus. scilicet unus vel una. duo vel due. tres vel tria. trin⁹ vel trinitas. plures vel pluralitas. distincte vel distinctio. cum dicat^r unus deus. due persone vel tres persone. plures persone distincte sunt persone. vel cum dicat^r distinctio personarum. pluralitas personarum. trinitas personarum et homin⁹. Videtur enim hoc dicentes numerorum quantitates et rerum multitudines vel multipliciter in deo ponere. Quid ergo ista ibi significant: ipso de quo loquimur apiente insinuare curemus.

Magis illa dicunt^r ad excludendum ea que non sunt in deo quam ad ponendum aliqua. b

Si diligenter pre-missis autoritatum verbis intendimus. ut dictorum intelligentiam capiamus. magis videtur horum verborum usus introductus ratione remouendi atque excludendi a simplicitate deitatis que ibi non sunt: quam ponendi aliqua.

Quid per unum significet cum dicit^r unus deus. c

Cum enim dicitur unus deus: multitudo deorum excluditur. nec numeri quantitas in diuitate ponitur tanquam diceret^r. de⁹ est. nec multi sunt vel plures dii. d *Ubi Amb. in li. de tri. ait. Cum unum dicimus deum: unitas excludit numerum deorum. nec quantitatem in deo ponit. quia nec numerus nec quantitas ibi est.*

Quo sensu dicit^r unus est pater. vel unus est filius. d

Similiter cum dicitur unus est pater. vel unus est filius. et homin⁹. ratio dicti hec est quod non sunt multi pres. vel multi filij. ita et de similib⁹. Item cum dicimus plures esse personas: singularitatem atque solitudinem excludimus. nec diuersitatem nec multipliciter ibi ponimus. quasi diceret^r. Sine solitudine ac singularitate personas confitemur. Unde Iulianus in. iij. li. de tri. sic ait. Dixit de⁹. Faciamus hominem ad imaginem et similitudinem nostram. Quero nunc an solum deum sibi locutus existimes. an hunc sermonem eius intelligas ad alterum extitisse? Si solum fuisse

dicis: ipsius voce argueris dicentis. Faciamus et nostrum. Sustulit enim singularitatis ac solitudinis intelligentiam professio personarum. quia aliquid consortium esse non potest ipsi solitario. neque solitudo solitarij recipit faciam⁹. nec aliter eno a se diceret nostram. Attende lector his verbis et vide. quia nomine consortium pluralitatem significauit. Professio ergo consortium est professio pluralitatis: quam professus est dicens. Faciamus et nostrum: pluraliter enim utrunque dicit^r. Sed hac professione pluralitatis non diuersitatem vel multitudinem posuit. sed solitudinem et singularitatem negauit. Sic ergo cum dicimus plures personas vel pluralitatem personarum. singularitatis et solitudinis intelligentiam excludimus.

Quid per ternarium significet cum dicitur tres persone. e

Ita etiam cum dicitur tres personas. nomen ternarij non quantitatem numeri in deo ponimus. vel aliquam diuersitatem: sed intelligentiam. non ad alium nisi ad patrem et filium et spiritum sanctum dirigendam significamus. ut sit huius dicti intelligentia. Tres persone sunt. vel tres sunt pater et filius et spiritus sanctus. id est. nec tamen pater. nec tamen filius. nec tamen pater et filius in deitate sunt. sed etiam spiritus sanctus. et non aliter ab his. Similiter non tamen est ibi hec persona. vel illa. vel hec et illa. sed hec et illa et illa: et non alia. Et hoc forte ita intelligendum aug⁹. satis ostendit ubi dicit^r quod illo nomine non diuersitatem intelligi voluit. sed singularitatem noluit.

Quid per duo cum dicit^r due persone. vel pater et filius duo sunt. f

Similiter cum dicitur duo sunt: pater et filius. non dualitatis quantitatem ibi ponimus. sed hoc significamus: quod non est tamen pater. nec tantum filius. sed pater et filius. et hic non est ille. ita et de alijs homin⁹. Ita etiam cum dicimus. pater et filius sunt due persone. hoc significamus quod non tantum pater est persona. nec tamen filius est persona. sed pater est persona. et filius est persona. et hec non est illa.

Ex quo sensu dicit^r in personis distinctio vel persone distincte. g

Ambro.

Ex quo intelligitur
ita dicant^r per
sone plures.

Iulianus.

Augusti.

Cū autem dicimus

distincte sunt persone. vel distinctio est in personis. confusione atque p̄mixtione excludimus. et hanc non esse illam significamus. Cūque addimus distincte sunt persone proprietatibus siue differentes proprietatibus. aliam esse hanc personam. et aliam illam suis proprietatibus significamus. Et cum dicimus aliam et aliam non diuersitatem vel alienationem ibi ponimus: sed personam sabellianam excludimus.

Quomodo ibi accipiat discretio. b

Ita etiam dicuntur

discrete persone vel cum dicitur discretio in personis esse: eandem intelligentiam facimus. Eodem enim modo ibi accipitur distinctio quo discretio. Et congrue dicitur ibi esse discretio vel distinctio: non diuersitas vel diuisio siue sepatio. Unde Ambro. in .j. lib. de tri. Non est ipse pater qui filius: sed in patrem et filium expressa distinctio est.

Quō trinitas ibi accipiat. i

Cum vero dicitur

trinitas: id significari videtur quod significatur cum dicitur tres persone. ut sicut non potest dici pater est tres persone: vel filius est tres persone. ita non debet dici. pater est trinitas. vel filius est trinitas.

Hoc videtur contrarium esse predictis. k

Hic non est preter

mittendum. quod cum supra dictum sit deum nec singularem nec multiplicem esse confitendum idque sanctorum autoritatibus sit confirmatum. In contrarium videtur sentire Iuliano. dicens. Distinguendum est inter trinitatem et unitatem. Est enim unitas simplex et singularis. trinitas vero multiplex et numerabilis. quia trinitas est trium unitas. Ecce unitatem dicit esse singularem. et trinitatem multiplicem et numerabilem. Sed ad hoc dicimus: quia singularem accepit sicut et alij accipiunt unum. multiplicem vero et numerabilem sicut alij dicunt trinum.

Ista est distinctio vicesimaquarta. In qua magister ostensa significatio huius nominis persona. put sumit per se: agit de significatio eiusdem. put sumit cum terminis numeralibus sibi adiunctis. Et circa hoc tria facit. Nam primo ostendit quod per terminos numerales in diuis excludit multiplicem substantiam. Secundo quod per ipsos remouet solitudinem personalem. Tertio quod per eorum distinctionem secludatur confusio personalis. Primum facit a principio distinctionis versus ibi. Item etiam cum dicimus. Secundum ab inde versus ibi. Cum autem dicimus distincte. Tertium ab inde versus ad finem distinctionis. Et tamen in generali. In speciali sententia magistri stat in tribus propositionibus quarum prima est hec. In diuinis per nomina numeralia ad unitatem essentie spectantia solam multiplicem substantiam excludimus. Hanc magister inuestigat querendo: quid per terminos numerales et nomina pertinentia ad pluralitatem seu multitudinem seu distinctionem in diuinis significet. Nam si vera dicunt de deo. vident suum significatum ponere in deo. Ad quod respondens magister dicit. quod significatio talium nominum vel terminorum non admittit in diuinis ad aliquid ponendum sed potius remouendum. quod declarat exemplo. Nam cum dicimus deus unus: unus pater tamen. per illud terminum numeralē unus nulla quantitas vel numerus in deo ponitur: sed tamen deorum aut aliorum excludit pluralitatem. Secunda propositio est hec. Per nomina numeralia pluralitatem exprimentia in diuinis singularitatem et solitudinem excludimus personalem. Hanc magister probat per hoc quod dicit. quod cum dicitur pluralitas persona rum: non multitudo ponitur: sed singularitas et similitudo excludit seu tollit. Cum enim dicimus tres. negamus ibi esse solam duas. Et cum dicimus duas: negamus ibi esse solum unam. Tertia propositio est hec. Cum enim personas diuinas distinctas esse dicimus: tunc earum confusione et p̄mixtione contra sabellianum excludimus. Hanc propositionem magister probat dicit. quod in nomine trinitatis et discretionis non diuersitas in deo ponitur: sed comixtio et confusio negatur. igitur etc.

Quid significatur cum dicitur pluraliter. tres persone vel due persone. a

Quod eterea con DI. XXV

Considerandum est cum hoc nomine persona (ut predictum est) secundum substantiam dicatur: que sit intelligentia dicti cum pluraliter profertur tres persone: vel due persone. et cum dicitur. Alia est persona patris. alia est persona filij. alia est persona spiritus sancti. Si enim in his locutionibus persone vocabulum essentie intelligentiam facit: plures essentias confiteri videmur: et ita plures deos. Si vero essentie significationem ibi non tenet. Alia est huius nominis ratio cum dicitur. Pater est persona. vel filius est persona. et alia cum dicitur. Pater et filius et spiritus sanctus sunt tres persone. et cum dicitur. Alia est persona patris. alia filij. et homini.

f

Ambro.

Iuliano.

¶ videtur secundum essentiam dici alia est persona patris, alia filii, siue tres persone, ut cum dicitur, pater est persona, filius est persona.

Augusti.

Persona enim ut

supra ait Augustinus, ad se dicitur, et idem est deo esse personam quod esse: sicut idem est ei esse quod deus esse. Unde manifeste colligitur quod essentia diuinam predicamus dicentes, pater est persona, filius est persona, spiritus sanctus est persona, id est essentia diuina, et omnino unum et idem significatur nomine persone, id est diuina essentia cuius dicitur, pater est persona, et filius est persona, quod significat nomen dei cum dicitur, pater est deus, filius est deus. Ita etiam idem significat cum dicitur, Deus est et ceterum, et deus est persona. Et utrumque enim nomine essentia diuina intelligitur, quia utrumque secundum ipsam dicitur. Cum vero dicitur, pater et filius et spiritus sanctus sunt tres persone, quid nomine persone significamus? an essentiam. Hoc enim videtur si supraposita verba Augustini, diligenter scrutemur. Supra enim dixit quod ideo tres personas dicimus, quia id quod persona est: commune est tribus. Et item quia pater est persona, et filius est persona, et spiritus sanctus est persona, ideo tres persone dicuntur. Videtur ergo eandem tenere significationem hoc nomen persona cum dicitur tres persone, quam habet cum dicitur, pater est persona, filius est persona, spiritus sanctus est persona. Quia ut ostendit Augustinus, hoc dicitur, id est tres persone propter illud quia id quod persona est: commune est eis. Id ergo quod commune est eis, id est patri et filio et spiritui sancto videtur significari nomine persone: cum dicitur tres persone.

Aliter etiam videtur posse ostendi, quod secundum essentiam dicatur, et etiam cum pluraliter profertur.

Aliter etiam vide-

tur posse ostendi: quod ibi nomen persone significet essentiam cum dicitur tres persone. Ut enim supra dixit Augustinus, Eadem necessitate dicimus tres personas ut responderemus querentibus quod tres vel quod tria. Cum ergo queritur quod tres vel quod tria, conuenienter respondetur cum dicitur tres persone. Et cum queritur, quod tres vel quod tria, per quid de essentia queritur. Non enim inuenitur quod illi tres sint nisi essentia. Si ergo questionem recte respondemus, oportet ut respondendo essentiam significemus, alioquin non ostendi-

Augusti.

mus quod tres sint. Si vero respondentes essentiam significamus: ipsam essentiam persone nomine intelligimus: cum dicitur tres persone.

Opinio quorundam qui putant essentiam significari nomine persone cum dicimus tres personas.

Quibusdam vide-

tur quod nomine persone significet essentiam: cum dicitur tres persone. Propterea quia Augustinus, dicit ideo dici tres personas, quia commune est eis id quod est persona, ut sit talis intelligentia, pater et filius et spiritus sanctus sunt tres persone, id est sunt tres id habentes commune quod est persona, id est tres sunt quorum quisque est persona, id est essentia. Sed quod iuxta hanc intelligentiam dicitur, alia est persona patris, alia filii. Et hoc etiam ita volunt intelligere, scilicet alius est pater et alius est filius, id est tamen eodem habentes quod est persona. Et hoc confirmat auctoritate Augustini, qui in libro de trinitate ait, Tres personas eiusdem essentie, vel tres personas unam essentiam dicimus. Tres autem personas ex eadem essentia non dicimus: quasi aliud ibi sit quod essentia est, aliud quod persona est. Hac auctoritate et premissis conantur asserere in predictis locutionibus nomen persone essentiam significare. Sed quid respondebunt ad id quod ipse Augustinus, in libro de fide ad Petrum dicit, scilicet quod alius est pater in persona siue personaliter, alius personaliter filius, alius personaliter spiritus sanctus. Quod enim alius personaliter pater, alius personaliter filius, alius personaliter spiritus sanctus, si inesse personam omnino conueniunt, id est si persona essentie tamen intelligentiam facit. Ideo nobis videtur aliter hoc posse dici congruentius iuxta catholicorum doctorum auctoritates.

Augusti.

Augusti.

Ex hoc nomen persona tripliciter in trinitate accipitur, et hec est utilis et catholica doctrina de persona et personis.

Sciendum est igitur

quod hoc nomen persona multipliciter intelligentiam facit: non unam tamen. Et ut Hilarius ait in libro de trinitate, Intelligentia dictorum ex causis est assumenda dicendi, quia non secundum rem: sed rei primo subiectus est. Discernentes ergo dicendi causas huius nominis, scilicet persona: significationem distinguimus dicentes, quod hoc nomen, scilicet persona

Hilarius.

DI.

XXV

Augusti .
Quid signifi-
cet cum dicat
tres persone
tres substantie
ut tres en-
tes non tres
essentie.

pprie fm sbam dicat. et essentia significat.
sicut supra ostendit Aug⁹. cum dicat. Be⁹
est psona. pater est psona. Quada^m tñ neces-
sitate (vt supra dixit Aug⁹.) translatus est h
nomen: vt pluraliter dicere^t tres psonae cu
quereret. qd tres vel qd tria. vbi nō signi-
ficat essentia. i. naturā diuinā que cōis ē
tribus psonis. sed substantias vl' hyposta-
ses fm grecos. Greci quippe (vt supra di-
xit Aug⁹.) aliter accipiunt substantiā. id ē
hypostasim. aliter nos. Nos enim substan-
tiam dicim⁹ essentia siue naturā. Personas
autē dicimus sicut illi dicunt sbas. i. hypo-
stases. Si ergo nos ita accipimus psonas
vt illi accipiūt sbas vel hypostases. At illi
aliter accipiūt hypostases q̄ nos substan-
tiam. aliter ergo nos accipimus psonas q̄
sbam. Cum g^o dicimus tres psonas: nō ibi
psonae nomine essentiam significam⁹. Quid
ergo dicimus? Dicimus qz tres psonae sūt
id est tres substantie. i. tres entes. p q̄ gre-
ci dicunt tres hypostases.

Ostendit verba Augustini conue-
nire huic sententiae.

Ethic sensus adiu-

uatur ex v^obis Aug⁹. pmissis si interi⁹ intel-
ligant⁹. Quia em pater est psona. i. essentia
et filius est psona. et spiritus sanctus psona.
Ideo dicunt⁹ tres psonae. i. tres substantie
tres entes. Non em pnt dici tres substantie
vl' entes: nisi singulus eorū esset psona. i. es-
sentia. Quia g^o eis cōe est id qd ē psona. i. es-
sentia. Nō recte dicunt⁹ tres psonae. i. substi-
tentie vel substantes. vt sicut essentia que
eis est cōis: vere ac ppe est. ita illi tres ve-
re ac ppe substantie vel entes intelligant⁹.
Ideoqz Aug⁹. causas dictorū discernens.
dicit tres psonas esse vnā cēntiā vl' eiusdē
essentie. nō ex eadē essentia: ne aliud intelli-
gatur ibi esse psona. aliud cēntia. Tres em
psonae. i. substantie. vna sunt cēntia et vni-
us essentie. Nō aut sunt vna psona vl' vni-
us psonae. licet psona fm sbam dicat⁹ aliqū
Nam si hoc diceret: pfusio fieret in perso-
nis.

Obiectōi illorū hic rñdet qua ni-
tūt. pbare psonas fm cēntia⁹ acci-
pi. qz nōdem⁹ querētib⁹ quid tres
vel quid tria.

Ad hoc autē quod

illi dicūt: cū querit⁹ qd tres vel qd tria. de
essentia querit⁹. qz nō inuenitur qd illi tres
sint nisi essentia. p h⁹ volentes nos induce-
re: vt noie psonae essentia intelligam⁹: cum
rñdemus tres psonas. ita dicim⁹. Indubi-
tabiliter verū est: qz nō inuenit⁹ vnū aliqd
qd illi tres sint nisi essentia. Vnū em sunt il-
li tres. i. essentia diuina. Unde veritas ait
Ego et pater vnum sum⁹. Verūm cū que-
rit⁹: qd tres vel qd tria. non de essentia q̄ri-
tur. nec ibi qd ad essentia refer⁹. Sed cū si-
des catholica tres esse p̄fiteret⁹. sicut Jo-
hānes in eplā canonica ait. Tres sunt q̄ te-
stimoniū phibent in celo. q̄rebat quid illi
tres essent. i. an essent tres res. et q̄ tres res.
et quo nomie ille tres res significarent⁹. Et
ideo loquendi necessitate inuentū est h⁹ no-
men psona ad respondendum. et dictū est
tres psonae.

Quid tres res et quid vna res hic
dicat⁹.

Nō autē te moue

at qz dixim⁹ tres res. Non em hoc dicētes
diuersarū rerū numex ponim⁹ trinitate: s
ita tres res dicim⁹ vt easdē esse vnā quan-
dam summā rem p̄fiteamur. Vñ Aug⁹. in
1. li. de doc. chri. sic ait. Res q̄bus fruēduz
est nos beatos faciūt. Res g^o q̄bus fruē-
dum est sunt pater et filius et spūs sanctus.
Eademqz trinitas vna quedā summa res
est. cōmunisqz fruētibus ea. si tamen res
et non rerum omniū causa sit. Non em faci-
le potest inueniri nomen quod tāte excellē-
tie conueniat: nisi quod melius dicat⁹ trini-
tas h⁹ vnus de⁹. Sicut ergo tres res dicū-
tur. et he sunt vna res. ita tres substantie di-
cunt⁹. et he sunt vna essentia. Ecce ostensū
est que sit intelligentia hui⁹ nois psona cū
dicimus tres psonas.

Ex quo sensu dicat⁹. alia est psona
p̄ris. alia filij. alia spūs sancti.

Nūc inspiciamus

vt rñ fm eandē rōez et cām dicat⁹. alia est p-
sona p̄ris. alia filij. alia spūs sancti. Quod
vtiqz sane intelligi pōt. v. sit sensus talis.
Alia est substantia vl' hypostasis patris
alia substantia filij. alia substantia spiri-
tus sancti. Et alia substantia pater. alia fi-
lius. alia spūs sanctus.

Quo hec intelligent. alius in per-
sona pater. alius filius. ali^o spū-
s sanctus.

Deinde queritur.

utrum fm eandem rationē accipiat cum d^r.
Alius est p^r in psona. alius in psona fili^o.
alius in psona spūsanctus. siue alius pso-
naliter p^r. alius psonaliter filius. alius p-
sonaliter spūsanctus. Ad quod dicim^{us}
quia si possit eodem modo accipi. pgru-
entius tamen ex ratione dicti alia variat i-
telligentia. ut hic psona nomine p^ropetas
psona intelligatur. ut sit sensus talis. Ali^o
est in psona vel psonaliter pater. i. proprie-
tate sua pater alius est q^m filius. et filius p-
prietate sua alius q^m pater. Paternali eni^z
p^ropetate distinguit hypostasim p^ris ab hy-
postasi filij. et hypostasis filij filiali p^ropeta-
te discernit a p^re. et spūsanctus ab utroq^{ue}
p^rcessibili p^ropetate distinguit.

Ex fm hūc modū etiā in p^rdictis lo-
cutionib^{us} pōt accipi.

Hoc etiam mō sane

pōt accipi psona in p^rmissis locutionib^{us} cum
d^r. Alia est psona p^ris. alia filij. i. alia est p-
prietas q^m p^r est p^r: alia q^m fili^o est fili^o. alia q^m
spūsanctus est spūsanct^{us}. Ita etiā noie p-
sone q^dā p^ropetates intelligere volūt cū di-
cunt tres psonas. s. meli^{us} est ut substantias
vel hypostasim intelligam^{us} cum dicimus
tres psonas. Ex p^rdictis colligit^{ur} q^d no-
men psona in trinitate triplicē tenet ratioez.
Est eni^z ubi facit intelligentiā essentie. et est
ubi facit intelligentiā hypostasim. et est ubi
facit intelligentiā p^ropetatis.

Autoritatibus sanctorū ostendit
quod dixit.

Quia aut fm substā-

tiam dicat^{ur} et essentia aliq^uā significet. supra
ex dictis Aug^{ustini}. apte ostendim^{us}. Q^{uod} x^{ristus} pro
hypostasi atq^{ue} p^ropetate accipiat^{ur}: ex autori-
tatibus sanctorū ostendi oportet: ne conie-
ctur^{is} n^{ost}ris aliq^uā ausi dicere videamur. Ne
hoc h^{ieronymus}. in expositiōe fidei catholice ad
Alip^{pium} et Aug^{ustinum}. epos ita ait. Non ē p^r-
s^{on}is aliquis in trinitate gradus nihilq^{ue} q^{uod}
inferius superiusve dici possit: sed tota di-

ninitas sui p^rfectione equalis est. ut excep-
tis vocabulis que p^roprietatem indicat per-
sonarum. quicq^{uod} de vna psona dicitur: de
trib^{us} possit dignissime intelligi. atq^{ue} ut cō-
futantes Arrium vnam eandemq^{ue} trinita-
tis dicim^{us} esse essentia vel substantia. et d^{ic}ū
vnum in tribus psonis fatemur. Ita etiam
impietatem Sabellij declinantes: tres per-
sonas expressas sub p^roprietate distingui^{mus}.
non ipm sibi p^rem. ipm sibi filiū. ipm sibi
spūsanctum esse dicentes. s. aliam patris
alia filij. alia spūsancti esse psonā. Non eni^z
noia tantūmodo: s. etiā noim p^ropetates. i. p-
sonas: ut greci expmūt hypostasim. i. substā-
sistentias p^rstemur. Nec p^r filiū vel spūsancti
psonā aliq^uā excludit. Nec fili^o vel spūsan-
ctus p^ris nomē psonāq^{ue} recipit. s. pat^{er} sem-
per p^r. et filius sp^{iritus} fili^o. et spūsanctus sp^{iritus} spūsan-
ctus. Itaq^{ue} sba vnu sunt: s. psonis ac noi-
bus distinguunt^{ur}. Ecce h^{ieronymus} apte dicit h^{ieronymus}.
p^ropetates esse psonas. et psonas esse substā-
sistentias. Eni^z manifestū sit q^{uod} dixim^{us}. s. pso-
ne noie significari et hypostasim et p^ropetate
Joh^{annem}. etiā Dam^{ianum}. psonas dicit esse hyposta-
ses et eas dicit entes: ita inq^uens. In deita-
te vna naturā p^rstemur et tres hypostasim
fm veritatē entes. i. psonas.

Ista est distinctio vicesimaquin-
ta. In qua m^{agister} postq^{uam} egit de nomib^{us} significatib^{us}
vntatē et plalitatem in diuinis. incipit agere de quo
dam noie q^{uod} horū recipit additionē. s. de hoc nomi-
ne psona. Et circa hoc tria facit. Nam p^rmo ostendit
q^{uod} significet cum d^r tres psonas: vel due psonas. Se-
cūdo q^{uod} importat p^r hoc cū d^r. alia psona p^ris. alia
filij. alia spūsancti. Tertio q^{uod} denotat cū d^r. Alius
est in psona p^r. ali^o fili^o et c. p^rimū facit a p^rincipio di-
stinctiōis vsq^{ue} ibi. Dūc incipim^{us}. Scdm ab inde vs-
q^{ue} ibi. Deinde q^{uod} vtrū. Tertū x^{ristus} vsq^{ue} ad finē di-
stinctiōis. In sp^{iritu}ali snta m^{agister} stat in trib^{us} p^ropositiōi-
bus. quarū p^rma ē hec. q^{uod} hoc nomē psona q^{uod}q^{ue} stat
id ē supponit p^r essentia. Hāc p^ropositiōez m^{agister} inue-
stigans q^{uod}rit cū d^r plaliter. p^r et filius et spūsanctus
sunt tres psonas. vel cū d^r singularit^{er}. Alia est psona
p^ris. alia psona filij. et alia psona spūsancti. q^{uod} ibi si-
gnificet nomen psona. Si eni^z essentia significet. igit^{ur}
variā significatio psona in singulari et in plurali.
q^{uod} videt^{ur} inusitatū. Postea obijcit ad alterā partem
dicendo: q^{uod} tā in singulari q^{uod} in plali essentiam signi-
ficet. Q^{uod} aut in singulari essentia significat: pbat ex
his que iam dixerat. Et q^{uod} in plali essentiam signifi-
cet: pbat duabus ratioib^{us}. P^ria est. b. Aug^{ustinus}. dic-
tis. Cum dicimus tres psonas: significamus ill^{ud} q^{uod}
cōmune est patri et filio et spūsancto. sed nihil est cō-
mune eis nisi essentia. igit^{ur} nomine psona pluraliter
sumpto significatur essentia. Secūda ratio talis est.
Quid querit de essentialibus interrogantib^{us}. quid
est essentia. rōdemus tres psonas. igit^{ur} hoc nomē pso-
na in plali significat essentiam. Secūda p^ropositiō est
hec. Hoc nomē psona capit q^{uod}q^{ue} p^r hypostasi vel sub-
sistentia. Hanc magister pbat ponēdo opinionem
p^ropriam di. q^{uod} licet nomen persone de se significet

Q^{uod} ali^o h^{ieronymus} ac-
cipit psona q^{uod}
supra. h^{ieronymus} p^r p^r-
opetate accipi-
tur.

Sūmā dicto-
rum colligit.

h^{ieronymus}.

Jo. dam.

substantiā. tñ transfert qñq. ppter penuriā vocabulorum: ad significandū suppositū vel hypostasim. vñd sensus est. p̄r filius ⁊ spūssanctus sūt tres p̄sone. i. tres hypostases vel tres subsistentes. Tertia ppositio est q̄ hoc nomen p̄sona multoties supponit p̄prietate p̄sonali sub eius v̄fferentia. Hanc magister pulchre pbat in textu p̄ autoritates ⁊ exempla. igitur ⁊c.

De p̄prietatibus p̄sonarū. s̄z p̄r?
de hoc noīe hypostasis. a

DI. XX
VI

Nunc de p̄prietatibus p̄sonarū: q̄s frequē in hoc tractatu cōmōramur: aliqd loqui nos

oportet. Sed p̄mū audiamus qd de h̄ nomine hypostasis h̄iero. dicit. Alit em̄ sub hoc noīe venenū latere. sed hoc dicit fm̄ q̄ heretici eo vtebant. vt simplices seducerēt sc̄z p̄ p̄sona ⁊ p̄ essentia. vt siue diceretur vna tñ hypostasis. siue tres. min⁹ pitos ad inconueniēs deducerent. cū non erat h̄ nomen ita apud catholicos vulgatu. nec ita eius significatio determinata vt modo. Et ideo h̄iero. dicit hoc nomīe non vten- dum fore sine distinctione vel expositione tunc. s. qñ cum hereticis contendebat: ita scribēs de fide catholica ad Damasum papam. Ab arrianorū p̄sule hypostasion nouellum nomen a me hoīe romano exigitur Interrogam⁹: qd tres hypostases arbitretur intelligi? Tres p̄sonas subsistentes aiūt Respondemus nos ita credere. Nō sufficit eis sensus. Ip̄m nomē efflagitāt. qz nescio qd venenū in syllabis latet. Clamam⁹. Si q̄s tres hypostases. i. tres subsistentes p̄sonas nō p̄stet: anathema sit. Si q̄s aut hypostasim vñā intelligēs. nō tribus p̄sonis vñā hypostasim indicit. alienus a xp̄o est. qui. s. tres hypostases dicens sub nomi- ne pietatis tres naturas conatur asserere. Sufficiat nobis dicere vnam sbam et tres p̄sonas p̄fectas equales. taceam⁹ tres hypostases: si placet. Nomen hoc non bone suspicionis est: cum in eod. m̄ x̄bo sensus dissentiūt. Aut si rectum putatis: tres hypostases cum interptationibus suis debere nos dicere non negamus. Sed mihi credite. venenū sub meile latet. Transfigurat em̄ se angelus sathane in angelū lucis. h̄is x̄bis non negat vtendū esse noīe hypostasis. sed hereticos eo prauē v̄sōs ostēdit cōtra quos cautela opus erat in distinctōe si gnificatiōis. aliqdñ sibi p̄radiceret qui su-

h̄iero.

pra tres hypostases confitef.

De p̄prietatibus p̄sonarum et de
nomibus earū relatiuis. b

In de p̄prietati-

bus p̄sonarū videamus: quē etiam notio- nes siue relationes in scriptura plerūqz di- cunt. In illa sancta trinitate: q̄ ideo a nob̄ repetit. vt cordi n̄ro tenacius infigatur ait Aug⁹. in li. de fide ad p̄detrū. Aliud est ge- nuisse q̄ natum esse. aliudqz est p̄cedere q̄ genuisse vel natum esse. Unde manifestū est q̄ alius est pater. alius filius. alius spi- ritussanct⁹. Et est p̄prium solius p̄ris. nō qz non est natus ip̄e. sed qz vñū filiū genuerit. p̄priumqz solius filiū. non qz ip̄e nō ge- nuit. sed qz de patris essentia nat⁹ est. p̄prium x̄o spūssancti. non qz nec natus est ip̄e nec genuit. sed qz solus de patre filioqz p̄cedit. Ecce breuiter assignauit tres p̄prietates trium p̄sonarum: quarū vna nō est alia. h̄oc em̄ significauit cum dixit. Aliud est genuisse q̄ natum esse. aliudqz proce- dere. i. alia p̄prietas siue notio est genera- tio. ⁊ alia natiuitas. alia p̄cessio q̄ alijs nō minibus dicunt paternitas. filiatio. h̄as p̄prietates designant nomina p̄sonarū. s. pater filius ⁊ spūssanctus: quē relatiua sūt ⁊ ad se inuicem dicunt. qz notant relatiōes q̄ non sunt deo accidentales. sed in ip̄is p̄sonis ab eterno sūt immutabilē. vt nō mō appellatiōes relatiue. sed etiam relatiōes siue notiones in rebus ip̄is. s. in p̄sonis sint.

Augusti.

Quid sit p̄-
prium patris.
Quid sit p̄-
prium filij.
Quid sit p̄-
prium spūssancti.

Hic de nomī-
bus relatiuis
q̄ notāt ipsas
relationes.

ex non oīa quē de deo dicunt fm̄
substantiā dicunt. quedā enī fm̄
relationem dicunt. nihil tamen
fm̄ accidens. c

Quocirca sciendū

est: non omne qd d̄r de deo d̄r dici fm̄ sub-
stantiā. quia quedam dicunt fm̄ relatiōes
qui non est accidens. quia non est mutabi-
lis. Unde Aug⁹. in. v. lib. de trini. ait. Ni-
hil in deo fm̄ accidens dicit. qz nihil ei ac-
cidit. Nec tamen omne quod dicitur: fm̄
substantiā de deo dicitur. In rebus crea-
tis atqz mutabilibus quod non fm̄ substā-
tiam dicit: restat vt fm̄ accidens dicatur.
In deo aut nihil qdem fm̄ accidens dicit
quia nihil in eo mutabile est aut amissibile

Augusti.

Pectn̄ omne quod dicit̄ fm̄ subam̄ dicit̄. Dicit̄ em̄ ad aliquid sicut pater ad filium: et filius ad patrem. qđ non est accidens. qđ et ille sp̄ est pater. et ille sp̄ est filius. et ita sp̄. qđ sp̄ natus est filius. nec cepit vnq̄ eē fili⁹. Qđ si aliquando esse cepisset. aut aliqn̄ desineret esse filius. fm̄ accides diceret̄. Et qđ pater non dicit̄ pater: nisi ex eo qđ est ei fili⁹. et filius non dicit̄ filius: nisi ex eo qđ habet patrem. non fm̄ substantiam hec dicuntur: sed ad inuicem ista dicunt̄. neq̄ tñ fm̄ accidens. qđ et qđ dicit̄ pater: et qđ dicitur fili⁹. et eternū atq̄ incommutabile est eis. Ecce apte his vobis ostendit̄ qđam dici de deo fm̄ sbam̄. quedam fm̄ relationem. nihil tñ fm̄ accidens. Ostendit̄ etiam pp̄etas patris esse qđ habet filiū. et pp̄ietas filij qđ habet patrem. Ideoq̄ cum dicit̄ eternū et incommutabile esse quod pater dicit̄ et quod filius dicit̄. ita intelligi voluit. i. pp̄ietas qđ pater est p̄r. et pp̄etas qua filius est filius: eterna est et incommutabil. qđ et p̄r sp̄ p̄r. et filius sp̄ filius. Un̄ et Ilylarius pp̄etates psonarū assignans in. xij. li. de tri. ait. Si sp̄ patri pp̄rium est qđ sp̄ est p̄r. necesse est sp̄ filio pp̄riū esse vt sp̄ est fili⁹. Ubi em̄ sp̄ pat̄ est: sp̄ et fili⁹ est. qđ non sp̄ p̄r est. non sp̄ genuit. Item in eodē. Nato deo: manifestus est pp̄rium esse quod filius est.

Hylari⁹ pp̄etates p̄ris et filij determinat.

Quare dicat̄ esse pp̄riū vnigeniti qđ est fili⁹ dei. cum etiam homines sint filij dei.

Hic queritur quo-

modo dicat̄ pp̄rium nato deo qđ ē dei fili⁹ vel genitus ex deo. cum etiam homines filij dei dicant̄ et sint. fm̄ illud. Filij excelsi omnes. Et ad Moysen de populo israel dñs ait. Filius meus p̄mogenitus israel. Sed magna est distantia. homines em̄ filij dei sunt factura: non natiuitatis pp̄rietate. Deus autē filius originis pp̄rietate fili⁹ est: et veritate natiuitatis: non factura vel adoptione. et illi qđem ante sunt qđ filij dei sunt. Fiunt em̄ filij: non nascuntur filij dei. Unde Ilylarius solum deum natum originis pp̄rietate dei filium ostendēs inter ipsos et homines filios dei exidentissime distinguit in. xij. li. de trini. ita dicens. Vero deo patri qđ ex deo nascit̄ vere filius est. et nos qđem filij dei sumus: sed p̄ facturam. Fuimus em̄ aliqn̄ filij iracūdic. sed filij dei p̄ adoptionem effecti sumus potius qđ na-

Hylarij autoritate confirmat solutio. Apra distinctio int̄ deū filij. et homin filios. qđ ille nat⁹ filij. hi facti filij.

scimur. et qđ omne qđ sit anteq̄ fiat nō fuit. Nos cum filij nō fuissetus: efficitur. An̄ em̄ filij non eramus: sed p̄ ḡraz facti sum⁹: non nati neq̄ generati: sed acq̄siti. Acquisiuit em̄ nos deus sibi. et p̄ hoc dicitur nos genuisse. Genuisse em̄ deum filios: nūq̄ cū pp̄rietatis significatione cognoscim⁹ dicit̄. Ex adoptione enim homo factus est filius dei: non ex generatione: neq̄ ei pp̄ietas ē sed nuncupatio. ac p̄ id non vere filius est. qđ nec pp̄rie natus dicit̄. nec sp̄ fuit filius. Unigenitus autē deus nec fuit aliqn̄ non filius. nec fuit aliqd̄ an̄q̄ filius: nec qđcūq̄ ipse nisi filius. Atq̄ ita qui semp̄ est filius. nascibilitatis pp̄rietate ac veritate filius ei⁹ est solius qđ genuit. et ille tñ qui genuit pat̄ ipius est. qđ sicut ille filius origine. ita ille pater generatione.

Ex hō dicit̄ filius trinitatis. et trinitas pōt dici p̄r hōim.

Homo vero qui fi-

lius dei est factura: non tñ p̄ris: s̄ et filij et sp̄s sancti fili⁹ est. i. toti⁹ trinitatis. et trinitas ip̄a pater eius dici pōt. Un̄ Aug⁹. in v. libro de tri. dicit. Non pōt dici trinitas pater: nisi forte translatiue ad creaturaz p̄pter adoptionē filiorū. Qđ em̄ scriptū est. Audi isrl. dñs deus tuus deus vnus est. Non vtiq̄ excepto filio aut spiritus sancto oportet intelligi: quē vnū dñm deū nostrū recte dicim⁹. etiam patrem n̄m p̄ gratiam suam nos regenerantē. De hoc etiam Ilylarius in sexto libro de trini. ait. Omnibus p̄ fidem deus pater est. quibus est pater. per eam fidem Iesum christum dei filiū cōfitemur. Ecce ostensum est quare pp̄rium dicatur esse dei nati qđ filius est. quia. si ip̄e solus natus pp̄rie dicitur. Unde Ilylarius in li. iij. de trini. ait. Dñs dicens clara filium tuum. non solo nomie contestatus est se esse filium. sed et pp̄rietate. Nos filij dei sumus. sed non tal̄ hic fili⁹. Hic em̄ verus et pp̄rius est filius origine: non adoptione. veritate: nō nuncupatione. natiuitate non creatione.

Augusti.

Ilylarius.

Ex spiritus sanctus pp̄rie dicitur donum dei. qđ pp̄rietate est donū vt filius natiuitate. et vtroq̄ modo dicitur relatiue et fm̄ eandem relationem.

DI.

Ita etiam de spūsā

cto dicendū est qui ppe dicif donū dei. cū tñ 7 alia plura sunt dona dei. Sz spūs sanctus ita ppetate mutabili 7 eterna 7 onum est. sicut filius ppetate est fili⁹. Eo enim dō donum quo spūs sanct⁹. 7 vtroq; vtiq; nō miērelatiue dō. Eadēq; relatiōe dō spūs sanct⁹ 7 donū. licet ipa relatio nō appareat i h noie spūs sanct⁹: sicut in h noie donū. **Augusti.** **Un Aug⁹.** in .v. li. de tri. ait. Spūs sanct⁹ q nō est trinitas: s in trinitate intelligif. i eo q ppe dō spūs sanct⁹ relatiue dō. cū 7 ad patrem 7 ad filiū referf. qz spūs sanct⁹ 7 pīs 7 fili⁹ spūs est. Sz ipa relatio nō apparet in h noie. Apparet aut cū dō donū dei. Donū em est patris et fili⁹. qz 7 a pē pcedit 7 a filio. Sz spūs sanctus ineffabil qdam pīs fili⁹ qz cōmuniō est. Et ideo fortasse sic appellatur vt iam dixim⁹. nec iterare piget. qz pīs 7 filio pōt eadem appellatio cōuenire. Naz hoc ipē pprie dō: qd illi cōit. Quia etiam p spūs. 7 filius spūs. 7 pī sanct⁹. 7 fili⁹ sanct⁹. Et ex noie qd vtriq; conuenit vtriq; cōmuniō significet. vocat donū amborum spūs sanctus. Ecce habes qre spūs sanctus pprie dicat donū. 7 q relatiue dō. siue donū. siue spūs sanct⁹. Et q nomen sibi ppriū teuet: qd cōiter pīs 7 filio pueit: sed diuisim. Et est sciendū qz cū pī vī fili⁹ dicif spūs siue sanctus neutriū relatiue dō. sed fm subam.

Un pī vel filius vel trinitas ipsa possit dici spūs sanctus. **g**

Hic queri pōt vtr

pat vel filius: vel etiam ipa trinitas possit dici spūs sanctus. sicut disiunctim dō 7 spūs 7 sanctus. **De hoc Aug⁹.** in .v. lib. de tri. sic ait. Trinitas nullo mō pōt dici fili⁹. spūs nō sanctus pōt qdem vniuersaliē dici fm id qd scriptū est. Qm deus spūs est. Itaq; pater 7 fili⁹ 7 spūs sanctus. quoniam vnus de⁹ est. 7 vtiq; de⁹ sanct⁹ est pōt appellari trinitas 7 spūs sanctus. Sed tñ tunc spūs sanct⁹ relatiue nō dicet: s fm essentia 7 qz pprie spūs sanct⁹ q nō est trinitas: sed in trinitate dicif relatiue.

Quidā putāt spūsanctū nō dici relatiue ad pēm et filiū. quia nō vicissim respondent sibi vocabula sed falso. **h**

XXVI

Quidam tamē pu

tant spūsanctū vī donū non dici relatiue ad pēm vel ad filiū. Si em inqunt h relatiue ad se dicif: suis inuicem sibi respondēt vocabulis. vt sicut dicif pater fili⁹ pater: 7 filius patris filius. ita dicat pater spūs sancti vel doni pater. 7 spūs sanctus vel donū patris spūs vel donū. Sed non ita ē in omnibus relatiuis. Non em omnia q relatiue dicunt: suis ad se inuicem respondent vocabulis. **Unde Augustinus** horū elidens opinionem in qnto libro de trinitate. Non te moueat inquit quoniam diximus spūsanctum non ipam trinitatē: sed eum qui ē in trinitate relatiue dici. licet non ei respondeat vicissim vocabulū eius ad quē referatur. Dicimus em spūsanctum patris: sed non vicissim dicimus patrem spūs sancti: ne filius eius intelligat spūs sanctus. Item dicimus spūsanctum fili⁹. sed nō dicimus filiū spūs sancti. ne pī eius intelligat spūs sanctus. In multis em relatiuis hoc ptingit: vt non inueniat vocabulum quo sibi vicissim respondeant. Cum ergo dicim⁹ donū patris 7 fili⁹. non qdem possum⁹ dicere patrem doni aut filium doni. Sed vt hec vicissim respōdeant: dicim⁹ donū donatoris 7 donatōrē doni. qz hic potuit inueniri vī tatum vocabulū. illic nō potuit. Donū 7 donatoris: 7 donator doni cū dicimus: relatiue vtrūq; ad inuicem dicim⁹. donator tñ non fuit deus nisi ex tpe. cum spūs sanct⁹ sit donum etiam ab eterno.

Ista est distinctio vicesima sexta.

In qua magister pacto tractatu de diuinis nominibus: incipit agere de proprietatibus ipar psonarum: a quibus nomina imponunt. Circa quod tria facit. Nam pmo ostendit ppositum. s. que sit illa proprietates. Secundo mouet questionem quandaz circa dicta 7 soluit eam. Tercio pponit aliam questionem quam discuit. Primū facit a pncipio distinctōis vī qz ibi. Hic queritur quomodo. Secundū ab inde vī qz ibi. Hic queri potest. Tercū nō ab inde vī qz ad finem distinctōis. In spēali sententia mgrī stat i tribus ppositionibus. quarum pma est hec. Nomina proprietates psonales significantia nūq; accidentaliter: sed tñ relatiue pdicantur. Huiusmodi nō noia sunt paternitas. filiatio. processio. genuisse. natum esse: generatio. natiuitas. pater. filius 7 spūs sanct⁹. 7 huiusmodi. Hanc ppositionem magister phāns pmitit pmo q hoc nomen hypostasis in pmutua eclesia a catholicis illibenter in vsum de diuinis assu mebatur. non quia diuinis non conueniebat. sed qz sumptum p supposito subsistente in natura diuina optime congruit. sed eo quia heretici abutebantur: sumentes ipsum pro essentia. 7 sic simplices p ipsum decipiebant. Secundo subdit que sint proprietates personales de quibus vult agere dicens. qz non est proprietates patris inqunt pater qz ipē non sit na

tus. sed certe q̄ generat. Et pprietas filij est nō q̄ non generet. sed certe q̄ sit generatus vel genitus. Et pprietas spūsancti est nō q̄ ip̄e sit natus vel q̄ generat. sed q̄ a p̄re et filio pcedat. Un̄ p̄p̄tas p̄sonalis patris est generare. filij generari. spiritus sancti pcedere vel spirari. De autem pprietates sunt relationes quedam: quibus p̄sone ad se inuicem relate distinguunt. et illis nominibus nominant. pater nitas. filiatio. spiratio. et nomina psonarum. sicut pater et filius et spūsanctus a seip̄s sumuntur. Tercio ostendendo nomen p̄dicatōis horū nom̄: subijgit p̄bationem p̄positiōis p̄dicte dicens. q̄ h̄mōi t̄m̄ relate t̄m̄ nō accidentalit̄ p̄dicant. eo q̄ sp̄ ad aliqd̄ eterne et incommutabiliter dicunt. Et hoc pbat m̄gr̄ auctoritate beati Augustini que habet. l. ij. c. hui⁹ distinctionis. Secunda p̄positio est hec. Sola secunda p̄sona in deitate p̄p̄te dicitur filius dei. et tertia p̄p̄te dicitur donum dei. Hanc propositionem magister insinuans in textu querit. Quomō hoc sit verū q̄ esse filium dei solum sit p̄p̄rium secunde in deitate personae: cum t̄m̄ sepius inueniat in scriptura q̄ hoies nominant filij dei. Ad quod r̄ndet m̄gr̄. q̄ licet inueniatur scriptū q̄ homines sunt filij dei. hoc t̄m̄ nō est nisi p̄ gratiam vel p̄ gratuitam adoptionē. et nō p̄ generationem naturā. ut homines sunt filij solum per ep̄alem factionē: non p̄ generationē. sicut est secunda p̄sona in deitate. Et est etiam alia differētia. Nā cū dicit q̄ homo sit filius dei. ibi ly deus non inponit solū p̄p̄rium patris. Sicut dicit de spūsancto. q̄ esse donū sit spūsancti p̄p̄rium. q̄ licet m̄lta sint dei dona. nulli t̄m̄ illorū conuenit esse donū eternū. sicut spiritus sancto b̄n̄ cōuenit: q̄ est donū dei eterna p̄cessio: sicut filius dei eterna generatiōe. et sicut filius p̄ generationē referē ad p̄rem. ita spūsanct⁹ p̄ p̄cessionem referē seu relatiue b̄ ad p̄rem et filiū. que q̄dem relatiō licet non appareat ap̄te in hoc nom̄e. s. spūsanct⁹. manifeste t̄m̄ apparet in hoc noie donum. Tercia p̄positio est hec. Quāuis hoc nomen. s. spiritus sanctus t̄m̄ p̄sone diuine sp̄alit̄ appropatur eo t̄m̄ om̄es tres p̄sone q̄nq̄ cōmuniter nominantur. Hanc p̄positionem p̄bans magister querit. An sicut q̄libet p̄sonarum pōt dici spūsanct⁹. an etiam ita tota trinitas pōt dici spūsanct⁹. Et respondet ad hoc auctoritate. b. Augu. dicētis. q̄ tam pater q̄ filius q̄ etia tota trinitas possēt dici spūsanct⁹. cum q̄libet itarū sit spūs et sanctus. et etiam tota trinitas sit spūs et sancta. Sed q̄n̄ aut pater aut filius aut tota trinitas dicitur spūsanctus. tunc spūsanct⁹ nō est nomen. p̄p̄rium p̄sonale neq̄ relatiuum. Pro quo notandum q̄ spūs pōt accipi duplici. Uno mō. put dicitur a spiritualitate. et tunc dicitur essentialiter. et conuenit cuilibet p̄sone: et etiam trinitati. Alio mō ut dicitur a spiratione. et tunc dicitur relatiue. et conuenit solum t̄m̄ p̄sone. Similiter ly spūsanctus potest accipi p̄ duabus distinctionibus distinctis. et tunc cōuenit tam patri q̄ filio et spūsancto. et etiam toti trinitati. Et potest accipi pro vna sola dictione. et sic conuenit soli t̄m̄ p̄sone in trinitate. Ultimo magister excludit errorem quorūdam dicentium q̄ isti termini spūsanctus et donum non sunt nomina p̄sonalia t̄m̄ p̄sonam in diuinis significantiā. eo q̄ non dicerentur relatiue ad hos terminos. s. pater et filius. Quod p̄bans per hoc. q̄ non potest dici. pater est spūsancti pater. et similiter non potest dici. filius est spiritus sancti filius. q̄ al̄s sequeretur spūsanctū filium genuisse. q̄d falsum est. Magister respondet nō obstant q̄ pater et spūsanctus seu donū sibi inuicem non respondent vocabul. nihilominus dicuntur relatiue. q̄ in his oportet magis accipere vocabula s̄m̄ sensus relationis q̄ s̄m̄ sonum vocis. ut sic dicat. Spūsan-

ctus est spiratoris spūsanctus. et donū est datoris donū. sicut etia dicit in creatis. Caput est capiti caput. et ala alati ala. igit̄ et.

An easdē pprietates assignēt Augustinus et Iulianus. et an iste sint que dicuntur paternitas et filiatio et p̄cessio.

Ic queri pōt. An pprietates quas Iulianus supra assignauit. s. q̄ pater semp est pater. et filius semp est filius: sint ille eedem pprietates quas Augustinus superius distinxit dicens p̄p̄rium esse patris q̄ genuit filium. et p̄p̄rium filij q̄ genit⁹ est a patre. et spūsancti q̄ ab utroq̄ procedit. Ac deinde utrum et iste sint ille que dicuntur paternitas. filiatio. processio. Videatur q̄ non sint eedem pprietates quas ponit Iulianus. et ille quas ponit Augustinus. Si enī eedem sunt. idem est ergo p̄ri eē patrem: et genuisse filium. quod utiq̄ quidam concedunt. Si autem hoc est. cui ergo conuenit ut sit pater: ei conuenit genuisse filiū. Natura ergo diuina si pater ē genuit filiū. Si nō non genuit: pater non est. Si quis audeat dicere. aut q̄ ip̄a genuit filium. aut q̄ ip̄a pater non sit. Si autem ip̄a pater est nec filium genuit. Non est ergo idem dicere aliquid esse patrem et gignere filium. Et ita non videtur vna eademq̄ esse proprietates.

B̄n̄sio ubi ostendit easdem esse pprietates.

Ad quod sine p̄iudicio aliorū dicimus. q̄ easdē pp̄tates notauit vterq̄: licet diuersis v̄bis. Quod enī Iulianus ait ita intelligi debet. Propriū patris est q̄ semp pater est. id est pp̄tetas patris est qua semp pater est. Semp vero pater est. q̄ semp genuit filiū. Ita et p̄p̄riū filij est q̄ semp filius est. i. pp̄tetas filij est qua sp̄ filius est. Filius nō semp est. quia semp genitus est. Ergo pp̄tetas qua pater pater est. est quia semp genuit. Et hec eadem dicit paternitas vel generatio. Et pp̄tetas qua filius semp est filius. q̄ semp genitus est a patre. et hec eadem dicit filiatio vel genitura. vel natiuitas. vel origo. vel nascibilitas. Sic et pp̄tetas qua spiri-

DI. XX
VII

Ex nō videntur eedē pp̄tates q̄s ponit Iulianus et aug⁹.

Quō sint intelligēda p̄d̄cta v̄ba Iulij.

tu sanctus est spūs sanctus vel donum est. qz pcedit ab vtroqz. ⁊ hec eadem dicif p-
cessio. In pmissis g locutionibz eedē signi-
ficatē sunt pprietates.

Quō non est omnino idē dicere
esse p̄rem et genuisse vel h̄re filiūz
ita ⁊ de alijs.

Nec tamen videt

Hec noia p̄
⁊ filiūz spūs
sanct⁹ nō t̄m
relatōes. sed
etiā hyposta-
ses significāt

nobis omnino esse idē dicere aliquid esse
p̄rem ⁊ genuisse filiū. vel aliqd esse filiūz: ⁊
habere p̄rem. vel esse spūsanctū ⁊ proce-
dere ab vtroqz. aliqdñ pater non esset no-
men hypostasis. i. p̄sone: sed p̄p̄etatis t̄m.
similit̄ filiū ⁊ spūsanctus. Et ita non per
tria nomia significarent̄ tres p̄sone. Ideo
qz dicimus: qz patris nomē non t̄m relatio-
nem notat: sed etiā hypostasim. i. substan-
tiam significat. ita ⁊ filiū ⁊ spūsanct⁹.

Relationum
ho vocabula
sunt p̄p̄etatis
filiatio. p̄ces-
sio. nec p̄so-
nas significāt
Quid intelli-
gat cū d̄r. scz
de⁹ p̄r ⁊ de⁹
est fili⁹. ⁊ de⁹
est spūsanct⁹

Relationūz ho vocabula. s. paternitas
filiatio. processio. vel gignere vel gigni. p-
cedere. ipas t̄m relationes: nō hypostases
significant. siue habere filiū: ⁊ h̄re patrē.
vt verbi gratia. Cum dicimus. deus ē pa-
ter. nomine patris ⁊ relationem notamus.
⁊ diuinam hypostasim significam⁹. vt sit
telligentia talis. Deus vel diuina essentia
est pater. id est ille qui genuit. id est hypo-
stasis que habet filiū. Si d̄r deus ē filiū.
id est hypostasis genita vel habēs patre.
Ita etiam deus est spūsanctus. i. hyposta-
sis p̄cedens ab vtroqz. siue ille qui p̄cedit.

Quid intelli-
gat cum dicif
de⁹ genuit. et
de⁹ genit⁹ est.

Cum ho nomina relationū ponimus i
p̄dicatis: notiones ipas t̄m significamus.
non hypostases. vt cum dicimus. deus ge-
nuit. i. habet filiū. ⁊ deus genitus est. id
est habet p̄rem. Et tunc oportet intelligi i
subiectis hypostases t̄m. nō essentia que il-
lis p̄p̄etatibus determinant̄.

Ex pprietates determinant hypo-
stases. non substantiam. id est na-
turam.

Ille enim proprie

tates singule singul pprie conueniūt per
sonis. ⁊ p̄ eas persone determinant̄: ⁊ a se
inuicem differunt: sed a se non secedūt. Vñ
Johannes Damascenus. Non differunt
ab inuicem hypostases fm substantia: sed
fm charakteristica idiomata. id ē determi-
natas pprietates. Characteristica ho. i.

Jo. dam.

determinatiua sunt hypostaseon. ⁊ non na-
ture. etenim hypostases determinant. Item
esse quidem intemporaliter ⁊ eternalit̄ dici-
mus diuinam verbi hypostasim simplicē:
omnia habentem que habet pater. vt eius
homousion. id est consubstantialē: nati-
uitatis modo ⁊ habitudine a paternali hy-
postasi differentem. nunqz ho a paternali
hypostasi secedentem. Idem apertius ex-
p̄mens p̄sonales pprietates in eodem ait.
Differentiam hypostaseon. id est p̄sonarū
in tribus pprietatibus. id est paternali et
filiāli ⁊ p̄cessibili recognoscimus. Inseces-
sibiles autem ipas hypostases ⁊ indistabi-
les inuicem. ⁊ vnitas quidem inconfusibi-
liter. Tres em̄ sunt ⁊ si vnite. diuisas autē
indistanter. Etenim singula p̄fecta est hypo-
stasis. ⁊ ppriam pprietatē. s. existentie mo-
dum pprium possidet. sed vnite sunt substā-
tia. ⁊ non distant neqz secedunt a paternali
hypostasi. Ecce hic habes distinctas tres
illas pprietates: que sup̄ra diuersis signifi-
cate sunt modis.

Hic distiguū-
tur pp̄etates
ap̄te.

Ex sunt alia noia p̄sonarū easdē p̄-
prietates notātia. s. genitus. geni-
tor. verbum. imago.

Hic non est preter

mittendū: qz sicut p̄r ⁊ fili⁹ ⁊ spūsanct⁹ no-
mina p̄sonarū sunt. ⁊ pprietates persona-
les designāt. ita etiā sunt ⁊ alia nomia per-
sonarū. i. que ipas p̄sonas significāt. ⁊ ea-
rum pprietates denotant. ⁊ easdē quas
⁊ noia p̄dicta. Unde ⁊ relatiue dicūtur. s.
genitor. genitus. verbum. imago. Vñ Au-
gusti. in. v. li. de trinit. ait. Videndū est in-
quit hoc significari cum dicif ingenit⁹. qd
significat cum dicif filiū. Ideo em̄ filiū
quia genitus. ⁊ quia filiū vtiqz genitus.
Sicut aut̄ filiū ad patrem: sic genitus ad
genitorem refertur. ⁊ sicut pater ad filiū:
ita genitor ad genitum. Idem in sexto lib.
de trinitate. Verbum quidem solus filiū
accipitur. non simul pater ⁊ filiū tāqz am-
bo sint vnum verbum. Sic enim vbum
dicitur quomodo imago. non autēz pater
⁊ filiū simul ambo imago. sed filiū solus
est imago patris: quemadmodū et filiū.
Idem in. vii. libro de trinitate. Verbum fm
qz sapientia est ⁊ essentia. hoc est quod pa-
ter. fm qz verbum: non hoc est quod pat̄.
quia verbum non est pater. ⁊ verbum rela-
tiue dicitur: sicut filiū. Item in eodem.

Augusti.

De uole xbi
⁊ imaginis

Quod eo ver-
bum dicitur quo
sapia.

Quo dicitur
verbum. et quo
filius.

Sicut filius ad patrem refertur. ita et verbum
ad eum cuius est verbum refertur cum dicitur
verbum. Et propterea non eo verbo quo sapien-
tia dicitur. quia verbum non ad se dicitur. sed tamen
relative dicitur ad eum cuius est verbum. sicut
filius ad patrem. Eo quippe est filius quo
verbum. et eo est verbum quo filius. Sapien-
tia vero quo essentia. et ideo quia pater et
filius sunt una essentia et una sapientia. Ita
in eodem. Non est pater ipse verbum sicut nec
filius nec imago. Quid autem absurdius quam
imaginem ad se dici. Idem in. v. Dicitur re-
lative filius. relative etiam dicitur verbum et ima-
go. et in omnibus his vocabulis ad patrem re-
fertur. Nihil autem horum pater dicitur.

Breviter summam colligit intelli-
gentie predictorum.

Sapte ostensum est

quod sicut filius vel genitus relative dicitur ad
patrem. ita verbum et imago. Et quod eo dicitur
verbum siue imago quo filius. id est eadem propter
tamen notione dicitur verbum et imago qua filius.
sed non eo quo verbum dicitur sapientia vel
essentia. quia non notione qua dicitur verbum
dicitur sapientia. Nam sapia dicitur secundum essen-
tiam. non secundum relationem.

Generalis regula eorum que ad se. et
eorum que relative dicuntur. quicquid
enim ad se filius ambo dicuntur. sed non
ita in predictis relativis.

Et est hic advertendum

quod quedam generalis regula eorum que ad
se. et eorum que relative dicuntur de patre et
filio. Quicquid enim ad se dicuntur. ut ait
Augustinus. in. vi. libro de trinitate. non dicitur
alter sine altero. id est quicquid dicuntur
quod substantia eorum ostendat: ambo si-
mul dicuntur. Ergo nec pater est deus sine
filio: nec filius sine patre. sed ambo filius dei.
sed non ambo simul pater: non ambo simul
filius: vel verbum vel imago.

Ad secundum substantiam dicatur deus de
deo. et homini.

Hic queritur cum

dicitur. deus de deo. lumen de lumine. et

homini. utrum dicantur secundum substantiam. Nam
secundum relationem constat ista non dici. Si vero
secundum substantiam dicuntur simul ambo. scilicet pater et
filius. possunt dici deus de deo. lumen de
lumine secundum predictam regulam. Ad quod
dicimus. quod licet deus secundum substantiam dica-
tur. et lumen. et sapientia et homini. tamen quod re-
lative accipiantur. aliquando tamen pro relati-
vis. id est. personis: sed non relative accipiuntur
ut cum dicitur. deus genuit deum. alterum pro
patre. alterum pro filio ponimus. similiter
cum dicitur. deus de deo. lumen de lumine.
In aliis quoque locutionibus sepe reperiuntur
nomina essentie ad significationem personarum
deducta. ut cum dicitur. deus natus. deus
mortuus. deus passus. ubi filius tamen signifi-
catur. Ita et de solo filio intelligitur. cum di-
citur deus de deo. et homini. Unde Augustinus. que-
rens quomodo homini dicantur in. vii. li. de tri. ait.
Quomodo deus de deo. lumen de lumine
dicitur: Non enim simul ambo deus de deo
sed solus filius de deo. scilicet patre. nec ambo si-
mul lumen de lumine. sed solus filius de lu-
mine patre.

Et tantum secundum nomen substantie di-
citur illud de illo. non secundum nomina
personarum.

Et est sciendum quod

secundum nomina substantie tamen dicitur illud de illo. licet
ibi illa nomina substantie non significant. Secundum
vero eadem nomina personarum: nunquam dicitur filius
de illo: sicut verbum de verbo. vel filius de fi-
lio. quod homini nomina diversis personis convenire
non possunt. Quod Augustinus. licet obscure in eo-
dem li. ita dicit. Hoc solum de eis dici non po-
test illud de illo quod sit ambo non sunt. id est illo
solo nomine non possumus uti ad ostendendum
unum de uno. quod sit ambobus non convenit.
Sicut verbum de verbo dici non potest. quod non sunt
ambo verbum. nec imago de imagine. nec
filius de filio. quod non simul ambo filius vel
imago. Et sicut nomina substantie aliqui intelligentiam
personarum distincte faciunt. ita etiam interdum
totius trinitatis scilicet. Unde Augustinus. in eodem lib.
ait. In primis nomine ipse pater per se pronuntiatur.
In dei vero nomine et ipse pater et filius et spiritus san-
ctus. ut cum dicitur. Nemo bonus: nisi solus
deus. quod trinitas est unus deus.

Ista est distinctio vicesima septi-
ma. In qua magister postquam egit de tribus personati-
bus personarum. scilicet paternitate. filiatione et spiratione

Responsio ubi
nomina substan-
tie dicuntur ali-
quando ponitur per-
sonis.

Augustinus.

Augustinus.

Quod nota sub-
stantie saltem
trinitatis intel-
ligentiam si-
gnificant.

fm q significatur nomibns pprijs. agit de eisdes
fm q significat nomibus alienis. Et tria circa hoc
facit. qz primo agit de his put significat terminis
equalentibus psonalibus. Secundo agit de eis put
significat terminis essentialibus. Primum facit a
pncipio distinctionis vsqz ibi. Dic non est preteritum.
Scdm vsqz ibi. Et est hic aduertenda. Tertium ab
inde vsqz ad finem distinctionis. In spali ho sentē
tia mgr stat in tribus ppositionibus quarū prima
est hec. Omnia vocabula alicui psonae ppria signifi
cant nisi vnam pprietatem ex parte rei qua illa per
sona pprie distinguitur ab alijs psonis determina
tiue. z pbat sic. Eadem est pprietas que significat
illis nomibus. pater. paternitas. generatio actiua
respectu pātis. Et istis filius. filiatio. generatio passi
ua respectu filij. Et istis spūscī spiratio passiuaz. p
cedere ab vtriusqz respectu spūscī. Sz istis ppetati
bus psonae pprie distinguunt ab inuicē determinatiue
igit oia vocabula alicui psonae ppa zc. Itā senten
tiam mgr ponēs qrit: an eadē pprietas sit q impo
ratur nomie pātis. paternitatis. generatiōis actiue.
Et sū an eadem sit q imporat noie filij z filiatōis
generatiōis passiue. Quā qstionem mgr ponēs sub
his vbis querit. Vtrū sit idem esse pātē z genuisse
filium. Et vtrū idē sit esse filium z natum a pātē. Ad qd
mgr respondens dicit q licet eadem ppetas signifi
cetur istis nomibz. s. esse pātē z genuisse filium. seu
pātē z paternitas. hoc tñ est sub diuersis rōibz. Nam
nomibz psonarū cuiusmodi sunt pater. filij z spūscī
tū sanctus: significat non ppetas tñ: sz hypostasīs
Sed nomibus pprietatū cuiusmodi sūt paternitas
z filiatio: significat ipse ppetates fm se vel actū ip
sarum. pprietatū. vt generare. nasci vel generari.
Secunda ppositio est hec. Dec nomia genitus. ver
bum. imago non substantialit ex parte rei seu ad se
sed ad patrem dicuntur relatiue. Et pbatur sic. Illa
noia q pprie filio cōueniūt: z eius psonalē pprieta
tem pātē expmūt: nō substantialit sed respectiue re
spectu pātis dici pūt. sed ista noia vbi imago genit
sunt hmoi. ergo non substantialit ex pte rei seu ad se
dicunt: sed relatiue ad patrem. Argumentū tenet
z maior. Sed minor. pbatur in textu auctoritate. b.
Augu. que dicere intendit q genitus dicit genito
ris genitus. z verbum dicentis vbum. z imago ima
ginati imago. que oia soli filio cōueniūt respectu pā
tris. ergo minor vera. z p consequēs ppositio pba
da. Tertia ppositio est hec. Solā essentialia de pā
tris filij z de spūscī affirmant. Et p p hoc q bñ po
test dici. Pater z filius z spūscī sunt deus. vel
potētia diuina. scilicet z bonitas diuina sunt deus. Sed
nō pōt dici. pātē z filius sunt pater vel sunt filius. An
p p q solū essentialia possunt filij z pluribus dici. vt
dicit ppositio pbanda. etiam illa solū dicunt de se.
vt lumen de lumine. de deo. qd nō pōt dici de no
minibus relatiuis. non em pōt dici pater de patre.
aut filius de filio. Qd pbatur auctoritate. b. Aug. vj
de tri. c. v. dicentis. Hoc solū de eis dici nō pōt. illō
de illō. quod simul ambo nō sunt. i. illo noie nō pos
sumus vt ad ostendendū vnū de vno. qd simul am
bobus non cōuenit. sicut vbum de verbo. qd non sit
mul ambo vbum. nec filij de filio: qd non sit ambo
Et subiungit magister: q sicut illa essentialia nomia
aliquā intelligentiam distinctionū psonarū faciūt. ita
z interdū totius verba simul. qd pbatur auctoritate
Augustini li. de tri. c. iij. dicentis. In pātis nomie ipse
pātē p nunciat p se. In dei aut noie z ipse z filij z spū
scī tū sanctus. vt cū dicit. Nemo brūs nisi solus deus.
qz trinitas est vnus deus. Et hec est snia mgr in hac
distinctione in speciali.

Q non tantum tres predictae pro
prietates sunt in personis. sz etia
que alijs significantur nominibz
vt ingenuus.

Reterea consi DI. XX
VIII.
derari oportet q non tñ tres p
dicte pprietates siue notiones
in psonis sunt. verū etiam alie que alijs no
tantur nominibus. Nam etiam hoc nomē
ingenuus relatiue dicit de pte tñ. z aliam
designat notionem q pāt vel genitor. Nō
est em idem esse patrem z esse ingenuum. id
est non ea notioe pater dicit qua ingenuus.
Pater em (vt p dictū est) dicit fm pprieta
tem generatiōis. Ingenuus aut fm pprie
tatem innascibilitatis. Differt g pater a fi
lio auctoritate generatiōis. differt etia pro
prietate innascibilitatis. id est qz ingenuus.
An Aug. distinguēs inter ppetatē q pāt
dicit. z illam q dicit ingenuus in .v. li. de
trini. sic ait. Non est b dicere ingenuus qd
est patrem dicere. qz z si filium nō genuiss
nihil phiberet dicere eum ingenuum. Et si
gignat qz qd filium: non ex eo ipse est inge
nus. qz geniti homines gignūt alios. Non
ergo ideo dicit pater: qz ingenuus. Ideo
qz cum de deo patre vtrūqz dicat. alia no
tio est qua intelligit genitor. alia qua inge
nus. Genitor em dicit ad genitū. id est fi
lium. Cum ho ingenuus dicit nō quid sit
sed qd non sit ostendit. Hoc exemplis pla
num faciendum est. Qz dicit ingenuus:
hoc ostendit q non sit filius. sed genitus et
ingenuus cōmode dicunt. filius aut latine
dicitur. Sed vt dicat infilius. non admit
tit loquendi consuetudo. nihil tamen intel
lectui demit: si dicat non filius. quē admo
dum etia si dicat nō genitus. p eo qd dici
tur ingenuus nihil aliud dicit. Ideo non
est in rebz cōsiderandū qd vel sinat vt non
sinat dici vsus pmonis nostri. sed qz reruz
ipaz intellectu seluceat. Non ergo ita
tantū dicamus ingenuū: sed etiam nonge
nitum. qd tñ valet. Nūquid g aliud dici
mus q nō filij. Negatiua porro particla
nō id efficit: vt qd sine illa relatiue dicit: eadē
pposita substantialit dicat. sed id tñ nega
tur quod sine illa aiebat sicut in alijs predi
camentis. cum dicimus homo est. substā
tiam designamus. Qui g dicit non homo
est. non aliud genus pdicamentū enūciat
sed tñ illud negat. Sicut g fm substantiaz

Augusti.

De ingenuo
plana affig
tio. s. qd rela
tiue dicit: z alia
est notio qua
dicit ingenuus
alia qua pāt

Exemplis vtrū
ad hoc ostendū

Qz tñ valet
nō genitū qn
tū ingenuū cō
tanundē nō
filius.

ait. hō est. sic fm subam nego cū dico non hō est. At si tantū valet quod dicif genit⁹. q̄tum valet quod dicif filius. Tantūdem g valet quod dicif nongenitus. q̄tum valet quod dicif non filius. Relatiue aut negamus dicendo nongenitus. Ingenitus porro quid est: nisi nongenitus. Non g recedi fa relatiuo p̄dicamento cum ingenit⁹ dicif. Sicut enim genitus non ad se dicif: sed q̄ ex genitore sit. ita cum dicif ingenit⁹ non ad se dicif: sed q̄ ex genitore nō sit ostēditur. Utrūq; tamē relatiue dicif. Quod aut relatiue p̄nunciat: non indicat substantiam. Quāuis ergo diuersum sit genitus ⁊ ingenitus. tñ non indicat diuersam substantiam. q: sicut filius ad patrem. ⁊ non filius ad non patrem refertur. ita genitus ad genitorem. ⁊ nongenitus ad nongenitorem referat: necesse est. Ecce euidenter ostēdit q̄ ingenitus relatiue dicif. ⁊ de solo p̄re accipitur. Aliaq; notio est qua dicitur ingenitus. alia qua pater. Atq; tantū valet cum dicif ingenitus: q̄tum nongenitus vel nō filius.

Nota q̄ omne ingenitus ē nō genitū. s; nō ecōuerso.

An sicut solus pater dicif ingenitus dici debeat nongenitus. vel non filius. b

Ideo solet queri.

utrum sicut solus pater dicitur ingenitus: ita ipse solus debeat dici nongenitus: vel non filius. ut nec etiam spūs sanctus possit dici non filius vel nongenitus. Quibusdam videtur q̄ pater solus debeat dici nō genitus vel non filius. Spiritus vō sc̄us sicut non dicitur ingenitus. ita inq̄unt non est dicendus nongenitus vel non fili⁹. Bebet quidem dici ⁊ credi spūs sanctus non esse genitus vel non esse filius. sed non debet dici esse nongenitus vel non fili⁹. Alijs autem videtur q̄ cum spiritus sanctus non possit dici ingenitus. potest tamen dici nō genitus vel non filius. Q̄ autem Augustinus supra ait: tantum valere cum dicitur ingenitus quantum cum dicitur nongenitus vel non filius: ethymologiam nominis ostendendo cum hoc dixisse dicunt. nō ratione p̄dicationis.

Opinio quorundam.

Aliorum opinio.

Que sit proprietas fm quaz dicif pater ingenitus. c

Si autem vis sci-

re que sit proprietas fm quam dicif pater ingenitus. audi Ilylarium ipsam vocantem Ilylarius. innascibilitatem in. iij. lib. de trinitate ita aientem. Est vnus ab vno scz ab ingenito genitus. proprietate videlicet in vno quo: q̄ et originis et innascibilitatis. Significata ergo in scripturis personarum intelligētia et distinctio innascibilitatis natiuitatis: q̄ (sensu) solitarius deus non est opinandus. Discretō ergo vel distinctio personarum in scripturis posita est. in nullo aut nature distinctio.

Arriani nitebatur pbare alterius substantie p̄rem. alterius filiū. q̄ ille ingenit⁹. iste genit⁹. quib⁹ rñdēs Ambrosi⁹ dixit se hoc nomē i scripturis non legisse diuinis. d

Illud etiam taceri

nō oportet. q̄ arriani ex eo pbare nitebantur alterius substantie esse patre. alterius filiū. quia ille ingenitus. ⁊ iste genit⁹ dicif cum diuersum sit esse ingenitus ⁊ esse genitum. Unde Ambro. eorum q̄stioni respondēs: dicit se i diuinis scripturis hoc nomē scz ingenitus nō legisse. ita inq̄ies in. iij. lib. de spūs sancto. Cum dudum audierint quidam dicentibus nobis filium dei q̄ generatus est patri q̄ni generauit inequales esse nō posse. quīs ille generatus sit. iste generauit. quia generatio est nature. aduersus quidē illam questionem vocē sibi arbitrat̄ur acclusaz. sed interguierlatōne damabili i eodē loco vestigium vertit ut putet mutatonē fieri questionis mutatonē sermonis dicentes. Quomodo possūt esse ingenitus ⁊ genitus vnus nature atq; sube. Ergo vt respondeam mihi ppositē q̄stio: nī: primo oim in diuinis scripturis ingenitus nusq; iuenio. nō legi. nō audiri. Cui⁹ g mutabilitatis sūt hoies hmōi. vt nos dicat ea vsurpare q̄ nō sūt sc̄pta. cuz ea q̄ sunt scripta dicamus. ⁊ ipsi obijciāt q̄ scriptū non sit. Nonne ipsi sibi aduersantur. ⁊ auctoritatem calumnie sue derogant. Attēde lector qm hoc nomine ingenitus nolebat vti Ambrosi⁹ ppter hereticos. Ita ⁊ nos subticere qdā oportet ppter calumniantū insidias: q̄ catholicis ac pijs lectoribus secure credi possunt. Sunt etem quedā que

Ambro.

DI.

XXVIII

nō tante sunt religionis ⁊ autoritatē. vt eis
nos oporteat sp̄ ostendo ac recipiēdo iser-
uire. verū silentio aliqñ p̄teriri queūt. nec
illius tñ sunt pueritatis. qñ cū oportunū
fuerit: eis vti liberū habeamus.

An diuersum sit esse patrem et es-
se filium.

Preterea queri so-

let cū supra dictū sit. qz aliū est dicere inge-
nitū. aliud p̄rem. Et qz diūsum sit genit⁹ et
ingenit⁹: vtrū sit diuersum sit esse p̄rem et
esse filium: an idem? Ad qd dicim⁹ qz ex
eodem sensu quo dicim⁹ diuersum genitus ⁊
ingenit⁹: ⁊ quo dicitur non esse idē dicere ge-
nitū ⁊ ingenitū. Idē dici non esse idē: s̄ di-
uersum esse p̄rem ⁊ esse filiū. v̄l esse sp̄s san-
ctum. qz non ea notioe p̄r est p̄r q̄ filius est
filius. vel qua sp̄s sanctus est sp̄s sanctus
Ideo ex hoc sensu p̄cedim⁹ qz aliū est eē
p̄rem. ⁊ aliud est esse filiū. qz alia notio est
qua p̄r est p̄r. alia q̄ filius est fili⁹. Sed si
transponas vt dicas. aliud ē p̄rem eē. aliū
filiū esse. variā intelligētiā. ⁊ ideo non cō-
cedim⁹. Est em̄ sensus tal⁹. ac si dicat⁹. aliud
est quo p̄r non q̄dem p̄r. sed est. aliud quo
filius est. non q̄dem filius: sed est. qd peni-
tus falsum est. Eo em̄ pater est quo p̄r de⁹
est. i. p̄ essentiam vel naturam. Ac filius eo
deus est quo pater deus est. Eo ergo fili⁹
est quo pater est. Et ita idem est p̄rem esse
⁊ filiū esse: sed nō est idem esse p̄rem ⁊ esse fi-
liū. **Aug⁹**. in. v. li. de tri. ait. Quāuis
diūsum sit esse p̄rem ⁊ esse filiū. nō est tñ di-
uersa s̄ba. quia non hoc s̄m s̄bam dicitur:
s̄ s̄m relatiū. quod tñ relatiū nō est acci-
dens. qz non est mutabile. Ecce diuersum
esse dicit esse p̄rem ⁊ esse filiū. qd iuxta rōez
p̄dictam accipi oportet. qz. s̄. alia notio est
qua est p̄r. alia qua est filius. Non em̄ s̄m
essentiam p̄r dicim⁹ pater. vel filius filius: s̄
s̄m relationem.

Quō dicat⁹ sapientia genita v̄l na-
ta. an s̄m relationez an s̄m substā-
tiam.

Sciendum quoqz

est: qz sicut solus filius dicitur verbum vel ima-
go. ita etiam ip̄e solus dicitur sapientia nata
vel genita. Et ideo querit⁹ vtrum hoc rela-

tioe dicat⁹. ⁊ si relatiue dicim⁹. an s̄m eādē
relationem qua dicitur verbum ⁊ imago:
De hoc Aug⁹. in. vii. li. de trinitate. ita ait. **Aug⁹**.
Idē dici accipiamus cum dicim⁹ verbū: ac
si dicatur nata sapientia: vt sit filius ⁊ ima-
go. Et hec duo cum dicim⁹. i. nata sapien-
tia: in vno eorū. eo qz est nata ⁊ v̄bū ⁊ ima-
go ⁊ filius intelligat⁹. Et in his omnib⁹ no-
minib⁹ non ostendat⁹ essentia. quia relati-
ue dicim⁹. Et in altero qd est sapia: etiam
essentia demonstret⁹. quoniam ⁊ ad se dicim⁹.
seip̄a em̄ est sapiens. Et hoc est ei⁹ esse qd
sapere. Unde pater ⁊ filius simul vna sapi-
entia: quia vna essentia. **Caue lector:** qz
liter hoc intelligas quod hic dicit **Aug⁹**.
stinus. Vides em̄ dicere qz cum dicim⁹ na-
ta sapientia: ibi sapientia essentiam signifi-
cet. ⁊ nata relationez notet. Qd si ita est co-
gimur dicere essentiam diuinā esse natam:
quod supioribus repugnat. Sed ad h̄
dicimus: qz in altero. i. in eo qz nata est. ea-
dem notio intelligat⁹: que notat cum dicim⁹
verbum ⁊ imago. In altero v̄o. s̄. sapien-
tia demonstrat⁹ essentia. id est demonstrat⁹
qz filius sit essentia. quia sapientia s̄m esse-
tiam dicim⁹. Et ideo cum dicim⁹ nata sapien-
tia: intelligat⁹ qz ip̄e qui natus est: essentia
est. ibi tñ sapientia non p̄ essentia: sed pro
hypostasi facit intelligentiā. vt sicut quan-
do dicim⁹ verbū vel filius: intelligim⁹ hypo-
stasis cum sua p̄p̄tate. Item cum dicitur
nata sapientia: idem intelligim⁹. id est geni-
ta hypostasis. Ideo vigilanter ait idem ef-
se intelligendum cū dicim⁹ verbū. ⁊ cum di-
citur nata sapientia. i. eadem relatio: eadē
qz hypostasis cui inest illa p̄p̄tas. Et ex
h̄ adiuuat illud quod supius diximus. s̄.
cum dicim⁹ p̄r vel filius vel sp̄s sanctus. nō
tñ ille p̄p̄tates significant cum dicitur pater:
nitas filiatio. sed etiam hypostasis cū suis
p̄p̄rietatibus.

⁊ imago aliquando dicitur s̄m es-
sentiam.

Illud etia3 sciri o-

portet: qz cū supra dictū sit imaginē relati-
ue dici de filio: sicut v̄bū vel filius. inter-
dum tñ repit⁹ s̄m substantiā dici. Unde
Aug⁹. in li. de fide ad p̄detrū dicit qz vna ē
sanctę trinitatis essentialit̄ diuitas et ima-
go: ad quam factus est homo. **h̄yla**. etia3
in. v. libro de trinitate ait. h̄omo sit ad cō-

Augusti.

Qualit̄ intel-
ligēda sint p̄-
missa verba
Augustini

Quō dicat⁹
sapia genita
vel nata ⁊ an
s̄m relationē
an s̄m substā

Ratio vbi di-
cit esse diuer-
sū ē p̄rem et
esse filiū. s̄ nō
patet esse et
filiū esse

Augusti.

S

Augusti.

h̄ylarius.

munē imaginez. Nōmē nō discrepat. natura non differt. Una est em̄ ad quā hō creatus est spēs. Ex his vobis ostendit q̄ imago aliquē essentie intelligentiā facit. ⁊ tunc ad se dicit ⁊ non relatiue.

Ista ē distinctio vicesima octaua

In qua mgr̄ postq̄ actū est de p̄prietatibus p̄sonalibus: incipit agere de p̄prietatibus nō p̄sonalibus. Et tria circa hoc facit. Primo ostendit quō se habeat hoc nomen ingentus ad alias notiones. Secundo subdit quomō ista duo se habeant ad inuicem. scilicet patrem esse ⁊ filiū esse. Tercio ostendit quō hoc nomen imago quandoq̄ tenetur essentialiter. quandoq̄ p̄sonaliter. Primū facit a principio huius distinctionis vsq̄ ibi. Preterea queri solet. Secundū ab inde vsq̄ ibi. Illud etiā taceri non oportet. Tercū ab inde vsq̄ ad finem distinctionis. Et tūc de s̄nia mgr̄ in hac distinctione in generali. In sp̄iali sentētia mgr̄ stat in tribus p̄positionibus. quarum p̄ma est hec. Ingentus est notio solius patris. alia tamen a paternitate qua pater refertur ad filiū. Hanc p̄positionem p̄bans p̄ponit. q̄ p̄ter tres p̄prietates p̄sonales. scilicet paternitatē. filiationē ⁊ p̄cessionē. sunt alie p̄prietates alijs nolate nomib⁹. de quorū numero est hoc nomen ingentus quod spectat ad patrē. ⁊ importat aliam p̄prietatē q̄ hoc nomen paternitas. quod p̄bat p̄ hoc. q̄ esse ingentū non est de ratōe patris. eo q̄ aliquis potest esse pater absq̄ hoc q̄ sit ingentus. q̄ multi geniti genuerunt. Sc̄da p̄positio est hec. Idem est p̄m esse qd ⁊ filiū esse. Quis esse p̄m ⁊ esse filiū careant idēmitate. i. non sunt idē. Quod p̄bat p̄ hoc q̄ sensus p̄positiōis. scilicet patrem esse sit idem quod filiū esse est iste. i. idem est quo pater est. ⁊ id quo filius est. quia. scilicet vna diuina essentia est id quo vterq̄ ipor̄ est. ⁊ iste sensus ē verus. Sed tērmis transpositis sic dicēdo. Esse p̄m est idem qd esse filiū. tūc sensus est. Eadem est p̄prietas qua pater est pater. ⁊ qua filius est filius. et iste sensus est falsus. q̄ paternitate pater est pater. ⁊ filius filiatione est filius. Tercia p̄positio est hec. Hoc nomen imago relatiue dicit de solo filio. sed essentialiter de tota trinitate. Quam p̄bat mgr̄ quo ad secundam eius p̄m sic. Imago quōq̄ essentialit̄ accipit. vt qñ accipit p̄ ipso exemplari nat̄re diuine: ad cuius imaginem factus est homo. ⁊ hoc p̄batur auctoritate Augustini ⁊ Dylarij quo ad p̄mā p̄tem sententia probata fuit. Et hec est sententia mgr̄ in speciali.

De principio qd̄ relatiue d̄r. et multiplicem notat relationem. a

DI. XX
IX.

St preterea aliud nomen multiplicem notans relationem. scilicet principium. Dicit em̄ principium semp̄ ad aliquid. ⁊ dicit pater principium. ⁊ filiū principium. ⁊ sp̄s sanctus principium. sed differenter. Nam pater dicit principium ad filiū ⁊ ad sp̄m sanctum. Unde Aug⁹. in. iij. li.

bro de trini. ait. Pater est principium totius diuinitatis. vel si melius dicitur deitatis. q̄ ipse a nullo est. Non em̄ habet de quo sit vel de quo procedat. sed ab eo ⁊ filius ē genitus. et sp̄s sanctus procedit. Non ḡ dicitur principium totius deitatis. q̄ vel sui vel diuine essentie principium sit. sed quia principium est filiū ⁊ spiritū sanctū. in quibus singulis tota diuinitas est. **F**ilius ad spiritū sanctum dicit principium. Spirit⁹ hō sanctus non dicit principium: nisi ad creaturas. ad quas pater etiam dicit principium ⁊ filius ⁊ trinitas ip̄a simul. ⁊ singula personarum principium dicit creaturarū. Pater ergo principium est sine principio. Filius principium de principio. Spiritū sanctus principium de vtroq̄. i. de p̄re ⁊ filio.

Quo p̄ p̄ncipium totius diuinitatis dicit.

Quo filius ⁊ ad qd̄ dicat principium. et sp̄s sanctus ⁊ etiā trinitas.

Ab eterno pater est principium et filius. sed sp̄s sanctus nō. immo cepit esse principium. b

Et pater ab eterno

principium est filiū. ⁊ pater ⁊ filius principium spiritū sancti. quia filius est a patre. ⁊ spiritū sanctus ab vtroq̄. Sp̄s hō sanctus non ab eterno principium est. sed esse cepit. quia non dicitur principium nisi ad creaturas. Cum ergo creature esse ceperunt: et sp̄s sanctus esse cepit principium earum. Ita etiam pater ⁊ filius esse cepit cum spiritū sancto vnum principium creaturarum. quia creature esse ceperunt a patre ⁊ filio ⁊ sp̄s sancto. ⁊ dicuntur hi tres: non tria: sed vnum principium omnium creaturarū. quia vno eodemq̄ modo principium rerū sunt. Non enim aliter sunt res a patre. et aliter a filio. sed penitus eodem modo. Ideo apostolus intelligens hanc trinitatē esse vnum principium rerū ait. Ex ipso. per ipsum: ⁊ in ipso sunt omnia. Cum hō audiuim⁹ omnia esse ex deo. vt ait Augustinus de natura boni. omnes vtiq̄ naturas intelligere debemus. ⁊ omnia que naturalia sunt. Nō enim ex ipso sunt peccata: que naturā non seruant: sed viciant: que ex voluntate peccantium nascuntur. **O**mnia ergo que naturaliter sunt: vnum p̄ncipium est pater cū filio ⁊ sp̄s sancto. ⁊ h̄e cepit. Ab eterno autem pater principium est filiū generatione. et pater ⁊ filius vnum principium spiritū sancti. Unde Aug⁹. in. v. li. de trini. Augusti.

Quo hi tres sunt creature principium.

Quo accipit dum sit omnia esse ex deo

Quo p̄ lab̄ et nō ē principium filiū. ⁊ p̄ et filius sp̄s sancti

ita ait. Dicis relative pat. idemq; relative
dicis principiu. Sed pater ad filiu dicitur: princi-
pium xpo ad oia que ab ipso sunt. Et princi-
pium dicitur filius. Cum enim diceret ei. Tu
quis es? Respondit principium qd et loqr vob
Sed nunqd patris principiu est. imo crea-
torem se voluit ostendere: cum se dixit esse
principium. sicut et pr principiu est creature
qz ab illo sunt omnia. Cum xpo dicimus
et patrem principiu et filiu principiu: no duo
principia creature dicimus. quia pater et fi-
lius simul ad creaturam vnum principiu
est: sicut vnus creator. Si aut qdquid i se
manet et gignit vel operat aliquid: princi-
pium est eius rei: quam gignit: vel ei? quaz
operat. Non possumus negare etiam spi-
ritu sanctum recte dici principium. quia non
eum sepamus ab appellatione creatoris. qz
scriptum est de illo qd opetur. et vtiq; in se
manens opatur. Non enim in aliquid eoruz
que operatur ipse mutat et vertit. Unum
ergo principium ad creaturam cum patre et
filio est spu sanctus. non duo vel tria prin-
cipia. Ecce apte ostendit Aug. patrem et
filiu et spu sanctu esse vnu principiu rerum
creataru. i. vno eodemq; modo esse princi-
pium. et illu modum satis aperuit. quia scz
opant omnia. et qz similiter opant hi tres.
ideo vnu principium esse dicunt.

Hic ostendit quod pater sit princi-
pium filij. et ipse et filius principiu
spu sancti.

Deinde in eodez li

bro ptinve ostendit quod pat dicat princi-
piu ad filiu. et ad spu sanctu ipse fili. dicet
ideo esse prem principium filij. qz genuit eu.
et prem et filiu esse principiu spu sancti. qz spi-
ritu sanctus pcedit vel dat ab vtroq;. Ait
enim ita. Si gignens ad id qd gignit princi-
pium est: pr ad filium principium est. qz ge-
nuit eum. Utrum aut et ad spu sanctu prn-
cipium sit pr. quia dictum est de patre pce-
dit. no parua questio est. Qd si ita est: non
tam principium eius tantu erit rei quam gi-
gnit vel facit: sed et eius qua dat. et q proce-
dit ab ipso. Si ergo quod dat vel quod proce-
dit: principium habet a quo dat vel proce-
dit. fatendum est patrem vel filiu vnu prn-
cipium esse spu sancti: non duo principia.
Sed sicut pater et filius ad creaturam rela-
tue vnus creator et vnus dñs dicit. sic re-
latue ad spiritum sanctu vnu principium.

Ad creaturam xpo pater et filius et spu san-
ctus vnum principium. sicut vnus creator et
vnus dominus. Ecce habes qd pater prin-
cipium filij dicit. qz genuit eu. Qua gno-
tione est pater: ea principium filij dicit. id e
generatione. sm quam etiam dicit auctor
filij. Unde Iulianus in. iij. li. de tri. ita ait
Ipo quo pater dicit eius quem genuit au-
ctor ostendit. id nomen habens quod ne-
q; ex alio pfectum intelligat. et ex quo is q
genitus est substituisse doceat. Nouit ecclē-
sia vnu innascibilem deu. Nouit vni geni-
tum dei filiu. Constat prem ab origie libe-
rum. constat et filij origine ab initio. no ip-
sum ab initio: s ab initiali. no p seipm: s ab
eo qui a nemine est natus ab eterno. nati-
uitatem. s ex paterna eternitate sumentem.
Edita est hic fidei pfessio. sed pfessiois ra-
tio nondū exposita est. et ideo querenda. s.
quod intelligendū sit qd ait filij originem esse
ab initio. et no ipm esse ab initio: s ab initia-
bili. hoc vtiq; subdens: determinauit quod
accepit initium. inquit origines filij esse
ab initio. Ac si diceret. Non ita intelligas
originem filij esse ab initio: quasi ipse filius
habeat initium. sed qz ipse est ab initiabili
id est a patre a quo sunt omnia. Nam licet
filius sit principium de principio. no est tñ cō-
cedendū qd filius habeat principiu. Cūq; fi-
lius sit principiu de principio. et pater princi-
pium no de principio. No est principium de
principio: principiu sine principio. sicut fili? no
est pater. Neq; tñ duo principia: sed vnum.
sicut pr et filius non duo creatores: s vnus
creator.

Cum pater et filius sint vnu princi-
pium spu sancti. querit an eadez
notione.

Vnum autem princi-

pium sunt pater et filius: non tantu crea-
turarum: vt dictum est supra. sed etiaz spi-
ritu sancti. Ideo queri solet vtrum eadem
notione pater sit principium spiritu sancti. et
filius. an sit alia notio qua pater dicat prn-
cipium spiritu sancti. et alia qua filius?
Ad quod dicimus: cum pater dicat prin-
cipium spiritu sancti et filius: quia spiritu san-
ctus pcedit vel datur ab vtroq;. nec aliter
pcedit vel datur a patre qz a filio. Sane in-
telligi potest patrem et filium eadem rela-

Ex his colli-
git qd pr eo e
principiu filij
quo pr gene-
ratione scz et
eode etia au-
ctor filij
Iulianus.

Nota qd dicit
filiu no ee ab
initio sed ab
initibili.

Apt ex quo
sensu illa di-
xit Iulianus

Hic adiungit
de spu sancto q
ipse principium
sit

Querit que
sit notio qua
pater et filius
principium spūs
sancti.

tionem vel notione principium dici spūs sancti
Si vero querit que sit illa notio quā ibi
notatur principium. Nomen eius non habemus.
sed non est ipsa paternitas vel filiatio: imo
notio quādam que patris est et filij. quia ab eterno
pater et filius unum principium est spūs sancti.
Donator autem (ut predictum est) dicitur pater
vel filius ex tpe. sicut spūs sanctus donum
vel donatum.

Ista est distinctio vicesimanona.

In qua magis postquam ex tpe in masculinitate put signi-
ficatur hoc nomine in generalibus. agit de conspiratione
put significat hoc nomine principium. Et dividitur in
tres partes. In quarum prima ostenditur qualiter tota
trinitas per hoc nomen principium se habet ad crea-
turas. In secunda subdit quomodo per idem nomen. scilicet
principium persone se habeant ad invicem. In tertia sub-
iungit concludendo quod non sit aliquod commune nomen quo
exprimatur relatio patris et filij et spūs sancti. sicut per
nomen principium exprimitur relatio patris ad spūs
sanctum. Primum facit a principio distinctionis usque ibi.
Deinde in eodem libro. Secundum ab inde usque ibi. Tunc
autem principium. Tertium facit ab inde usque ad finem
distinctionis. Et tunc in generali. In speciali sententia
magistri stat in tribus propositionibus quarum prima
est hec. Pater et filius et spūs sanctus sunt unum princi-
pium creaturarum temporaliter. Hanc propositionem ma-
gister probans dicit quod hoc nomen principium finem quod re-
lativum dicitur in divinis importat tamen relationem dei ad
creaturas. vel relationem personarum ad invicem. Et po-
stea dicit quod quilibet persona et tota trinitas dicitur prin-
cipium creaturarum et eorum que naturaliter esse habent
non autem peccatorum. quia natura viciant. et hoc est ratio
creationis. propter quam creationis relatio intelligitur
inter deum et creaturas. Sunt enim omnes persone unum
principium respectu creature. et hoc ex tpe non ab eter-
no. propterea dicit quod una persona est principium alterius.
Nam pater est principium filij. quia ipse genuit. et pater
et filius sunt principium spūs sancti. et hoc non ex tem-
pore et essentialiter: sed notionaliter. Secunda pro-
positio est hec. Pater est principium filij. pater et filius
sunt unum principium ipsius spūs sancti. Hoc magister
declarat auctoritate beati Augustini que sententiali-
ter promissa est. Tertia propositio est hec. Relatio qua
pater et filius referunt ad spūs sanctum non habet
aliquod nomen proprium usualiter. Hanc propositionem
magister probans querit. Utrum pater et filius sunt
eadem notione unum principium spūs sancti. Et respon-
det quod sic. licet non habeamus nomen illam notionem
exprimens. Nam nomen illud. scilicet communis spiratio quo
doctores illam notionem nominant temporibus. ma-
gistri nondum fuit in usu. nec adhuc inventum. Po-
stremo notandum est quod hoc nomen principium transiens
in predicationem divinorum non semper sumitur uniformiter.
Nam quandoque accipitur personaliter. ut cum dicitur
principium de principio. et quandoque notionaliter. ut cum dicitur
pater et filius sunt unum principium spiritus sancti.
quandoque essentialiter. ut cum dicitur. Pater et filius
et spūs sanctus sunt unum principium creature. Et tamen
in speciali.

De his que temporaliter de deo dicuntur
et relative secundum accedens quod non deo
sed creaturis accidit.

Vnt eni que DI. XXX

Quam que ex tpe de deo dicuntur
eis temporaliter pueniunt sine sui
mutatione. et relative dicuntur secundum accedens
non quod accidit deo: sed quod accidit creaturis.
ut creator. dominus. refugium. datum vel do-
natum. et huiusmodi. De his Augustinus in v. li. de Augusti
trinitate. ait. Creator relative dicitur ad creatu-
ram sicut dominus ad suum. Item non aliter
moueat quod spūs sanctus cum sit coeternus pa-
tri et filio. dicitur tamen aliquid ex tpe. veluti
hoc ipsum quod donatum diximus. Nam sem-
piternus spūs sanctus est donum. temporaliter autem
donatum. Et si dominus non dicitur: nisi cum habere in-
cipit suum. etiam ista appellatio relativa ex
tpe est deo. Non enim sempiterna creatura est:
cuius ille dominus est. ergo dominum esse non sempi-
ternum habet. ne cogamur etiam creaturam
sempiternam dicere. quia ille sempiternus non
dominaretur: nisi etiam ista sempiterna fa-
mularetur. Sicut autem non potest esse ser-
uus qui non habet dominum. sic nec dominus qui
non habet suum.

Oppositio quod non ex tpe sit dominus
quia est dominus temporis quod non est ex
tpe.

Bed hic aliquis dicit
cet quod non ex tpe competit deo h appella-
tio qua dicitur dominus. quia non est tantum dominus re-
rum que ex tpe ceperunt: sed etiam illius
rei que non cepit ex tpe. id est ipsius temporis.
Quod non cepit ex tpe. quia non erat ante
tempus quod inciperet. Et ideo non cepit esse
dominus ex tpe. Ad quod dici potest
quia licet non cepit ex tpe dominus esse tem-
poris. cepit tamen esse dominus temporis. quia non semp-
fuit tempus. et ipsius hominis ex tpe cepit esse
dominus. De hoc Augustinus in eodem li. conti-
nue ita ait. Quisquis extiterit eternum deus
solum dicat. tempus vero non esse eterna propter
varietatem et mutabilitatem. sed tamen ipsa te-
pora non in tpe esse cepisse. quia non erat tempus
antequam tempora inciperent. Et ideo non in tpe ac-
cideret deo ut dominus esset. quia ipso tempore
dominus erat. que utique non in tem-
pore esse ceperunt. Quid respondet de ho-
mine qui in tempore factus est. cuius utique
dominus non erat antequam esset. Certe ut dominus
hominis esset ex tpe accidit deo. et ut omnis
amoveat controuersiam: certe ut tuus domi-
nus esset vel meus qui modo esse cepimus: ex

Quia tempus ce-
pit: deus cepit
esse dominus. nec
ante tempus fuit
dominus. sed cum
tpe. non ex te-
pore vel in tpe
quia non ante fuit
quod ipse dominus
sed simul.

Responsio.

Augustinus.

DI.

XXX

Quo intelli-
genduz sit ni-
hil dici de deo
fm accidens. et
q sunt accide-
tia relatiua.

tpe habuit. ¶ Quo q obtinebimus nihil
fm accidens dici deum: nisi qz ipi nature
nihil accidit quo mutet. vt ea sint acciden-
tia relatiua. que cu aliqua mutatiōe reruz
de qbus dicunt accidunt. sicut amic⁹ rela-
tiue dicif. Non em amicus esse incipit: ni-
si cum amare cepit. Fit ergo a iqua muta-
tio voluntatis vt amicus dicat. ¶ Num⁹
ho cum dicif p cium: relatiue dicif. nec tñ
mutatus est cum esse ceperit p cium. nec cu
dicatur pignus: et hmoi. ¶ Si ergo num⁹
potest nulla sui mutatione totiens dici re-
latiue: vt neq cum incipit dici. neq cu de-
finit aliquid in eius natura vel forma qua
numus est mutationis fiat. qto facili⁹ de
illa incommutabili dei substantia debem⁹
accipere q ita dicat relatiue aliquid ad crea-
turam. vel quis temporaliter incipiat di-
ci. non tñ ipi substantie dei accidisse aliqd
intelligat. sed illi creature ad quam dicif.
qualiter etiam refugium nostrum dicitur.
Refugiū em nostrum dicif deus relatiue.
ad nos em refertur. et tunc refugiū nostrū
fit cum ad eum refugimus. Nunqd tñc fit
aliquid in ei⁹ natura quod anteqz refuge-
remus ad eum non erat: In nobis ergo fit
aliqua mutatio: qui ad eum refugiendo ef-
ficimur meliores. In illo aut nulla. Sic et
pater noster esse incipit: cum p eius gratiā
regeneramur. qui dedit nobis potestātē fi-
lios dei fieri. Substantia ergo nra mutat⁹
in melius: cum filij eius efficimur. Similit⁹
et ille pater noster esse incipit. sed nlla sui cō-
mutatione substantie. ¶ Ergo temporalit⁹
dici incipit deus: quod antea non dicebat⁹
manifestum est relatiue dici. non tñ fm ac-
cidens dei q aliquid ei acciderit. sed plane
fm accidens eius. ad quod dici aliqd de⁹
incipit relatiue. ¶ Ex his apte ostenditur
q quedam de deo p aliter dicunt relatiue
ad creaturas sine mutatione deitatis. s nō
sine mutatione creature. et ita accidens est
in crea: ura nō in creatore. et appellatio qua
creatura dicif relatiue ad creatorez: relati-
ua est. et relationē notat q est in ipa creatu-
ra. Appellatio ho illa q creator relatiue dicit⁹
ad creaturā: relatiue qdem est. sed nullā no-
tat relationem que fit in creatore.

Hic soluit⁹ questio qua querebat⁹
vtrū spūssanct⁹ dicat datū relati-
ue ad se cum ipse det se.

Hic pōt solui que-

Per similitudi-
nem ostendit q
pōt deus dici
qz an n dice-
batur sine sui
mutatiōe. vt
numus dicif
p cū.

Q de⁹ de re-
fugiū relati-
ue et ex tpe si-
ne sui muta-
tione.

Q p⁹ de: rela-
tione.

Summatim p-
dictorū intel-
ligentiā pstri-
git.

stio superius proposita: vbi qrebat⁹ cū spi-
ritus sanctus datū dicat⁹ vel donat⁹. ¶ Ad
aut dat⁹ refertur ad eum q dat. et ad illū cui
datur. et spūssanctus det seipm. vtrū ad se-
ipm relatiue dicatur cum dicif dari vldo-
nari. ¶ Cui questionē respondentes dici-
mus spūssanctum dici datum vldonātū
relatiue. et ad dantem et ad illum cui datur
Dans autem siue donator est pater cu3 fi-
lio et spūssancto. Nec tamen dicimus spūm
sanctum referri ad se. sed appellatio dati vldo-
nati refertur ad dantem et ad recipiētem
quia non potest aliquid dici datum nisi ab
aliquo et alicui detur. Cum autem spūssan-
ctus dari a se vel datus a se dicitur: relati-
ue quidem dicif ad illum cui dat. et est ap-
pellatio relatiua. et in illo cui dat mutatio
fit: non in dante.

Solutio

Ista est distinctio tricesima hui⁹

pmi libri. In qua mgr postq egit de innascibilitate
et cōmunspiratione. agit incidentalit⁹ de qbusdam
relationib⁹. que conueniūt deo ex tpe. Et tria facit.
Nam pmo ostendit deum ad creaturā ex tpe referri.
Secundo subdit deū p talem relationem nō mutari.
Tertio exemplificat hoc p spūssanctū et dicif tpoli-
ter dari. Prīmū facit a pncipio distincōis vsqz ibi.
Quo ergo obtinebim⁹. Sedm ab inde vsqz ibi. Dic
pōt solui. Tertiū ab inde vsqz ad finē distincōis. Et
hec est snia huius distincōis in generali. In spēali
sententia mgrī stat in trib⁹ ppositiōib⁹. quaz pma
est hec. Cōstat deū ad creaturas ex tpe referri.
Hanc ppositiōē mgr pbat vicit. q illa q dicif de
deo relatiue tpolit⁹ dicunt de ipō fm accidens. nō fm
accidens qd in deo sit: sed qd in creaturis est. et exem-
plificat hoc p hmoi nēcia creator. dñs. refugiu et si-
milia. q nō pnt deo cōuenisse ab etno. cū ab etno nō
habuit creaturā ad se refugientē seu suū. s3 incipit
bre ex tpe. Cōtra qd mgr obijciēs dicit q de⁹ nō in-
cepit esse dñs tps. qz non incipit in tpe nec ex tpe.
Ad qd mgr rñdens dicit. q de⁹ incipit esse dñs tē-
poris: qñ tps incipit esse. An sicut tps nō incipit eē
in tpe seu ex tpe. ita de⁹ nō incipit esse dñs tps in tē-
pore seu ex tpe. sed cum tpe. Scda ppositio est hec.
Deus p relationem q refert⁹ ad creaturā nō mutat⁹
huius ppositiōis rationē veritatis mgr assignat
di. q ipa relatio est solū in creatura realit⁹ sed tñ ei⁹
appellatio est in deo respectu creaturarū. Ad exem-
plificans dicit. q sicut numus fit precium seu incipit
esse p cium sine sui mutatiōe. ita deus sine sui muta-
tione fit creator. Tertia ppositio est hec: q spūssan-
ctus sine sui mutatiōe puris mentibus dat⁹. Hanc
ppositioē mgr pbat soluēdo questionem suā quā
supius distincōe. xviij. reliqrat insolūtā. Et rñs. s.
spūssanctus dñs seipm possit referri ad seipm. Et re-
sponder q cū spūssanct⁹ dicif datus vel missus a se:
tūc relatiue dicit⁹ ad eū cui dat. et est relatio fm nomē.
et non fm rem. et fit mutatio in illo cui dat nulla mu-
tatione facta in ipō donante. Et tñ de snia mgrī in
hac distincōe in generali.

Quo dicat⁹ filius equalis pñi. an
fm substantiā. an fm relationem
ita et similis.

DI. XXXI

De rebus consi

Proderari oportet: cum tres persone coequales sibi sint. vtrum relatiue hoc dicat: an fm substantiam: et si relatiue: vtrum fm relationem an fm essentia consideranda sit equalitas? Deinde quid sit ipsa equalitas? Ad quod dicimus: quia sicut simile nihil sibi est. Similitudo enim (vt ait Iulianus) sibi ipsi non est. ita et eque aliquid sibi non dicit. ac p hoc sicut simile ita et eque relatiue dicit. Dicit ergo relatiue filius equalis patri. et vtriq spū sanctus. Est tamen equalis patri filius. et vtriq spū sanctus ppter summam simplicitatem essentie et vnitatem. Equalis est ergo filius patri fm substantiam. non fm relationem. Unde Aug⁹. in. v. li. de trini. ait. Querimus fm quid equalis sit patri fili⁹. non fm hoc q ad patrem dicitur filius equalis est patri. Restat ergo vt fm id equalis sit q ad se dicitur. Quicqd autem ad se dicitur: fm substantiam dicit. Restat ergo vt fm substantiam sit equalis. Eadē ergo est vtriq substantia. Item in sexto lib^o. Satis est videre nullo modo filium equalem esse patri. si in aliquo. s. quod pteat ad significandam eius substantia in equal inuenit. In omnibus ergo equalis est p^ri filius. et est eiusdem substantie. Equal est etiam spū sanctus. et in omnibus equal ppter summam simplicitatem illius substantie. Ex his pspicuum sit q fm substantiam filius est equalis patri. et vtriq spū sanctus et appellatio trī relatiua est. Equalitas ergo patris et filij non est relatio vel notio. s. naturalis vnitas et idemptitas.

Quid sit equalitas.

Hic quō dicat similis. et quid sit similitudo. b

Hoc idem etiam di

cimus de simili et similitudine. Cum em dicitur filius similis patri: relatiue qdem dicitur. sed similis est patri propter vnitatem essentie. Est ergo appellatio tantū relatiua. Similitudo vero indifferens essentie. Unde quibusdam non indocte videt nomine equalitatis vel similitudinis non aliquid poni sed remoueri. vt ea ratione dicatur fili⁹ equalis patri. quia nec maior est eo nec minor. et hoc propter vnitatem essentie. Ita et similis dicitur. quia nec diuersus: nec alienus nec in aliquo dissimilis. Et hoc ppter essen-

Quibusdam videt q noie equalitatis vel similitudinis non aliquid ponit sed remouet.

tie simplicitatem. Non ergo fm q fili⁹ est genitus a patre: equalis vel inequalis est patri. nec similis vel dissimilis. sed equal et similis fm substantia.

De snia sancti Iuliani qua i trinitate personarū ppria ostendit. c

Non est igitur hic

permittendum q vir illustris Iulianus pprietates personarū assignans dicit i patre esse eternitatem. speciem in imagine. vsus in munere. Que tante difficultatis sunt vba: vt in eorum intelligentia atq explanatione vehementer laborauerit Aug⁹. vt ipse ostendit in sexto libro de trini. ita dicens. Quidam cum vellet breuissime singularū in trinitate personarū insinuare propria. Eternitas ē inquit in patre. species in imagine. vsus in munere. **E**t quia non mediocris autoritatis in tractatione scripturarum et assertionem fidei vir extitit. Hec em Iulianus in libris suis posuit. Horū verborum. id est patris et imaginis et muneris eternitatis speciei et vsus abditam scrutatus intelligentiam: qm valeo non eo secutum arbitror in eternitatis vocabulo. nisi q pater non habet patrem de quo sit. fili⁹ autem de patre est vt sit. atq vt illi coeternus sit. Imago enim si perfecte implet illud cuius imago est: ipsa coequatur ei. nō illud imagini sue. in qua imagine speciem nominauit. Credo propter pulchritudinem vbi tanta est congruentia et prima equalitas. et pma similitudo nulla in re dissidet. et nullo modo inequalis. et nlla ex parte dissimilis. sed ad idemptitatem respondens ei cuius imago est. vbi est pma et summa vita. cui non est aliud viuere et aliud esse. s. idem et primus ac summus intellectus. cui non est aliud viuere et aliud intelligere: s. idem hoc est vnum tanq verbum perfectum: cui non desit aliquid: et ars quedam omnipotentis et sapientis dei. plena omnium rationum viuentium incommutabiliū: et omēs vnum in ea. sicut ipsa vnum de vno cum q vnum. ibi nouit omnia deus que fecit per ipsam.

Ex quo sensum intelligenda sunt vba Iulian⁹ docet Aug⁹. et pus q re p^ri eternitatis tribuat. Iulian⁹ in li. de sinodis. Imago eius ad quā imaginat spēs idiferens ē. Neq em ipse sibi qd q imago ē s. eū cui⁹ imago ē necesse ē vt imago deus ergo ē rei ad rem coequādā et imaginata et indistincta. Est ergo pater. ē etia filius. qz imago p^ri ē fili⁹. Et quia imago est vt rei imago sit spēs necesse est et naturā et essentia fm q imago ē in se beat aucto: if

Hic de spiritu sancto quare vsus dicat. d

DI.

XXXI

Est aut ineffabilis

quidā complexus p̄ris et imaginis q̄ nō ē sine p̄fruitione. sine charitate. sine gaudio. Illa ergo dilectio: delectatio. felicitas vel b̄tudo. si tñ aliq̄ hūana voce digne dicif vsus ab illo appellata est breuif. et est i trinitate sp̄ssanct⁹: nō genit⁹: sed genitoris genit⁹: suauitas. ingeni⁹i largitate atq; vberitate p̄fundens oēs creaturas p̄ captu eaz. Itaq; illa tria si a se inuicem determinari vident. et in se infinita sunt. Qui videt hoc vlt ex pte vel p speculuz in enigmate: gaudeat cogitans deū et gr̄as agat. Qui xō nō videt: tēdat p pietatē ad vidēdū. nō p cecitatem ad calūniādū. qm̄ vn⁹ ē de⁹. s̄ tñ trinitas. **E**cce habes q̄lit̄ x̄ba hylarij p̄missa accipienda sunt. licet tātē sint p̄fuditat⁹: vt etiā adhibita: expositione vix aliq̄tenus ea intelligere valeat humanus sensus. cuz x̄p̄a eozū explanatio quaz hic Aug⁹. edidit: plurimū in se habeat difficultatē et ambiguitatis.

ex fm̄ hanc expositionem non distinguunt ibi p̄prietates p̄sonarū tres.

Non eni scdm̄ pre-

missam expositionem distinguunt h̄ tres ille p̄prietates superi⁹ assignate. sed ip̄e hypothesis distincte ab inuicē mōstrat. Eternitatis tñ noīe eadem vidē designata p̄prietates: quā notat hoc nomen ingeni⁹us. S̄ videam⁹ qd sit qd ait. Imago si p̄fecte impletur cui⁹ imago est: ip̄a coequat ei. nō illi s̄ sue imaginī. Videt em̄ dicere qd fili⁹ qui ē imago p̄ris: patri coequat. nō p̄ filio. cuz et filius dicat equal p̄ri in sc̄ptura. et p̄ filio. s̄ filius h̄ h̄z a p̄re vt sit ei equal. p̄ aut nō h̄z a filio. et tñ fili⁹ plene ac p̄fecte equal est p̄ri. i. imago ei cui⁹ est imago.

Quare dicat hylari⁹ p̄p̄ia p̄sonarū assignasse i verbis p̄dictis. cuz ibi nō sint exp̄sse p̄prietates. f

Propria ergo per-

sonarū in p̄dictis x̄bis assignasse d̄: hylari⁹. qz relatiua noīa p̄sonarū posuit. s̄ patris imaginis et muneris. que relatiue dicunt de p̄sonis. et p̄prietates notant q̄bus distinguunt p̄sone. Itaq; em̄ dicif sp̄ssanctus munus relatiue sicut donū. Verūta-

men ip̄as p̄prietates alijs tribus nomib⁹ hylari⁹ in li. de synodis. Si q̄s inascebile et sine initio dicat filiū q̄si duo sine principio. et duo inascebilia. et duo inarta. dicens duos faciat deos: anathēa sit Caput. n. qd ē p̄ncipiū oīm fili⁹. Caput aut qd ē p̄ncipiū x̄pi de⁹. Sic enī ad vnū initia b̄le oīm. initū p̄ filiū vnū uerū referi filiū inascebile p̄teritū. p̄p̄simū ē Jā enī non erit vn⁹ deus. qz deū vnū p̄dicari nāq; vnū us inascebile dei erigit Lū ergo de⁹ vn⁹ sit duo inascebiles et si p̄rit cū idcirco deus vn⁹ sit cū p̄ de⁹ sit. et si l⁹ dei de⁹ sit. qz inascebilitas sola p̄nec vnū sit. filius aut idcirco deus. qz ex inascebili eēntia natus existat Caput ei oīm fili⁹ s̄z caput fili⁹ de⁹ est. et ad vnū deuz oīa hoc ḡdu. et hoc p̄fessioe referit cū ab eo sumat vnū uerū p̄ncipiū. cū ip̄e p̄ncipiū sit. Idē lēodē. Qib⁹ creaturif substantiā voluntas dei attulit. s̄z naturā dedit filio ex inascebili ac fi nata substantiā p̄fecta naturā. Talia em̄ cuncta creata sunt q̄ lia de⁹ eē vo. luit. fili⁹ autē

ex earundē p̄sonarū distinctione notat Aug⁹. alijs verbis sine exp̄ssione triū p̄prietatū. s

Illud etiā sciri op-

tet qd earundē triū p̄sonarū distinctionē Aug⁹. ostendere volēs. sine exp̄ssione illarū triū p̄prietatū sup̄ius cōmemoratarū in p̄mo li. de doctrina christiana sic ait. In p̄re est vnitas. in filio eq̄litas. in sp̄ssancto vnitatis equalitatisq; cōcordia. Et h̄ tria vnū omnia p̄pter patrem. equalia omia p̄pter filium. cōnexa omnia p̄pter sp̄ritū sanctum. Itaq; pater et filius et sp̄ssanct⁹ et singulus quisq; horū deus est. et siml omnes vnus deus. et singulus quisq; horū plena substantia est. et simul omēs vna substantia. pater nec filius est nec sp̄ssanctus et filius nec pater est nec sp̄ssanctus. Spiritus sanctus nec p̄r est nec filius. sed p̄r tñ pater. et filius tñ filius. et sp̄ssanctus tñ sp̄ssanct⁹. Eadē trib⁹ eternitas. eadem in cōmutabilitas eadem maiestas. eadē potestas. In his x̄bis apte insinuat p̄sonarū triū distinctio.

Quare p̄ri attribuat vnitas. et filio equalitas. b

Sz plurimos mo-

uet qd patri attribuit vnitatē. filio equalitatem. Cū em̄ vnitas dicat fm̄ sbam. non tantum in patre est: s̄ etiam in filio et in sp̄ssancto. et equalitas vna est p̄ris et filij et sp̄ssancti. Cur ḡ patri attribuit vnitas: et filio eq̄litas. Forte eadem ratione attribuit patri vnitas fm̄ Augustinum. qua supra eidem eternitas fm̄ hylariū. quia vicz pater ita est: vt ab alio non sit. Et quia filius genuit vnū secum deū. et sp̄ssanctus ab eo procedit vnus cum eo deus. Vnitas ergo in patre esse dicitur. qz nec est aliquid aliud a q̄ sit. Non em̄ ab alio est. nec ab eo aliq̄s vel aliquid est ab eterno. quod vnū cū eo non sit. filius em̄ et sp̄ssanctus vnū sunt cum p̄re. Vñ veritas ait. Ego et p̄r vnū sum⁹. s 2

Ex nō mō illa x̄ba hylarij. sed explanatio augustini sup̄ his obscurissima ē.

natus ex deo
subsistit talis
q̄lis deus est
Nec diffitem
sui edidit na-
tura naturā.
s; ex substan-
tia dei genit⁹
nate fm ori-
ginez attulit.
nō fm creatu-
ras volunta-
tis essentiam

**Quare p̄r et filius dicant̄ eē vnū
vel vnus de⁹ sed nō vnus.** qz res
eiusde⁹ nature recte p̄nt dici vnū
simplr esse et cū adiectōe. Res ve-
ro diuerse nature nō p̄nt dici vnū
nisi dicat̄ quid vnum.

Hic dici oportet q̄

p̄r et filius et spūs sanctus recte dicunt̄ esse
vnū et vn⁹ de⁹. s; nō vnus. Res em̄ due vlt
ples recte p̄nt dici vnū esse: si sint vnus es-
sentie. et earū vna sit natura. Vnus autem
vel vna nō pōt dici de diuersis rebus: nisi
addat̄ qd vn⁹ vel vna. Quo addito recte
pōt dici de reb⁹ et vnus et diuersesbe. Vñ
Aug⁹. in. vj. li. de trini. sic ait. Nescio vtrū
inuentat̄ in scripturis dictum vnum sunt:
quorū est diuersa natura. Si aut̄ et aliq̄ pla
sunt eiusdem nature et diuersa sentiāt. non
sunt vnū in q̄tū diuersa sentiūt. Cū ḡ sic dī
vnum: vt nō addat̄ qd vnū. et pla vnus di-
cunt̄ eadem natura atq; essentia: non diffi-
dens neq; dissentiēs significat̄. Vñ p̄ Pau-
lus et apollo. q̄ et ambo hoies erāt et idem
sentiebant: vnū esse dicunt̄ cum dī. Et qui
plantat et q̄ rigat vnū sunt. Cū x̄o additur
qd vnū. pōt significari aliquid ex pluribus
vnū factum. quāvis diuersa natura. sic ania
et corpus non p̄nt vtiq; dici vnum. Quid
em̄ tam diuersum: nisi addat̄ vlt subintelli-
gatur quid vnū. i. vnus hō. Unde ap̄lus.
Qui adheret in q̄t dño: spūs vn⁹ ē. Nō di-
xit vnus est vel vnū sunt. sed addidit spūs
Diuersi sunt em̄ natura spūs hoīs et spiri-
tus dei. sed inherendo fit spūs hoīs vnus
spūs cū deo. qz p̄iceps sit veritatis et bea-
titudinis illi⁹. Si ḡ de his que diuersesbe
sunt: recte dicat̄ q̄ sunt vnus spūs. q̄toma-
gis qui vnus sbe sunt: recte dicunt̄ vnus
deus esse. Pater ḡ et filius vnū sunt vtiq;
fm vnitatem essentie et vnus deus. In q̄ et
arriana heresis damnat̄. que p̄rem et filiu⁹
et spūm sanctum (vt ait Aug⁹. in li. de here-
si) nō vult esse vni⁹ eiusdemq; sbe atq; na-
ture. vel vt exp̄sius dicat̄ essentie. q̄ grece
dī vsia. s; filiū esse creaturā. Nec nō et sabel-
liana: q̄ (vt ait Aug⁹. in eodem li.) dicebat
xp̄m eundem ip̄m et patrem et spūm sanctū
esse: vt esset trinitas noīm sine subsistētia p
sonarū. Vtrūq; pestem (vt ait Aug⁹. sup
Joh.) elidit veritas dicens. Ego et pater
vnū sumus. Vtrūq; audi et aduerte et vnū
et sumus. et a caribq; et a scilla liberaberis.
Ex enim dixit vnus: liberat te ab Arrio. q̄

dixit sum⁹: liberat te a Sabellio. Si vnū
ergo non diuersum. si sumus ergo pater et
filius. Sumus em̄ non diceret de vno. nec
vnum de diuerso. Erubescant ergo sabel-
liani qui dicunt ip̄m esse p̄rem qui est fili⁹:
p̄fundentes p̄sonas. qui et dicti sunt patri-
passiani. q̄ dicunt patrem fuisse passū. Ar-
riani x̄o dicunt aliud p̄rem esse. aliū filiū.
non vnā sbam: sed duas. patrem maiorem
filiū minorem. Noli hoc dicere tu catholice.
In medio ḡ nauiga. vtrūq; piculosum la-
tus deuita: et dic. Pater p̄r est. et fili⁹ fili⁹ ē
Alius pater. alius filius. sed nō aliud. ino-
hoc ip̄m. qz vnus deus. Ecce ostensum est
quare vnitatis in patre esse dicat̄: cum tres
vnum sint.

**Quare dicat̄ esse equalitas i filio.
cū sit vna equalitas trū.**

Nunc videamus

q̄re eq̄litas dicat̄ esse in filio. cū vna et sum-
ma eq̄litas sit trū. Hoc ideo forte dictū est
qz filius genitus est a patre equali gignēti
et dono qd ab vtroq; p̄cedit. et ideo illa tria
dicunt̄ esse eq̄lia p̄p̄t filiū. Fili⁹ em̄ habet
a p̄re vt sit ei equalis et spūs sancto. et spūs
sanctus ab vtroq; habet: vt sit equal vtri-
q;. Hoc aut̄ sine assertionis sup̄cilio et ma-
ioris intelligentie p̄iudicio dicimus. malē
tes in ap̄tione tam clausorū s̄monuz p̄itio-
res audire q̄ aliqd alijs influere.

**Quare in spūs sancto dī esse vtriusq;
q̄ cōcordia vel connexio.**

Quare autē in spiritu

sancto dicat̄ esse vtriusq; cōcordia: et p̄ euz
omia cōnexa: facili⁹ est intelligētia nobis
p̄missa ad mentem reuocantib⁹. Supra ei
fm autoritates sanctorū dictū est q̄ spirit⁹
sanctus amor est quo p̄r diligit filiū. et fili⁹
patrem. Recte ḡ spūs sanctus dicat̄ conne-
xio vel cōcordia p̄ris et filij. et p̄ eum omia
cōnexa. Vñ Aug⁹. in. v. li. de tri. Commu-
nio q̄dam consbialis p̄ris et filij est amboz
spūs sanctus. Idem in. vj. li. de tri. Spūs sa-
ctus est summa charitas vtrūq; p̄iūges:
nosq; subiūgens.

Ista est distinctio tricesima prima
huius p̄mi libri. In q̄ m̄gi postq̄ egit de p̄petatib⁹
p̄sonarū p̄p̄is. incipit agere de appropriatis. Et
tria facit. Nam p̄mo ostendit quedam nomia cōmu-
nia appropriabilia aliquibus p̄sonis. In scdo ostendit
significationē quorundā nominiū cōmuniū. s; appro-

cētes nll sub-
stantiam pa-
tris et filij di-
ueritate dis-
similia essen-
tie sepantes.
Qd autē dī
ctū est: vt sint
quidē p̄ sub-
stantiam tria
p̄ consonatiā
x̄o vnus non
habet calum-
nias. quia co-
gnōiato spiri-
tu. i. p̄adyto
consonantie
potius q̄ es-
sentie p̄ simi-
litudinē sube-
p̄dicari p̄ueit
vnitatem.

Itē in eodez
Cum deū pa-
trē cōfitemur
et christū dei
filiū p̄dicam⁹
et inter hec dī
uortium deo-
rum sit irrelī-
giosa p̄fessio.
non p̄nt fm
nature indif-
ferentiā et no-
men indiffe-
rens nō vnū
esse i essentie
generatione
quorū essētie
nomen non li-
cet cē n̄ vnū
n̄ ei religiosa
vntas nomi-
nis ex indiffe-
rentis natu-
re essentia cō-
stitutā p̄sonā
geitē ademit
essētie. vt vñ
ca. ac singula
ris dei subitā
tia p̄ vnionē
nomis intelli-
gat̄: cūz vtri-
usq; essentie
noīm. i. vnus
de⁹. ob indif-
ferece in vtro-
q; nature in-
dissimilē sub-
stantiā p̄dicet̄.

Dylart⁹ in li.
de synodis.
Adinus forte
exp̄sse videt̄
de indifferen-
ti similitudinē
patris et filij
fides locuta
esse. cū de pa-
tre et filio et
spūs sancto ita
senserit signi-
ficatam in no-
mibus p̄p̄ia
vnus cuiusq;
nominatoz
subam et ordi-
nē et gloriā
vt sunt q̄dem
p̄ subam tria
p̄ p̄sonantiaz
x̄o vnus. Nō
lens ergo cō-
gregata san-
ctorum syno-
dus impieta-
tem eaz p̄me-
re que vnta-
tem patris et
filij et spūs san-
cti nominum
numero illu-
deret. vt non
subsistēte cau-
sa vnus cuius-
q; nomis tri-
plex nūcupa-
tio obtineret
sub falsitate
noīm vnionē
et pater solus
atq; vn⁹ ideoz
et ip̄e habet⁹
et spūs sancti no-
mē et filij. Id
circo tres sub-
stantias esse
dixerūt. sub-
sistētium per
sonas. s; per
substantiā edo-

prilabiliū fm hylariū. Tertio assignat rōem appro-
priatorū pus dicorū. Primū facit vsqz ibi. Nō est p-
tereundū. Scdm vsqz ibi. hic dici oportz. Tertium
xō ab inde vsqz ad finē distinctōis. Et hec est snia
mgi in general. In spēali snia mgi stat in trib⁹ p-
positionibus. quaz pma est hec. Eqlitas et similitu-
do sunt in diuinis relationes tm fm rōnes. Et mgi
hanc ppositionem pbans querit tres questiones.
Et pma est. Utrū hoc nomē eqlē in diuis dicat sub-
stantiā vel relationē. Et rñdet q relatiue dī. eo q si
cut nihil ppe dicat sibi ipsi simile. ita etiam non pōt
dici equale pprie. Scdo querit. Utrū eqlitas fm ef-
fentiā vel relationē attendat. Et rñdet q fm essen-
tiam non fm relationē. Qd pbat autoritate. b. au-
gustini dicentis. Querimus fm quid sit equalis pa-
tri filius. nō fm hoc q ad ptem dī filius equalis est
patri. Restat ergo q fm hoc eqlis sit qd ad se dicat.
qd qd aut ad se dicat fm subaz dicitur. restat ergo q
fm subam est equalis. Tertio querit qd sit ipa eqli-
tas in diuinis. Et rñdet q sit quedaz relatio fm no-
men solum. i. relatio rationis. et realiter nihil aliud
est q idemittas virtutis diuinariū psonarum. Et ad-
dit q idem dicendū est de similitudine in diuis. s. q
dicat et attendat fm substantiam seu vnitatem essen-
tie. Et q sit relatiū fm nomen. Et postea ex predi-
ctis approbat opinionē quorundā dicentū. s. q simi-
le et equale in diuinis non dicunt positue: sed nega-
tiue. eo q equalitas excludit differentē magnitudi-
nem. Similitudo aut excludit omnē diuersitatē. Se-
cunda ppositio est hec. In diuinis fm appropriatōz
affirmant de pre eternitas et vnitās. de filio imago
et equalitas. de spūsancto ambozū nexū et caritas.
hanc magister insinuat ex verbis hylarij atqz red-
dens rōem ex dictis. b. Augu. q dicit eternitatē pa-
tri appz priari. qz cum eternitas puenit pncipium.
ideo cōuenit patri: q ppter pncipij puationem ina-
nascibilis affirmat. Imaginem. eqlitatē. spēm et pul-
chritudinem dicit appropriari filio: ppter pfectam
et ppositionatā representatōz pīs. Repñtat em filio
cum summa similitudine et eqlitate. Munus autē et
nexum charitatis et vsum ascribit spūsancto. eo q p
ipm et ab ipso omia nobis donant et infunduntur ad
nrām vtilitatē. Tertia ppositio est hec. Quamuis
pater et filius et spūsanctus vnū sunt. nō tm dici debent
vnū nisi cū additiōe. vt dicat. vnū deus. vnū creator
Cuius rō est. qz neutrū genus refert ad essentiā. iso
cum dī pater et filius et spūsanctus sunt vnū intelligit
essentiaiter. vel aliqd talium. Masculinū xō genus
refert ad psonam seu hypostasim. et non cum dicat.
pater et filius et spūsanctus sunt vnus. nisi fieret ad-
ditio vt dicere vnus deus vel vnus potēs vl vnus
sciens. tolleret distinctio psonarū vel poneret iparū
pñsio. Et tm de sententia in spēali.

Utrum pater vel filius spūsancto di-
ligat cum diligere idem deo sit qd
esse.

Icoritur que-
stio ex pdictis deducta. dictuz
est em supra atqz sanctorū auto-
ritatibus ostensum q spūsanctus est com-
munio patris et filij et amor quo pater et filius
se inuicem diligunt. Ideo querit. Utrū pa-
ter vel filius p spūsanctum diligat. Quod
vtiqz videt oportere dici fm autoritates

suprapositas. quibus ostendit spūsanctū
esse quo genitus a gignente diligatur. gen-
toremqz suū diligat. Sed econtra si pater vl
filius dicat diligere p spūsanctū: videt
esse p spūsanctum. qz nō est aliud deo eē
et aliud diligere: sed idem. qz vt ait Aug⁹. i. Augusti.
xv. li. de trini. Quicqd fm qualitates in il-
la simplici natura dici videt fm essentiam
est intelligendū. vt bonus. malus. immor-
tal. sapiens. diligens et hmoi. Ideoqz si pater
vel filius diligit p spūsanctū. p ipm spm
esse videt. neqz tm essentia sua diligit: s. et
am dono.

Hec questio insolubilis ē. huma-
num supans sensum in qua autori-
tates sibi occurrunt.

Huic questionī cū

altitudinē nimie pfunditatis ptimeat id so-
lum rñdemus qd Aug⁹. significare videt
scz q pater et filius se diligant et vnitatē fuēt.
non solū essentie sua: sed suo dono proprio
qd licet supra positum sit. iterare tm non pi-
get. qz sic expedit. Ait q Aug⁹. in. vj. li. de
trini. ita. Manifestū est q nō aliqd duoz
est quo vterqz p iungit quo genitus a gi-
gnente diligatur genitoremqz suū diligat.
sintqz nō picipatione: sed essentia sua neqz
dono superioris alicui. s. suo pprio seruan-
tes vnitatē pacis. Ecce hic dicit q essen-
tia sua et dono fuāt vnitatē. Idē in. xv. li.
de tri. ait. In illa trinitate qd audeat dice-
re pater nec se nec filiū nec spūsanctū dili-
gere: nisi p spūsanctū. Hic apte ostendit pa-
ter non tm p spūsanctū diligere. Nō au-
tem simpliciter dicit pater non diligere p spi-
ritūsanctum.

Utrum pater sit sapiens sapia quam
genuit. sicut diligit amore qui ab
ipso pcedit.

Pretere adiligēter

inuestigari oportet vtrū pater sapiens sit
sapia quam genuit que tm filius est: Qd
videt a simili posse pbari. Si em pater diligit
amore qui ab ipso pcedit: cur non et sapien-
tia vel intelligentia quā ipse genuit sapit vl
intelligit: Hanc questionem vrgere videt
vt ait Aug⁹. in. vj. li. de trini. quod scripsit
apulus dicens christi dei virtutem et dei sapi-
entiam. Ubi querit: vtrum ita sit pater sa-
pientie et virtutis sue. vt hac sapia sapiēs

Augusti.

Augusti.

Apte dicit q
pater et filius
cētia et dono
suo diligit se
et pacē suant

DI. XXX
II.

Hic determi-
nat dicēs pa-
trē nō esse sa-
piētem sapia
quā genuit.

Aug. illi. lx.
xliij. questi.
Cum sapiēs
de⁹ dicitur sapi-
entia sapiens
dicitur sine qua
eum vel fuisse
aliqui. vel esse
posse neque
ē credere. nō
participatōe sa-
piētie sapiēs
dicitur. sicut aīa q̄
ē esse et nō ē
sapiēs pōt. s. q̄
ipse eā ge-
nuerit quā sa-
piens dicitur sapi-
entia. Ad
uerbe lector
patet dicitur sa-
piēte genita
sapia. qd̄ em̄
alijs obuiat
testimonijs.
Uex hoc au-
gustin⁹ corri-
git in li. retra-
cta. inquit
Dicit in li. lxx-
xliij. q̄stionū.
de prē. q̄ eaz
genuit quā sa-
piens dicitur sapi-
entiam: Sed
mel⁹ istā que-
stionē in li. po-
stea de trini-
tate tractant.

Pr est sapiēs
ea sapia qua
ipse est et de ea
fili⁹ est genit⁹
et sapiens illa
ingenita hec
vna tñ sapia

sit quā genuit. et hac virtute potēs quāz ge-
nuit: Sed absit ut ita sit. q̄ si hoc est ibi eē
qd̄ sapere. non p̄ illam sapiam quāz genuit
sapiens dicitur pater. alioq̄n non ip̄a ab illo
sed ille ab ip̄a est. Si em̄ sapientia quāz
genuit causa est ipsi ut sapiens sit. etiā ut sit
ip̄a illi causa est. quod fieri non pōt: nisi gi-
gnendo eum aut faciendo: s. nec genitricē
nec p̄ditricem pr̄is vllō mō q̄sq̄ dixerit sa-
piētiā. Quid em̄ est infanti? Ergo pr̄ ip̄a
sapia est q̄ sapiēs est. Filius x̄o dicitur sapiētia
pr̄is. et virtus patris. non q̄ pr̄ p̄ eum sit sa-
piens vel potens. s. q̄ filius sapia et virtus
est de pr̄e sapia et virtute. Ex his ḡ patet q̄ pa-
ter non est sapiens sapientia genita. s. seip̄o
sapia ingenita.

Utrum filius sit sapiens sapientia
genita vel ingenita.

Post hec queri so-

let a quibuscūq̄ vtrum filius sit sapiēs sapien-
tia genita vel ingenita. Si em̄ nō ē sapiēs
sapia genita. nec seip̄o sapiens ē. Si v̄o sa-
pientia genita sapiens est. nō videtur sapiens
esse sapia ingenita. et ita nō videtur esse sapi-
ens a patre: cū a pr̄e habeat oīa: Ad qd̄ di-
cimus: q̄ vna est sapientia patris et filij et
sp̄s sancti sicut vna essentia: q̄ sapia in illi⁹
nature simplicitate est essentia. et tñ fili⁹ tñ
est sapientia genita. et pater tñ est sapia in-
genita. vel a sapientia ingenita. Et cum ip-
se sit ibi esse quod sapientem esse. relinquit
ut sapia genita sit sapiens de sapia ingeni-
ta. Non ḡ filius dicitur sapia dei tāq̄ ip̄e so-
lus intelligens sit vel sapiēs sibi et pr̄i et sp̄i
ritui sancto. q̄ ut ait Aug. in. xv. li. de tri-
ni. Si solus ibi filius intelligit et sibi et patri et
sp̄i sancto. ad illā redit absurditātē ut pat̄
nō sit sapiens de seip̄o: s. de filio. Nec sapi-
entia sapiam genuit. sed ea sapia pr̄ dica-
tur sapiens esse quā genuit. Ubi em̄ non ē
intelligētia: nec sapia pōt esse. Idē si pat̄
nō intelligit ip̄e sibi: s. filius intelligit pr̄i p̄
fecto filius pr̄em sapientē facit. Et si s. est
deo esse qd̄ sapes. et ea illi est essentia q̄ sapia
non filius a pr̄e quod verū est. s. a filio po-
tius pater h̄z essentia. qd̄ absurdissimū at-
q̄ falsissimū est. Est ḡ deus pr̄ sapiens ea
q̄ ip̄e est sua sapientia. et filius sapia patris
est sapiens de sapia que est pater. de quo ē
genitus filius. Ita et pr̄ est intelligēs ea q̄
ipse est sua intelligentia. Nō em̄ est sapiēs
q̄ non esset intelligens. Filius aut̄ intelligē

tia patris. de intelligentia genitus est q̄ est
pater. de qua et intelligēs est. Idē inde pr̄
est sapia. et filius sapia. et vterq̄ vna est sa-
pientia. et tñ solus pr̄ est ingenita sapia. et fi-
lius solus genita sapia. nec tñ alia sapiētia
dat. alia sapia filius. s. vna eademq̄ est. sic
pater est deus ingenitus. et fili⁹ est de⁹ ge-
nitus. neq̄ deus genit⁹ est de⁹ ingenit⁹. nō
ideo tñ alius deus est pater alius fili⁹. sed
vnus deus vterq̄. nō aut̄ vnus. Alius est
em̄ genitus. alius ingenitus. s. nō ali⁹ de⁹.
imo vterq̄ vnum siue vnus deus. Ita nō
est sapientia genita sapientia ingenita. sed
alia est sapientia genita. alia ingenita. non
tamen est alia sapientia. sed vna eadezq̄ sa-
pientia.

An filius sit sapiens seip̄o vel per
seip̄m.

Ex p̄dictis constat

q̄ filius nō est sapiēs a se neq̄ de se. sed de
pr̄e et a pr̄e. Querit aut̄ solet. vtrū filius sit
sapiens seip̄o vel p̄ seip̄m: Quidam di-
cunt multiplicem hic fieri intelligentiam. et
ideo distinguendū fore ita. ut cum dicis fi-
lium esse sapientem seip̄o vel p̄ seip̄m. Si
sui natura et essentia sapientem intelligas:
verus sit intellectus. Si v̄o a seip̄o vel de
seip̄o sapientem esse intelligas. falsitati sub-
iectam habes intelligentiam. Alij vero
simpliciter et absq̄ determinatione cōcedunt
h̄mōi locutiōes. filius est sapiens p̄ se. sed
nō a se vel de se. et filius est deus p̄ se. et est p̄
se. sed nō a se vel de se. hoc cōfirmātes ver-
bis Iheronimi qui filiū non a se: sed p̄ se agere
in li. ix. de trini. ait. Nature inquit cui con-
tradictio heretice hec vnitas est. ut ita p̄ se
agat filius ne a se agat. et ita non a se agat.
ut p̄ se agat. Intellige filium agentem: et p̄
eum patrem agentem. Non a se agit. cū pa-
ter in eo manere monstratur. Per se agit:
cum sui natiuitatem filij agit ip̄e que placita
sunt. Infirmitas sit non a se agendo: nisi
a deo ip̄e agit. non sit v̄o in vnitate natu-
re si que agit. et in quibus placet non per se
agit. Sicut ergo inquit. filius p̄ se agit: s.
non a se. Ita et filius debet dici sapiens per
se. sed non a se. Sic et ip̄e per se deus est vel
esse dicendus est (ut aiunt) sed non a se vel
de se.

An vna tantum sit sapientia pa-
tris.

Solutio fm
quosdam.

Allozū deter-
minatio.

Iheronimus.

Quod nōtūtur
quidam pba
re q non vna
tū est sapien
tia patris

Post hec a quibus

dam solet queri. vtrum vna tū sit sapiētia
p̄ris? Quod non esse nitunt̄ pbare h̄ mō.
Filius inquit est sapiētia p̄ris genita: q̄
pater sapiens non est. Est igit̄ aliqua sapi
entia patris qua sapiens nō est. Est autem
et sapiētia patris ingenita. et ea pater sapi
ens est. Est ergo quedam sapiētia patris
qua sapiens est. et ip̄a non est illa sapiētia
patris qua pater sapiens non est. Non est
g vna tantū sapiētia patris. Item sapien
tia ingenita est sapiētia patris. et sapiētia
genita est sapiētia patris. Non est autem
sapiētia ingenita sapiētia genita. Non ē
igitur vna tantū patris sapiētia. Hec et
his similia tanq̄ sophistica et a veritate lō
ginqua. cunctisq̄ in theologia peritis pa
tentia abijcimus. responso indigna aduer
tentes. Id tamen adijcimus quia vna est
tantū sapiētia patris. sed non vno mō di
citur. Nam sapiētia patris dicif illa quā
genuit. et sapiētia patris dicif ea qua sapi
ens est. Diuersa ē ergo ratio dicti. Illa em̄
dicitur patris. q̄ eam genuit. et ea dicif sa
piētia patris. quia ea sapit. Vna est tamē
sapiētia patris. quia sapiētia genita ē ea
dem sapiētia et ea qua sapiens est. siue ea
qua sapiens est intelligat̄ p̄sona p̄ris siue
essentia patris. q̄ p̄sona p̄ris q̄ intelligitur
cum dicif sapia ingenita. et p̄sona filij que
significat̄ cum d̄ sapiētia genita. vna ea
demq̄ sapiētia est. que essentia diuina itel
ligif. cōmunis tribus p̄sonis.

Et in trinitate est dilectio que ē tri
nitas et tamen spūssanctus est di
lectio que non est trinitas. nec iō
due sunt dilectiones. ita et de sapi
entia.

Et sicut i trinitate

dilectio est. q̄ est pater. filius et spūssanctus
que est ip̄a essentia deitatis. et tū spūssanctus
dilectio est. que nō est pater vel filius. nec
ideo due dilectiones sunt in trinitate. quia
dilectio que pprie spūssanctus est: est dile
ctio que trinitas est. non tū ip̄a trinitas est
sicut spūssanctus est essentia q̄ trinitas est:
non tamen ip̄e trinitas est. Ita in trinitate
sapiētia est que est pater et filius et spiritus
sanctus. que est essentia diuina. et tamen fi
lius est sapiētia que nō est pater vel spūssan

ctus. Nec ideo due sapiētie ibi sunt. quia
sapiētia que pprie est filius: est sapia que
est trinitas. ip̄a tamen non est trinitas sicut
filius est essentia. que est trinitas. ip̄e tamē
non est trinitas.

Qua ratione p̄r non dicif sapiēs
ea sapiētia quam genuit eadem
videf debere dici q̄ nō sit diligēs
pater vel filius dilectione qua ab
vtroq̄ pcedit.

Pretere ad diligēter

notandū est q̄ ea ratione qua pater non di
citur sapiens ea sapia quam genuit. videf
fore dicendum q̄ pater non diligit filium:
vel filius patrem ea dilectioe que ab vtro
q̄ pcedit. s. que pprie spūssanctus est. Si
cut em̄ idem est deo sapere quod esse. ita est
ei idez diligere qd̄ esse. Ideoq̄ sicut nega
tur pater esse sapiens sapiētia quā genuit
q̄ si ea diceref sapiens. nō ip̄a ab eo: sed ip̄
se ab ea intelligeref esse. Ita videf non de
bere cōcedi q̄ pater vel filius diligit dile
ctione que tū spūssanctus est. q̄ si ea. dili
git pater vel filius. non spūssanctus videf
esse a patre et filio. sed pater et filius a spiri
tus sancto. quia idem est ibi diligere qd̄ esse.
At supra dictū est: atq̄ autoritate Augu
stini sancitū. q̄ in trinitate tria sunt. vnus
diligens eum qui de illo est. et vnus diligēs
eum de quo est. et ip̄a dilectio. et non est ali
quis duorū quo genitus a gignente diligit̄
tur: genitores suū diligit. Quibus verbis
aperte significat̄ patrem filium: et filiu pa
trem diligere. ea. s. dilectione que nō est ali
quis eorū: sed tantū spiritus sanctus. Cum
idem ergo sit ibi diligere quod esse. quō di
citur pater vel filius non esse ea dilectione
qua alter alterum diligit. Cum ideo p̄r ne
getur sapere sapiētia quā genuit nec ea ef
se intelligat̄.

Et hec questio inexplicabilis est
que excellit infirmitatem homi
nis.

Difficilem mihi fa

teor hanc questionem precipue cū ex pre
dictis oriat̄ur que similem videtur habere

Hylari?

re rationem. quod mee intelligentie atten-
dens infirmitas turbatur. cupiens magis
ex dictis sanctorum referre quam asserre. Opti-
mus enim lector est: inquit Hylari? in .j. lib.
de tri. qui dictorum intelligentiam expectet
ex dictis potius quam imponat. et retulerit ma-
gis quam attulerit. neque cogat id videri dictis
contineri quod antelectionem presumpserit
intelligendum. Cum ergo de rebus dei sermo
est. concedamus deo sui cognitionem dictis-
que eius pia veneratio famulemur. Inve-
stiget ergo diligenter pius lector rationem di-
ctorum: si forte dictorum aliquam valeat repe-
rire causam quam nota ipsa premissa questio ali-
tenuis explicari valeat. Ego autem hanc que-
stionem non absolvens: sed errorem exclu-
dens profiteor: non esse dictum patrem diligere
si ipsum vel filium patrem. ea dilectione que ab
utroque patre dicitur. quam non est aliquis eorum. sed tan-
tum spiritus sanctus tanquam ea dilectione patris sit
vel filius. Sed sic ea patris dicitur igitur filium et filius
patrem: ut etiam patris per se ea quam ipse est dilectione
diligat. sic et filius. non autem sic ut patris per se non
diligat et filius. sed per eam tantum. Quis hec in
illa trinitate (inquit Augustinus?) opinari vel affir-
mare presumat. Eam tamen questionem lectorum
diligentie plenius iudicandam atque absol-
vendam relinquimus ad hoc minus suffi-
cientes.

Hec est distinctio tricesima secun-
da huius primi libri. In qua magister postquam assignationes
quorundam appropriatorum determinavit. quasdam du-
bitationes ex assignatione huiusmodi emergentes determi-
nat. Et tria facit. Nam primo determinat qualiter
persone compantur secundum proprium et appropriatum spiritum sanctum
Secundo quod circa appropriatum filium. Tercio quod
circa utrumque simul. Primum facit a principio distinctionis
usque ibi. Preterea diligenter est inue. Secun-
do ab inde usque ibi. Preterea diligenter est notandum.
Tertium vero ab inde usque ad finem distin. Et tamen de
sententia huius distinctionis in generali. In speciali senten-
tia magister stat in tribus propositionibus quarum prima est
hec. **Pater et filius diligunt se mutuo. scilicet ab ipsis proce-**
dente. Hanc magister probans querit. An pater et filius dili-
gunt se. scilicet ab ipsis procedente. Et arguit quod non. Nam
diligere et esse in diuina sunt idem. si ergo pater et filius dili-
gunt se. scilicet ab ipsis procedente: ipsos habere esse per spiritum sanctum. quod ab-
surdum est. Et magister respondet quod pater et filius diligunt se
capiendo diligere notionalem. scilicet per se est quod eorum
spiratio. et sic differt diligere ab essentia secundum rationem. et
per se factum argumentum. per illam partem non concludit.
Secunda propositio est hec. **Nec pater nec filius sapit sapi-**
entia genita vel nascente. Hanc propositionem magister
probans tres determinat questiones. Prima est. Utrum
pater dicat sapiens sapientia quam genuit? Et arguit quod sic
quod pater diligit amore quam ab ipso procedit. ideo videtur quod etiam
sapit sapientia eodem quam genuit. Et respondet quod ista non
est concedenda. pater sapit sapientia genita. seu pa-
ter sapit per illam sapientiam quam genuit. ne filius qui
est sapientia genita videatur esse causa sapientie in pa-
tre. et hoc confirmat auctoritate. b. Augustini. Secunda

questio est. **Utrum filius sit sapiens sapientia genita vel**
ingenita. Et respondet magister dicens. quod filius debet
dicere sapiens sapientia ingenita. eo quod ipse sit sapiens sapi-
entia genita sicut pater. Circa quod notandum quod iste
due propositiones. scilicet pater est sapiens sapientia inge-
nita. et filius est sapiens sapientia ingenita. sunt am-
be vere. sed differunt secundum quod habent ablatiu in eis positi de
uersimode construi possunt. Uno modo in habitu-
dine principij formalis. et secundum illum modum pater est sa-
piens sapientia ingenita. et huius propositionis est sen-
sus. quia sapientia ingenita est ipse pater. et sic seipso
sapiens est formaliter. cum sit idem sibi esse et sapere
et secundum istum sensum intellectus est falsus. filius est sa-
piens sapientia ingenita. quia designat filium formaliter esse
sapientem patre. et per consequens patrem formaliter esse
filium. propter idemproutem sapientie et esse in filio.
Alio modo potest ille ablatiuus construi in habitu-
dine principij effectiui. et sic ista est falsa. pater est sapiens sa-
pientia ingenita. quia significat patrem esse de sapien-
tia ingenita. et sic esset a seipso. quod falsum est. Illa
vero. filius est sapiens sapientia ingenita isto modo est ve-
ra. quia sensus est quod filius sit de sapientia ingenita. ad
illum intellectum concedit a magistro in ista. Tertia que-
stio. **Utrum filius possit dicere sapiens sapientia genita seu**
ipso quod idem est. Et respondet quod aliqui concedunt istam
propositionem. filius est sapiens sapientia genita vel
seipso. non tamen filius est sapiens a seipso. quod intelligi
debet filius est sapiens sapientia genita vel a seipso
quod idem est. verum est formaliter: sed non effectiue.
Tertia propositio est hec. **Tantum una et eadem est sa-**
pientia patris ingenita et genita secundum rem. et differunt
solum secundum rationem. Hanc magister probans querit
Utrum tamen una sit sapientia patris et filij. Et arguit quod
non. quia illa est sapientia genita et ingenita. et ergo
non est tamen una. Et magister respondet argumentum
non valere. eo quod ibi committitur fallacia figure dictio-
nis. quia quando sapientia sumitur cum his terminis geni-
ta et ingenita trahitur ad standum per personam. Sed quando
simpliciter stat sine additioe tunc supponitur per essen-
tiam. Et subdit. sicut in deitate est dilectio que est pater
et filius et spiritus sanctus. scilicet ipsa diuina essentia. et tamen
spiritus sanctus est dilectio que nec est pater nec filius. non
tamen sunt due dilectiones in deo. sed una tantum. Sic in deo
est una sapientia que est pater et filius et spiritus sanctus
scilicet diuina essentia. et sapientia genita que nec est pater
nec spiritus sanctus: sed filius. non tamen sunt plures sapientie:
sed una tantum. et per omnes sapientia ingenita dicat sapientia
patris. eo quod per eam formaliter sapit. sapientia etiam
genita dicat sapientia patris. non tamen quod ea formaliter
sapit: sed quod eam genuit. non tamen sequitur quod sint due sa-
pientie: sed tamen una que est diuina essentia. Secunda
questio est. **Cur pater non dicat sapere sapientia geni-**
ta vel ab ipso procedente. sicut dicit diligere dilectione
ab ipso procedente. cum tamen idem est ibi sapere et esse
et similiter idem diligere et esse. Ad quod respondet ma-
gister quod diligere potest capi essentialiter. et tunc tam
secundum rem quam etiam secundum modum significandi absolute di-
ligere non est aliud quam esse et quod diuina essentia. et sic
capiendo diligere. pater nullo modo potest se diligere
spiritus sancto seu amore procedente a se. Alio modo po-
test capi notionaliter per spirationem passiuam. et licet
sic non est aliud quam essentia diuina secundum rem. non tamen secundum
modum significandi est idem quod essentia diuina seu esse
quia essentia seu esse dicit absolute. diligere autem rela-
tiue. Et ideo non sequitur pater spiritus sancto vel amo-
re diligit. igitur spiritus sancto vel amore procedente est.
Sicut non sequitur pater paternitate est pater. ergo
pater paternitate est. Sic non sequitur homo diligit ho-
minem amore ab ipso procedente. igitur homo amor
est. Cum ergo sapere in diuina semper sumatur essen-

aliter et nunquam notionaliter sicut diligere: igitur patres sapia genita sapientia: sequeretur ipsum esse sapientia genitam. Ad diligere autem non sequitur diligere dilectione producta: et per hoc licet per non dicatur sapientia genita: potest tamen dici diligere dilectione procedente seu producta. Et hoc est sententia magistri in speciali.

Utriusque proprietates personarum sint ipse persone vel deus: id est diuina essentia.

DI. XXX
III.

Est supra di

Quia interius considerari atque subtiliter inquiri oportet. Utriusque proprietates personarum quibus ipse personae determinantur sint ipse persone. et sint deus id est diuina essentia. an ita sint in personis: ut non sint persone. ac per hoc nec diuina essentia. Quoniam in personis sunt proprietates: nec inficiari audet. cum apte clamat auctoritas. quod in personis est proprietates et in essentia unitas. Superius quoque multis sanctorum testimoniis astruimus personas per proprietates distinguere atque determinari. ipsasque proprietates tres. scilicet patris ex personis. vocabul. Cum ergo proprietates ipse ab eterno fuerint: quibus ipse persone determinantur et differunt. quomodo essent si in eis non essent et quomodo in eis essent. et ipse persone non essent qui ibi esset multiplicitas. Quo circa sicut proprietates esse in personis. ita et eas personas esse ostendimus. sicut supra auctoritate hieronymi. ut non pigreat reuocare ad mentem: praestati sumus in expositione fidei ita dicentis. Sabellij heresim declinantes: tres personas expressas sub proprietate distinguimus. Non enim noua nomen: sed etiam noua proprietates. id est personas. vel ut greci expriment hypostases hoc est substantias ostendimus. Ecclesiae apte dicit personas proprietatibus distinguere. ipsasque proprietates esse personas. cuiuslibet verba perstringimus. quod supra latius posuimus.

Quod proprietates sint persone.

Dico. breuiter tangit quod supra posita sunt ut alio addat

Quod proprietates sint diuina essentia. b

Unquam de simplici

tate deitatis supra differerem? auctibus sanctorum. scilicet Augustini. Iuliani. Iuliani. necnon et Boetij. euidenter monstrauimus deum hoc esse omnino quod in se habet. excepto quod per habet filium: nec est filius. et filius habet patrem: nec est pater. et sic esse in natura trium: ut quod habet sit quod habet. et totum quod ibi est unum esse. una uita esse. quod modo non iteramus: ne fastidii lectori ingeramus. Si ergo proprietates ibi sunt: singula earum est id in quo est: et unum

Ex predictis concludit proprietates esse personas et unam essentiam.

eademque vita singule sunt. Fateamur ergo et proprietates esse in tribus personis. et ipsas esse personas atque diuinam essentiam.

Auctoritate astruit quod proprietates sit natura.

Quod enim proprietates

etiam diuina natura sit: ostendit Iulianus dicens natiuitatem filij esse naturam. An in. vii. li. de trinitate. ait. Utriusque natura non differt. unum sunt pater et filius. Illud ergo hoc sacri natiuitas ut complectatur in se et nomen et naturam et personam quod natiuitas non potest non esse ea natura unde nascatur filius. Idem in. vii. Natiuitas proprietates est. veritas est. Idem in. vii. dicit. quod nature natiuitas sit intelligenda esse in natura dei. Supra enim dixit quod proprium patris est quod spiritus pater est. et proprium filij est quod spiritus filius est. significans quod proprietates patris est pater. et proprietates filij est filius. Iste alijque pluribus auctoritatibus aperte significari videtur. quod proprietates filij filius sit. sic et deus. ita et proprietates patris et proprietates spiritus sancti.

Iulianus.

Quidam negant scilicet proprietates esse personas et diuinam naturam et quare.

Hoc autem aliqui

negant: dicentes quod proprietates in personis esse: non esse personas ipsas. quia dicunt esse in personis vel in essentia diuina: ut non sint interius sicut ea sunt que secundum substantiam dicuntur de deo. ut bonitas. iusticia. et extrinsecus affixa sunt. atque ita esse rationibus probare contendunt. Si enim inquirunt proprietates sunt persone: non eis persone determinantur. Contra quod dicimus. quia etiam seipsis persone differunt. sicut supra Iulianus loquens de patre et filio et spiritus sancto dicit. Substantia unus sunt: sed personis ac nominibus distinguuntur. Sed iterum addunt. Si proprietates ipse diuina essentia sunt cum essentia non differant tres persone. nec proprietatibus differunt. Quomodo enim differt pater a filio: eo quod diuina essentia est cum in essentia unum sunt.

Obiectio eorum prima quod uolunt probare proprietates non esse personas.

Secunda obiectio.

Responsio ad praemissa auctoritate nitens.

Hozū doctrinis no

uis et humanis cōmentis vbo hylarij re-
spondeo. Immensum est qđ exigif et in cō-
prehensibile: extra significantiā est sermo-
nis. extra sensus intētiōē. nō enūciat. nō
attingit. nō tenet. vborū significatiā rei
īpius natura cōsumit. Sensus cōtēplatio-
nem in spicabile lumē obcecat. intelligen-
tie capacitatē qđ sine nullo continet: exce-
dit. **Q**ui hī g in sensu labes est. in intelligen-
tia stupor est. In sermone vō non ita infir-
mitatem: s̄ silentiū confitebor. piculosum
nimis est de rebus tantis actā recōdit ali-
qđ vltra p̄scriptū celeste p̄ferre: vt vltra
p̄finitionem dei s̄mo de deo sit. forma fidei
certa est. Non g aliquid addēdū est: s̄ mo-
dus constituendus audacie. qđqđ vltra q̄
ritur: nō intelligit.

Quō improbi heretici iſistāt alia
addentes.

Obiectio ter-
tia.

Leterū hereticorū

improbis instinctu diabolice fraudulen-
tie excitata nondū quiescit. sed in tāta rerū
questione addit. Si paternitas et filiatio i
deo siue in diuina essentia sunt. eadez ergo
res sibi pater est et filius. Nam in q̄ pater-
nitas est: p̄r est. et in quo filiatio est: fili⁹ est
Si ergo vna eademq̄ res habet in se pater-
nitatem et filiationem. ip̄a generat et gene-
ratur. quod dicentes in Sabellianaz here-
sim p̄trabunt. extendentes p̄rem in filium
cū ip̄m sibi filiū: ip̄m pponant et p̄rem. Si
vō negauerint in vna dei essentia pater-
nitatem esse et filiationem. quō g dicunt eē deū
hīs atq̄ alijs argumentorū aculeis vtun-
tur in sue opinionis assertionē. vt veritatis
formā dissecant.

Risio cōtra hāc eorū opinionem
vbi tradit q̄ pprietas nō penit?
ita eē in dei eēntia sicut i hyposta-
sibus dicunt.

Quorū audaciere

sistentes atq̄ ignorantie pudentes aude-
bimus aliquid sup hoc loqui. p̄ paternitas
et filiatio non ita esse omnino in diuina s̄ba
dicunt: sicut in ip̄is hypostasibus. in qui-
bus ita sunt q̄ eas determināt. vt ait Jo-

han. Damas. Caracteristica idiomata sūt
id est determinatiue pprietas hypostase
os et nō nature. etem hypostasim determi-
nant et nō naturam. Ideoq̄ licet paterni-
tas et filiatio sint in diuina essentia. cū eam
non determinent. nō ideo pōt dici: q̄ diui-
na essentia et generet et generef. Vel q̄ ea-
dem res sit sibi pater et filius. Ita enim pro-
prietates determinat psonam: vt hac pp̄eta-
te hypostasis sit generans. et illa alia hypo-
stasis sit genita. et ita nō idem generat et ge-
neraf. sed alter alterū.

Querit quomō proprietates pos-
sunt esse in natura. nec eam deter-
minant.

Bed forte queres

cum he pprietas non possunt esse in pso-
nis q̄n eas determinēt: quō in diuina essen-
tia esse possint: ita vt nō eam determinent?
Respondeo tibi et hic cum hylario. Ego
nescio non requiro. et consolabor me tamē.
archangeli nesciūt. angeli non audierunt.
secula non tenent. ppheta non sensit. ap̄ls
non interrogauit. filius ip̄enō edidit. Ces-
set ergo dolor querelarū. non putet homo
sua intelligentia generatiōis sacramentum
posse consequi. Absolute tamen intelligen-
dus est pater et filius et sp̄s sanctus. Stat i
hoc fine intelligentia vborum. Est filius a
patre qui est vnigenitus ab ingenito. pro-
genies a parente. viuus a viuo. non natu-
ra deitatis alia et alia. q̄ ambo vnus. Hoc
credendo incipe. p̄curre. p̄siste. et si non p-
uenturū sciam. tñ gratulabor profecturū.
Qui em̄ pie infinita p̄sequit. et si nō contin-
gat. aliqui tamen p̄ficiet p̄deundo. Sz ne
te inferas in illud secretū et archanū inopi-
nabilis natiuitatis: nete immergas summa
intelligentie cōphendere p̄sumens. s̄ in-
tellige incomphensibilia esse. hīs alijsq̄
multis eident ostendit nobis nullatenus
licere maiestatem p̄scrutari. ius ponere po-
testati. modū circūscribere infinito.

Quib⁹ autoritatib⁹ opinionē suā
scz q̄ pprietas patris vel filij non
sit deus: muniunt.

Veruntamē non

dum desistunt impatientie sp̄u agitati: sed
opinionem suam etiam sanctorū autoritati

burs munire conant qbus ostendere volūt
pprietatem qua pater est pater. et pprieta-
tem qua filius est filius: nō esse deū. ad hoc
inducentes vba Aug. sup illū locū psal.
Et non est sba. ita dicentis. Deus em̄ que-
dam sba est. Unde etiam in fide catholica
sic edificamur. vt dicamus patrem et filiū
et spūm sanctum vnius esse sube. Quid est
vnius sbe? Quicqd est pater quod de⁹ est.
hoc est filius. hoc est spū sanctus. Cū autē
pater est. non illud est qd vel quo est. Pa-
ter em̄ non ad se: sed ad filiū dicit. ad se au-
tem deus dicit. Eo igitur quod vel qd de⁹
est: substantia est. Et quia eiusdem substan-
tie est filius. pculdubio et filius est de⁹. At
vō quod pater est. qz non substantie est. s;
refertur ad filium. nō sic dicim⁹ filium pa-
trem esse sicut dicim⁹ filiū deū esse. Ex his
vobis significari dicit. q pprietas p̄ris vt
pprietas filij non sit deus vel essentia diui-
na. Cum em̄ dicit. eo q deus est substantia
est. sed q pater est: substantia non est. aper-
te inqunt ostendit id esse substantiam quo
deus est. Id vō quo pater est: non esse sub-
stantiam. Item cum ait. Pater non illud
est quod est. ostendit eum non esse patrem
eo q substantia est. Non em̄ simpliciter dixit
Pater nō est illud quod est: sed ait. Cū pa-
ter est: nō est illud qd est. significans q pater
est: non esse illud quo est. i. essentiam. Hec il-
li ita exponentes sua cōmenta simplicibus
et incautis vera videri faciūt. Nos autē
aliter fore ista intelligēda dicimus. Dicēs
enim eo q deus est: substantia est. s; q pa-
ter est: substantia non est. hoc intelligi vo-
luit: quia essentia deus est. et deitate sban-
tia est. Eo em̄ sba est quo de⁹ est. et cōuer-
so. cui⁹ ea est deitas que est sba. et substantia
q deitas. sed q pater est non est substantie
id est non quo p̄ est eo substantia est. qz p-
prietate generationis pater est qua substan-
tia non est. Ipsam tamen proprietatem sba-
ntiam esse non negauit. Ita etiam illud
intelligendum est quod ait Cum pater est
non illud est quod est. id est non illo pater
est. quod vel quo ipse est. id est essentia. sed
notione.

Alijs etiā verbis Augustini vtun-
tur. vt asserant quod dicunt. s. p-
prietates personarū non esse dei
substantiam. k

Item illis verbis

Augustini vehementer insistant superius
positis. s. q verbum fm q sapientia est et es-
sentia. hoc est q pater fm q verbum non
hoc est qd pater. Si inquit verbum nō
est hoc quod pater fm hoc q est verbum.
Id ergo quo vbum est non est illud quod
pater est. Pprietates ergo quo vbum est:
non est id qd pater est. non est igitur diuina
essentia? Ad quod dicimus. quia licet fm
q verbum nō sit: hoc quod pater est. ea ta-
men pprietas qua verbum est: est id quod
pater est. id est diuina essentia. sed non est
hypostasis patris.

Responso.

Ista est distinctio tricesima tertia
huius pmi libri. In qua mgr postq egit de p̄p̄is
et appropriatis. incipit agere de differentia commu-
nium et ppriorum. Et tria facit. Nam pmo determi-
nat unitatem. Secundo respondet ad contrarias ra-
tiones. Tertio ad contrarias auctoritates. Primum
qdem facit a pncipio distinctionis vsqz ibi. Hoc autē
aliqui negant et. Secundū ab inde vsqz ibi. Verū-
tamen non desistunt. Tertium ad finem. In speciali
sententia magistri stat in tribus ppositiōibus. qua-
rum pma est hec. Pprietates psonales sunt idem
cum psonis et natura diuina. Hanc mgr pbās que-
rit. Atqz pprietates sunt ipse p̄sone. et vtrum sint ip-
sa diuina essentia. Postea soluit dicens. q pprie-
tates tripliciter sunt in personis. iuxta illud. b. Bre-
gorij in p̄fatione dicentis. Et in psonis pprietates:
et in essentia unitas. pprietates enim fuerunt ab
eterno. et non potest dici q fuerunt sine subiecto. Igi-
tur videtur fore dicendum q fuerunt in psonis. Se-
cundo ostendit q pprietates sunt ipse persone. Nā
pprietates sunt in personis. sed in psonis nulla ē
diuersitas. igitur pprietates sunt ipse persone. Et
hoc confirmat auctoritate beati Hiero. Tertio osten-
dit q p̄p̄etates sūt ipsa diuina essentia seu natura. qd
probat sic. Propter diuinam simplicitatem de⁹ est.
quicqd habet vbi non repugnat relatiua oppositio-
sed diuina essentia habet pprietates. ergo p̄p̄e-
tates sunt diuina essentia seu natura. Hanc ratioē
magister confirmat auctoritatibus diuersorum aucto-
rum: que patent in textu. Secunda ppositio est hec
Errant qui ex hoc q pprietates personales sunt di-
uina essentia inferunt diuinam essentiam posse gene-
rare. Hanc probans magister ponit errores quorū-
dam dicentium. q licet sint pprietates in personis:
non tñ sunt ipse p̄sone. sed sunt quasi extrinsecus af-
fixe. Postea fm hunc errorem inducunt tres ratio-
nes. Quarū pma tal est. Si p̄p̄etates sint p̄sone. er-
go nō distinguūt neqz determināt p̄sonas. p̄na patet
ex hoc q nihil distinguitur neqz determinat seipso:
Respondet magister negando consequentiam. Ad
p̄batiōem dicit non esse inconueniēs idēz distigui
seu determinari seipso. quod pbat auctoritate. b. Hiero.
Secundo sic. Si p̄p̄etates sunt diuina essentia:
ergo sicut persone dicuntur cōuenire in essentia. ita
etiam debet dici personas cōuenire in p̄p̄ietati-
bus. quod falsum est. Respondendo magister dicit
istam materiā ppter nimiam sui altitudinem huma-
num excedere intellectum. qd pbat auctoritate Hy-
larij. Tertio sic. In quocūqz ē paternitas in diuis:

Qualit̄ retor-
quunt verba
Aug. ad sua
p̄p̄rietatem.

Qualit̄ intelli-
gēda sūt illa
vba q dicitur

hoc generat: sed in essentia est paternitas. ergo generat. Et sicut arguit de filiatione. Et rñdet mgt p distinctionem dicēs. q. ppterates esse in aliquo pōt intelligi dupliciter. Uno mō illud in quo sunt determinādo et distinguēdo. Et isto mō in psonis. et in quocunq. isto mō est paternitas hoc potest generare. Alio mō illud in quo sunt non determinando neq. distinguēdo. et sic dicunt esse in diuina essentia. et in quocunq. sic est paternitas: illi non cōuenit generare. nec illi i quo sic est filiatō conuenit generari. cum ergo ppterates sunt in diuina essentia non determinando eā. ppter argumentū ad ppositū nō pcludere. Contra solutionem mgt insitit qrendo. Si ppterates non possunt esse in psonis nisi eas determinēt. quō tunc possunt esse in essentia eā nō determinādo. Et rñdet q. hoc expmre est sup intellectū humanū. quod confirmat mgt autoritate. b. Hilarij. Tertia ppositio est hec. falluntur qui ex idempnitate paternitatis et essentie arguunt seu concludunt paternitate patres esse deū. Huius ratio est. q. ppterates sunt in diuis vt determinantes et distinguentes. cuiusmodi sunt i psonis. Et pfirmat autoritate. b. Augu. Et tñ de sententia mgti huius distinctionis in spali.

Opinio quorūdam nō idē eē psonam et essentia vel natura dicētū et eandē essentia nō posse eē prem et filiū et spūm sanctum.

DI. XXX
III.

Redictis autē adiiciendū est. q. qdam peruer- si sensus homines in tantā p- filierunt insaniam: vt dicerent nō idē esse naturam dei et psonaz siue hypostasim. dicentes eandē essentia non posse eē patres et filiū sine psonarū confusione. Si em̄ inq. unt ea essentia que pater est: filius est. idēz sibi p̄ est et filius. Si hāc rem dicis esse patrem: aliā quere quā dicis esse filiū. Si nō aliā non quesieris: sed eandē dixeris. idē genuit et genit⁹ est. ppter b et hmoi in naturam et psonā diuidunt ita vt non recipiant vnā deitatis naturam et simplices esse tres psonas. Idē testimonio Hilarij defendere nitunt. qui in. viij. li. de tri. querens. vtrum apls spūm dei nominās et spūm xpī: idē significauerit. vtroq. verbo inquit ita. Sentitū p̄dicator volens nature vnitatē in patre et filio ait. Spūs dei in vobis est. Si quis autem spūm xpī nō habet: hic non est eius. Si autē spūs eius qui suscitauit Iesum et Spūales oēs sumus si in nobis est dei spūs. sed et hic spūs dei ē et spūs xpī. Et cum xpī spūs in nob est. ei⁹ spūs in nobis est qui suscitauit xpūm. Et cum eius qui suscitauit christuz in nob est spūs. et spūs in nobis est xpī. Nec tamen nō dei est spūs qui in nobis est. Distingue gō heretice spūm xpī a spū dei. et excitati a

Autoritates
q. p eis face-
re videt poss
de li. Hilarij

mortuis spūm xpī a spū dei christū a mortuis excitantis. Cum qui habitat in nobis spūs christi: spūs dei sit. et spiritus christi a mortuis excitati spūs dei tantū sit christum a mortuis excitantis. Et qro nūc in spū dei. vtrum naturam an rem nature significata existimes: Non est em̄ idē natura quod res nature. sicut nō idē est hō et quod homis est. nec idē est ignis et qd ipius ignis est. et fm hoc nō est idēz deus et quod dei est. Huius dicti occasiōe p- fati heretici dogmatizauerūt non idē esse psonam et naturam dei. asserentes naturaz dei non esse tres personas. Intelligētes in his pmissis verbis Hilarij p rem nature psonam. et nomine nature diuinam naturā. Et ideo dicunt Hilariū interrogasse hereticum. vtrum p spūm dei putaret significatā esse naturā an rem nature. vt sic ostēderet distinguendū esse inter naturam et rem nature. i. psonam.

Questio Hy-
larij. vtrū in
spū dei natu-
ra vel res na-
ture significa-
ta sit idē

Qd nō ē na-
tura qd res
nature

Qndit quem
sensū trahāt
ex ill' vbis.

Hic docet quō eis obuiat ipi⁹ scripture circūstantia. et qualiter pre dicta intelligi debeant et q. spūm a ctus ē res vnius nature patris et fi-lij. et est ipa natura.

Hoc quidez dicūt non intelligentes pia diligen- tia scripture cir- cūstantiam: qua considerata p̄cipi potest: quomō pmissa dixerit Hilarij. Subse- quent em̄ in eadem serie ostendit in spiritu dei aliqñ significari p̄rem. vt cum dicitur. Spūs dñi sup me. Aliquādo significari fi- lium. vt cum dicit. In spū dei eicio demo- nia. nature sue potestate se demones ejice- re demonstrans. Aliquādo spūm sanctuz. vt ibi. Effundam de spū meo. super omnez carnem. Quod dicit consummatuz fuisse: cū apostoli spūsancto missi oibus linguis locuti sunt. Deinde quare hanc distinctio- nem fecerit. et q. in supioribus p. vba apo- stoli idē spūsanctus significatus sit. et q. ipse sit res vnius nature patris et filij: aper- te ostendit inquiens ita. Hec idcirco sunt demonstrata. vt quacunq. parte heretica falsitas se contulisset. finibus veritatis cō- cluderef. Habitat em̄ in nobis xpūs. Iquo habitante habitat deus. et cum habitat in nobis spūs xpī: non aliud habitat q. spūs dei. quod si p spūm sanctum christus in no- bis intelligit esse. hunc tñ ita spūm dei vt spūm christi esse noscendum est. et cum per

Verba Hyla-
rij ponit qd
pmissorū itel-
ligentia ap̄t

DI.

naturā dei natura ipsa habitat in nobis. in differēs natura filij credi esse a patre. cum spūs sanctus q̄ est spūs christi et spirit⁹ dei: res nature demonstret vni⁹. Quero nunc ergo quomō non ex natura vnum sunt? A patre pcedit spūs veritatis. a filio mittit⁹: et a filio accipit. Sed omnia que habet pater filij sunt. Idcirco qui ab eo accepit: dei spūs est. et idem spūs christi est. Res nature filij est. sed et eadem res et nature patris est et dei excitantis christum a mortuis spirit⁹ est. et idem spiritus christi est a mortuis excitati. In aliquo differt christi et dei natura. ne eadem sit si p̄stari potest. vt spiritus q̄ dei est: non sit etiam christi. Est ḡ in nobis spūs dei. et est in nobis spūs christi. et cum spūs christi inest: inest spūs dei. Ita cū qd̄ dei est et christi est. et quod christi est dei ē. non pōt quid aliud diuersum christus esse q̄ deus est. Deus igitur christus est vni⁹ cum deo spiritus. fm̄ illud. Ego et p̄ vnū sumus. In quo docet veritas vnitatē esse nature. non solitudinem vnionis. Ecce si h̄ verba diligenter attendas. inuenis spiritū sanctū rem nature dīci patris et filij. et eundem dici esse naturam dei: vbi dicis p̄ naturam dei natura ipsa habitat in nobis: si p̄ spiritū sanctum christus est in nobis.

Itaq; in trinitate non ita distinguendum est inter naturam et rem nature. sicut in rebus creatis. Quia vt ait Iulianus. Comparatio terrenorū ad deum nulla est. et si qua comparationum exempla interdū afferunt: nemo ea existimet absolute in se ratiois perfectionē continere. Non enī humano sensu de deo loquendū est.

ex ppter res creatas illud dixerit nō idē ē natura et res nature. c

Ad naturam ergo

rerum creatarum respiciens inqt. Nō idē est natura quod res nature. subiiciens exempla de ip̄is creaturis. Inde ostendens erroris esse sub mensura creaturarum meriti creatorem. addit. et fm̄ hoc non idem est deus: et quod dei est. ac si diceret. Si ad instar creaturarū de creatore sentis. cogeris fateri qd̄ nō idem est deus et quod dei ē. qd̄ dicere impium est. cū spūs dei de⁹ sit. et dei filius sit deus.

ex nō aliud est de⁹ et que sua sunt.

XXXIII

ita vt insint. alia enī sūt que insūt. alia que non insunt. d

Non ergo 3m cor

porales modos: vt in eadem subdit serie) accipienda sunt hec que de deo dicuntur. vbi euacuās opinionem eorū q̄ ita putant aliud deum esse: et aliud qd̄ dei est. aliūq; naturam dei et rem nature. vt est in creaturis. Apte docet non aliud esse deum et que sua sunt. ita vt insint illi sic dicens. Ihd̄ aut aliquid ei simile cum alicubi erit: alibi non erit. quia id quod est: illic continetur vbi fuerit in forma. vt non vbiq; sit q̄ insistens alicubi sit. Deus autem immēse p̄tutis viuens potestas. que nusq; non assit: nec desit vsq;. que se omnem p̄ sua edocet. et sua non aliud q̄ se esse significat. vt vbi sua insint ip̄e esse p̄ sua intelligat. Non autē corporali modo cum alicubi sit. non etiā vbiq; esse credat. cum p̄ sua in omnibus esse nō desinat. Non autem aliud sunt q̄ qd̄ ipse est que sua sunt. Et hec ppter nature intelligentiam dicta sunt. His verbis aperte significatur. si tamen intelligis heretice. q̄a diuina natura nō aliud est ab his que sua sunt: ita ut insint. et p̄ illa in omnibus suis ē que non insunt. Sua enim sunt etiam que non insunt. id est omnes creature. et sua sūt que insunt: vt tres persone que sunt eiūsdē nature et eadem natura. sicut supra Augustini testimonio firmauimus dicentis tres personas esse eiūsdem essentie vel eandem essentiam. sed non ex eadem essentia. ne aliud intelligatur essentia. aliud persona. Nō tamen diffitemur aliquam distinctionē habendam fore fm̄ intelligentie rationem. cū dicitur hypostasis. et cum dicitur essentia. quia ibi significatur quod est cōmune tribus. hic vō non. Est tamen hypostasis essentia. et e conuerso. Fateamur ergo vnum atq; idem esse tres personas fm̄ essentiam. differentes autem pprietatibus. Vñ Augustinus sup̄ locum preteritum psal. ait. Aug⁹. super psal. Queris quid sit pater? Respondetur deus. Queris quid sit filius? Respondetur deus. Queris quid sit pater et filius? Respondetur deus. De singulis interrogatus: deus responde. De vtroq; interrogatus. nō deos: sed deum responde. Non sic in hominibus. Tanta enim est ibi substantie vnitās: vt equalitatem admittat. pluralitatem nō admittat. Si ergo tibi dictum fuerit cuj; dicis filium esse quod pater est. pfecto filius

q̄ aliq̄ est in rōe intelligentie distinctio cum d̄: hypostasis: et cum d̄: essentia

Aug⁹. super psal.

Discutit p̄dicta d̄ba. et si ita esse distinguendū trinitate sicut in creaturis.

pater est. Responde fm substantiā tibi dixi: hoc esse filium quod pater est. nō fm id quod ad aliud dicitur. Ad se enim dicitur deus. ad patrem dicitur filius. Rursumq; pater ad se dicitur deus. ad filium dicitur pater. Quod pater ad filium dicitur non est fili? quod dicitur filius ad patrem non est pater. Quod dicitur pater ad se. filius ad se. hoc est pater et filius. i. deus.

Utrum ita possit dici deus trium personarū vel tres persone vni? dei. vt dicitur. vna essetia trium personarū et tres persone vnius essentie. e

Hic considerandū

est. cum deus sit diuina essetia. et ita dicitur vnus deus esse tres persone: sicut vna essetia dicitur tres persone. vtrum ita valeat sane dici. vnus deus trium personarum. vel tres persone vnius dei. sicut dicitur. vna essetia trium personarum. et tres persone vnius essentie? In his locutionibus scripture vsus nobis emulandus videtur: vbi frequenter reperitur ita dictum. Vna est essetia trium. et tres sunt persone vnius essentie. nusq; autem occurrit legisse vnū deū trium personarum. vel tres persone vnius dei.

Alus scriptu
re i his sequen-
dum tradit.

Quare nō cō-
sueuerat scri-
ptura dicere
vnū deū trīs
personarū et ecō-
uerso eūz di-
cat vnā essen-
tiaz trīs pso-
narum.

Quod ideo puto sanctos doctores vitasse. ne ita forte acciperetur in diuinis personis. ut accipitur eūz de creaturis simile qd dicitur. Dicitur enim deus Abrahā Isaac et Iacob. et deus omis creature. Quod vtiq; dicitur propter principium creatōis vel gratie pūilegium. et creature subiectionem vel seruitutem. Cum ergo in trinitate nihil sit creatum vel seruens vel subiectum non admisit fides in trinitate talem locutionis modum. Ita etiam econuerso non dicitur de dei essetia: q; ipa sit essetia Abrahā Isaac et Iacob: vel alicuius creature. ne creatoris vel creature naturam confunderet videamur.

Explicit potētia. sapiētia. bonitas de deo fm substantiā dicantur in scriptura. tamen solent hec nomina distincte ad personas interdū referri. f

Ex p̄dictis constat

q; sicut essetia. ita potētia. sapiētia. bonitas de deo dicuntur fm substantiaz. Que autem fm substantiam de deo dicuntur: tribus personis pariter cōueniūt. Vna est ergo potētia. sapiētia. bonitas patris et filij et spūs sancti. et hi tres eadem potētia. eadem sapiētia. eadem bonitas. Vbi aperitur in trinitate summa esse p̄fectio. Si enī ibi deesset potētia: vel sapiētia vel bonitas. non esset summum bonum. Sed quia ibi est perfecta potētia: infinita sapiētia: incomprehensibilis bonitas. recte dicitur et creditur summum bonum. Cumq; vnus et idem penitus sit in deo potētia. sapiētia. bonitas. in sacra tamen scriptura frequenter solent hec nomina distincte ad personas referri. vt patri potētia. filio sapiētia. spūitui sancto bonitas attribuat. qd q; refiat: non est ociosum inq̄rere.

Quare id fiat. s. q; p̄ri potētia. filio sapiētia attribuat. g

Id ergo sacri elo

quij prudentia facere curauit. ne dei immensitatem similitudine creature metiret. Bixerat enim scriptura sacra. Quia deus pater est. et q; deus filius est. et audiuit hō mo qui hominem patrem viderat: deū patrem non viderat. et cogitare cepit ita esse in creatore: vt viderat esse in creaturis. a q; bus hec nomina translata sunt ad creatore. In quibus pater est prior filio. filius ē posterior patre. et ex antiquitate in patre defectus. ex posteritate in filio imperfectio sensus solet notari. Ideo occurrit scriptura dicens patrem potentem. ne videatur p̄or filio: et ideo minus potens. et filium sapientē ne videat posterior patre. et ideo minus sapiens.

Quare spūitui sancto bonitas attribuat. h

Dictus est etiā spi-

ritus sanctus deus. et dictus est habere spiritum deus. et videbatur hoc quasi nomē inflationis et tumoris. Unde humana cōscientia ad deum pro rigore et crudelitate accedere metuit. Ideo scriptura temperauit sermonem suum spiritum bonum nominans: ne crudelis putaretur qui mitis

erat. nō q̄ p̄ solus sit potens v̄l magis potens. ⁊ filius solus sapiens vel magis sapiens. ⁊ sp̄s sanctus solus bonus vel magis bonus. Una est ḡ potentia. sapia. bonitas triū sicut vna essentia. Ideoq̄ sicut d̄: fili⁹ homouios. i. p̄ substantial⁹ patri. ita et co-omnipotens.

De hoc noīe homouision. vbi i auctoritatem receptum sit. et quid significet.

Hic non est pretermittendū quod Augustinus in libro secundo contra Maximinū dicit de hoc noīe homouision: quo latini tractatores frequēter vtunt̄. Pater inquit ⁊ filius vni⁹ sūt eiusdemq̄ substantie. Hoc est illud homouision quod in concilio Niceno aduersus hereticos Arrianos a catholicis patribus veritatis auctoritate firmatum est. Quod postea in concilio ariminenſi p̄pter nouitatem verbi minus q̄ potuit intellectam. quam tñ fides antiqua peperat multis paucorū fraude deceptis. heretica impietas sub heretico impatore Constantino labefacta re temptauit. Sed post non longum t̄pus libertate fidei catholice preualente. postq̄ vis vbi sicut debuit intellecta est. homouision illud catholice fidei sanitate ongelateq̄ defensum est et diffusum. Quid enim est homouision nisi vnius eiusdemq̄ substantie. Quid est inq̄ homouision: nisi ego ⁊ pater vnum sum⁹. Non ḡ inter p̄phanas vocū nouitates hoc vitandum est.

De noīb⁹ que translative et p̄ similitudinem de deo dicunt̄.

Pretereasciendū est q̄ in assignatione distinctionis nominū inter alia que supra diligēter executi sum⁹ quedam diximus translative ⁊ p̄ similitudinē deo dici. vt speculū. splendor. character. figura ⁊ huiusmodi. de q̄bus pio lectori breuiter trado qd̄ sentio. vt. s. rōe similitudinis p̄siderata ex causis dicēdi dictorū intelligentiā assumat: sed catholicam.

Nihil dignū excellentiā ineffabil⁹ trinitatis se tradidisse dicit ad alia transiturus.

De sacramēto vnitatis atq̄ trinitatis summe ⁊ ineffabil⁹: multa iam diximus. Nihil tñ eius ineffabilitate dignū credidisse p̄itemur. s̄ poti⁹ ex nobis mirificam eius scientiam. nec potuisse nos ad illam puenire.

Ista est distinctio tricesimaquarta huius p̄mi libri. In qua postq̄ egit de cōparatōe p̄petatū ad p̄sonas. agit de cōparatōe p̄petatū ad essentia. Et tria facit. Nā p̄mo agit de p̄sone et essentie diuersitate. Secūdo tractat de essentie ad p̄sonas causalitate. Tertio recapitulat de attributorū congruitate. Primū facit a p̄ncipio h⁹ dī. vsq̄ ibi. Dic p̄siderandū ē. Secūdo vsq̄ ibi. Et p̄dictis p̄stat. Tertio ab inde vsq̄ ad finē dī. Et tñ de sn̄a i generalī In sp̄ali sn̄a ma. stat i n tri. p̄po. q̄rū p̄ma est hec. Nos catholici tenemur p̄sonas diuinas asserere esse idē cū diuina essentia. ⁊ eas solū rōe differre. Hāc p̄positionē m̄gr p̄bās p̄po nit p̄mo: quō qdā hereticū dixerūt essentia ⁊ p̄sonā nō esse idē. q̄ si esset eadem essentia p̄ q̄ filius. ergo eadē res generat ⁊ generat̄ Et istud cōfirmat auctoritate hyl. dī. q̄ res nature ⁊ natura nō sunt idē. sed p̄sona diuina ē res diuine nature. essentia autē dī ip̄a natura. ergo differunt. Rūdeo q̄ x̄bū hyl. in creaturis intelligēdū ē: nō in diuīs vbi natura ⁊ res nature sunt idē. qd̄ p̄t̄ auctoritate hyl. dī. q̄ de⁹ nō ē aliud ab hīs q̄ insunt. i. attributis ⁊ p̄sonis. Postea m̄gr r̄ndet ad rōem dī. q̄ fm̄ rōez differūt cēntia ⁊ hypostasis. ⁊ dicit q̄ generas ⁊ generatū pueniūt in suba. nō tñ pueniūt in p̄sonalitate. Secūda p̄positio est hec. Quāuis tres p̄sonas vni⁹ esse cēntie debeam⁹ dicere. nō tamē vni⁹ deū triū p̄sonarū v̄sitata locutiōe debemus asserere Hanc p̄positionē m̄gr p̄bās q̄rit. Ex quo de⁹ sit diuina essentia. vtrū ita dicat vni⁹ deus tres p̄sone. et vtrū ita valeat sane dici. vni⁹ de⁹ triū p̄sonarū. vel tres p̄sone vni⁹ dei. sicut d̄: vna essentia triū p̄sonarū. ⁊ tres p̄sone vni⁹ essentie. Et r̄ndet q̄ non. q̄a sic de⁹ significaret in aliq̄ habitudine p̄ncipij respectu p̄sonarū. Nec est s̄se de essentia. q̄ ali⁹ ē modus significādi noīe dei. ⁊ ali⁹ noīe cēntie. Qu⁹ ratio est q̄ l̄ de⁹ significat in rōe p̄ncipij effectui. essentia vero non. Tertia p̄positio ē hec. Attribuiamus p̄ri potētiā. filio sapiām. ⁊ sp̄s sancto bonitatē nō obstantē q̄ oib⁹ eque essentialit̄ sine distinctōe s̄t pueniūt. Hanc m̄gr p̄bās dicit. q̄ attribuiam⁹ p̄ri potētiā eo q̄ in creaturis p̄ribus inesse cōsueuit debilitas. Sciam filio. eo q̄ in creaturis filij solēt esse ignari. Et bonitatē sp̄s sancto. eo q̄ i creaturis sp̄s tumor ⁊ inflationē importat. Postea dicit q̄ hoc nomē homouision ab antiq̄s p̄mo fuit p̄cessum. tandē p̄p̄ malū vsum hereticorū fuit damnatū ⁊ p̄hibitū. S̄ finaliter. p̄p̄ veritatē rei iterato fuit receptum. Deum dicit de noīb⁹ translative. ⁊ nō vult aliud dicere nisi q̄ assignāda est rō fm̄ quā transferuntur. Et tñ de sn̄a huius distinctionis in sp̄ali.

De quibusdam que fm̄ subst̄tiā de deo dicunt̄. q̄ sp̄alē efflagitant tractatū. s. de scia et p̄scia et p̄uīdētia. et dispositiōe. p̄destinatiōe voluntate et potentia.

DI. XXX
V**Unq3 supra**

Consequenter differuimus ac plura dixerimus de his cōit que fm sbam de deo dicunt. eorū tñ quedā

specialem efflagitant tractatū. de qbus am modo tractandū est. id est de scientia. p̄scientia. p̄uidencia. dispositioe. p̄destinatioe. voluntate ⁊ potentia. Sciendū ergo est q sapiencia vel scientia dei: cum sit vna et simplex. tamen ppter varios rerum stat⁹: ⁊ diuersos effectus. plura ac diuersa fortit nomina.

Dicit em̄ non tñ scientia. s̄ etiā p̄scientia vel p̄uidencia. dispositio. p̄destinatio ⁊ p̄uidencia. Et est p̄scientia siue p̄uidencia non de futuris tantū: sed de omnibus. de bonis. s̄. ⁊ de mal. Dispositio vō de faciendis. P̄destinatio de omnibus saluandis: ⁊ de omnibus bonis. quibus ⁊ hic liberant⁹ ⁊ in futuro coronabuntur. P̄destinauit em̄ deus ab eterno homines ad bona eligendo. ⁊ p̄destinauit eis bona p̄parando. Ex homines p̄destinauit: ap̄ls ostendit dicēs. P̄destinauit quos p̄sciuit fieri cōformes imaginis filiū sui. et alibi. Elegit nos añ mūdi p̄stitutiō: vt esset semus sancti ⁊ immaculati. Ex autē bōa eis p̄pauerit: ppheta Esaias ostendit dicēs. Oculis non vidit deus a bs te q̄ p̄parasti diligentib⁹ vel expectantibus te. Ergo ab eterno p̄destinauit q̄dā futuros bonos et beatos. i. elegit vt essent boni ⁊ beati. ⁊ bona eis p̄destinauit. i. p̄parauit. P̄prouidentia autē est gubernandorū. que vtiq; eodez mō videt accipi quo dispositio. Interdū tamen p̄uidencia accipit p̄p̄scientia. Sapiencia vō vel scientia que de omnib⁹ est scz bonis ⁊ mal. ⁊ de p̄sentibus p̄teritis et futuris. ⁊ non tñ de tpalibus: s̄ etiā de eternis. Non em̄ ita scit deus ista tpalia: vt scipm̄ nesciat. sed ip̄e solus scipm̄ perfecte nouit. cuius scie compatiōe ois creatur rescia imperfecta est.

Utrū scia vl̄ p̄scia vel dispositio. vl̄ p̄destinatio potuerit esse i deo. si nulla fuissent futura.

Hic cōsiderari op =

ter: vtrū scia vel p̄scia vel dispositio vel p̄destinatio potuerit esse in deo si nulla fuissent futura: Cū em̄ p̄scia sit futurozū ⁊ dispositio faciendorū. ⁊ p̄destinatio saluandorum. si nulla essent futura. si nihil esset factu

rus deus. vel aliq̄s saluatorus. non videt potuisse in deo esse p̄scientia vel dispositio vel p̄destinatio. Potuit autē de⁹ nulla p̄sci res futura. potuit non creare aliqd vel non saluare aliquos. Potuit q̄ in deo nō esse p̄scientia vel dispositio vel p̄destinatio. Ad hoc autē ita a quibusdam opponit. Si inquit potuit p̄scientia dei non esse in deo ab eterno. ⁊ potuit non esse. Si vō potuit non esse cum p̄scientia dei sit eius scia. ⁊ scientia sit eius essentia. Potuit q̄ non esse ab eterno: id quod est diuina essentia. Ita et de dispositione ⁊ p̄destinatione que est diuina essentia obijciunt. Addunt quoq; et alia ita loquentes. Si potuit deus nō p̄sci re aliqua: cū idem sit deo p̄sci re quod scire ⁊ scire qd̄ esse. potuit ergo non esse. Item. Cū idem sit deū p̄scire esse: ⁊ deū esse. si potuit non esse p̄scius. potuit nō esse deus. Potuit autē non esse p̄scius: si potuit nulla p̄sci re. At potuit nulla p̄sci re. quia potuit nulla facere.

Responso q̄ p̄scia et dispositio et p̄destinatio quasi relatiue dicūt ad futuras res vel faciendas.

Ad hoc iuxta mo =

dulū nostre intelligētie ita dicimus. P̄scientia ⁊ dispositio vel p̄destinatio ad aliqd dici videt. Sicut em̄ creator ad creaturam relatiue dicit. ita p̄scia vel p̄scius ad futura referri videt. ⁊ dispositio ad facienda. ac p̄destinatio ad saluanda. Verū tamen creator ita relatiue dicit: vt essentiam non significet. P̄scientia vō vel p̄scius. ⁊ in respectu futurozū dicit. ⁊ essentia designat. Ita etiam dispositio. ⁊ p̄destinatio Ideoq; cum dicit. Si nulla essent futura: non esset in deo p̄scientia. vel nō esset deus p̄scius. Quia varia est ibi causa dicendi. distinguī oportet rationem dicti. Cum ergo dicit. Si nulla essent futura: non esset i deo p̄scientia. vel non esset p̄scius. Si in dicendo hanc causam attendis. s̄. quia nulla essent subiecta eius p̄scientie. vnde ipsa possit dici p̄scientia vel ip̄e p̄scius. qd̄ vtrūq; ⁊ icitur propter futura. verus est intellectus. Sin autem ea ratione id dicit q̄ non sit in eo scia qua p̄scit futura. vl̄ q̄ ip̄e non sit deus qui est futurozū p̄scius: falsa est intelligentia. Similiter ⁊ ille locutiones determinande sunt. Potuit non

Ex sapia del
cū sit vna. tñ
ppter varios
stat⁹ rez. pla
fortitur voca
bula
De qd̄ sit p̄
scia vel p̄ui
dencia

De qbus dis
positio
De qd̄ p̄des
tinatio

Ex ⁊ hoīes p̄
destinant ad
bona. ⁊ bōa
holib⁹

De qbus p̄o
uidencia.

De sapia vel
scia. ⁊ de qui
bus

Oppositō

esse p̄scientia dei. vel potuit non esse p̄sci? et potuit deus non p̄scire aliqua. i. potuit esse q̄ nulla futura subiecta essent eius sciētie. et ita non posset dici p̄sciū vel p̄scire vel scientia eius p̄scia. nō tñ eo minus ipse esset: vel eius scientia. Sed non posset dici p̄sciū vel p̄scire v̄l p̄scientia. si eius scientie futura nulla forent subiecta. Similiter de dispositione et predestinatione vel p̄uidentia. Hec enim vt dictum est ad temporalia referuntur. et de temporalibus tñ sunt.

et scia dei nō tantū est de tpalibus sed etiam de eternis.

Scientia vero vel

sapientia non tñ de temporalibus: sed etiam de eternis est. Ideoq; et si nulla fuissent futura. esset tamen in deo scientia eadem que modo est. nec minor esset q̄ modo. nec maior est q̄ esset. Sciuit ergo deus ab eterno eternum. et omne quod futurum erat et sciuit immutabiliter. Scit quoq; non minus p̄terita et futura q̄ p̄sentia. et sua eterna sapientia et immutabili: scit ipse omnia q̄ sciuntur. Omnis enim ratio superne et eterne sapientie (vt ait Ambrosius) in eo est. quia omnem sapientiā et essentiam capit sua immensa sapientia.

Quare omnia dicant esse in deo et quod factū est. habet vitā esse in eo.

Augusti
sup Gen.

Propterea omnia

dicunt esse in deo et fuisse ab eterno. Unde Aug. sup Gen. Hec visibilia inquit ante q̄ fierent non erant. quomodo ergo nota deo erant q̄ non erant? Et rursus. Quomodo ea faceret que sibi nota non erant: non em̄ q̄ fecit ignorans. Nota ergo fecit: non facta cognouit. Proinde anq̄ fierent et erāt et non erant. Erant in dei scientia. nō erant in sua natura. Ipi autem deo nō audeo dicere alio modo innotuisse cum ea fecisset: q̄ illo quo ea nouerat vt faceret. Apd̄ quē non est transmutatio: nec vicissitudinis obumbratio. Ecce hic habes q̄ hec visibilia anteq̄ fierent in dei scientia erant. Ex hoc ergo sensu omnia dicunt esse in deo. et omne quod factum est dici vitā esse in ipso. non ideo q̄ creatura sit creator. vel q̄ ista tpa-

lia essentialit̄ sint in deo. sed q̄ in eius scia sp̄ sunt que vitā est.

et eadem rōe dicunt omnia ei p̄sentia.

Inde est etiāq̄ om

nia dicunt ei p̄sentia esse. non solū ea que sunt. sed etiam ea que p̄terierunt. et ea que futura sunt. fm̄ illud. Qui vocat ea q̄ non sunt tanq̄ ea que sunt. Quia vt ait Ambrosius in libro de trinitate. Ita cognoscit ea q̄ non sunt vt ea que sunt. Et hac ratōe omnia dicunt esse in eo vel apud eum siue ei p̄sentia. Vñ Aug. sup illum locum psal. Et pulchritudo agri mecum est. Iō inq̄t mecum est. q̄ apud deū nihil p̄terit. nihil futurum est. Cum illo sunt omnia futura. et ei non detrahunt iam p̄terita. Cum illo sunt omnia cognitione quadam ineffabili sapientie dei. Ecce hic capit Aug. ex qua intelligentia accipienda sunt hm̄i vba. oia sūt deo p̄ntia. in deo sunt oia vel cum deo. vel apud deū. vel in eo vitā. q̄ ineffabilis oim̄ cognitio in eo est.

Ambro.

Augusti

Ista est distinctio tricesima quinta huius p̄mi libri. In qua m̄gr postq̄ egit de deo et conditionibus eius que ipm̄ concernunt in essēdo. incipit agere de ipso fm̄ conditiones que ipm̄ respiciunt in operando. Et tria circa hoc facit. Nam primo ostendit quō multipliciter accipiat scientia dei. Secundo inquit an scientia dei dependet a rebus scitis. Tertio inquit que sint a deo scita et qualiter primum facta a p̄ncipio vsq; ibi. Hic p̄siderari oportet. Secundum vsq; ibi. Propterea omnia dīcuntur. Tertium vō vsq; ad finem distinctionis. Et hec est sentētia m̄gr in generali. In sp̄ali sententia magistri stat in tribus p̄positionibus. quarū p̄ma ē hec. Unica et inuariabilis est dei scientia. q̄ p̄pter varios rerum status diuersis nominat̄ vocabulis. Hanc m̄gr p̄bans dicit q̄ scientia dei que est vna de attributis essentialibus: specialem requirit tractatum. et non solum scientia: sed etiam p̄scientia. dispositio. p̄destinatio et p̄uidentia. P̄scientia em̄ dicit respectu omnīū futurozū: siue bonozū siue malozū. Dispositio vō respectu fiendorū. P̄destinatio est de bonis saluandis. et de bonis q̄bus hic a malo liberant. et in futuro coronabūt. P̄uidentia est de gubernandis. et similiter dispositio. sed differunt. quia dispositio ad fieri et esse rei. p̄uidentia autē spectat ad bñ habentem et ad rei conseruatōz. Interdū tñ p̄uidentia accipit p̄ p̄scientia. Scia vō siue sapientia dicit respectu omnīū vniuersaliter: siue p̄sentīū p̄teritozū. futurozū. bonozū et malozū. et non solū respectu temporalium. sed etiam respectu ete. noz. Secūda p̄positio est hec. Vñ si nulla essent futura. tunc respectue in deo scia nō diceret. Hāc p̄positōz m̄gr inuestigās q̄rit. Vñ si nulla eēt v̄l fuissent futura: an adhuc p̄cia. dispositio. p̄destinatio in deo fuissent Et arguit p̄mo q̄ nō. Nā oia ista dicunt p̄ respectū ad futura. ergo si nulla essent v̄l fuisset futura: ista in deo locū non habuissent. In p̄teritū arguitur sic.

b. 3

Predestinatio dei dispositio et scientia sunt idē qđ scientia dei. Scientia est idē qđ essentia. ergo a pmo ad vltimū scientia dei est idē qđ essentia. Sed essentia dei est da to etiā qđ nullū futurū esset. ergo scientia dei fuisset in deo circūscripto omni futuro. Et respondet magis qđ si nulla fuissent futura: tolleret scientia dei quantum ad respectū et antecessionem quā importat ad futura. sed non qđrum ad essentiam que tali respectu sub iacet. scientia em̄ sciam dicit cum respectu. ablato vero respectu scientia manet: que deo ab eterno cōpetit. et ppter creaturā existentia vel differentia in nullo augetur vel minuit. Tertia ppositio est hec. De om̄e pteritū et om̄e futurū ut sibi p̄sentia intuet. Et p̄batur sic. Omne illud deus tanqđ p̄sens intuet qđ in eius essentia actualiter continet. sed om̄ia p̄terita p̄sentia et futura sunt et fuerunt ab eterno in dei essentia. ergo deus om̄e p̄teritū et futurū tāqđ sibi actualiter p̄sentia intuetur. consequentia tenet. scilicet maior et minor sunt magis in textu. ergo ppositio vera. Et tātum de sententia etc.

Utrum concedendū sit oīa esse in dei essentia vel in eo p̄ essentiam. ut om̄ia dicunt esse in dei cognitione vel p̄sentia.

DI. XXX
VI

Olet hic que

si cum om̄ia dicant esse in dei cognitione seu p̄sentia vltin deo p̄ cognitionem. et eius cognitio vel p̄sentia sit diuina essentia. vtrum concedendū sit om̄ia esse in diuina essentia: vel in deo p̄ essentiam. Ad quod dicimus qđ dei cognitio eius vltiqđ essentia est. et ei p̄sentia in qua sunt om̄ia: ip̄ius cognitio ē. nec tamen om̄ia que sunt in eius p̄ntia vel cognitione: in eius essentia esse dici debent. Si em̄ hoc diceret: intelligeret esse eiusdē cū deo essentie. In deo em̄ dicit esse p̄ essentiam qđ est diuina essentia qđ est deus. Ihs ḡ deus apud se in p̄ntia sua: que non habet in sui natura. Unde Aug⁹. de x̄bis apostoli ita ait. Elegit nos ante mūdi cōstitutionem. Quis sufficit h̄ explicare. Eligunt qui nō sunt: nec errat qđ eligit. nec vane eligit. Eligunt tñ et h̄ electos quos creaturus ē eligendos. quos habuit apud semetip̄m: non in natura sua. s̄ in p̄ntia sua nondū erant qui bus p̄mittebat. sed et ip̄i p̄missi sunt q̄bus p̄mittebat. Ecce hic apte dicit deus apud semetip̄m habere electos ante mūdi. nō in natura sua: s̄ in p̄ntia sua. cū tñ eius p̄sentia nō aliud sit qđ eius natura. qđ ip̄i p̄sentia eius est noticia p̄dōt tñ ad electos referri cum ait. In natura sua. i. illorū: illos q̄p̄pe habuit ab eterno apud se. non in natura sua. id est illorū. quia nondum erant. sed in sua p̄sentia. quia eos ita nouit ac si es-

Responso.

Augusti.

sent.

Utrū mala debeāt dici esse in deo vbi sunt oīa bona. cuius vtrāqđ sunt in eius cognitione et p̄ntia. oīa enī cognoscit.

Post p̄dicta queri

tur. cū oīa dicant esse in deo nō p̄ essentia nature: sed p̄ cognitionem scie. qđ deus sci- at bona et mala. vtrū concedendū sit simplici- ter mala esse in deo. siue esse in deo p̄ cogni- tionem. Scit em̄ deus et sciuit sp̄ om̄ia. taz bona qđ mala: etiā an̄ qđ fierent. et p̄sciu- it ab eterno ea futura. Ideoqđ cum om̄ia bo- na diximus esse in deo ppter p̄sentiam co- gnitionis. eadem ratione videt dicendum om̄ia mala esse in eo: cum ea sp̄ nouerit. et p̄ cognitionem ei p̄sentia fuerint. P̄recog- uit em̄ deus ab eterno quosdā futuros ma- los et eorū maliciam (vt ait Aug⁹). p̄sci- uit: sed nō p̄parauit. Cū ergo peccata oīm sciat. nunqđ intelligendū est ea includi i il- la generalitate locutionis. qua dixit ap̄lus om̄ia esse in deo. Et ip̄o inqđ et per ip̄ius et in ip̄o sunt om̄ia. Sed quis nisi infans dixerit mala esse in deo? Illa enim esse i deo intelligunt: que ex ip̄o et p̄ ip̄m sunt. Ea qđ p̄ ip̄m sunt et ex ip̄o quorū auctor est. sed non est auctor nisi bonorū. Nō er- go ex ip̄o et p̄ ip̄m sunt nisi bona. ita ḡ non in ip̄o sunt nisi bona. Nō ḡ mala in deo sūt qđ licet ea noscat. non tamen ita om̄ino no- scit vt bona. mala quasi de lōge cognoscit. vt ait p̄pheta. Et alta a longe cognoscit. i. sup̄biam. Et alibi ad deū loquens de mal̄ ait. De absconditis tuis ad implet est vē- ter eorū. Quod exponens Aug⁹. Abscon- dita inquit peccata sunt: que a lumine tue veritatis abscondunt. Sed quō p̄ctā a lu- mine veritatis diuine abscondunt: cum a deo sciant. Si em̄ non sciret. quō de ill̄ iu- dicaret. et p̄ ill̄ malos damnet. Alibi pro- pheta. Quia neqđ ab oriente neqđ ab occi- dente deest. Quod exponens Cassiod. in- quit. Neqđ a bonis neqđ a mal̄ deest deus sed om̄ibus p̄sens et cognitor est. Cogno- scit ḡ deus et bona et mala p̄scientiam. s̄ bo- na cognoscit etiā p̄ approbationem et per bñplacitum. mala vō non. Unde Cassio. super psal. dicit. Peccata abscondita deo sunt. quia non nouit. id est approbat. Et ex eo sensu Augustinus dixit ea abscondita a lumine dei. Qui etiam in li. ad Heluidiū

Que intelli- gat esse i deo

Qđ nō om̄ia ita cognoscit deus mala vt bona. qđ ma- la tñ p̄ sciam bōa vō p̄ p- barōz et bene placitū.

insinuat cognitionē dei varijs modis acci-
piendam inquiens. Si ad sciaz referas nō
ignorat deus aliquos vel aliqua. q̄ tamen
in iudicio q̄busdam dicit. Non noui vos:
sed eoz improbatio hoc verbo insinuata ē
Ecce nō cognoscere dicit deus que nō ap-
probat. q̄ ei non placent. Apparet itaq; ve-
rū esse qd̄ dixim⁹. s. qz quodam mō cogno-
scit deus bona quo non cogscit mala: p̄d-
riter q̄dem vtraq; eodemq; mō noscit q̄tū
ad noticiā. sed bona etiam approbatōne et
bñplacito cognoscit.

Hic apit quare bona tantū dicantur
esse in deo et nō mala. c

Et inde est q̄ bona

tñ dicunt esse in deo nō mala. tilla prope
hec longe. qz licet in deo aliq̄ dicant esse p
pter cognitiōis p̄sentia. et de bōa et mala
cognoscat. mala tñ nō cognoscit nisi p̄ noti-
ciam. bona x̄o non solū p̄ sciam: s̄ etiam p̄
approbatōnem et bñplacitū. Et ob talez co-
gnitiōē aliq̄ dicunt esse in deo. s. qz ita ea
scit vt etiam approbet et placeant. i. ita scit
vt eoz sit auctor.

ex idem est oīa esse ex deo. et p̄ ip-
sum et in ipso. d

Proinde si diligen

ter inspiciam⁹: idem videt esse omīa esse ex
deo. et p̄ ipm et in ipso. An Amb. in. ij. lib.
de spū sancto. Hec tria ex ipso et p̄ ipm et in
ipso sunt omīa vñum esse supra diximus.
Cū dicit p̄ ipm esse omīa. nō negauit in ip-
so esse omīa. Eandem vim habēt omīa h̄
scz cum ipso et in ipso et p̄ ipm. et vñū in his
atq; consimile: non contrariū intelligitur.
Ecce habes qz ex eadem intelligentia scri-
ptura dicit omīa esse in ipso. et p̄ ipm. et ex
ipso et cum ipso. Cum ḡ ex eadem rōe omīa
dicant esse ex deo vel p̄ ipm. non solum qz
scit: sed etiam qz eoz auctor est consequi-
tur vt eadem ratōe ita esse in deo dicantur
scz qz scit et eoz auctor esse dicit. qz in illo
vuiumus et mouemur et sum⁹. quia eo au-
ctore sumus. mouemur et viuimus. Cū er-
go non sit auctor nisi bonoz. merito solā
bona in eo esse dicunt sic ex ipso et p̄ ipsum
Cum ergo in eius cognitiōe vel p̄ntia sint
omīa. s. bona et mala. in eo tamen non di-
cunt esse: nisi bona quoz auctor est. Unde

Aug⁹. in li. de natura boni. Cum audim⁹ Augusti.
inqt ex deo et p̄ ipsum et in ipso esse omīa.
omnes vtiq; naturas intelligere debemus
et omīa que naturaliter sunt. Neq; enim
ex ipso sunt peccata que naturā non ser-
uant: sed viciant que ex voluntate peccan-
tium nascuntur omīa. Hic aperte dicit qz
in illa generalitate locutionis bona tñ cō-
tinentur.

ex oīa ex patre et p̄ patrem et i p̄re
sunt. ita et de filio et de spū sancto
est dicendū. licet p̄pter p̄sonas fi-
at distinctio. e

Preterea sciēdum

est: qz licet ibi indicet distinctio p̄sonarum
cum dicit ex ipso et p̄ ipm et in ipso. omīa tñ ex
p̄re et p̄ patrem et in p̄re sunt. Sicut de filio et
spū sancto accipiendū est. An Aug⁹. in pri-
mo li. de tri. Non p̄fuse inqt accipiendum
est qd̄ ait apl⁹. ex ipso et p̄ ipsum et in ipso.
Ex ipso dicens p̄pter p̄rem. p̄ ipm p̄pter
filium. in ipso p̄pter spū sanctū. Vigilan-
ter aut attende: ne qz patrem volēs intelli-
gi dixit ex ipso. sic intelligas oīa esse ex p̄re
vt neges omīa esse ex filio vel ex spū san-
cto. cum ex patre et p̄ p̄rem et in p̄re omīa
esse sane dici possunt. sicut et de filio et de spi-
ritu sancto dicendū est.

ex nō oīa que ex deo sunt etia; de
ipso sunt. sed ecōuerso. f

Illud etiam hīc an

nectendum est. qz non omīa que dicuntur
esse ex deo: etiam de ipso esse dici debeant.
Quia vt ait Augustinus in libro de natu-
ra boni. Non hoc significat penitus ex ipso
quod de ipso. Quod enī de ipso est: potest
dici esse ex ipso. sed non omne quod ex ipso
est: potest dici esse de ipso. quia non est de
sua substantia. Ex ipso enim sunt celum et
terra. quia ipse fecit ea. non autem de ipso:
quia non de substantia sua. Sicut aliquis
homo generat filium vel faciat domū. Ex
ipso est filius. ex ipso est et domus. sed filius
de ipso. domus x̄o de terra et ligno: non de
ipso.

Que dicta sunt summam colli-
git. g

b 4

Ambro.

Augusti.

Augusti.

Ex premiffis aper-
tum est q in dei cognitione siue pntia sunt
omnia. s. bona et mala. sed nō oimodo sunt
ibimala quo bona. et q in deo bona tantū
sunt. sicut ex ipso et p ipm. nō mala. Et ex q
sensu hec accipienda sunt: assignatū est. Et
q de ipso non dicat esse pprie quod aliud
est ab ipso. Ex ipso autē esse dicunt omnia q
eo auctore sunt.

Ista est distinctio tricesimasexta.
huius pmi libri. In qua magister postq̄ egit de scia
dei fm se. agit de compatione rerū scitarū ad scien-
tem. Et tria facit. Nam pmo ostendit q non omnia
sunt in dei essentia sicut sunt in dei scientia. Secun-
do subdit qualiter se habeat scientia dei ad bona et
mala. Tercio concludit q non omnia que sunt ex deo
patre possunt dici de ipso. Primū facit a pncipio di-
stinctionis vsq̄ ibi. Post p̄dicta querit. Secundum
vsq̄ ibi. Illud etiam hic aduertendum. Tercius hō
vsq̄ ad finem distinctionis. In speciali sentētia ma-
gistrat in tribus ppositionibus. quarū prima est
hec. Licet omnia sint in dei scientia: non tamē om-
nia sunt in eius essentia. Hāc magister pbat respō-
dens ad hanc questionem. Utrum omnia que deus
cognoscit possunt dici esse in eius essentia: sicut dicitur
tur esse in eius scientia. que idem est quod sua essen-
tia. Et respondet q non omnia que sunt in essentia
diuina sunt eiusdem nature cum deo. Ea autē que
sunt in eius scientia: non sunt eiusdem nature cū deo
Idē omnia cognita a deo possunt dici esse in diuina
scientia. licet nō possunt dici esse in eius eētia. Se-
cunda propositio est hec. Stat deum aliquāliter co-
gnoscere bona qualiter non cognoscit mala. Hanc
magister probans querit. Utrum mala que cogno-
scuntur a deo possunt dici esse in deo? Et respondet
q non. q illa solum dicunt esse in deo ad que deus se
habet in ratione pncipij. non autem sic se habet de-
ad mala. Tercia propositio est hec. Licet omnia que
sunt de deo possunt dici ex ipso: non eōuerfo omnia
que sunt ex ipso possunt dici de ipso. Hec propositio
patet p hoc. q esse de deo dicitur ab ipso fm substan-
tialitatem. Sed esse ex deo denotat generalem p̄in-
cipationem. Hūc patet q nūllū de deo pprie dicitur
nisi quod est de eius substantia. Sed ex deo dicitur
esse omnia que quouis modo sunt ab ipso principia-
ta. Si ergo omne illud quod est ex eo dicitur esse de
deo. omnes creature dicerentur esse substantiales ip-
si deo. quod falsum est. sed solum persone filij et sp̄i-
tus sancti que sunt de patre possunt dici ipi cōsubsta-
ntiales. Et tū in sp̄iali.

**Quibus modis dicat deus esse in
rebus.**

DI. XXX
VII

Quoniam de
monstratū est ex parte. quomō-
omnia dicant esse in deo adden-
dum videt hic quibus modis dicat deus
esse in rebus. si tamen id humana mēs: vel
ex parte digne valeat cogitare. vel lingua

sufficit eloqui. **Sciendū ergo est q de**
incomutabiliter semp in se existens. presen-
tialiter. potentialiter essentialiter est in omni
natura siue essentia sine sui diffinitione. et in
omni loco sine circūscriptione. et in oī tem-
pore sine mutabilitate. Et p̄terea in sanctis
spiritibus et aīabus est excellenti. s. p gra-
tiam inhabitās. et in hoīe xpō excellentissi-
me. in quo plenitudo diuitatis corporaliter
habitat. vt ait ap̄ls. In eo em̄ deus habita-
uit nō p grām adoptionis: s. p grām vnio-
nis. **Ne autē ista qz capacitātē humane**
intelligētie excedūt: falsitatis arguere aliq̄
p̄sumant. sanctorū autoritatib⁹ munienda
mibi vident. **Beatus Greg⁹.** sup cantica
canticorū inq̄t. Licet deus cōmuni modo
oībus rebus insit pntia. potentia. sba. tam
familiari mō p grām dicat esse in illi qui mi-
rificentiam operū dei acutius et fideli⁹ con-
siderant. **De hoc em̄ eodē Aug⁹.** ad Bar-
danum in li. de pntia dei ait. Cū de⁹ sit na-
tura incorporea et incomutabiliter viuā. eter-
na stabilitate in seipso manēs: tot⁹ adest re-
bus oībus. et singul⁹ totus. sed in qbus ha-
bitat: habent eū p sue capacitatis diuersi-
tate. aliū amplius. aliū minus. quos ipse sibi
dilectissimū templū grā sue bonitatis edifi-
cat. **Isylarius** qz in. viij. li. de tri. apertissi-
me docet deum vbiqz esse. **Deus inq̄t im-**
mense p̄tutis viuens potestas q nūqz non
assit. nō desit vsqz. se omnē p sua edocet vt
vbi sua sint ipse esse intelligat. **Nō autē cor-**
porali mō cū alicubi sit. non etiā vbiqz esse
credat. cum et in omnib⁹ esse non desinat.
Amb. in. j. li. de sp̄s sancto. Sp̄s sanctus
pbat nō esse creaturā. quia vbiqz est. qd ē
pp̄m diuinitatis ita dicens. Cū oīs crea-
tura certis nature sue sit circūscripta limi-
tibus. quō quis audeat creaturā appellare
sp̄m sanctū. qui nō habeat circūscriptā de-
terminatamqz p̄tutem. q et in oībus et vbi-
qz sp̄s est. quod vtiqz diuinitatis et domina-
tionis est pp̄m. Idem in eodē. Dñi ē oīa
completo. q dicit. Celū et terrā ego cōpleo
Si g dñs est q celū cōplet et terrā. qz g pōt
sp̄m sanctus iudicare dñationis et diuine
p̄tutis exortē q repleuit orbē: Et qd pl⁹ est
repleuit et iesum totū mūdi redemptorem.
Ex his alijsqz pluribus autoritatibus
aperte monstrat. q deus vbiqz et in omni
creatura essentialiter. p̄sentialiter. potētia-
liter est.

ex in sc̄tis nō mō est. s. etiam habi-
tat qui nō vbiqz est habitat. **b**

Q de⁹ in om-
ni est essentia
potentia. sed
in sanctis per
gratiam. et in
homine xpō
p vnionē per-
sone.

Auctib⁹ ita
ē confirmat

Grego.

Augusti.

Isylarius.

Ambro.

In sanctis vero etiam

habitat in quibus est per gratiam. non enim ubi-
cunque est ibi habitat. ubi vero habitat ibi est.
In solis bonis habitat: qui sunt templum eius:
et sedes eius. Unde per Esaiam dominus ait. Ce-
lum mihi sedes est. terra autem scabellum pedum
meorum. quia in electis quod sunt celum habitat deus
et regnat. qui eius voluntati deuoti obtem-
perant. Malos vero quod sunt terra: iudicii di-
strictione calcant. Unde et in li. Sap. dicit.
Thronus sapientie anima iusti. quia in iusti spe-
cialius est quam in aliis rebus: in quibus tamen omni-
bus totus est. Quodammodo anima (ut ait au-
gu. in epli ad Hiero. de origine anime) per omnes
partes corporis tota adest simul. nec minor
in minoribus. nec maior in maioribus. Ita
men in aliis intensius. in aliis remissius operatur.
cum in singulis partibus corporis essentialiter to-
ta sit. Ita et deus cum sit in omnibus essentialiter
actor. in illis tamen plenius esse dicitur quam
inhabitat. id est in quibus ita est ut faciat eos
templum suum. et hi tales cum eo sunt iam ex
parte: sicut in beatitudine perfecte. Malum vero et si
ibi sunt ubi ipse est quod nusquam deest. non tamen sunt
cum eo. Unde Augustinus. super Iob. Non satis fu-
it dicere. ubi ego sum et illi sunt. sed addidit.
mecum. quia et miseri possunt esse ubi et ille est: qui
nusquam deest. Sed beati sunt cum illo. quia non sunt
beati nisi ex eo quod cum illo sunt. qui fruuntur eo.
et videtur illi sic esse. Malum vero non sunt cum illo.
ut ceci in luce non sunt cum luce. nec boni ita
nunc sunt cum eo ut videantur per spiritum. et si sunt ali-
quo modo cum eo per fidem. **Quod autem deus**
habitet in bonis: ex illis aliquatenus intel-
ligere valebis que supra dicta sunt. cum de
spiritu sancti processione temporaliter ageretur.
ubi licet ex parte exponitur. ex parte enim
cognoscimus et ex parte prophetamus: quod
spiritus sanctus habitat in nobis. quod non sine pa-
tre et filio inhabitat.

Ubi erat vel habitabat deus ante
quam esset creatura. c

Si autem queris ubi

habitat deus antequam facti essent: Dicimus
quia in se habitabat. Unde Augustinus. in li. 3. Mala-
ximinum. In templo inquit suo habitat deus.
sed in sanctis qui sunt templum dei modo secundum
fidem ambulantes. et templum dei erunt ali-
quando secundum speciem. qualiter etiam nunc templum
dei sunt angeli. Sed dicit aliquis. Antequam fa-

ceret deus celum et terram: antequam faceret sanctos
ubi habitabat: In se habitabat deus. apud
se habitat. et apud se est. Non ergo sancti sicut
domus dei: ut ea subtracta cadat deus. Im-
mo sic habitat deus in sanctis. ut si ipse dis-
cesserit: cadant.

Abulta hic breuiter docet que con-
firmant predicta. d

Sciendum est etiam

quia ut ait Augustinus. in li. ad Bardanum. Dicitur
si stultissime nequit. spiritus sanctum non habe-
re locum in nostro corpore: quod totum anima nostra im-
pleuerit. Stultius etiam dicitur angustius ali-
cubi impediri trinitatem. ut pater et filius
et spiritus sanctus alicubi simul esse non possunt.
Verum illud est multum mirabilius: quod cum deus
ubique sit totus. non tamen in omnibus habitat.
Quis porro audeat opinari: nisi insepara-
bilitatem trinitatis penitus ignoret. quod in ali-
quo possit habitare pater et filius in quo non
habiter spiritus sanctus. Aut in aliquo spiritu san-
ctus in quo non habiter pater et filius. Faten-
dum est ergo ubique esse deum per diuinitatis pre-
sentiam: sed non ubique per inhabitatiois gratiam.
Propter hanc inhabitatiois gratiam non dici-
mus pater noster quod es ubique. cum et hoc verum sit:
sed quod es in celis. in sanctis. in quibus est quo-
dam excellentiori modo.

ex deus habitator est quorumdam non
deum cognoscentium deum. et non quorum-
dam cognoscentium. e

Illud quoque mira-

bile est. Quia ut ait Augustinus. in eodem. Deus est
habitator quorumdam non deum cognoscentium deum.
et non quorumdam cognoscentium deum. Illi enim ad
templum dei non pertinent: qui cognoscentes deum
non sicut deum glorificant. Ad templum dei per-
tinent pauci sanctificati sacramento christi et remun-
rati spiritu sancto: qui non deum valent cognoscere deum.
Ergo que potuerunt illi nosse nec habere: isti
potuerunt habere antequam nosse. Bissimili autem sunt
illi. quibus est deum habere quod nosse. Hic ali-
quando ait Augustinus. quod deus habitat in aliis.
id est habeat. cum vicis ita est in aliquo ut ab
eo cognoscat et diligat.

Quod deus totus ubique sit presen-
tiam. non potest intelligi ab huma-
no sensu. f

b 5

Augusti.

Augusti.

Si vis intelli-
gere quod ha-
bitet: require
dicta de spiri-
tu sancto.

Augusti.

Augusti.

Ex predictis patet

q̄ deus vbiq̄ totus est p̄ essentia. et in sanctis habitat p̄ gr̄am. Quis sup̄ius licet tenuiter ostensum sit q̄ rōe dicat̄ habitare in q̄busdam. efflagitaret ordinis ratio id etiā assignari quō vbiq̄ p̄ essentiam et totus sit nisi huius cōsideratiōis sub̄ imitas atq̄ imensitas humane mentis sensum oīno excederet. Item ait Chrys. sup̄ epistolā ad Heb. Sicut multa de deo intelligimus: q̄ loqui penitus nō valemus. ita multa loquimur q̄ intelligere nō sumus idonei. Verbi gr̄a. Ex utiq̄ de⁹ est: scimus et dicim⁹. quō aut̄ vbiq̄ sit: intellectu nō capimus. Item ex est incorporea q̄dē dīctus: q̄ oīm est cā bonorum scim⁹. quō aut̄ vel que ista sit: penitus ignoramus.

Chrys.

Quorūdam opinio qui p̄sumunt ostendere quō de⁹ vbiq̄ sit p̄ essentiam. potentia. p̄ntiam.

Quidam tamen in

mensa ingenio suo metiri p̄sumentes h̄ ita forte intelligendū tradiderūt q̄ deus vbiq̄ p̄ essentia esse dīct. nō q̄ dei essentia p̄p̄ sit i omni loco et omni creatura. s̄ q̄ oīs natura atq̄ omne q̄d naturalit̄ est: in quocūq̄ loco sit p̄ eum habet esse. et oīs locus i quo illud est. Idem etiam dicunt ideo deū vbiq̄ dici esse p̄ sentiam vel p̄ potentia. quia cuncta loca sunt ei p̄ntia. et que in eis sunt. nec in eis aliqd̄ opari cessat. Nā et ip̄a loca et q̄cqd̄ in eis est: nisi ip̄e confuet: manere nō p̄nt. In eis ḡ p̄ sbam deus esse dicitur. ut aut̄. q̄ p̄ virtutem p̄p̄ie sbe sue facit. ut etiam loca sint et omnia que in eis sunt. S̄ licet hec vera sint que asserunt in explanandis intelligit̄ n̄t̄is p̄dictorū. In illis t̄n̄ verbis quibus dicit̄ deus vbiq̄ esse p̄ eēntia. plus p̄tineri credendū est q̄ hō viuens capere non valet.

Ex de⁹ cū sit i oīb⁹ rebus. nō t̄n̄ sordibus rerū inquinat̄.

Bolet etiam ab eis

dem queri. quō deus sbaliter insit omib⁹ rebus: et corpaliū sordū inq̄nationib⁹ nō p̄tingat̄: q̄d tam friuolū est: ut nec responsione sit dignū. cū etiā sp̄s creat⁹ sordibus corporeis etiā leprosi vel q̄tumcūq̄ pollu

ti inq̄nari nō possit. Sol q̄ radios suos sine sui pollutiōe effundit sup̄ loca et corpora nō solum mūda: s̄ etiā immūda ac sordib⁹ fetentia. quorū tractu hoīes et alie quedā res inficiunt̄. Sol x̄o radij impolluti et in contaminatiā contingētes existūt. Nō ē ḡ mirandū: si essentia diuina oīno simplex et incommutabilis omnia replet loca. et omib⁹ creaturis essentialiter inest: nec tamē cuiusq̄ rei sordibus contaminat̄ vel p̄tingatur. Unde Aug⁹. in lib. de natura boni. Cum in deo inquit sint omnia que condidit. nō t̄n̄ inquināt eū illi qui peccant. De cuius etiam sapientia que attingit a fine vsq̄ ad finem fortiter. dicit̄ attingit omnia p̄pter suam mundiciā. et nihil inquinatum i eas incurrit. Postremo respondeāt. q̄d potius de deo respondendū existiment. v̄ q̄ nūsq̄ p̄ essentiam sit. vel vbiq̄. v̄ q̄ alicubi ita q̄ non vbiq̄: Sed quis audeat dicere q̄ nūsq̄ diuina essentia sit. vel q̄ alicubi et nō vbiq̄ sit. Si enim ita est alicubi q̄ non vbiq̄. ergo localis est. Est ergo vbiq̄ tota que continet totum. et penetrat totum. que nec p̄ sui simplicitate diuidi: nec p̄ sui puritate maculari. nec p̄ sui immēsitare v̄lōmō comprehendī potest. Unde Aug⁹. Deus vbiq̄ est. cui non locis sed actionibus p̄p̄inquamus.

Ex deus vbiq̄ sit et in omni tēpore non tamen localis est. nō circumscriptibilis. nec loco nec tpe mouetur.

Cum q̄ diuina natura

veracit̄ et essentialit̄ sit in oī loco et in omni tpe. nō t̄n̄ mouet̄ p̄ loca vel p̄ tempa nec temporalis nec localis est. Localis nō est: q̄ penitus non circūscribit̄ loco. quia nec ita est in vno loco q̄ nō sit in alio. Neq̄ dimensionem habet: sicut corpus cui fm̄ locum assignat̄ p̄ncipium. medium et finis. et aū et retro. dextra et sinistra. sursum et deorsū quod sui interpositione facit distantia circūstantiū. Quobus nāq̄ his modis dīct̄ in scriptura aliqd̄ locale siue circūscriptibile et reuerso. s̄. vel q̄ dimensionē capiēs longitudinis. altitudinis et latitudinis distantia facit in loco. ut corpus. vel quia loco diffinitur ac determinat̄. quoniā cū sit alicubi nō vbiq̄ inueniūt̄. quod non solum corpori. sed etiam omni creato spiritui congruit. Omne ergo corpus omnimodo locale est.

Per s̄te et m̄nus ostendit Aug. de agone xp̄iano. Timent q̄daz q̄ fieri non pōt sc̄z ne hūana carne dīctas et substantia dei inq̄nef. et t̄n̄ p̄dicat̄ istū v̄sibile solē radios suos p̄ omnes feces et sordes sparere. et eos m̄bos et sūce ros suari. Si ergo v̄sibilia nulla a v̄sibilib⁹ immūdis p̄tingi p̄nt et non inq̄nari. Q̄tomagis inuisibilib⁹ et incommutabilis veritas

Per inconueniens ostēdit deū vbiq̄ esse

Quib⁹ modis aliqd̄ dicatur locale vel circūscriptibile

DI.

XXXVII

De spū crea-
to q̄ fm alte-
rū modū nec
local' nec cir-
cūscriptibilis ē
fm alterū hō
est. corp⁹ hō
oīno locale z
circūscriptibilis
deus illocalis
z incircūscri-
ptibilis.

Augusti.

Q̄ de' ē inte-
rior. antiq̄or
z nouior om-
nibus.

Spūs hō creatus quodammodo est local' et
quodammodo non est local'. Local' quidem
dicitur q̄ diffinitioe loci terminat'. qm̄ cum
alicubi p̄ns sit totus: alibi nō inuenit'. Nō
autem ita local' est: vt dimensionē capiens
distantiam in loco faciat. Diuina ḡ sola esse
tia omnino illocal' z incircūscriptibilis est.
quē nec locis mouet aliquo mō. s. vel de-
terminatione finita: vel dimensionē susce-
pta. nec temporibus. s. affectu z cognitiōe.
Hīs em̄ duobus modis. s. loco vel tempo-
re sit mutatio creature: q̄ longe est a creato-
re. Unde Aug⁹. sup̄ Gen̄. Deus inq̄t om̄i
potens in cōmutabili eternitate. volūtatē.
veritate sp̄ idem mouet post tempus crea-
turam spūalem. mouet etiā p̄ tpus z locū
creaturā corpale. vt eo motu naturas q̄s
condidit administret. Cum ḡ tale aliquid
agit: nō debem⁹ opinari eius substantiam
q̄ deus est temporibus locisq̄ mutabilem. si
ue p̄ tempora z loca mobilem. cum sit ipse
z interior om̄i re. quia in ipso sunt om̄ia.
z exterior om̄i re. q̄ ipse est sup̄ oīa. z anti-
quior omnibus. q̄ ipse idem est aī om̄ia.
z nouior omnibus. q̄ ipse idem est post oīa.
sc̄z post oīm initia. Ecce hic apte osten-
ditur q̄ nec locis nec temporibus mutatur
vel mouet deus. Spūalis autē creatura p̄
tps mouet. corporalis hō etiā p̄ temp⁹
z locum.

Quid sit mutari fm tps.

k

Mutari autē p̄ tem-

pus est variari fm q̄litates interiores vel
exteriores q̄ sunt in ip̄a re que mutatur. vt
qm̄ suscipit vicissitudinē gaudij. doloris. sci-
entie. obliuionis. vel variationē forme. si-
ue alicuius q̄litis exterioris. Hec em̄ mu-
tatio q̄ fit fm tps: variatio est. qualitatum
q̄ fit in corpali vel spūali creatura. z iō vo-
catur tempus.

Opinio quorundā qui dicūt spūs
creatos non moueri loco nec esse
locales.

l

De mutatiōe vero

loci magna inter conquirentes disceptatio
est. Sunt em̄ qui dicunt nullum spiritū
aliquo modo posse mutari loco. ab oī spū-
tu locum vniuersaliter remouere volētes:

qm̄ fm dimensionē tñ z circūscriptionem
locū cōstare asserunt. atq̄ id solū esse loca-
le. vel in loco esse dicūt qd̄ dimensionē re-
cipit z distantia in loco facit. Et hoc dicūt
Aug⁹. sensisse mutationē tps tñ spirituali
creature tribuentem. loci hō z tempis cor-
pore.

Aug. h̄ba p̄
dicta p̄ se fa-
cere dicit.

Hic respondet eis.

m

Sed vt supra dixi-

mus: duplici dicit res esse local' vt circū-
scriptibilis. s. vel q̄ dimensionē recipit et
distantia facit. vel quia loci termino diffi-
nitur. quorū vtrūq̄ cōuenit corpore crea-
ture. alterum hō tñ spūali. Nam vt supra
diximus corpalis creatura ita est local' vel
circūscriptibilis q̄ determinat' diffinitioe
loci. z q̄ dimensionem recipiēs distātia
facit. Spūalis hō tantū diffinitioe loci cō-
cludit'. cum ita sit alicubi q̄ nō alibi. Sed
nec dimensionem recipit. nec distantia in
loco facit. quia si multi essent spirit⁹ h. non
eo coangustarent locum. quo min⁹ de cor-
poribus cōtineret. Ideoq̄ Aug⁹. attribui-
t mutationem loci corpori: non spiritui.
q̄ licet spūs transeat de loco ad locū: non
tamen ita vt dimensionibus circūscriptus
interpositione sui faciat distantia circūstā-
tium sicut corpus.

Cōclusio ex p̄dictis q̄ spūs creati
sūt locales et circūscriptibiles qd̄-
ammodo. Spūs vero dei oīno in
circūscriptibilis.

n

Sūt ergo spiritus

creati in loco. z transeūt de loco ad locum.
z quodammodo locales z circūscriptibiles.
nō om̄i eo mō quo creature corpore. Spi-
rit⁹ autē increat⁹ q̄ de' est: in loco quidē est
z in om̄i loco. sed oīno illocal' z incircū-
scriptibilis. Unde Beda sup̄ Lucam ait. Beda
Cum ad nos angeli veniūt: sic exterius im-
plent ministerium. vt tamen ante deū in-
terius p̄ contemplationem assistant. quia
z si angelus est spūs circūscriptus. sumus
tñ spūs q̄ deus est: incircūscriptus est. in-
tra quem currit angelus quocūq̄ mittat'.
Ecce hic icif q̄ spūs angelicus circūscri-
ptus est. Spūs autē q̄ de' est incircūscriptus
Alibi etiā Amb. distantia ostendens inter
spūm increatū z spūm creatum dicit. sera-

Beda

Ambro.

phim de loco ad locū transire inq̄ens ita in li. de tri. Dixit Esaias. q̄ missus est ad me vn' de seraphim. Et spūs q̄dem sanctus dicit missus: s̄ seraphim ad vnū. spūs x̄o ad omnes. Seraphim mittit in misterio. spiritus op̄at ministeriū. Seraphim de loco ad locū transit. Non em̄ cōplet oīa: s̄ ip̄e repletur a spū. Ibi apte ostendit q̄ angeli quodammodo locales sunt.

Cum repetitione supiorum confir-
mat autoritatibus deū esse vbicq̄
sine locali motu.

Fateamur itaq̄

diuinam naturam p̄ immensitate sui nūq̄
desse. eamq̄ solā omnino illocalē: et oīno
incircūscriptibilē: nullo p̄cludi loco: s̄ a fi-
ne vsq̄ ad finē attingere. nō tamen spacio-
sa magnitudine nec locali motu. s̄ immēsi-
tate atq̄ imobilitate sue essentie. An aug.
ad Bardanū ait. Nō q̄si spaciōsa magnitu-
dine opinemur deū p̄ cūcta diffūdi. sic fu-
mus aut lux ista diffundit. s̄ potius sicut
in duobus sapientib': quorū alter altero
corpe grandior est: s̄ sapiētiōr non est. vna
sapia ē. nec ē i maiore maior. nec in minore
minor. nec minor i vno q̄ in duob'. ita de'
sine labore regens et p̄tinēs mundū: i celo
tor' est. i terra tor'. et in vtroq̄ tor'. et nullo
p̄tētus loco. s̄ in seip̄o vbicq̄ tor'. Idez q̄z
sup̄ psal. ait. Ad x̄bū dei p̄tinet nō ēē i p̄te
s̄ vbicq̄ esse p̄ seip̄m. Nec em̄ est sapia dei q̄
attingit a fine vsq̄ ad finē fortit'. nō t̄m mo-
tu locali: s̄ imobilitate sui. velut si moles
aliq̄ sarea impleat aliquē locū. dicit q̄ atti-
git a fine illius loci vsq̄ ad finē. cū t̄m alte-
rum nō deserat alter occupādo. Nō ḡ h̄z
motū localem x̄bum illud. et sapia illa solida
est et vbicq̄. Ex p̄dictis innotescit q̄ de' est
ita vbicq̄ p̄ essentia. q̄ nec spaciōsa magni-
tudine diffundit. nec vno d. p̄to loco aliūz
occupat. q̄ localem motum non h̄z. Ideoq̄
Aug'. volēs p̄scindere a dei puritate oēm
localem motū et localem circūscriptōz. potius
dic' oīa esse i illo q̄ ip̄m ēē alicubi. nec tam
ip̄m ēē locū q̄ nō ē in loco. i li. lxxxiij. q̄ ita
inq̄ens. De' nō alicubi ē. qd alicubi ē p̄ti-
net loco. qd p̄tinet loco: corp' ē. De' aut
nō ē corp'. nō ḡ alicubi ē. et t̄m q̄ ē et i loco
nō ē. i lo sunt poti' oīa q̄ ille alicubi. nec
t̄m ita i illo vt ip̄e sit loc'. Loc' ei i spacio ē:
qd lōgitudine et latitudine et altitudine cor-
poris occupat. nec de' tale aliqd ē. et oīa ḡ

in ip̄o sunt. et loc' non ē: nec i loco ē. Loc'
t̄m dei: s̄ improp̄e dicit templū dei. nō q̄ co-
p̄tineat. Id aut nihil melius q̄ aīa mūda
intelligit. Ecce hic dicit deū nō esse in lo-
co: s̄ intelligendū est eū non esse in loco lo-
calit'. s̄ q̄ nec circūscriptōez: nec localem mo-
tum habet.

Oppositio qua videt p̄bari q̄ de
us mutet loco.

Ad hoc autēz solet

opponi sic. Quotidie sūt creature q̄ aī nō
erāt et in eis de' est: cū aī nō est i eis. est ḡ
vbi aī nō erat. ideoq̄ mutabil' esse videt'.
Sed licet quotidie incipiat esse i creaturis
in q̄bus aī nō erat. q̄ ille nō erāt. hoc tam
fit sine sui mutatiōe. q̄liter in mūdo cepit eē
quem fecit. t̄m sine mutabilitate. et sūt desi-
nit esse in q̄b' aī erat sine sui mutatiōe. nec
t̄m ip̄e deserit locū: s̄ locus desinit esse.

Epilog' vbi exponit quare in p̄di-
ctam venerit disceptationem.

Ita sufficienter de

monstratū esse videt': quō omnia dicātur
esse in deo. et deus in omnibus. quam disce-
pationem quasi incidenter suscepimus q̄
id videbatur postulare res: circa quas no-
ster p̄labatur sermo. Disserebamus enim
de scia siue sapientia dei. et cum docerem'
deum scire omnia. quesitū est vtrum p̄pter
cognitionem quā de omnibus habet: diceretur
omnia esse in deo. an alia rōne hoc dice-
ret scriptura. Ihuus ergo questionis occa-
sio in p̄missam nos deduxit disputatōz.

Ista est distinctio tricesima septima
hui' p̄mi libri. In qua magister postq̄ egit quomo-
do res sint in deo. hic incipit agere quomodo deus
est in rebus. Et tria circa hoc facit. Nam p̄mo osten-
dit modos veros quibus deus est in rebus. Secūda
do remouet falsos modos quibus non est in ipsis.
Tertio ostendit qualiter de nouo incipit esse: et desi-
nit esse i creaturis. Primum facit a principio disti-
ctionis vsq̄ ibi. Cūq̄ diuina natura. Secūda ab
inde vsq̄ ibi. Ad hoc autēz solet. Tertium vsq̄ ad
finem distinctionis. Et tantū in generali. In specia-
li sententia magistri stat in tribus propositionibus.
Quarum prima est hec. Quāuis deus sit in omib'
creaturis p̄sentialiter. potentialiter et essentialiter. i
solis iustis est tanq̄ in propria habitatiōe. Hāc ma-
gister probans p̄ponit deum esse in omnibus reb'.
Vno modo cōmunit' p̄ potentia. p̄sentiam et essentia
In oī natura et essentia sine sui dispositiōe. In omni
loco sine sui circūscriptiōe. In omi tpe sine mutabi-
litate sui. Alio mō specialiter est in sanctis. quos p̄

Augusti

grām inhabitās templū suū ipōs est efficiēs. Tertio
mō dicit sp̄alissime esse in hōic xpo. in quo plenitu-
do diuinitatis corporaliter habitat p̄ grām vnionis. ⁊
hunc tertium modū m̄gr dimittit. eo q̄ p̄tineat ad ter-
tium librum sententiarū. Postea m̄gr p̄dicta affirmat
p̄ autoritates. Et subdit postmodū q̄ quīs deus sit
in rebus omnibus. non tñ credendū est diuinam pu-
ritatem quouis mō posse maculari. p̄ hoc q̄ i rebus
immūdis p̄ns extitit. sicut nec sp̄s humanus p̄ vn-
onem ipsius ad corpus leprosum inquinat. nec sol qñ
suis radijs feda attingit defendat. Et iustos inha-
bitare dicit deus. qñ tp̄alit ⁊ ad nos in eos p̄cedit.
Scda p̄positio est hec. Deus solus vbicq̄ exis: non
variatur qualicūq̄ loco vel tp̄is mutatione. Hec p̄po-
sitiō p̄ponit p̄mo. q̄ diuina natura sit in loco. non
tñ circūscribitur vel diffinitur a loco. Qd̄ osidit p̄ hoc q̄
duplex mutatio inuenit in natura. Creatura. n. cor-
poralis loco diffinitur ⁊ circūscribitur. sp̄ualis autē solus
diffinitur. Item corporalis creatura p̄ tp̄s ⁊ locū mouet
sp̄ualis autē p̄ tp̄s. aut fm̄ tp̄s mutari potest fm̄ asse-
ctiones temporū subiacētes. Postea querit. Atrum
mutari p̄ locum cōueniat sp̄ui. Et rñdet q̄ transire
de loco ad locū: ita q̄ diffinitur ⁊ nō circūscribitur hoc
cōuenit spiritibus. sed transire de loco ad locū circū-
scriptiue eis nō conuenit. Deinde addit q̄ locabile ⁊
circūscriptibile ⁊ mutabile deo non cōuenit. Tertia
p̄positio est hec. Deus sine sui mutatione de nouo i-
cipit vel desinit esse in creaturis. Ista p̄positio patet
in textu in penul. c. huius distinctionis circa finē. Et
tñ in speciali.

Hic credit ad p̄positū. repetens su-
perius dicta vt addat alia. a

DI. XXX
VIII

Hinc ergo ad

p̄positū reuertentes: cepto insi-
tamus. Supra dictū est q̄ pre-
scia dei futurorū tñ est. s̄ oim̄ tā bonorum
q̄ malorū. Scia xpo vel sapiā nō mō de fu-
turis: s̄ etiā de p̄ntibus ⁊ futuris. nec tñ
de tp̄alibus: s̄ etiā de eternis. q̄ seipm̄ nouit
deus. Hic orit̄ q̄stio nō dissimulanda

Questio an
scia vel p̄scia
sit cā rerū. vel
res sint cā p̄-
scie

Quare scia
vel p̄scia vi-
det cā rerū

vt rñ. s̄ scia vel p̄scia sit causa rerū. an res
sint cause scie vel p̄scie dei. Videt̄ em̄ p̄scie
tia dei causa esse eorū q̄ ei subsunt. ac necessi-
tatem eueniendi eis facere. q̄ nec aliq̄ futu-
ra fuissent: nisi deus ea p̄scisset. nec possunt
nō euenire: cum deus ea p̄sciuerit. Si autē
impossibile est ea nō euenire: q̄ p̄scita sūt.
videt̄ q̄ ip̄a p̄scia q̄ p̄scita sunt eis esse cau-
sa eueniendi. Impossibile est ea nō euenire:
cū p̄scita sint. q̄ si nō euenirēt cū p̄scita sint
falleret dei p̄scia. At dei p̄scia falli nō po-
test. Impossibile est q̄ ea nō euenire cum p̄-
scita sunt. Sic q̄ p̄scia causa eorū esse videt̄
q̄ p̄scita sunt. Hoc idē ⁊ de scia dī. s̄ q̄ quia
de⁹ antiq̄ nouit iō sint. Cui snie Aug.
attestari videt̄ in. xv. li. de tri. sic di. Non
ista ex aliq̄ tēpe cogit deus: s̄ futura oia
tp̄alia atq̄ in eis enaz qd̄ ⁊ qñ ab illo peti-

Aug. auctes
p̄ponit que
videt̄ hoc as-
serere

turi fueramus. ⁊ quos ⁊ de q̄b⁹ rebus vel
exauditurus vel non exauditur⁹ esset: sine
initio an p̄sciuit. Vniūsas autē creaturas ⁊
sp̄uales ⁊ corpales. nō q̄ sunt ideo nouit:
sed ideo sunt q̄ nouit. nō em̄ nesciuit q̄ fue-
rat creaturus. q̄ q̄ sciuit: creauit. non quia
creauit: sciuit. nec aliter sciuit creata q̄ cre-
anda. Nō em̄ ei⁹ sapie aliqd̄ accessit ex eis:
sed illi existentib⁹ sicut oportebat ille: ⁊ qñ
oportebat: māsit vt erat. Vñ in ecclastico.
Anteq̄ crearent: omia nota sunt illi. sicut
postq̄ p̄summata sunt. Ecce his vbi⁹ vi-
det̄ Aug. innuere sciam vel p̄sciaz dei cau-
sam esse eorū q̄ fiunt: cum dicit ideo ea esse
q̄ deus nouit. Idem q̄ in. vj. li. dicere vi-
det̄. Cum inqt̄ decedat ⁊ succedat tēpora.
nō decedit aliqd̄ vel succedit scie dei: i qua
nouit oia q̄ fecit p̄ ip̄am. Non em̄ h̄ q̄ crea-
ta sunt ideo sciunt a deo q̄ facta sunt: s̄ po-
tius ideo facta sūt. q̄ immutabiliter ab eo
sciunt. Et hic etiā significare videt̄ dei sci-
entiam cām eorū esse q̄ fiūt. dicēs non ideo
deū ea nouisse: q̄ facta sunt. s̄ iō facta sunt
q̄ nouit ea deus. Ideoq̄ videt̄ dei sciētia
vel p̄scia cā esse eorū q̄ nouit.

Inconuenientia ostendit que seq̄-
rent̄ si diceret scia vel p̄scia causa
oim̄ rerū que ei subsunt. b

Quod si ita est. est

ergo causa omnium malorum. cum omia mala
sciant ⁊ p̄sciantur a deo: qd̄ longe est a ve-
ritate. Si em̄ dei scientia vel p̄scia causa es-
set malorū. esset vtiq̄ deus auctor malorū.
quod penitus falsum est. Non ergo scien-
tia vel p̄scientia dei causa est omnium que
ei subsunt.

⁊ res future nō sunt causa scie vel
p̄scientie dei. c

Neq̄ etiam res fu-

ture cā sunt dei p̄scie. licet em̄ non essent fu-
ture nisi p̄scirent a deo. nō tñ ideo p̄sciunt
q̄ future sunt. Si em̄ h̄ esset: tñc eius quod
eternū est aliqd̄ existeret cā ab eo alienum
ab eo diuersum. ⁊ ex creaturis p̄deret sci-
entia creatoris. ⁊ creatum causa esset increa-
ti. Origenes tñ sup̄ eplam ad Roma. ait.
Non p̄pterea aliqd̄ erit. q̄ id scit de⁹ futu-
rum. sed q̄ futurum est. ideo scitur a deo

Hoc p̄dictis
videt̄ contra-
rium

anq̃ fiat. Hoc videt̃ p̃ missis ṽbis Aug. obuiari. Hic em̃ significari videt̃ q̃ res future cā sunt p̃scie. Vbi ṽo q̃ p̃scientia cā sit rerū futurarū.

Quid ex p̃dictis tenēdū sit cū de terminatione autoritatū.

Hac igitur que vi-

det̃ repugnantia de medio tollere cupientes. dicim⁹ res futuras nullaten⁹ cām eē p̃scie vel scie dei. nec iō p̃sciri ṽl sciri. q̃ future vel facte sunt. ita exponētes qd̃ ait Origē. q̃ future ē. ideo scit̃ a deo anq̃ fiat. id est qd̃ futurum est scitur a deo anq̃ fiat. ne q̃ sciret̃ nisi futurū esset: vt nō notet̃ ibi cā: nisi sine q̃ nō fieret. Ita etiā dicim⁹ sciaz ṽl p̃sciam dei nō esse cām corū q̃ hūt: nisi talē sine q̃ non hūt. si tñ sciam ad noticiā tñ referam⁹. Si ṽo noiescie includit̃ etiā beneplacitū atq̃ dispositio. tunc recte pōt dici cā corū que deus facit. Hic em̃ duob⁹ modis: vt sup̃ius p̃taxatū est accipit̃ cognitō vel scia dei. s. p̃ noticia sola. vel p̃ noticia si mul ⁊ bñplacito. Hoc modo forte accepit̃ Aug⁹. di. Ideo sunt q̃ nouit. i. q̃ scienti placuit. ⁊ q̃ sciens disposuit. Et h̃ sensus ex eo adiunat̃. q̃ de bonis ibi tñ agit Augusti s. de creaturis. de his q̃ deus facit. q̃ oia nouit. nō solū scia: s̃ etiā bñplacito ac dispositōe. Si ḡ ibi accipit̃ dei cognitio vt nō mō noticiā: s̃ etiā bñplacitū dei significet. Mala ṽo scit deus ⁊ p̃scit anq̃ fiant. s̃ sola noticiā: nō bñplacito. P̃scit enim de⁹ ⁊ p̃dicat̃ etiā q̃ nō est ip̃e factur⁹. sicut p̃scit ⁊ p̃dixit infidelitatē iudeorū: s̃ non fecit. Nec iō: q̃ p̃scit ad p̃ctm̃ infidelitatis eos coegit. nec p̃scisset ṽl p̃dixisset eorū mala: nisi essent ea hituri. Vñ aug⁹ sup̃ Job. De⁹ inq̃t futurorū p̃sci⁹: p̃ p̃pham p̃dixit infidelitatē iudeorū: s̃ nō fecit. neq̃ p̃scisset mala eorū: nisi ea h̃rent. Vñ em̃ iō quē q̃ ad peccandū cogit. q̃ futura hoīm p̃ctā p̃nouit. Illorū em̃ p̃scit p̃ctā nō sua. Vñ q̃ si ea q̃ ille p̃scit ip̃orū nō sunt. nō verā ille p̃scit. S̃ q̃ illi⁹ p̃scia falli nō pōt: si ne dubio nō ali⁹: s̃ ip̃i peccāt q̃s de⁹ p̃ctō res esse p̃scit. Et iō si nō malū s̃ bonū facere voluissent. nō malū facturi p̃uiderent̃ ab eo qui nouit qd̃ sit q̃sq̃ factur⁹. Hic ṽbis ap̃ e ostēdit̃ si diligēt attēdam⁹ p̃sciam dei non esse cām malorū q̃ p̃scit. quia nō ea p̃scit tanq̃ factur⁹. nec tanq̃ sua: s̃ etiā illozū q̃ sunt ea facturi vel hituri. P̃dre

Augusti

sciuit ḡ illa sola noticiā: nō bñplacito autoritatis. Vñ dat̃ intelligi q̃ de⁹ ecōuerso p̃scit bona tanq̃ sua: tanq̃ ea que factur⁹ est vt illa p̃scienda simul fuerint ip̃ius noticiā ⁊ autoritatis bñplacitū.

Contra hoc qd̃ dictū ē p̃sciam dei nō posse falli oppositio.

Oppositio

Ad hoc autē quod

supra dictū est. s. p̃sciam dei falli nō posse: soleta quibusdam ita exponi. De⁹ p̃scit hunc lecturū vel aliqd̃ h̃mōi. s̃ pōt esse vt istenō legat̃. ḡ pōt aliter esse q̃ deus p̃scit. ḡ pōt falli dei p̃scia. qd̃ omnino falsum est. Pōt est eādem non fieri aliqd̃. ⁊ illud tñ p̃scitū est fieri. Non ideo tamen pōt falli dei p̃scia. q̃ si illud non fieret. nec a deo p̃scitū esset fieri. Sed adhuc vrgent̃ q̃stionem dicentes. Aut aliter potest fieri q̃ de⁹ p̃scit. aut non aliter. Si non aliter. ergo necessario cuncta eueniūt. Si ṽo aliter potest ḡ dei p̃scia falli vel mutari. S̃ potest aliter fieri. q̃ potest alit̃ fieri q̃ fiat. Ita autem sit vt p̃scitū est. aliter ergo potest fieri q̃ p̃scitū est. Ad quod dicim⁹ illam locutionem multiplicem facere intelligentiam. s. alit̃ pōt fieri q̃ deus p̃scit ⁊ hui⁹ modi. vt potest non esse quod deus p̃scit. ⁊ impossibile est non esse quod deus p̃scit. ⁊ impossibile est non esse p̃scita omnia que fiunt. ⁊ hui⁹ modi. Pōt sunt enim bec coniunctim intelligi: vt conditio sit implicita. ⁊ disiunctim. Si em̃ ita intelligas non pōt aliter fieri q̃ deus p̃scit. i. nō potest vtrunq̃ simul esse. s. q̃ deus ita p̃scit: uerit̃ fieri ⁊ aliter fiat: verum intelligis Si autem p̃ disiunctionē intelligas. vt dicas hoc aliter nō posse euenire q̃ euenit: quomodo futurū deus p̃scit: falsū est. Hoc em̃ aliter potest euenire q̃ euenit. et tamen deus hoc modo futurū p̃scit. Similit̃ et alia determinatio. s. impossibile est illud nō euenire quod deus p̃scit. vel cum deus p̃scit. it. Si cōiunctim intelligas: verū dicis. Si disiunctim: falsum. Ita etiā ⁊ illud Impossibile est non esse p̃scitū omne quod fit. id non potest esse vtrunq̃ simul. scz vt fiat ⁊ non sit p̃scitū. hic sensus verus est. Si ṽo dicis deum nō potuisse non p̃scire omne quod fit: falsum est. P̃scit enim facere vt non fieret. ⁊ ita non esse p̃scitū.

Responso.

Ista est distinctio tricesima octa-
ua huius pmi libri. In qua magister postq̄ egit de
scientia dei fm se et de compatiōe rerum scitarū. in-
cipit agere de compatiōe scientie ad res scitas. Et
tria facit. Nam pmo querit vtruz scientia dei sit cau-
sa rerum scitarum. Secundo subdit determinatiōz
questiōis mote. Tercio mouet et soluit dubitatio-
nem ex determinatione questiōis mote emergentē
Primum facit a pncipio distinctiōis vsq̄ ibi. Hanc
ergo que videtur. Secundum ab inde vsq̄ ibi. Ad
hoc autem quod supra dictum est. Tertium ab inde
vsq̄ ad finem distinctiōis. Et tñ de sententia i hac
distinctiōe in generali. In speciali sententia magi-
stri stat in tribus propositionibz. quaruz prima est
hec. Deus scientia appropriatiōis nō est causa sim-
plicit̄ omnīū futurorū contingentium. sed tantum
bonorum. Hanc magister probans querit. Vtrum
scientia dei vel pscientia sit causa rerū scitarū vlcō-
uerso. Et pbat q̄ pscientia dei sit causa rerū. q̄ nec
aliqua futura essent nisi deus psciūisset. et que psci-
uit: impossibile est ea nō euenire. Et ad hoc pban-
dum mgr adducit multas auctoritates: que patent i
textu. Postea obijcit in contrariū sic. Si scia dei es-
set cā rerum scitarū: sc̄q̄r̄et deū esse cām malorū. eo q̄
mala sunt ab eo scita et pscita. sed illud p̄ns ē falsum
ergo et cōclusio ex qua sequit̄. Nec etiā res sunt cau-
sa scie dei. q̄ sic tpale et creatū esset cā eterni. qd̄ ita
re non pōt. Et rñ det mgr q̄ res scite a deo nullate-
nus sunt cā scie vel pscie dei: nisi forte cā sine q̄ non.
et sic etiā intelligende sunt sanctorū auctoritates: q̄b̄
oppositū dici videt̄. vlc̄z q̄ res nō sunt aliē cā pre-
scie dei: nisi cā sine q̄ nō. i. sine q̄bus nō diceret̄ pre-
scia. Et psequēnt̄ notat talē distinctiōz de scia dei q̄
scia dei vel cognitio dei pōt accipi p sola simplici no-
ticia. Et d̄: scia simplicit̄ noticie. et sic accepta nullū
rei. ppe est causa: nisi forte causa sine q̄ non. Nō em̄
deus quēq̄ cogit peccare p hoc q̄ pscit eū peccaturū
Et pōt accipi p noticia simul et bñplacito. et sic ac-
cepta est causa rerū. Ex his patet solutio ad argu-
mentum. i. de malo. Nam de⁹ non noscit malum: ni-
si scientia simplicit̄ noticie. Cū ergo fm hanc cogni-
tionem nō sit causa rerū: vt patz ex p̄dicta distinctiōe
ergo non valet argumentū cum arguitur. Deus co-
gnoscat malum. ergo est causa mali. Ex p̄dictis si-
mul sumptis et signanter ex distinctiōe p̄dicta in-
fero secundam ppositionem que est. Ineffabil̄ dei
prescientia est causa sine qua non omnīū bonorū et
malorū. Et patet ex p̄missis. Tertia ppositio ē
hec. Cum ineffabili dei prescientia stat indifferens vlcō-
libera futurorū effectuum contingentia. Hāc ma-
gister inuestigans arguit q̄ scientia dei sit fallibilis.
et hoc sic. futurum contingens est p̄scitū a deo.
vel ergo potest aliter euenire q̄ p̄scitū est vlcō non.
Si non. ergo scientia dei rebus scitis necessitatē im-
ponit. et per consequens contingentiam tollit. Si er-
go potest aliter euenire q̄ p̄scitū est. ponatur in es-
se qd̄ aliter eueniat. et sequitur statim scientiam dei
esse fallibilem et incertam. Istud magister soluit per
sensum compositū et diuisum dicens. q̄ si talis ppo-
sitiō. impossibile est nō euenire quod deus p̄scinit
euenturum. et possibile est non euenire quod deus p̄-
sciuit euenturū. et consimiles intelligant coniunctim
in sensu composito: tunc sunt false. Ideo q̄ impossi-
bile sit p̄scientiam dei esse de aliqua re euenienti sit
cum contrario euentu. Si aut̄ tales ppositiones in-
telligant diuisim vel in sensu diuiso: tunc vere sunt et
possibiles. put̄ considerant sine respectu ad dei pre-
scientiā. Et tñ in sp̄ali.

Vtrū scia dei possit augeri vel mi-
nui vlcō aliquo mō mutari. vtrūq̄
eni videt̄ posse pbari.

Reterea que DI. XXX
IX.
ri solct: vtruz scientia dei possit
augeri vel minui. vtrūq̄ enim
videt̄ posse pbari. Q̄ diuina scientia possit
augeri vel mutari hoc modo pbat̄. quia
potest deus scire quod nunq̄ scit. Est enī
aliquis qui non est lecturus hodie. et tamē
potest esse vt legat hodie. potest em̄ hodie
legere. Nihil autem potest fieri quod non
possit a deo sciri. Potest ḡ deus scire hūc
lecturū hodie. potest ḡ aliqd̄ scire qd̄ non
scit. ergo potest eius scientia augeri vlcō
tari. eademq̄ videtur posse minui. Et
aliquis hodie lecturus quem deus sci-
turū. At potest esse vt nō legat. ergo p
deus non scire hunc lecturum. potest ergo
non scire aliquid quod scit. ergo potest mi-
nui eius scientia vel mutari. Ad quod
dicimus. quia dei scientia omnino immu-
tabil̄ est. nec augeri potest vel minui. Hāz
vrait Augustinus in. xv. lib. de trinitate.
Scientia dei est ip̄a sapientia. et sapientia ē
ip̄a essentia siue substantia dei. quia in il-
lius nature simplicitate mirabili non ē aliqd̄
sapere et aliud esse. sed quod est sapere: hoc
est et esse. Ideoq̄ nouit omnia verbum q̄
nouit pater. sed ei nosse de patre est sic esse.
Nosse enim et esse ibi vnum est. Et ideo pa-
tri sicut esse nō est a filio: ita nec nosse. Pro-
inde tanq̄ seipsum dicens. Pater genuit
verbum sibi equale per omnia. Non enim
seipsum integre perfecte q̄ et iusser: si aliqd̄
minus aut amplius esset in eius verbo q̄ i
seip̄o. Hoc est ergo omnino verbum quod
pater. non tamen est pater. quia iste filius:
ille pater. Sciunt ergo inuicem pater et fi-
lius. sed ille gignendo. iste nascendo. Et
omnia que sunt in eorum scientia. in eorū
sapientia. in eorum essentia vnusquisq̄ eo-
rum simul videt. non particulatim aut sin-
gulatim velut alternante conspectu hinc il-
linc et inde. huc et rursum inde. vel inde in
aliud atq̄ aliud: vt aliqua videre non pos-
sit: nisi non videns alia: sed omnia simul vi-
det: quorū nullum est quod non semper vi-
deat et sciat. Eius itaq̄ scientia inamissibi-
lis et inuariabilis est. Nostra v̄o scientia
et amissibilis et receptibilis est. q̄ non hoc
ē nobis esse quod scire. Propter hoc sicut

nostra scientia illi scientie dei dissimilis est. sic et nostrum verbum quod nascitur de scientia nostra: dissimile est illi verbo quod natum est de patre scientia. Ex hac autoritate clare ostenditur scientiam dei omnino inuariabilem esse: sicut ipsa essentia dei omnino inuariabilis est. et quod pater et filius cum spiritu sancto simul omnia sciunt et vident. Sicut ergo non potest augeri vel minui diuina essentia. ita nec diuina scientia. et tamen conceditur posse scire quod non scit. et posse non scire quod scit. quia posset aliquid esse subiectum eius scientie quod non est. et posset non esse subiectum aliquid quod est sine permutatione ipsius scientie.

Oppositio an deus possit nouiter vel ex tempore scire vel prescire aliquid.

Hic opponit a quibusdam ita. Si deus potest aliquid scire vel prescire quod nunquam sciuit vel presciuit. potest ergo ex tempore aliquid scire vel prescire? **Ad** quod dicimus. potest quidem deus scire vel prescire omne quod potest facere. et potest facere quod nunquam fiet. potest ergo scire vel prescire quod nunquam fiet. nec est nec fuit. nec illud scit vel nesciuit. neque prescit vel presciuit quia scientia eius non est: nisi de his que sunt vel fuerunt vel erunt. et prescientia non est nisi de futuris. Et licet possit scire vel prescire quod nunquam est vel erit. non tamen potest aliquid scire vel prescire ex tempore. potest utique scire vel prescire quod nunquam est nec erit. nec illud sciuit vel presciuit est ab eterno. Nec tamen potest incipere scire vel prescire illud. sed ita potest modo scire vel prescire: sicut potest scisse vel prescisse ab eterno. Si enim dicas eum modo posse scire vel prescire quod ab eterno non sciuit vel presciuit. id est ita quod ab eterno non sciuerit vel presciuerit quasi utrumque simul esse possit: falsum est. Si vero dicas eum posse modo scire vel prescire quod ab eterno non sciuit vel presciuit id est habere potentiam sciendi vel presciendi ab eterno et modo aliquid. nec tamen illud presciuit est vel futurum. verum est. Non potest ergo nouiter vel ex tempore scire vel prescire aliquid. sicut non potest nouiter vel ex tempore velle aliquid. et tamen potest velle quod nunquam voluit.

Utrum deus possit scire plura quam scit.

Item a quibusdam

dicunt deus posse plura scire quam sciat. quod potest scire omnia que scit. et potest aliqua facere que nunquam erunt. et illa potest scire. non enim aliqua incognita facere potest. Si vero omnia essent que modo sunt. et alia quedam faceret que non sunt nec erunt. et illa omnia sciret. Pro certo plura sciret quam modo sciat. nec tamen eius scientia augeri potest. quia hoc totum fieri posset sine mutabilitate scire. Constat ergo dei scientiam omnino esse immutabilem. nec augeri posse vel minui: sed ei subiecta.

Quod videtur aduersum illi sententie qua supra dictum est deum spiritum et filium scire omnia.

Ei vero quod pre-

dictum est. scilicet quod deus omnia spiritum videt et simul. videtur obuiare quod ait Hieronymus. in expositione Abachuc. Absurdum est inquit ab hoc deducere dei maiestatem: ut sciat per momenta singula quot culices nascentur. quotue moriantur. quota pulicem et muscarum sit multitudo. quotue pisces natent in aquis. et similia. Non sumus tam fatui adulatorem dei ut dum prouidentiam eius etiam ad ima retrudimus: in nos ipsos iniuriosi sumus. eandem irrationabilem et rationabilem prouidentiam esse dicentes. Hic videtur dicere Hieronymus. quod deus illorum minimorum scientiam siue prouidentiam non habeat. quod si hoc est. tunc non omnia simul scit et semper. **Ex** tali itaque sensu illud dictum esse nouerim ut deus illa alternatim vel particulatim scire neget nec per diuersa temporum momenta sic illa cognouit. sicut per varia momenta illorum quedam deficiunt. quedam incipiunt. Neque illi aliquid irrationabilibus ita prouidet quemadmodum rationabilibus. Nunquam enim (ut ait apostolus) cura est deo de bobus. et sicut non est cura deo de bobus. ita nec de aliis irrationabilibus. Dicit tamen scriptura. quod ipsi est cura de omnibus. Prouidentia ergo et curam vniuersaliter de cunctis que condidit habet ut habeat unumquodque quod sibi debet et conuenit. Sed specialem prouidentiam atque curam habet de rationabilibus quibus precepta tradidit. eisque recte viuendi lege prescripsit. ac premissa promissit. Hanc prouidentiam et curam de irrationabilibus non habet. Ideo dicit apostolus quod non est cura deo de bobus. prouidet tamen

Hieronymus.

Quod premissa
verba Hieronymus
sunt intelligenda.

Responsio.

C

onibus et curat. i. gubernat omnia. qui omni-
bus solem suum facit oriri. et pluuiam dat.
Scit itaque deus quanta sit multitudo pulicū
culicū et muscarū et pisciū. et quot nascantur
quot ve moriantur. sed non scit hoc per mo-
menta singula. imo simul et per omnia. Ne-
que ita scit. ut eandem habeat prudentiam irra-
tionabiliū et rationabiliū. id est. ut eodem penitus
modo pvideat irrationalibus et rationabi-
libus. Rationalibus enim et precepta dedit
et angelos ad custodiā delegauit.

Breuis summa predictorum cum
additione quorundam.

Simul itaque et im-
mutabiliter scit deus omnia que fuerunt et
sunt et erunt. tam bona quam mala. prescit quod
omnia futura tam bona quam mala.

Ista est distinctio tricesimanona
In qua magister postquam ostensum est qualiter scia dei se ha-
beat causaliter respectu rerū creatarū: consequenter
agit de ipsius scientie immutabilitate. Et tria facit.
Primo inquit an scientia dei possit augeri vel mi-
nui. Secundo inquit an deus possit scire quod modo
nescit. Tercio quandam obiectionem et eius solutio-
nem adducit. Primum facit a principio distinctio-
nis vsq. ibi. Ne opponit. Secundo ab inde vsq. ibi. Et hoc quod
predictum est. Tertium vero vsq. ad finem distinctio-
nis. Et tunc de sententia huius distinctionis in generali.
In speciali sententia magistri stat in tribus propositio-
nibus. quarum prima est hec. Deus vnica et inuariabili
scientia scit simul presentia omnia preterita et futura.
Hanc magister probans querit an scientia dei possit
augeri vel minui. et per consequens mutari. Et argu-
it quod sic. Nam deus potest hodie aliquid scire quod nū-
quam ante scieuit. scilicet aliquem legere vel mori. qui nunquam
ante legit vel moriebatur. et per consequens eius scien-
tia potest augeri vel minui. Similiter scit hodie ali-
quid quod nunquam postea sciet. quia scit hodie aliquem
legere quem nunquam post hoc sciet legere. ergo scien-
tia eius potest minui. et per consequens mutari. Respon-
det magister ad hoc scientiam dei omnino esse immutabi-
lem. Cuius ratio est quia scientia dei nihil aliud est:
quam diuina essentia que variari non potest. ergo scientia
dei etiam variari non potest. Atque aliqd potest esse
subiectum scie dei quod prius non fuit ei subiectum.
quia non fuit. Et potest esse iam aliqd subiectum sci-
entie dei quod postea non erit sibi subiectum. eo quod post-
ea non erit. Ex hoc non sequitur aliqua augmentatio
vel diminutio seu variatio fieri in scientia. cum sic de-
us potest scire que nescit. et nescire que scit. Secunda
propositio est hec. Deus scientia visionis. licet non ex-
tempore potest scire plura quam sciat atque pauciora. Hanc
magister probans sic arguit. Si aliquid potest esse sub-
iectum diuine scientie quod prius non fuit sibi subie-
ctum. ergo deus potest aliquid scire de nouo ex tem-
pore. Ad quod magister respondens dicit deum posse
scire quod nescit. et quod non vult potest velle absque
mutatione facta in ipso. Et addit quod iste propositio-
nes deus potest scire quod nescit et consimiles per intel-
ligi vel iunctum vel diuisim. Cōiunctim intellecte sunt
falsæ. Nam ista. deus potest scire quod nescit. sic in-

tellecta. designat deum aliquid posse scire quod nescit
non scit vel ante non scieuit. Diuisim vero intellectu sunt
veræ. unde ista. Deus potest scire quod nescit. in isto
sensu sumpta est vera. quia designat deum libertatem
et potentiam habere omnia sciendi vel non sciendi.
sicut habuit ab eterno. et hoc loquendo de scientia ap-
probationis. secundum quam omnes res sunt scibiles et non scibi-
les. Postea dicit secundum opinionem quorundam dicentium
quod deus potest plura scire quam scit et conuerso paucio-
ra potest scire quam scit. saltem secundum scientiam visionis. Nam
deus potest multa facere que nunquam facturum est. et si
illa faceret: plura quam scit scientia visionis sciret. Similiter
multa que facit posset non facere. quod si non faceret pau-
ciora quam scit sciret scientia visionis. Sed illud non ha-
bet veritatem de scientia simplicis intelligentie. qua-
rum differentia patebit in conclusione. Tertia pro-
positio est hec. Dei simplici prudentia gubernantur
simul omnes creature. Hanc magister probans proponit qua-
dam auctoritatem. b. Hiero. super Abachuc. in qua videtur
dicere quod deus non scit omnia et quod sua prudentia non
sit omnium. Et respondet magister quod beatus Hiero.
non vult dicere quod deus aliquid nesciat. sed quod sua scien-
tia non mutat per temporum momenta. et quod non equa-
liter pvideat rationalibus et irrationalibus. quia
rationalia ordinat ad vitam eternam. bruta vero non
Et tunc in speciali.

Quid sit predestinatio et in quo dif-
ferat a prescientia.

DI. XL

Predestinatio

de bonis salutaribus est. et
de hominibus saluandis. ut eni-
am. Aug. in li. de predestinatione sanctorum.
Predestinatio est gratie preparatio. a sine pre-
scientia esse non potest. potest autem sine pre-
destinatione esse prescientia. Predestinatio
quippe deus ea presciuit que fuerat ipse factu-
rus. sed presciuit ea deus etiam que non est
ipse facturum. id est omnia mala. Predestinauit
eos quos elegit. reliquos vero reprobauit.
id est ad mortem eternam presciuit peccatu-
ros.

An aliquis predestinatorum possit
damnari vel reproborum saluari. b

Predestinatorum

nullus videtur posse damnari. nec reprobo-
rum aliquis posse saluari. An Aug. in li.
de correctione et gratia. In Apocal. inquit dici-
tur. Tene quod habes: ne alius accipiat coro-
nam tuam. Si alius non est accepturus nisi
iste perdidit: certus est electorum numerus. id
est non potest augeri vel minui. Ad hoc autem obij-
ciunt quidam nitentes probare numerum electo-
rum posse augeri et minui sic. Posset deus
non apponere gratiam quibus apponit. et pos-
set subtrahere quibus non subtrahit. quod si

Augusti

Oppositio

Responſio.

faceret vtiq; damnarent. Possent g; dam-
nari isti qui tñ saluabunt. Possent itaq; mi-
nui electorū numerus. Ita etiam posset au-
geri. q; posset apponi grā qbus non apponi-
tur p quā saluarent. Possent g; saluari ha-
bita grā. qui tñ sine ea damuabunt. posset
itaq; augeri numerus electorū. Quib; re-
spondemus ex ea ratione dictū esse. et verū
esse numerū electorū non posse augeri vel
minui. q; nō pōt vtrūq; simul esse. s. vt ali-
quis saluet et nō sit pdestinatus. vel vt ali-
quis pdestinatus sit et damnet. Intelligē-
tia em̄ conditionis implicite veritatem fa-
cit in dicto: et impossibilitatem in vero. Si
vō simpliciter intelligat. impossibilitas non
admittit. vt cum dicis. pdestinatus potest
vñ non potest damnari. et reprobatus potest
saluari. In his em̄ et hmoi locutionib; ex
rōe dicti diiudicanda est sententia dictiōis
Alia nanq; sit intelligentia. si p coniūctio-
nem hec accipiant dicta. atq; alia si p disiū-
ctionem. vt supra cū de pscientia agebat p
taxatum est. Si em̄ cum dicis pdestinatus
non pōt damnari intelligas ita. i. nō pōt eē
vt pdestinatus sit et damnet. verū dicis. qā
coniūctim intelligis. falsum aut si disiūcti-
m vt si intelligas istū non posse dānari quez
dico pdestinatum. potuit em̄ nō esse prede-
stinatus. et ita damnare.

Quō adhuc instant questionē.

Verū tamē adhuc

instant. et fm̄ coniūctionē argumentando
ita pcedunt. Nō em̄ inquit pōt esse vt ali-
quis pdestinatus sit et damnet. Vtrūq; isto-
rum simul esse nō pōt. sed alterum horū nō
pōt nō esse. s. qñ iste sit pdestinatus. ab eter-
no em̄ pdestinatus est. et nō pōt mō non eē
pdestinatus. Cum g; impossibile sit simul
vtrūq; esse. et impossibile sit alterū non esse
videt non posse alterū esse. s. vt damnetur.

Quod si est. g; non pōt esse. vt non saluetur
In hui; questionis solutōe mallē alios
audire q; docere. Dicim; tñ de pscientia
silem possemoueri questionem. Ideoq; tā
hic q; ibi vñ facimus respōsionē dicētes
determinandū fore illud cui innitit tota b
questio. s. impossibile est alterū istorū non
esse. s. qñ iste mō sit pdestinatus. ab eterno
em̄ iste pdestinatus est. Distingvendū em̄
est cū ait. Iste nō pōt mō nō esse pdestina-
tus. vel nō pōt mō esse qñ sit pdestinatus.
hoc em̄ coniunctim vel disiunctim intelli-

gi pōt. Nō em̄ pōt esse vt ab eterno sit pde-
stinatus. et mō non sit pdestinatus. nec po-
test esse simul vt sit pdestinatus. et nō sit p-
destinatus. sed tñ potuit esse ab eterno q; nō
esset pdestinatus. si potuit ab eterno nō eē
pdestinatus. Et sic ab eterno de; potuit esse
nō pdestinare. ita pcedit a qbusdā q; et mō
pōt deus eū non pdestinasse. ab eterno er-
go pōt deus nō pdestinasse eum. g; pōt iste
nō fuisse pdestinatus. Si vō nō fuisset pre-
destinatus nec modo esset pdestinatus. g; mō
pōt non esse pdestinatus. Ita et de pscien-
tia et de pscitis dicunt. qd in actionib; vel
in opationibus dei et hoim nullaten; con-
cedūt. Ex quo em̄ aliquid factum est vt di-
ctum nō cōcedunt q; possit non esse vel nō
fuisse. imo impossibile est nō esse vt nō fuis-
se qd factū est vel dictū. referentes possibi-
litate vel impossibilitate ad naturam rei
existentis. Cū vō de pscientia vel de prede-
stinatione dei agit. possibilitas vel impos-
sibilitas ad potentia dei refert. q; sp eadem
fuit et est. q; pdestinatio. pscientia. potētia.
vñ in deo est.

Quid sit reprobatio dei. et in quib;
bus consideret. et quis sit prede-
stinationis effectus.

Unq; predestina

tio sit gfe preparatio. i. diuina electio q; elegit
quos voluit an mūdi pstitutionem. vt ait
apls. Reprobatio econuerso intelligēda ē
pscientia iniquitatis quorundam et prepa-
ratio damnatiōis eorūdem. Sicut em̄ pde-
stinationis effect; illa grā est. q; in psciti iu-
stificamur atq; ad recta viuendū et in bono
pseuerandum adiuuamur et illa q; in futu-
ro beatificamur. Ita reprobatio dei q; ab
eterno nō eligendo qsdam reprobaui. fm̄
duo considerat. quorū alter pscit et non p-
parat. i. iniquitatem. alterū pscit et pparat. s.
eternam penā. Vñ Aug; ad pspertū et hōi
larium. Hec inqt regula incōcuisse tenēda
est: peccatores in peccatis pscitos esse non
pparatos. penam autē esse pparatam. Pre-
parauit em̄ deus (vt ait Aug; in li. de bo-
no perseuerantie) in pscientia sua quibus
voluit bona sua. et quibuscūq; donat pro-
culdubio se donaturum esse pscit. Pre-
parauit etiam deus (vt ait Fulgentius)

Hic dicit qd
sit pdestinati-
onis effectus

Hic fm̄ q; con-
sideret repro-
batio.

Augusti.

Fulgenti.

Solutio in q;
vellet magis
alios audire:
q; docere

parauit enim deus quod diuina equitas red-
deret. non quod humana iniquitas admitte-
ret. Non enim sicut preparauit sanctos ad ius-
ticiam precipiendam. sic preparauit iniquos ad in-
iusticiam amittendam. quia prauitatis pre-
parator nunquam fuit. Sicut ergo predestina-
tio dei proprie est prescientia et preparatio bene-
ficioz dei: quibus certissime liberantur et
cunctis liberantur. ita reprobatio dei est presci-
entia malicie in quibusdam non finiende. et
preparatio pene non terminande. Et sicut pre-
destinationis effectus est gratie appositio. ita
reprobationis eterne quodammodo effe-
ctus esse videtur obduratio. Nec obdurat
deus (vt ait Augustinus ad Sixtum) im-
partiendō maliciam. sed non impartiendo
gratiam: sicut nec digni sunt. Quibus enim
non impartit. nec digni sunt nec merentur.
potius vt non impartiat: hoc digni sunt:
hoc merentur. Unde apostolus ait. Cuius
vult miseretur deus: et quem vult indurat.
misericordiā appellans predestinationem: et
precipue predestinationis effectum. i. gra-
tie appositionem. obdurationem vero gratie
puationem. Non enim (vt ait Augustinus
ad Simplicianum) intelligendum est quod deus
ita indurat. quasi quenquam peccare cogat. sed
tamen quibusdam peccatoribus misericor-
diam iustificationis sue non largitur. et ob hoc
eos indurare dicitur. quia non eorum miseretur.
non quia impellit vt peccent. Eorum autem non
miseretur. quibus gratia non esse prebendam
equitate occultissima et ab humanis sensi-
bus remotissima iudicat. quā non aperit: sed
miratur apostolus dicens. O altitudo diuitiarum
sapientie et scientie dei.

Aug. in lib.
de bono per-
seuerantie

Obduratio
quod effectus sit
reprobationis
Aug. quod di-
catur obdu-
rare.

Ista est distinctio. xl. huius primi li-
bri. In qua magister postquam agit de scientia dei in ge-
nerali. hic incipit agere de quadam eius specie. scilicet de
predestinatione in speciali. Et tria circa hoc facit. Nam
primo ostendit quid sit predestinatio. Secundo subdit com-
parationem predestinationis et predestinatorum. Tercio
subiungit quis sit effectus tam predestinationis quam re-
probationis. Primum facit a principio huius distin-
ctionis versus ibi. Predestinatorum nullus videtur posse
damnari. Secundum ab inde versus ibi. Cuius predestina-
tio. Tercium vero versus ad finem distinctionis. Et tan-
tum in generali. In speciali sententia magistri stat in
tribus propositionibus. quarum prima est hec. Diuina
predestinatio est tam grante quam glorie preparatio. Hanc
magister probat auctoritate beati Augustini. qua etiam
ostendit quomodo predestinatio se habeat ad prescientiam
dicens. quod predestinatio presupponit prescientiam. sed
non econuerso. Cuius ratio est. quia deus nihil pre-
destinat nisi quod ipse scit esse facturum. igitur omnis
predestinatio presupponit prescientiam. sed non econ-
uerso. omne quod deus prescit esse facturum. quia omnia
mala prescit. tamen nunquam est ea facturum. igitur non omnis pre-

scientia est predestinatio. sed magis econuerso. Et sub-
dit predestinationem esse solum respectu saluandorum
prescientiam vero esse respectu reprobandoz seu damna-
ndorum. Secunda propositio est hec. Numerus predestina-
torum non potest augeri vel minui. Hanc magister pro-
bans dicit numerum predestinatorum esse ideo certum. quia
nullus damnandus potest saluari. neque quicumque pre-
destinatus potest damnari. quod probat auctoritate
beati Augustini. Deinde obijcit contra predicta sic
deus potest dare gratiam illis quibus non dat. et subtra-
here illis quibus dat. quia aliter non esset liber. ergo videtur
quod numerus predestinatorum augeri possit vel minui. et
per consequens non est certus. Ad quod magister respondens
dicit quod iste propositio. predestinatus potest damna-
ri. prescitus potest saluari. et alie consiles propositio-
nes possunt intelligi coniunctim vel diuisim. coniu-
ctim si intelligantur. tunc sunt false. quia designant il-
lum posse saluari quem deus prouidit damnandum.
que nunquam possunt simul stare vere ratione certitu-
dinis diuine prouidentie. Si intelligantur diuisim. vel si
predestinatus consideretur non vt predestinatus. sed vt
hic homo absolute: et sic omnes tales sunt vere. quia ni-
hil aliud denotant nisi quod talis homo possit damnari
et talis saluari. quod verum est quocumque homine deno-
tato. eo quod quilibet in quantum in se est non magis se habe-
at: ad unum quam ad reliquum. Illud consequenter magis de-
clarat dicens. quod predestinatus in quantum predestinatus nu-
quam potest damnari. et prescitus in quantum prescitus nunquam
potest saluari. Unde hoc additum est in quantum pro-
positionem veram facit impossibilem. et falsam red-
dit veram. Postea obijcit. Si predestinatus in quantum
predestinatus non possit damnari. igitur cum quilibet
predestinatus non possit non esse predestinatus. videtur cer-
te quod nullo modo procedendum sit predestinatum posse damna-
ri. Ad quod respondens magister dicit quod predestinatus non
potest non esse predestinatus. Hec coniunctim intellecta est
vera. quia eius sensus est quod ille qui ab eterno est predesti-
natus. postea non potest non esse predestinatus. Cuius op-
posito dato sequeretur scientie diuine mutatio. Sed vi-
uissimum ipsam intelligendo est falsa. quia designat quod pre-
destinatum quem deus ab eterno potuit non predestina-
re iam non posset non predestinare. quod est falsum. quia
cum actus diuinus non transeat in preteritum. Sed sicut
quemlibet predestinatum potuit ab eterno non predesti-
nare. ita potest quemlibet modo predestinatum non predestina-
re. sed in actibus hominum qui transeunt in preteritum talis
distinctio locum non habet. Tertia propositio est hec
Effectus predestinationis est saluatio. et reprobatio-
nis damnatio. Hanc probat magister diuersis sanctorum
auctoritatibus. que patent in littera. Et tantum in spe-
ciali.

Utrum aliquod sit meritum obdu-
rationis et misericordie.

I aut queri-
mus meritum obdurationis
et misericordie. obduratio-
nis meritum inuenimus. mi-
sericordie aut meritum non in-
uenimus. quia nullum est miseri-
cordie meritum. ne gratia vacuet si non gratia do-
netur. si meritis reddat. Misericordie itaque si-
militudinem quod gratia datur. obdurat autem si-
militudinem iudicium quod meritis reddat. Unde datur intelligi. vt

Hic summatim
colligit predi-
cta vt addat
alia.

sicut reprobatio dei est nolle miseri. ita obduratio dei sit nō miseri. ut non ab illo irrogetur aliquid quo sit homo deterior. sed tñ quo sit melior nō erogat. Ex his aperte ostendit quid misericordiam. qd obdurationez intellexerit apłs. et quia misericordia nullū aduocat meritū. obduratio xō non est sine merito et misericordie verbo. hic accipit predeterminationis effectus. obdurationis xō non ipa dei eterna reprobatio. quia eius nullum est meritū. sed gratie priuatio siue subtractio. que quodammodo est reprobationis effectus. Accipit tñ aliquādo reprobatio p obdurationē. sic et predeterminatio p suo effectū. qui est grā appositā. Grā em que apponit effectus est predeterminationis. Cum ergo gratie que apponitur homi ad iustificationē nulla sint merita. multominus et ipius predeterminationis. qua ab eterno elegit deus quos voluit. ali qua possunt existere merita. Ita nec reprobationis qua ab eterno qsdam psciuit futuros malos et damnandos. sicut elegit Iacob. et reprobauit Esau. qd non fuit pmeritis eorū q tunc haberēt. q nulla habebāt qm nec ipi existerāt. nec ppter futura merita q pvideret. ut vel illū elegit vel illū reprobauit.

Exemplū ponit de iacob et Esau dicens q nec illum elegit nec illū reprobauit de p meritis

Opinio quorūdam in qua fuit ali qñ Augustinus. sed postea retractauit.

Opinati sūt tamē

qdam deū ideo elegisse Iacob. qz talem futurū psciuit. q in euz crederet et ei seruiret. qd aliqñ Aug^o. se sensisse dicit in li. retrac. vbi apte ostendit q si ppter futura merita electus esset. iam non ex gratia esset electio. Non g ideo electus est a deo. qz talis futurus erat. sed ex electione talis est factus ita dicens. Disputans quid elegerit deus in nondū nato. cui dixit futurū esse maiore. et quid in eodem maiore similiter nondum nato reprobauerit. Ad hoc pduxit rationem ut diceret. Nō g elegit de opera cuiusq in pscia que ipse daturus est. sed fidem elegit in pscientia. et quē sibi crediturū esse psciuit. ipm elegit cui spm sanctum daret. ut bona opando etiā eternā vitā cōsequeretur. **E**cce hic apte dicit non ppter opam elegisse. sed ppter fidez qua eū puidit crediturū. sed qz et in fide meritū est sicuti et in opibus. hoc retractauit dicens. Nōduz

Aug^o. in lib. retrac.

Explanat sententia predicatorū xporū

diligentius quesierā nec adhuc inuenerā qualis sit electio gratie. de qua dicit apłs. Reliquie p electionē grē salue fiēt. q vtiq non ex gratia si ex meritis pcedit. ut iā qd dat. non fm gratiam. s fm debitū sibi red datur potius cum meritis q donec. Per inde quod continue dixi. Dicit enim idem apłs. Idem deus qui opatur oia in omnibus. Nusq aut dictum est. De^o credit omnia in oibus. ac deinde subiunxi. Ad ergo credimus nrm est. qd xō bonum opamur illius est q credentibus dat spm sanctū. pfecto non diceret si iam scirem etiam ipam fidem inter dei munera repiri que dantur in eodem spū. Arunq ergo nrm est ppter arbitrium voluntatis. et vtrūq datū est p spiritum fidei et caritatis. Et q paulopost dixi. Nostrū em est eum credere et velle. Illius aut dare credentibus et volentibus facultatem bene opandi p spm sanctū. per quem charitas dei diffundit in cordib^o nostris. Verū est qdem. s eadez regula est: et vtrūq ipius est. qz ipse pparat voluntates et vtrūq nrm. qz non fit nisi volentib^o nobis. ergo et meritū fidei de misericordia dei venit. Non ergo propter fidem vel aliqua merita elegit deus aliquos ab eterno. vel apposituit gratiam iustificationis in tempore: sed gratuita bonitate sua elegit ut boni essent. Unde Aug^o. in li. de predesti. san. Non qz futuros nos tales esse psciuit ideo elegit: sed ut essemus tales per ipaz electionē gratie sue. qua gratificauit nos in dilecto filio suo.

Retractatio.

Augusti.

Hic videt cōtrariū quod alibi ait Augustinus.

C

Histamen aduer

sari videt qd dicit Aug^o. sup Malachia prophetam: vbi scriptum est. Iacob dilexi. Esau aut odio habui. Cui vult inq miserere de^o. et quē vult indurat. sed h voluntas dei iniusta esse nō pōt. Venit em de occultissimis meritis. qz et ipi pctōres cum ppter generale peccatū vnam massam fecerūt. tñ nonnulla inter eos diuersitas. pcedit g aliquid in peccatoribus. quo quis nōduz sint iustificati. digni efficiant iustificationē. Et item pcedit in alijs peccatoribus: quo digni sunt obtusione. Ecce hic videt Augusti. dicere q et ipa dei voluntas q alios elegit alios reprobare ex meritis proueniat sed occultissimis. i. quod pro meritis alios

Augusti.

DI.

XLI

voluerit eligere. alios reprobare. et quod pro
meritis alijs apponit gratia iustificatiois alijs
non. unde obtundunt. Sed quod intelligere vo-
luerit: ignora: nisi forte hoc dicat intellex-
isse quod supra diximus cum retractasse.
Nam ibidem etiam quidam alia continue subdit
quod in li. retrac. apte retractat. quod utrunque le-
genti patebit. Unde verissime est in premis-
sis etiam retractasse. Quidam tamen ex eo sen-
su accipiunt fore dictum. non quod aliquis prede-
stinatur per meritis vel iustificatiois gratiaz
mereatur. sed quod aliqui non adeo mali sunt: ut
mereant sibi gratiam non impartiri. Nullus enim
dei gratiam mereri potest quam iustificatur.
potest tamen mereri ut non aponatur. ut penitus
abijciatur. Et quidem aliqui in tamen profundum iniqui-
tatis deueniunt ut hoc mereantur. ut hoc di-
gni sint. alij vero ita viuunt. ut si non merean-
tur gratiam iustificationis. non tamen merentur
omino repelli et gratiam sibi subtrahi. Ideo-
que dicit in quibusdam precedere quo digni
sint iustificatione. et in alijs quo digni sint ob-
tusione. sed hoc friuolum est.

Opinio quorundam falsa de occul-
tis dei differentiis carnaliter.

Multivvero de isto

profundo querentes reddere rationes atque
piecturas cordis sui inscrutabilem altitu-
dinem iudiciorum dei cogitare conantes. in fa-
bulas vanitatis abierunt dicentes. Quia autem sur-
sum in celo peccant. et secundum peccata sua ad cor-
pora per meritis dirigunt. et dignis sibi quasi
carceribus includunt. Verum hi tales post
cogitationes suas. et volentes disputare de
dei profundo. quasi sunt in profundum dicentes
animas in celo ante pueritatem. et ibi aliqui
boni vel mali egisse. et per meritis ad corpo-
ra terrena detrusas esse. Hoc autem respuit ca-
tholica fides propter evidentem apostoli sententiam
qua ait. Cum nondum nati essent. aut aliqui
boni vel mali egissent etc. Melior est ergo
fidelis ignorantia: quam temeraria scia. Elegit ergo
eos quos voluit gratuita misericordia. non
quia fideles futuri erant. sed ut fideles essent.
eisque gratiam dedit. non quod fideles erant: sed
ut fierent. Alit enim apostolus. Misericordiam
consecutus sum. ut fidelis essem. non ait. quia
fidelis eram. Vnde quidem et fidelis: sed data est
etiam prius ut esset fidelis. Ita etiam repro-
bavit quos voluit. non propter futura meri-
ta quae prouideret. veritate tamen rectissima et a no-
stris sensibus remota.

Questio.

Bed querit vtruz

sicut dicitur elegisse quosdam ut boni fierent et fi-
deles: ita etiam concedi debeat reprobasse quos-
dam ut mali essent et infideles. et obdurare
ut peccarent: Quod nullatenus concedi oportet.
Non enim reprobatio ita est causa mali sicut pre-
destinatio est causa boni. neque obduratio ita
facit hominem malum: quemadmodum misericordia
facit bonum.

Responsio.

An ea que semel scit deus vel prescit
sepius sciat et presciat. et semper scierit vel
prescierit.

Preterea considera

si oportet. vtrum ea omnia que semel scit vel prescit
deus sepius sciat et scierit. ac presciat et prescierit.
an olim scierit vel prescierit quod modo non scit vel
prescit: De prescia primo respondendum dicentes multa
eum prescisse quod modo non prescit. cum enim eius prescia non
sit nisi de futuris. ex qua illa que futura erant pre-
sentia fuerunt vel preterita. sub dei prescia esse de-
finiunt. sub scia vero sepius sunt. Presciuit ergo deus
omnia ab eterno que futura erant. neque prescire desi-
nit nisi cum futura esse definiunt. Neque cum presci-
re definit aliqui quod antea presciebat minus: ea noscit
quod antea cognoscebat. Non enim dicitur ex defectu
scie dei quod aliqui prescierit aliqui que modo non pre-
sciat. sed ex ratione ubi quod est prescia prescire enim
est antea scire aliquid quod fiat. Ideoque non potest di-
ci deus prescire: nisi ea que futura sunt.

De prescia prius
respondetur dicens
deum non semper
prescire quod
olim presciuit.

Idcirco de scia dicens deum sepius scire
que semel scit.

De scientia autem

aliter dicimus. Scit enim deus sepius omnia que aliqui scit
omnem enim sciam quod aliqui habet sepius habuit. et habet
et habebit. Ad hoc autem opponitur ita. Olim sci-
uit hunc hominem nasciturum quod natus est. modo non
scit eum nasciturum. Sciuit ergo aliquid quod modo non
scit. Item sciuit mundum esse creandum. modo non scit
eum esse creandum. aliquid ergo sciuit quod modo non scit.
et alia homini infinita dici possunt. Sed ad hoc dici-
mus quod idcirco de natiuitate huius hominis et mundi
creatione nunc etiam scit quod sciebat antea quod fierent
licet tunc et nunc habet sciam eius diuisis exprimi
bis oportet. Nam quod tunc futurum erat: nunc pre-
teritum est. Ideoque verba commutanda sunt ad ipsum de-
signandum. Sic diuisis temporibus loquentes eandem
dicimus. modo per habet aduersionem cras designamus? dum ad

Oppositio

Solutio

Potest dici hoc
retractasse

Potest tamen ex ta-
li sensu dictum
intelligi

Aug. de x.
bis apli.

Aug. in li.
retracta.

Augusti

huc futura est. mō p hodie dū pñs ē. mō p heri dū pterita est. Itaqz añqz crearet. mū dus sciebat de hūc creandū. postqz creatus ē scit eū creatū. nec est h scire diuersa: s oīno idē de creatōe mūdi. Sic antiqz pñs crediderūt xpm nasciturz & moriturz. nos aut credim⁹ eū natū & mortuū. nec tñ diuisa credim⁹ nos & illi: s eadem. Tpa em̄ (vt ait Aug⁹.) variata sunt. & iō vba sunt mutata nō fides. Indubitan⁹ g teneam⁹ deus sp oia scire que aliqui scit.

Ista est distinctio. xij. hui⁹ primi libri. In qua m̄gr postqz egit quid sit pdestinatio et quis sit effectus ei⁹. inquit de causa ipsius. Et tria facit. Nam pmo ponit sententiā veritatis. Secundo elidit falsitatem. Tercio concludit q nulla nūtiatio sit in scientia deitatis. Primum facit a pncipio distinctionis vsqz ibi. Opinati sunt tñ quidā. Secundum ab inde vsqz ibi. Preterea considerari oportet. Tertium vsqz ad finem distinctionis. Et tantū i generali. In spali sententia m̄gr stat in tribus ppositiōib⁹. qrum pma ē hec. Pdestinatio nō cadit sub merito sicut obduratio. Hanc m̄gr pbans dicit q obduratio cadere sub merito. ibi nō obduratiōis nō intelligit ipsam diuinā psciam que ab eterno est. iō nullam pōt habere causam. sed intelligit p eam subtractionē vel carentiā grē quam qdē suis peccatis merent: q̄lter non est de pdestinatiōe que nec quo ad illud quod in eo eternum est. s. diuinā electōz. nec quo ad illud quod in ipsa tempale est. s. grē appositiones pōt mereri. saltem intelligendo quo ad pma grām. que sub ppo merito non existit. **S**ecūda ppositio est hec. De⁹ ppter nulla futura merita vl demerita: sed libere ab eterno elegit vel reprobauit. Hanc m̄gr pbans ponit opinionē quorūdam: q opinati sūt q ppter futura merita aliqui pdestinant vel reprobant a deo. Et ad hoc inducit autoritates. b. Augustini qbus videt dicere q futura fides in Jacob fuit causa sue pdestinatiōis. sed vt dicit m̄gr hoc beatus Aug⁹. postea retractauit. Et postremo addit q reprobatio dei nō est causa peccati. sed pdestinatio ei⁹ est causa boni. & in. viij. c. ponit exp̄ssē infam huius ppositiōis. **T**ertia ppositio est hec. Ql licz de⁹ omnia sciat que pñs sciuit. non tñ pscit que pscuit. Hanc pbans m̄gr querit an scis dei possit diuiniui. Et rñdet q pscientia pōt diminui. sed non scientia. Multa em̄ deus pscuit que mō nō pscit. qz nō sunt futura. sed quod sciuit scit. Postea obicit in contrarium sic. De⁹ sciuit me nasciturū & mūdū creandum & hoc mō nescit. ergo nō oia q sciuit scit. Et respondet q oēm rem quā deus sciuit scit. Et argumentū pcedit diuersimode quo ad modū sciendi q ipotat p enunciabilia. Et tñ in spali.

De omnipotentia dei vbi pñ⁹ cōsideratur quare dicatur omnipotens.

Ol. XLII

Nunc de omnipotentia dei agendū est. vbi prima p̄sideratio occurrit quō rede⁹ dicat⁹ oipotens: an qz oia possit. an tñ qz ea possit q vult. Ex em̄ de⁹ oia possit:

plurib⁹ autoritatib⁹ cōprobat. **A**stentim Aug⁹. in li. q. veteris ac noue legis. Oia q Augusti. dem pōt de⁹: s nō facit nisi qd cōuenit veritati ei⁹ & iusticie. Idē i eodē. Potuit deus cūcta facē sūt. s rō phibuit. i. voluntas. Ratōz nēpe ibi volūtate dei appellauit. qz dei volūtas rationali est & equissima. s tendum est g deum oia posse.

Quō dicat⁹ deus omnia posse. cuz nos multa possumus que ipse nō potest.

Bed queritur quō

oia posse dicat⁹. cū nos qdam possum⁹ que ipse nō pōt. Nō pōt em̄ ambulare. loqui et hmoi. q a natura diuinitatis sunt penitus aliena. cū horū instrumēta nullaten⁹ habere queat incorporea & simplex sba. Quib⁹ id rñdendū arbitror q hmoi actiones ambulationis. s. & locutio & hmoi a dei potentia alienae non sunt: s ad ipsam p̄tinent. Licet enim hmoi actiones in se deus habere nō possit non em̄ pōt ambulare vel loqui: & hmoi. eas tñ in creaturā pōt opari. facit em̄ vt hō abuler & loq̄. & hmoi. Nō g p istas actiones diuine potētie detrahūt aliqd. qz et h pōt facere omnipotens.

Responso.

De alijs obijciē.

Bed sunt alia que

dam q deus nullaten⁹ facere pōt. vt pctā. Nō em̄ pōt mentiri. nō pōt peccare: s non ideo omnipotentie dei in aliquo detrahatur vel derogat si peccare nō posse dī. qz non esset h potētie: s infirmitatis. Si em̄ h possz oipotens nō esset. Nō g impotētie: s potētie imputadū est q ista nō pōt. **A**n aug⁹. in. xv. li. detri. **M**ag inq̄t dei potentia est nō possem̄tiri. Sunt em̄ qdā q in alijs rebus potentie deputanda sunt. in alijs xō mime. Et q in alijs laudabilia sunt. in alijs xō reprehensibilia sunt. Nō g ideo de⁹ min⁹ potēs est qz peccare nō pōt. cū omnipotens nullatenus possit esse qui hoc pōt.

Solut Augusti.

Item de alijs opponit.

Sunt etiam et alia

qdā q de⁹ nō pōt. vñ videt nō oia posse. nō em̄ pōt mori vel falli. **A**n Aug⁹. in lib. de simbolo. Deus oipotens non pōt mori. nō pōt falli. non pōt miser fieri. non pōt vinci.

hæc utiq; et hmoi absit ut possit oipotens
Si em hmoi passionib; atq; defectib; sub-
ci posset. oipotens minime foret. Et io mon-
strat oipotens. q; ei b; ppinuari non va-
lent. pot tñ b; in alijs opari.

De omnipotentia dei fm duo cōsi-
deratur.

Hic ergo diligēter

considerantib; oipotencia eius fm duo appa-
ret. s. q; oia facit que vult. et nihil oino pa-
titur. fm vtrūq; de' oipotens verissime p-
dicat. q; nec aliqd est qd ei ad patiendum
corruptionē inferre valeat. nec aliqd ad fa-
ciendū impedimentū asserre. Ob manifestus
est itaq; deū oino nihil posse pati et omnia
facere posse. pter ea sola qbus eius digni-
tas lederet. eiusq; excellētie derogaret: in
quo tñ non est minus oipotens. Hoc enim
posse nō esset posse: s; non posse. Nēo g; deū
oipotentem in aliquo dicere psumat. q; oia
pōt que posse potentie est. et inde vere dici-
tur omnipotens.

Quibusdam auctoritatibus tradi-
tur q; dici omnino oipotens. q; pōt
quicquid vult.

Ex quibusdam ta-

men auctoritatib; tradit ideo vere dici omi-
potens. q; qd vult pōt. En Aug. i. en-
chi. Nō ob aliud veracit vocat oipotens
nisi qm qd vult pōt. nec voluntate cuius-
piam creature voluntatis oipotentis impe-
ditur effectus. Idē in li. de spū et lra. Non
pōt deus facere iniusta. q; ipse est sūma iu-
sticia et bonitas. Oipotens nō est. non q;
possit oia facere: sed q; pōt efficere quicqd
vult. ita ut nihil valeat eius voluntati resi-
stere qn compleat. aut aliq; mō impedire
eandē. Joh. Chrys. in omet. qdam de ex-
positiōe simboli ait. Oipotens dicitur deus. q;
posse illi? nō pōt inuenire nō posse: dicente
ppheta. Quia qcuq; voluit fecit. Ipse est g;
oipotens. ut totū qd vult possit. En apls
Et inqt voluntati q; resistit. His auctori-
tibus videt ondi q; de' ex eo tñ dicat omi-
pōtes q; oia pōt q vult. nō q; oia possit.

Determinatio pmissarū auctori-
tatum.

Bed ad hoc potest

dici q; Aug. vbi dicit. Oipotēs nō dicitur
oia possit et tam ample et generaliter acci-
pit oia. ut etiā mala includeret q; deus non
pōt: nec vult. Nō g; negavit eū posse oia q;
pvenit ei posse. Sitr cū dicit. nō ob aliud ve-
racit dicit oipotens: nisi qm qd vult pōt.
nō negat eū posse etiā ea q; nō vult: sed ad-
uersus illos q; dicebant deū multa velle: q;
nō poterat: affirmat eum posse quicqd vult
Et ex eo vere dici oipotentē nō ob aliud. q;
pōt quicqd vult. Sz caue quō intelligas.
pōt quicqd vult. An quicqd vult se posse.
an quicqd vult facere. an quicqd vult fieri
Sed em dicas ideo omipotentē vocari. q;
pōt quicqd vult se posse. ergo et p detrus si-
militer oipotens dici pōt. vel q; lib; sctōrū
beatorū. q; pōt quicqd vult se posse. et pōt
facere qd vult facere. Non em vult facē
nisi qd facit. nec posse nisi qd pōt: s; non po-
test facere quicquid vult fieri. Vult em sal-
uos fieri q; saluandi sunt. verūm eos salua-
re non valet. Deus autem quicqd vult fie-
ri potest facere. Si em vult aliquid fieri p
se. potest illud facere p se. et p se facit. sic ce-
lum et terram p se fecit. quia voluit. Si au-
tem vult fieri p creaturam et p eam operat
sicut p homines facit domus et hmoi artifi-
cialia. et deus qdem ex se et p se potest ho-
mo aut vel angel? q; tūcūq; beatus est non
est potens ex se vel p se.

Oppositio.

b

Sz forte dices nec

dei filius pōt a se. nec spū sanctus: sed sol?
p. Ille em pōt a se q; est a se: filius autē q;
non est a se sed a patre. non pōt a se sed a pa-
tre. et spū sanctus ab vtroq;. Ad qd di-
cimus q; licet filius nō possit a se. nec ope-
retur a se. potest tñ et operat p se. sic et spū
sanctus. Unde hylari? in lib. ix. de tri.
Nature inqt cui p tradicis heretice b; vni-
tas est. ut ita p se agat filius. ne a se agat. et
ita non a se agat ut p se agat. Per se autē d;
agere et potēs eē q; naturalē h; potentiam
eandē quam et p qua potens est et opat.
s; q; illam h; a patre. non a se. ideo a p nō
a se d; posse et agere. hō aut vel angel? gra-
tuitam h; potentia qua potens est. Sz
ergo vere ac pprie deus trinitas oipotens
dicit. quia p se id est naturali potentia po-
test quicquid vult fieri. et quicquid vult se
posse. Nihil enim vult fieri qd nō possit fa-
cere per se vel p creaturam. et nihil vult se

Solutio

hylarius.

Hic plene on-
dit q; de' o;
potens dicat

Augusti.

Joh.
Chrys.

posse. qđ nō possit. ⁊ omne qđ vult fieri vult se posse. s. non omne qđ vult se posse vult fieri. Si em̄ vellet fieri. qđ voluntati ei⁹ nihil resistere pōt.

Ista est distinctio. xliij. huius primi libri. In qua mgr̄ post qđ egit de scla dei. incipit agere de potentia eius. Et tria facit. Nam pmo inq̄rit an deus sit omnipotens. ⁊ vnde omnipotens dicatur. Scđo subdit determinationē questionis mote. Tercio soluit inducta ⁊ confirmat sententiā p̄s datam. Prima duo facit in. j. c. Tertium hō in sequentib⁹. Et tñ in generali. In sp̄ali sententiā mgr̄ stat i tri bus ppositionibus. quarū pma est hec. Deus dicit omnipotens. qđ om̄ia que possunt esse potest efficere. Scđa ppositio est hec. Aliquē posse om̄ia qđ vult se posse. nō videt ad rationem omnipotentie sufficere. Tercia ppositio est hec. Deus simpliciter pōt efficere qđcūqđ est factibile. Has ppositiones mgr̄ omnes pbat determinando hanc questionē. s. vtrum deus dicat omnipotens. s. ideo aut quia potest om̄ia simpliciter. aut quia pōt om̄ia tñ qđ vult. Et qđ non dicat omnipotens eo qđ om̄ia pōt simpliciter. arguit ex hoc qđ non pōt ambulare. loqui. vinci. falli ⁊ peccare. Et qđ dicat omnipotens. qđ pōt om̄ia que vult ⁊ arguit diuersis autoritatibus doctorum. Et rñdet qđ non est dicendus ideo omnipotens. qđ pōt om̄ia que vult. quia si hoc sufficeret tunc quilibet sanctus in celo posset dici omnipotens. eo qđ quilibet tal⁹ pōt quicquid vult. sed ideo de⁹ dicitur est omnipotens. quia pōt om̄ia simpliciter que cadunt sub potentia actiua. Ad argumentū p̄mum de ambulatione ⁊ locutione dicit. qđ ista potentia dei nō euacuant. qđ licet illa deus non possit om̄ia p se. pōt tñ illa in nobis ⁊ p nos. De peccare mentiri ⁊ mori dicit hōmō nō arguere potentiam in deo. eo qđ talia facere non sūt potentie. s. magis infirmitatis ⁊ insufficiētie. Ad scđm argumentū scz ad autoritates q̄bus pbat ideo deū dici omnipotentem. quia pōt om̄ia que vult. dicit qđ non ideo deus debeat dici omnipotens. quia si hoc sufficeret tunc quilibet beatus in celo posset dici omnipotens. cum possit qđcūqđ velit. Et ille autoritates non aliud dicere intendunt. nisi qđ voluntas dei nō possit impediri. Et subdit postea qđ licet solus pater dicat omnipotens a se. qđ a nullo habeat omnipotentiam. filius ⁊ sp̄s sc̄s non possunt dici omnipotentes a se. eo qđ omni potentia ab alio acceperūt. possunt tñ dici omnipotentes p se. qđ p suam naturam sunt omnipotentes. Et tñ in sp̄ali.

Opiniō quorūdam dicentū deūz nūl posse nisi qđ facit.

DI. XLII

Quidam tamē de suo sensu gloriātes. dei potentiam sub mēsurā coartari conati sunt. Cū em̄ dicunt. hucusq; pōt deus; ⁊ nō amplius. quid h̄ est aliud qđ ei⁹ potentiam qđ infinita est concludere ⁊ restringere ad mēsurā. Alii em̄ nō pōt deus aliud facere qđ facit. nec melius facere id quod facit. nec aliquid p̄mittere de his qđ facit. Ista qđ p̄mā suā opinionē verisimilib⁹ argumētis causisq; cōmenticijs necnō ⁊ sacrarum autoritatū testimonijs munire conant⁹ di-

centes. Nō pōt de⁹ facere nisi qđ bonū ⁊ iustū est fieri. nō est aut iustū ⁊ bonum fieri ab eo nisi qđ facit. Si em̄ aliud iustū ē ⁊ bonum eū facē qđ facit. nō ḡ facit oē qđ iustū ē ⁊ bonū eū facē. s. qđs audeat h̄ dicere.

Secunda ratio.

b

Addunt etia3 non

pōt facere nisi qđ iusticia ei⁹ exigit. sed nō exigit eius iusticia vrfaciat nisi qđ facit. nō ḡ potest facere nisi quod facit. Eadezq; iusticia exigit. vt ⁊ id non faciat qđ non facit non autēz potest facere cōtra iusticiā suam nō ergo pōt aliquid eoz facē que dimittit.

Responsio ad prius dictum.

c

His autem respon

demus duplicē verborū intelligentiā aperientes ⁊ ab eis inuoluta euoluētes. sic. Nō pōt de⁹ facere nisi qđ bonū ē ⁊ iustū. i. non pōt facere nisi illud qđ si faceret bonū ⁊ iustum esset. vcz ē. s. mltā pōt facē qđ non bona sūt nec iusta. qđ nec sūt nec erūt nec bñ fiunt. nec fiēt. qđ nunq; fiēt. Itē qđ scđo ppositū fuit nō pōt facere nisi qđ iusticia sua exigit. ⁊ nō pōt id facē qđ iusticia sua exigit vt nō fiat. Dicim⁹ qđ exactōis vbi de deo p̄grue nō dī. nec pprie accipit. ⁊ in ill⁹ locutionib⁹ duplex ē sensus. Si em̄ itelligas nō pōt facere nisi qđ sua iusticia exigit. id ē nisi qđ volūtas sua iusta vult. falsūz dicis. Iusticia em̄ ipsi⁹ dei eq̄ssima volūtas accipit. q̄lis accipit Aug⁹ illa vba dñi i Gen. loqn̄ ad loth (Nō possū q̄cūq; facē donec illo itroeas) exponēs. nō posse iqt se dixit. qđ sine dubio pōt p potētiā. s. nō pōt p iusticiā. q̄si pōt qđcūq;. s. nō volebat. ⁊ illa volūtas iusta erat. Si hō p hec vba itelligis eū nō posse facē. nisi illd qđ si fieret iusticie ei⁹ pueniret. vcz dicit. Silt⁹ distingue illd. Nō pōt facē qđ sua iusticia exigit vt nō faciat. i. nō pōt facē id qđ ipse qđ ē sūma iusticia nō vult facere. falsū ē. Si aut his vbi itelligas eū nō posse facere id qđ iusticie ei⁹ puenire nō pōt. verum dicis.

Responsio ad id qđ scđo dicitur est.

Tercia illorū ratio.

d

Addunt quoq3 et

alia dicētes. Nō pōt de⁹ facē nisi qđ dī nō at dī facē nisi qđ facit. Si em̄ dī alia facē. nō ḡ facit oē qđ dī. Si hō facit oē qđ dī. nec pōt facē nisi qđ dī. nō ḡ pōt facē nisi qđ facit. Itē aut dī dimittē qđ dimittit ne faciat. aut nō dī. Si nō dī nō recte dimittit. Si hō dī dī

Respōsio.

mittere. ergo nō debet facere. Si aut nō debet. nec decet. nec oportet eū facere. et si nō decet nec oportet eū facere. q̄ non pōt facere. non ergo pōt facere: nisi quod facit. nec potest illud dimittere quod facit quin faciat. quia debet illud facere et quod debz facere: non pōt illud dimittere. Sed vt mihi videf hoc verbum debet: venenum habet. Multiplicem em̄ et inuolutā continet intelligentiam. nec deo pprie competit qui non est debitor nobis: nisi forte ex p̄misso. Nos p̄o ei debitores sumus ex commisso. Et aut venenum euacuet: distingue verbi sensus. Non potest deus facere: nisi qd debet. i. nisi qd vult: falsum est. Si em̄ pōt ipe dici debere aliquid quia vult illud. Si aut dicat non potest: nisi quod debet. id ē non potest nisi illud quod si faceret ei bene cōueniret: verū est.

Quarta illorum ratio.

Ad dunt q̄ illi dicētes. Nihil facit aut dimittit nisi optima et rationabili causa. licet nob̄ occulta sit. fm̄ quam oportet eum facere aut dimittere: q̄ facit vel dimittit. Ratio em̄ penes eum est qua illa facit et illa dimittit. que ratio eterna est et sp̄ manens. p̄ter quam non pōt aliqd facere vel dimittere. Illa q̄ manētenon potest quod facit dimittere. nec qd dimittit facere. et ita non potest facere nisi qd facit.

Respōsio.

Et ad hoc respondemus ambiguitatem locutionis determinantes. Cum enim dicif ratio vel causa optima penes deū est q̄ facit cuncta que facit. et dimittit ea que dimittit. verū q̄dem est. quingo volūtas ē equissima et rectissima: q̄ facit et dimittit q̄ vult. contra quā facere nō pōt. nec p̄ter eaz facere pōt. Nec vtiq̄ contra eā faceret nec p̄ter eam. si ea que facit dimitteret. vel que dimittit faceret. sed eadem manente ratioe et causa: alia potuit facere: et ista dimittē. Licet ergo ratio sit penes eū qua alia facit et alia dimittit. pōt tñ fm̄ eandem ratioe et dimittere que facit: et facere q̄ dimittit.

Ad hunc addunt q̄stionē

Ip̄i aut addūt. Ratio est eū facere q̄ facit. et non alia. et nō pōt facere nisi qd rō est eū facere. et ita nō pōt facere nisi qd facit. Itē rō est eū dimittere q̄ dimittit: et nō pōt non dimittere qd rō est eū dimittere. et ita non pōt nō dimittere qd dimittit. Et ad hoc dicimus locutiōes ambiguas esse. Nō determinādas. Si em̄ cum dī nō pōt facere nisi qd rō est eū facere intelligas eū nō posse facere nisi ea q̄ rōabilia sunt. et ea q̄ si fierēt rōnabili essent. verū ē sensus. Si aut intelligas eū nō posse facere alia rōabilia et bōa: nī ea q̄ vult et facit. falsus ē intellectus. Itē

Respōsio.

aliud adiūgūt dicētes. Si pōt de? aliud facere q̄ facit. pōt q̄ facē qd non p̄sciuit. et si pōt facē qd nō p̄sciuit: pōt sine p̄scia opari qz oē qd facturū se p̄sciuit facit. nec fac aliqd qd nō p̄sciuit. Qd si p̄ter sciam ei? aliqd fieri impossibile est. oē q̄ qd p̄scitū est fieri necesse ē. q̄ aliud fieri q̄ sit nulla rōe possibile est. q̄ non potest a deo fieri nisi quod sit.

Hec aut q̄stio de p̄scia facile determinatur: p̄ ea que sup̄ius dicta sunt. cū de p̄scia ageret.

Alia illorū rō

Hec q̄stio et p̄dictis facile determinat.

Authoritatibus vtunt in assertio-
nem sue opinionis.

His aut illi scruta-

tores q̄ defecerūt scrutātes scrutinia scōz annectūt testimonia. Vt em̄ Aug? in lib. de simbolo. Hoc solum pōt deus quod nō vult. p̄ qd videt nō posse facere aliqd: nisi qd vult: et nō vult nisi qd facit. et ita videt non posse: nisi quod facit. Illud aut ita intelligendū est. Id solū non pōt de? qd non vult. s. se posse. Idē in. vii. li. p̄f. ad deū loquens ait. Ne cogaris inuitus ad aliqd: qz volūtas tua non est maior q̄ potentia. esset aut maior. si teip̄o tu ip̄e maior esses. Ex h̄ videt qz de? nō possit plā q̄ vult. sicut nō vult plā q̄ pōt. Sic em̄ volūtas nō est maior potētia. ita nec potētia maior est volūtas. Idē sicut plā nō vult q̄ pōt. ita eū non plura posse q̄ velle dicūt. Sed ad h̄ dicim? qz nec volūtas potētia. nec potētia volūtas maior est. qz vna et eadē res ē potētia et volūtas. s. ipe de?. q̄ esset maior seip̄o. si volūtas maior esset potētia. vel potentia volūtas. Nec hac auēte negat deū plura posse q̄ velle. qz plā sunt subiecta ei? potentie q̄ volūtat. Fateamur itaqz deū plā posse facere q̄ non vult. et posse dimittere que facit. Qd vt certius firmitusqz teneat scripture testimonijs asseramus deū plā posse facere q̄ faciat. Veritas ipsa fm̄

Augusti.

Quo intelli-
genda sit au-
toritas.

Respōsio.

Authoritatib? firmat deū plura q̄ facit facere posse.

Mat. ait. An putas qz nō possum rogare p̄rem meū. et exhibebit mihi mō pl? q̄. xij. legiones angelorū. Ex q̄b? vobis patet innuif. qz et fili? poterat rogare qd non rogabat. et p̄ exhibere qd nō exhibebat. Ater: qz q̄ p̄fat facē qd nō faciebat. Aug? etia? i ench. ait. Si potēt volūtas mltā pōt facē q̄ nō vult nec fac. potuit em̄ facē vt. xij. legiones angelorū pūgrēt 3 illos q̄ xpm̄ cepit. Itē i eodē. Cur apd q̄sdā nō scēlūt vtutes

Aug. i ench

que si facte fuissent. egissent illi homines penam. et facte sunt apud eos qui non erant credituri. tunc non latebit quod nunc latet. Nec utique iniuste deus noluit saluos fieri. cum possent salui esse si vellent. Tunc in clarissima sapientie luce videbitur. quod nunc priorum fides habet antequam manifesta cognitio videatur quod certa et immutabilis et efficacissima sit voluntas dei. que multa possit et non velit. nihil autem quod non possit velit. Idem in libro de natura et gratia. Dominus Lazarum suscitavit in corpore. Numquid dicendum est. non potuit Iudas suscitare in mente? Potuit quidem: sed noluit.

De sine mutabilitate potentie vel voluntatis potest deus et alia velle et alia facere quod vult vel facit

His autoritatibus aliisque multis aperte doceat. quod deus multa possit facere que non vult. quod etiam ratione probari potest. Non enim vult deus omnes homines iustificare. et tamen quis dubitat eum posse. Potest ergo deus aliud facere: quod facit. et tamen si aliud faceret. alius ipse non esset. Et potest aliud velle quod vult. et tamen eius voluntas nec alia nec noua. nec mutabilis aliquid modo potest esse. Quod si possit velle quod nunc non vult. nec tamen nouiter nec noua voluntate: sed sempiterna tamen voluntate velle potest. potest enim velle quod ab eterno potest voluisse. habet enim potentiam volendi et nunc si ab eterno. quod tamen nec modo vult nec ab eterno voluit.

Ista est distinctio. xliii. huius primi libri. In qua magister ostendo unde dicit omnipotens deus ostendit quanta possit. Et tria facit primo adducit quasdam rationes errorem quendam affirmantes. Secundo subdit autoritatem. Tertio concludit veritatem. Primum facit a principio huius distinctiois usque ibi. Vis autem illi scrutatores. Secundo ab inde usque ibi. fateamur itaque deum. Tertio vero usque ad finem distinctiois. Et tamen de sententia huius distinctiois in generali. In speciali sententia magistri stat in tribus propositionibus quarum prima est hec. Deus potest alia facere et omittere que facit. et omittit sine preiudicio sue iusticie et bonitatis. Hanc propositionem probans magister respondet ad quasdam rationes et autoritates que videntur omnipotentiam diuinam limitare. Prima ratio est ista. Deus non potest facere nisi quod bonum et iustum est fieri. sed nihil est bonum et iustum fieri nisi quod facit. ergo non potest facere nisi quod facit. et per consequens sua potentia limitatur. Secunda ratio talis est. Deus non potest facere nisi quod sua exigit iusticia. sed iusticia non exigit nisi quod facit. ergo etc. Et respondet magister dicens istas propositiones duplicem habere sensum. unum ut iusticia et iustum referantur ad tempus presens. sub hoc sensu non potest deus facere: nisi quod iustum est modo vel quod iusticia sua exigit modo. et sic sunt false. vel possunt referri ad tempus consummationis. sub hoc sensu non potest deus facere nisi quod iustum est modo. vel. id est. quod nisi iustum esset non faceret. et sic sunt vere. Tertia ratio est. Deus non potest facere vel dimittere nisi quod debet facere vel dimittere. Respondet magister dicens. quod verbum debet in diuinitate non habet locum. Secunda propositio est hec.

Stat deus plura posse quam velle absque inaequalitate potentie et voluntatis. Hanc magister probat respondendo ad quandam obiectionem que est quia voluntas dei et potentia eius sunt equales. ergo non potest nisi si quod vult. Et respondet quod licet idem sint in deo potentia et voluntas. et quo ad hec dici possunt equalia. tamen plura subsunt potentie quam voluntati in presenti. Tertia propositio est hec. Et si deus alia vellet et faceret quod vult et facit. ex eo non sequeretur in eius voluntate mutabilitas. Hanc magister probat per sanctorum autoritates. Et tamen de sententia in speciali.

An deus possit facere aliquid melius quam facit. a

Nunc illud re- DI. XL
stat discutiendum. utrum melius aliquid possit facere quam facit? Solent enim illi scrutatores dicere quod ea que facit deus non potest meliora facere. quod si posset facere et non faceret. inuidus esset et non summe bonus. Et hoc ex simili astruere conantur. Autem Augustinus in libro lxxxiij. quod Deus quem genuit. quam meliorem se generare non potuit. nihil enim deo melius debuit equalem. Si enim voluit et non potuit: infirmus est. Si potuit et non voluit: inuidus. Ex quo conficitur equalem genuisse filium. Ad simili volunt dicere. quod si potest deus rem meliorem facere quam facit. inuidus est. Sed non valde huiusmodi similitudinis inductio. quia filium genuit de substantia sua. Ideoque si posset gignere equalem et non gigneret: inuidus esset. alia vero que non de substantia sua facit. meliora facere potest.

Questio qua illi artantur. b

Verum hic ab eis respondere deposco. cur dicunt rem aliquam siue etiam rerum vniuersitatem in qua maior consummatio expressa est non posse esse meliorem quam est. siue ideo. quia summe bona est. ita ut nulla omnino boni perfectio ei desit. siue ideo. quia maius bonum quod ei deest capere ipsa non valeat. Sed si ita summe bona dicitur. ut nulla ei perfectio boni desit. iam creatura creatori equatur. Si vero iam non potest melior esse. quia bonum amplius quod ei deest capere ipsa non valet. iam hoc ipsum non posse defectuonis est. non consummationis. et potest esse melior si fiat capax meliori boni. quod ipse potest quod ea fecit. Potest ergo deus meliorem rem facere quam facit. An Augustinus super Genesim Tale po-

DI.

XLIII

tuit de^o hoīem fecisse. q̄ nec peccare posset nec vellet. ⁊ si talem fecisset. quis dubitat eū meliorē fuisse? Ex p̄dictis cōstat q̄ pōt deus ⁊ alia facere q̄ facit. ⁊ q̄ facit meliora ea facere q̄ facit.

Utrū alio vel meliori mō possit facere q̄ facit.

Responso.

Post hec cōsiderā-

dum est vtrum alio mō vel meliori q̄ facit possit ea facere q̄ facit. Si modus opatōis ad sapiam opificis referat. nec ali^o nec melior modus esse pōt. Nō em̄ pōt facere aliq̄d ali^o vel melius q̄ facit. i. alia sapia vel maiori sapia. Nihil em̄ sapienti^o pōt facere q̄ facit. Si vō referat modus ad rē ip̄am quā facit de^o. dicim^o. qz ⁊ ali^o ⁊ melior potest eē modus. Et si m̄ h̄ pcedi pōt. qz ea q̄ facit pōt facere meli^o ⁊ ali^o q̄ facit. qz pōt q̄busdam meliorē modū existendi p̄stare. ⁊ q̄busdam aliū. An Aug^o. in. xii. lib. de tri. dicit. Q̄ fuit ⁊ alius modus n̄re liberationis possibil^{is} deo. qui om̄ia potest. s̄ nullus alius n̄re miserie sanande fuit conuenientior. p̄dest ḡ deus eorū q̄ facit quedāz alio mō meliori. q̄dam alio mō eque bono. q̄dam etiā minus bono facere q̄ facit. Et tñ modus referat ad q̄litate[m] opis. i. creature: non ad sapiam creatoris.

Utrūz deus sp̄ possit omne qd̄ olī potuit.

Preterea queri so-

let vtrū de^o semp possit oē qd̄ olīm potuit. Qd̄ q̄busdā nō vidē dicētib^o. p̄potuit de^o i carnari. ⁊ potuit mori. ⁊ resurgere. et alia h̄mōi. q̄ mō non pōt. p̄potuit ḡ que mō nō pōt. ⁊ ita habuit potentia[m] quam mō nō h̄z vnde vidēz potentia eius imminuta? Ad quod dicimus. quia sicut omnia semp scit que aliqñ sciuit. ⁊ semp vult que aliqñ voluit. nec vnq̄ aliquam scientia[m] amittit vel voluntatem mutat quam habuerit: ita omnia semp potest que aliqñ potuit. nec vnq̄ aliqua potentia sua p̄uat. Non est ḡ priuata potentia incarnandi vel resurgendi. licet non possit modo incarnari vel resurgere. Sic em̄ potuit olim incarnari. ita ⁊ potuit mō incarnatus esse. in quo eiusdem rei potentia monstrat. Et em̄ olim sciuit se resurrecturū. ⁊ mō scit se resurrexisse. nec est alia scientia illud olim sciuisse. ⁊ hoc modo

scire. sed eadem oīno. Et sicut voluit olī resurgere ⁊ modo resurrexisse. in quo vnus rei voluntas exp̄mit. Ita potuit olim nasci ⁊ resurgere. ⁊ mō ip̄e pōt natus fuisse et resurrexisse. ⁊ est eiusdē rei potētia. Si em̄ posset mō nasci ⁊ resurgere: nō esset idē posse. Verba em̄ diuersorū tpm. diuersis placita tpm^o ⁊ diuersis adiūcia aduerbijs eundem faciūt sensum. vt mō loquentes dicimus. Iste pōt legere hodie. cras aut̄ dicimus. iste pōt legisse. v̄ potuit legere heri. vbiqz vni^o rei mōstrat potētia. Si aut̄ diuersis tpm^o loquentes eiusdem temporis vbiqz ⁊ aduerbijs vtamur dicētes hodie. iste pōt legere hodie. ⁊ dicentes cras. iste pōt hodie legere. non idem: s̄ diuersa dicimus eū posse. Fateamur ḡ deum sp̄ posse quicqd̄ semel potuit. i. habere omnē illam potentiam quam semel habuit. ⁊ illi^o om̄is rei potentiam cuius semel habuit. sed non sp̄ posse facere omne illud qd̄ aliqñ potuit facere. potest quidem facere aut fecisse qd̄ aliqñ potuit. Similiter quicquid voluit ⁊ vult. i. omnem quā habuit volūtate[m]. ⁊ mō habet. ⁊ cuiuscunqz rei voluntate[m] habuerit. ⁊ modo habet. non tñ vult esse vel fieri omne qd̄ aliqñ voluit esse vel fieri. s̄ vult fuisse vel factum esse. Ita ⁊ de scia dei dicendum est.

Ista est distinctio. xliiij. hui^o p̄mi libri. In qua m̄gr postq̄ ostendit quanta de^o possit. ostendit qualla possit. Et tria facit. Nam primo inquit an deus possit facere res meliores q̄ fecit. Secundo an possit eas facere meliori modo q̄ fecit. Tertio an modo possit omnia que olim potuit ⁊ primum facit a p̄ncipio distinctionis vsqz ibi. Post hec p̄siderandū. Scdm̄ ab inde vsqz ibi. Preterea q̄ri solet. Tertium vsqz ad finē distinctionis. Et tñ in generali. In speciali sententia magistri stat in trib^o p̄positionibus. quarum prima est hec. Deus potest totum vniuersum seu mundū facere meliorē. Hanc p̄bens recitat quō q̄busdam videbat deū non posse facere res meliores q̄ fecit. quia si potuit ⁊ nō fecit. inuidus fuit. confirmantes opinionem suam auctoritate. b. Augustini. qua supra magister p̄bavit patrem filium genuisse sibi coeq̄lem. ⁊ ibidez dicit q̄ si potuit filiū sibi coeq̄lem generare ⁊ nō fecit. tñ inuidus fuit. ⁊ sic in p̄posito. Et r̄ndet m̄gr q̄ non est illē. eo q̄ filius sit de suba p̄ris ⁊ nō creatura. Postea p̄bat q̄ deus pōt facere res meliores q̄ fecerit. ⁊ hoc sic. Nā si nō posset. aut hoc esset qz creatura ē summe bona. qd̄ falsum est. qz tñ creatura creatori eq̄lis esset. Aut qz creatura nō est capax tal^{is} meliorationis. ⁊ hoc iterū nō obstat. qz de^o posset dare creature meliorē capacitātē. ⁊ ita posset facere meliores q̄ facit. Scda p̄positio est hec. Ex p̄te rerū ⁊ nō ex p̄te sui de^o pōt facere quālibz rē meliorē. Hāc p̄bat m̄gr q̄res. vtrū de^o possit facere meliori mō res q̄ fecit? Et r̄ndet q̄ si modus ad sciam artificis referat. tñ non pōt deus meliori mō facere unū. Si vero

Augusti.

Responso.

modus faciendi ad rem factam referat. tunc deus potest eque bona et minus bona et meliora facere. Tertia positio est hec. Diuina potentia non est magis nunc limitata ad faciendum omnia quam quando fuit. Hanc probans magis querit. An deus posset quicquid potuit? Et arguitur quod non: quod potuit non incarnari et non nasci. que modo non potest. Et respondetur: sicut omnis scientiam quam habuit habet modo. non tamen eodem modo. Ita respectu cuiuscunque rei potentia quam habuit habet et modo. non tamen ista potentia eodem modo se habet. unde semper potentia de se extendit ad carnis assumptionem: que cum se assumpserit est non potest de nouo iterum acquiri. sed per eandem potentiam per quam potuit incarnari potest modo incarnatus fuisse. sicut per eandem potentiam homo potest hodie legere et heri legisse. Et tamen in speciali.

De voluntate dei que essentia dei vna est eterna. et de signis eius. a

DI. XLV

¶ Am de volun

tate dei aliquid per sensum nostrum imbecillitate dicendum est. Sciendum est ergo. quia voluntas siue volens de deo secundum essentiam dicitur. Non est enim ei aliud velle et aliud esse: sed omnino idem. Et sicut idem est ei esse bonum quod esse deum. ita idem est ei esse volentem quod esse deum. Nam voluntas qua semper volens est. non affectus vel motus est qui in deum cadere non valet. sed diuina virtus qua volens est deus et huiusmodi.

¶ Licet idem sit deo velle quod esse non tamen potest dici deus esse omnia que vult.

¶ Et licet idem sit deo

velle quod esse. non tamen dicendum est deus esse omnia que vult. Quod quidam de dei voluntate non recte sentientes nobis obijciunt dicentes. Si idem est deo velle quod esse. ergo cum dicimus deum velle omnia que facit. dicimus eum esse omnia que facit. alioquin non ibi illo verbo idem significat. quod significat hoc verbo esse. cum de deo dicitur. Et si ita est. non semper dicitur de deo velle secundum essentiam. Si vero secundum essentiam non dicitur aliquando. quomodo ergo dicitur de deo? Relatiue enim nunquam dicitur. Ad quod dicimus. quod licet idem penitus sit deo velle quod esse. non tamen potest dici omnia que vult. sic idem est deo esse quod scire. nec tamen sicut dicitur scire omnia. ita quod potest dici esse omnia.

¶ Quis sit sensus horum verborum deus scit vel deus non vult. Item deus scit omnia vel vult aliquid et quid

de deo in his predicetur.

¶ Ut ubicumque deus

deus scire vel sciens. vel velle vel nolens. hec de eo secundum essentiam dicuntur. Cum enim dicitur deus scit vel deus vult. siue deus est sciens vel volens: essentia diuina predicatur. et deus esse enunciat. Cum autem addit omnia vel aliquid vel aliqua. et dicitur deus scit omnia vel vult aliquid vel aliqua: essentia quidem diuina predicatur. non simpliciter et absolute. sed ita ut scientie que ipse est omnia subiecta monstrantur. et voluntati que ipsa eadem est aliquid vel aliqua subiecta esse dicantur. ut talis fiat sententia. deus scit omnia. id est deus est cuius scientie que ipsius essentia est omnia subiecta sunt. Similiter deus vult hec vel illa. id est deus est cuius voluntati que ipse est hec siue illa subiecta sunt. Volens ergo siue velle dicitur deus secundum essentiam. cuius voluntas essentia est sempiterna et immutabilis. licet ea varientur et transeant que ei subiecta sunt. que non potest esse iniusta vel mala. quia deus est.

¶ ex dei voluntas summe bona est omnium que naturaliter sunt cuius causa non est querenda. quia nullam habet cum sit eterna.

¶ Hec itaque summe bo

na voluntas causa est omnium que naturaliter sunt vel facta siue futura sunt: que nulla preuenti est causa. quia eterna est. Ideoque causa ipsius querenda non est. ¶ Quis enim eius causa querit aliquid maius ea querit. cum nihil ea maius sit. Unde Augustinus in libro. lxxxiij. q. Qui querit quare voluerit deus mundum facere. causam querit voluntatis dei. Omnis autem causa efficiens maior est eo quo efficitur. Nihil autem maius est voluntate dei. Non ergo eius causa querenda est. Idem in libro contra manicheos. Si qui dixerit quod placuit deo facere celum et terram? Respondendum est eis. qui voluntatem dei nosse desiderant. causas et voluntatem dei scire querunt quod voluntas dei omnium que sunt ipsa sit causa. Si enim habet causam voluntas. est aliquid quod antecedit voluntatem dei. quod ne phas est credere. Qui ergo dicit: quare fecit deus celum et terram. respondendum est illi quod vult. voluntas enim dei causa est celi et terre. et ideo maior est voluntas dei quam celum et terra. Qui autem dicit. quare voluit facere celum et

Obiectio quod
rursum.

Ratio plena
præiens solu
tionem.

Hic dicitur quod
eius causa que
renda non est
Augustinus.

DI

XLV

terrā. mai⁹ aliquid querit q̄ ē volūtas dei
nihil aut mai⁹ inueniri pōt. Cōpescat se er
go humana temeritas. ⁊ id qđ non ē nō q̄
rat ne id qđ ē nō inueniat Ecce his autori
tatibus apte insinuat q̄ volūtatē dei cau
sa nlla ē. ⁊ ideo querēda non est.

Q̄ volūtas dei prima ⁊ summa cā
est omnium.

Augusti.

Volūtas ergo dei

(vt ait Aug⁹ in tertio libro de trinitate) p̄
ma ⁊ summa cā ē omnium speciez atq; moti
onū. Nihil enī sit quod nō d̄ interiori atq;
intelligibili aula summi impatoris egredi
atur s̄m ineffabilem iusticiam. Ubi enī nō
opaf quod vult dei om̄ipotentis sapientia.
que p̄tingit a fine vsq; ad finē fortiter. ⁊ di
sponit om̄ia suauiter. ⁊ nō solū facit ea q̄ p̄
seuerantiā consuetudinis admiratiōe non
admittunt. sed etiā ea que p̄pter raritatez
⁊ insolitū euentū mira vident. vt sūt defe
ctus luminariū ⁊ terremotus ⁊ monstuo
si animantiū ptus ⁊ his similia. quoz nī
hil sit sine voluntate dei. sed plerisq; non
apparet. Idq; placuit vanitati phoz etiā
causis alijs ea attribuere. cuz om̄ino vide
renō possent sup̄iorē ceteris om̄ib; cām.
id ē. voluntatē dei. Itaq; nō nisi dei volū
tas causa p̄ma est sanitatis egritudinis. p̄
miorū atq; penaz gratiaz ⁊ retributionū
Iher ergo sola est vñ ortū est quicqd ē. ⁊ ip
sa nō est ortasēd eterna.

Quibus modis accipitur dei vo
luntas.

Hic non est preter

ciūduz nob q̄ sacra scriptura de voluntate
dei varijs modis loqui cōsueuit. ⁊ tamen
nō est dei volūtas diuersa. s̄ locutio diuer
sa est de volūate. quia noīc voluntatis di
uersa accipit. Nam volūtas dei vere ac p̄
prie dicit̄ que in ipso ē ⁊ ip̄i⁹ essentia est. et
hec vna ē. nec multiplicitem recipit. nec
mutabilitatē que inexpleta ēē nō pōt. de q̄
p̄pheta ait Om̄ia quecūq; voluit dñs fec̄
Et ap̄ls. Volūtatē ei⁹ quis resistet. Et ali
bi. Ut probet̄ q̄ sit volūtas dei bona ⁊ be
neplacens ⁊ p̄fecta. Et hec voluntas recte
appellat̄ bñplacitū dei siue dispositio.

Q̄ s̄m figurā dicitur voluntas dei
p̄ceptio. phibitio. cōsiliū. permis

sio. opatio. ⁊ ideo pluraliter dicit̄
scriptura voluntates.

Aliquādo vō s̄m

quādā figurā dicēdi volūtas dei vocat̄. q̄
s̄m p̄p̄riat̄ ē nō est voluntas ei⁹ vt prece
ptio. phibitio. p̄siliū. nec nō p̄missio ⁊ opa
tio. Ideoq; pluraliter aliquādo scriptura
volūtatē dei p̄nūciat. Uñ p̄pheta. M̄sa
gna opa dñi r̄quisita in om̄es volūtatē
ei⁹. cū nō sit nisi vna volūtas dei que ip̄e ē
pluraliter tñ dicit volūtatē. quia volūtas
dei varijs modis ac p̄ diuersis accipit̄ vt
dictū ē. Ita etiā idē p̄pheta p̄pter multos
effectus misericordie ⁊ iusticie pluralit̄ di
cit. Misericordias dñi in eternū cantabo.
Et alibi. Iusticie dñi recte letificantes cor
da. cū tñ i deo vna sit misericordia. vna iu
sticia. ⁊ vna eadēq; sit misericordia que iu
sticia s̄z diuina vsia.

Quare preceptio ⁊ phibitio ⁊ p̄si
liū dicant̄ dei volūtas.

Ideo autem prece

ptio ⁊ phibitio atq; consiliū cū sint tria.
dicat̄ tñ vñ quodq; eorum dei voluntas.
quia ista sunt signa diuine volūtatē. que
admodum ⁊ signa ire dicunt̄ ira. ⁊ dilecti
onis signa dilectio appellat̄. ⁊ dicit̄ irat̄
deus. ⁊ tñ nō est ira in eo aliqua. sed signa
tñ que foris sunt. quibus iratus ostendit̄
ira ipsius nominat̄. ⁊ est figura dicēdi s̄m
quam non est falsum quod dicitur. sed ve
rum quod dicitur sub tropi nubilo obum
bratur. Et s̄m hos tropos diuersē volun
tates dei dicunt̄. quia diuersa sunt illa que
p̄ tropum volūtas dei dicuntur.

Ubi voluntas dei pro precepto ⁊
consilio accipiat̄.

Pro p̄cepto dei at

q̄ consilio pōt accipi volūtas. vt ibi. Fiat
voluntas tua sicut in celo ⁊ in terra Et ali
bi. Qui facit volūtatē patris mei qui in ce
lis est. ip̄e frater meus ⁊ soror ⁊ mater est.
Et cōtra hāc volūtatē multa sunt. Unde
Aug⁹ in libro de spū et l̄ra. Infideles inq̄t
cōtra volūtatē dei faciunt. cū ei⁹ euange
lio non credunt.

Q̄ deus non vult ab hominib; fie
re.

Que vere et
p̄p̄e dicit̄ dei
volūtas et ea
s̄z bñplacitū.

Augusti.

ri omnia que precepit. vel non fieri que prohibet

Et si illa tria dicun

tur dei voluntas ideo quia signa sunt diuine voluntatis. non est tamen intelligendum deus omne illud fieri velle quod cuiusque precepit. vel non fieri quod prohibuit. Precepit enim abrahe imolare filium. nec tamen voluit. nec ideo precepit ut id fieret. sed ut abrahe probaret fides. Et in euangelio precepit sanato ne cui diceret: ille autem predicauit ubique intelligens deum non id prohibuisse quoniam vellet opus suum predicari. sed ut daret formam homini laudem humanam declinandi.

De permissione et operatione ubi dicantur dei voluntas.

Permissio quoque

Aug⁹ ench.

dei et operatio voluntas dei appellatur. qualiter accipit Aug⁹ in enchiridion. dicens. Non sit aliquid nisi omnipotens fieri velit. vel sinendo ut fiat. vel ipse faciendo. Nec dubitandum est deum facere bene. etiam sinendo fieri quecumque sunt male. non enim hec nisi iusto iudicio dei finit. et perfecto bonum est omne quod iustum est. Ecce hic manifeste habemus dei voluntatem appellari ipsam operationem vel permissionem cum dicit non fieri aliquid nisi omnipotens fieri velit. ubi includit et bona et mala omnia que sunt. Iohannes apte distinguit quod deus velle dixerit ne eadem ratione intelligeret velle bona et mala subdens. vel sinendo ut fiat. hoc quantum ad mala dicit. vel ipse faciendo. hoc quantum ad bona. Mala enim finit fieri. sed non facit bona. Iohannes dixit enim velle. quia et volens mala finit. et volens bona operatur. et ob hoc permissio et operatio voluntas dei dicuntur.

Quinque supra sunt proposita que dicuntur secundum tropum: et ideo distinguat lector ubique per quo eorum accipiat voluntas.

Quinque ergo supra

posita sunt que dicuntur secundum tropum dei voluntas. quia signa sunt diuine voluntatis que vna est imutabilis. scilicet dei beneplacitum. Ideoque diligenter distinguat lector ubi de voluntate dei scriptura commemorat iuxta quem modum accipi oporteat. scilicet per beneplacitum dei. an per aliquo signorum eius Magna enim est adhibenda discretio in cognitione diuine vo-

luntatis. quia et beneplacitum dei est voluntas eius. et signum beneplaciti eius dicitur voluntas eius. Sed beneplacitum eius eternum est. signum vero beneplaciti non. Et consonat respectibus beneplacitum ipsius. et ipsi effectus respectus ab illo non discordant. Fit enim omne quod beneplacito vult fieri. et omne quod non vult fieri. nequaquam fit. Non ita autem est de signis. quia precepit deus multis ea que non faciunt. et prohibet que non cauent. et consuevit que non implent.

Ista est distinctio. xlv. huius primi libri. in qua magister postquam egit de scientia dei et de eius potentia. incipit agere de eius voluntate Et circa hoc tria facit. Nam primo ostendit quid sit voluntas dei. Secundo quid possit. Tertio quot modis accipitur. Primum facit a principio distinctionis usque ibi. His itaque summe. Secundum ab inde usque ibi. Tercium est permittendum. Tertium usque ad finem distinctionis. Et tamen in generali. In speciali sententia magistri stat in tribus propositionibus quarum prima est hec. Quauis voluntas dei sit idem quod deus vel diuina essentia. non tamen est illa que sibi. id est voluntati subditur. Hanc perbens magister proponit quod voluntas sit idem quod diuina essentia realiter. et differens ab ipsa solum ratione sicut et scientia propter quam diuersitates aliqua attribuunt voluntati dei que non attribuunt essentie. vnde dicit. deus vult omnia. non tamen potest dici. deus est omnia non obstante idempritate voluntatis et essentie. Secunda propositio est hec. Non est querenda causa voluntatis diuine cum ipsa sit causa omnium que producantur in tempore. Hanc perbens magister dicit quod voluntatis dei causa querenda non est. quia sic ipsa non esset causa prima et haberet aliquid maius se. quod est falsum. sed ipsa est causa vniuersalis omnium non solum que sunt secundum cursum nature sed etiam mirabiliter.

Tertia propositio est hec. Quauis voluntas dei beneplaciti in se sit nisi tamen vna. tamen voluntas signi per quinque signa distinguitur. Hanc magister perbens dicit quod voluntas dei multipliciter nominatur. Aliquam accipit propter se quod est ipsa diuina essentia. Aliquam vero accipit per preceptum. per prohibitionem. consilium. permissionem et operationem voluntatis diuine. que omnia dicuntur voluntates dei. id est quia sunt signa voluntatis dei. non autem sunt ita signa quod deum velit habere omnia fieri. sed quia ad modum voluntatis se habent. Et subdit quod prima voluntas dei voluntas beneplaciti. Alie voluntates dicuntur voluntates signi. Et differunt in hoc. quod voluntas beneplaciti est eterna reliqua vero sunt temporales. Et voluntas beneplaciti semper implet. Alie vero non. Et tantum de sententia huius distinctionis in speciali.

Illi sententie qua dictum est dei voluntatem non posse cassari que ipse est. quidam videtur obuiare.

Respondetur que DI. XLVI

Responsum. Quoniam est enim in superioribus et autoritatibus communiter quod voluntas dei que ipse est vocatur quod beneplacitum eius cassari non potest. quia illa voluntas est que quicquid voluit in celo et in terra. cui testis apostolus nihil resistit Queritur ergo quomodo accipiendum sit quod apostolus de domino ait. Qui vult omnes homines saluos

DI

XLVI

fieri. Tū em̄ nō oēs salui fiant. sed damnen-
tur videf vtiq; nō fieri quod deus vult fi-
eri. humana. s. voluntate impediēte volū-
tatem dei. Dñs quoq; in euangelio impiā
ciuitatem compellās. Quoties inquit vo-
lui cōgregare filios tuos sicut gallina con-
gregat pullos suos sub alis et noluisti. Ita
hec dicūt tanq; dei volūtas supata sit ho-
minū voluntate. et infirmis nō volendo
pediētibus. nō potuerit facere potentissi-
mus quod volebat. Abi est ergo illa om̄i-
potentia. qua in celo et in terra fm̄ pphe-
tam. om̄ia quecūq; voluit fecit et quod volū-
tati eius fm̄ aplm̄ nihil resistit. si colligere
filios hierusalē voluit et nō fecit. Hec enim
p̄dictis plurimū obuiare vident̄.

**Solutio quō intelligēduz sit illud
volui cōgregare et noluisti.** b

Bed audiamus so-

lutionē. ac primū quō accipiēdu sit illud qd
dñs ait: videamus. Nō em̄ ex eo sensu illud
dictū ē. vt ait Aug⁹ in ench. p̄dictā questi-
onē soluēs. quasi dñs voluerit cōgregare
filios hierusalē. et nō sit factū qd voluit. qz
ip̄a noluerit. sed poti⁹ ip̄a quidez filios su-
os ab ip̄o collegi voluit. qua tñ nolēte fili-
os eius collegit. ip̄e oēs quos voluit. qz in
celo et in terra nō quedā voluit et fecit. que
dam vero voluit et nō fecit. s. om̄ia quecū-
q; voluit fecit. vt sit sensus. Quoties volui
congregare filios tuos et noluisti. i. quorū
cōgregaui mea voluntate semp̄ efficaci. te
nolēte feci. Ecce in euidēti positū est qd illa
dñi vba supioribus non repugnant.

**Quō intelligendū sit illud. qd vult
oēs hoies saluos fieri.** c

Nūc videre restat

quō etiā premissa vba apostoli p̄dicti non
cōtradict̄. qui de deo loquēs ait. vult om-
nes hoies saluos fieri. Quorū occasiōe ver-
borum multi a v̄itate deuiauerunt dicētes
deum multa velle fieri que nō sunt. S; nō
est intelligendū ea ratione illud esse dictū
quasi deus vellet aliquos saluari et nō sal-
uentur Quis em̄ tam impie desipiat. vt di-
cat deū malas hominū voluntates q̄s vo-
luerit et qñ voluerit et vbi voluerit in bonū
nō posse cōuertere. Nō est vtiq; verū qd i
ps̄. dicif. Quecūq; voluit fecit. si aliq; vo-
luit et nō fecit. et qd ē indign⁹ ideo nō fecit.

quoniā ne fieret quod volebat oīpotēs. vo-
luntas hois impediuit. Ideoq; cū audim⁹
et in sacris lris legimus qd velit oēs hoies
saluos fieri. nō tñ ideo debem⁹ oīpotentissi-
me dei volūtatē aliquid derogare. sed ita i-
telligere qd scriptū est. Vult oēs hoies sal-
uos fieri. tanq; diceret nullū hoiez fieri sal-
uum nisi quē saluū fieri ip̄e voluerit. nō qd
null⁹ sit hoim̄ nisi quē saluū fieri velit. sed
qd null⁹ fiat salu⁹. nisi quē velit saluari. et iō
rogāduz ē vt velit. quia necesse ē fieri si vo-
luerit. Nō est em̄ credēduz omnipotēs ali-
quid voluisse fieri qd factū nō sit. Sic etiā
intelligif illud. Illuminat oēm hoim̄ ve-
nientē in hunc mūdū. non quia nullus ho-
minū est qui non illumief. sed qz nisi ab ip̄o
nullus illuminaf. Idē et alio mō illud i-
telligi. dū tñ credere nō cogamur oīpoten-
tem aliquid fieri voluisse. factūq; non esse.
qui sine vllis ambiguitatibus sicut in celo
et in terra: sicut veritas cantat oīa quecūq;
voluit fecit. profecto facere nō voluit que-
cūq; nō fecit. Ex his apte ostēdit qd deus
ea volūtatē que ip̄e ē nō vult aliqd fieri qd
nō fiat. neq; non fieri qd fiat.

**Utrum mala dei voluntate fiant
an eo nolente.**

Ideoq; cū constet

omnia bona que fiunt eius fieri voluntate
que fieri nollet nullatenus fierēt. recte que-
ri solet. Virū et mala oīa que fiunt. i. pecca-
ta dei fiant volūtatē. an nolente eo fiāt: Su-
per b diuersi varia sentientes sibi p̄dicere
inueniunt. Alij em̄ dicūt qd deus vult ma-
la esse vel fieri. nō tñ vult mala Alij vero qd
nec vult mala esse nec fieri. in b tñ conueni-
unt et hi et illi. qd vtiq; fatent̄ deuz mala nō
velle. Atriq; v̄o rationib⁹ et auctoritatib⁹
innitunt̄ ad muniēdā suam assertionem.

**Quare dicunt quidam deuz velle
mala esse vel fieri.**

Qui enim dicūt de

um mala velle esse vel fieri. suam his mōis
muniunt intentionē. Si enī inquit mala
nō esse vel non fieri vellet. nullo modo eēnt
vel fierēt. qz si vult ea nō eē vel nō fieri. et n̄
pōt id efficere scz vt nō sint vel nō fiant. vo-
luntati ei⁹ et potētie aliqd resistit. et nō ē oī-
potēs. qz nō pōt oē qd vult. s. ipotēs ē sicut
ti et nos sum⁹ qd qd volum⁹ qñq; nō valem⁹

Quō intelli-
gitur illud qd
illuminat oēm
hoim̄ veniē-
tem etc.

Que sup hoc
a diuersis di-
cunt̄.

Alij dicūt de
um velle ma-
la eē vel fieri
aliq; nō.

Prima ratio
illorū qd dicūt
deū velle ma-
la fieri.

sed quia omnipotēs est et in nullo impotēs certū est nō posse fieri mala vel esse. nisi eo volente. Quō enim inuito eo et nolēte posset ab aliquo malum fieri. cū scriptū sit. volū-
 Sedaratto. tati ei⁹ quis resistet. Supra etiā dixit Au-
 Lectia ratio gustin⁹. quia necesse est fieri si voluerit. Sed
 Aug⁹ i ench. vult mala fieri aut nō fieri. Si vult nō fieri
 nō fiunt. fiunt aut. vult ergo fieri. Item bo-
 num ē mala esse vel fieri. aliōqñ summe bo-
 nus nō pmitteret ea fieri. Uñ Aug⁹ in ench.
 Quis ea inquit que mala sunt inqñtū ma-
 la sunt nō sunt bona. tamē vt non soluz bo-
 na sed etiā sint et mala bonū est. Nā nisi eēt
 hoc bonum. vt essent et mala. nullo modo
 esse sinerēt ab omnipotēti bono. cui procul
 dubio q̄ facile est qd vult facere. tam faci-
 le est qd nō vult esse nō sinere. Hec nisi cre-
 damus plicitatē nostra cōfessio qua nos in
 patrē omnipotentē credere confitemur. Ec-
 ce hic apte habes qd bonū est mala esse. om-
 nis aut boni deus auctor ē qui vult oē bo-
 num eē quod est. Cum ergo bonū sit mala
 fieri vel esse. q̄ et mala vult fieri vel eē. Hic
 atq; alijs hmoi rōnib⁹ et autoritatib⁹ vtun-
 tur qui dicūt deū velle mala eē vel fieri.

Hic ponit rationes illorum qui di-
 cunt dei voluntate non fieri mala
 vel non esse. f

Illi vero qui dicūt

dei voluntate mala nō fieri vel nō esse. indu-
 ctionib⁹ pmissis ita rudent. dicētes deum
 nec velle mala fieri nec velle nō fieri vel nol-
 le fieri. Et tñ nō velle fieri. Si enī vellet ea fi-
 eri vel esse: faceret vtq; ea fieri vel esse. Et
 ita eēt auctor malozū. Nō ē aut auctor ma-
 lozū. vt sanctorū ptestant auctoritates. nō
 ē eius voluntate fiunt mala. Item si nol-
 let mala fieri vel vellet nō fieri. et tñ fierent.
 omnipotens nō eēt. cū eius volūtas huma-
 ne voluntatis effectū impediret. Itōq; nō
 cōcedunt deū velle mala fieri. ne malozū
 auctor intelligat. nec concedunt eum velle
 mala nō fieri. vel nolle fieri. ne impotēs eē
 videat. sed tñ dicūt eum nō velle mala fie-
 ri vt nō auctor sed pmissor malozū mōstre-
 tur. Uñ et euāgelista vbi ostēdit deum au-
 ctore esse omniū bonozū dicens. Omnia p
 ipsum facta sunt. Cōsequenter malozū au-
 ctorem esse negat dī. Et sine ipso factū ē ni-
 hil. i. pctñ. Nō dixit p eum factū esse vleo
 nolente et inuito. sed tñ sine eo. i. sine eius
 volūtatē. quia nō ei⁹ voluntate sit peccatū

Quare nō sit
 verū deus vel
 le mala fieri.

Hic queritur
 an sit verū de-
 um velle non
 fieri mala vel
 nolle fieri.

Quod verum sit
 deū non velle
 mala fieri.

Quod nō deo vo-
 lente vel nolē-
 te s3 nō volen-
 te fiat mala.

nō ergo deo volente vel nolēte. sed non vo-
 lente fiunt mala. Quia nō subest dei volun-
 tati vt malum fiat vel non fiat. sed vt fieri si
 nat. quia bonū est sinere mala fieri. et vtq;
 volens finit nō volens mala. sed volens si-
 nere vt ipsa fiant. Quia nec mala sūt bona
 vel ea fieri vel esse bonū est.

Quō intelligendū sit illud Augu-
 stini mala fieri bonū est. g

Quod vero Augu-

stin⁹ ait: Mala fieri bonū est. nec sinerent
 mala ab omnipotēti bono fieri. nisi h eēt bo-
 num vt ea essent. ea rōne dictū esse asserūt.
 quia ex malis que fiunt deus bona elicit.
 nec ipse pmitteret ea fieri nisi de eis bñ ali-
 quid faceret. Uñ Aug⁹ in eodez lib. ench. Augusti.
 apte indicans pdictozū pborū talē eē intel-
 ligentiam ait. Deus omnipotēs cui rerū est
 summa potestas cum sūme bonus sit. nul-
 lo modo sineret aliqd mali eē in opibus su-
 is nisi vsq; adeo esset omnipotēs et bon⁹. vt
 bñfaceret etiam de malo. Item in eodem.
 Melius iudicauit deus de malis bona fa-
 cere q̄ mala nulla pmittere. Ex hoc itaq;
 sensu dictū est ac verū bonū est mala fieri.
 quia ex malis que fiūt. bonis (qui fm pro-
 positū vocati sunt sancti) accidunt bonitas.
 id ē. vt itas Talib⁹ tñ (vt ait apostolus)
 in bonū coopant omia etiā mala. quia eis
 profunt. que alijs facientibus obsunt. Uñ
 etiam aliqñ in scriptura legit malum apel-
 lari bonuz. vt Hieronym⁹ sup. Marcum.
 Malū inquit iude bonū fuit. s. nobis. nec
 si bonū est illi vel illi: inde sequit qd simpli-
 citer bonū sit. pprie enī ac simpliciter bonuz
 ē qd in se et facienti bonū est.

Quadrīptita boni acceptio. h

Est enī aliquid qd

in se bonū ē et cui fit. sed nō ē bonū facienti.
 vt cū subuenit paup. s. nō ppter deum. et
 aliquid boni in se et faciēti. s. nō ei cui fit. vt
 cū veritas ppter deū alicui nō obediēti p-
 dicat. et aliqd in se et facienti et ei cui fit bo-
 num. vt cū veritas pdicat ppter deū credē-
 ti. Uñ apl⁹. Bon⁹ odor sumus deo. alijs
 odor vite. alijs odor mortis. Est aut aliud
 qd nec in se bonū est. et faciēti nocet et dam-
 nat nisi peniteat vt malū. valet tamē ad ali-
 quid. Ut enī ait Aug⁹ in ench. A summe
 et eqlis et imutabiliter bona trinitate creata

Augusti.
 Confirmat il-
 lū sensū alia
 autoritate ei-
 usdem.

sunt omnia. nec summe. nec equaliter. nec multabiliter bona. sed tamen bona etiam singula. Si mul-
to vniuersa valde bona. Quia ex omnibus consistit vniuersitati admirabilis pulchritudo. In qua etiam illud quod malum dicitur bene ordinatum et loco suo positum: eminenter commendat bona. ut magis placeant et laudabiliora sint dum comparantur malis.

Quia mala vniuersitati valent et faciunt tibus sua propria vel patientibus aliena. prout electis tantum.

Hinc patet quod ex malis

lis que sunt aliquod puenit bonum dum bona magis placet. et laudabiliora existunt. Propter ista etiam facientibus ex malis que faciunt. interdum bona pueniunt si secundum propositum vocati sunt sancti. Talibus enim ut ait Augustinus in libro de correctione et gratia. usque adeo deus omnia cooperatur in bonum. ut si qui horum deuiant et exorbitant: etiam hoc ipsum eis faciat proficere in bonum: quia humiliores redeunt atque doctiores. ut Petrus. Illa etiam mala que ab ini-
quos fideles pie perferunt. ut ait Augustinus in libro de trinitate. ipsis utique prout sunt. vel ad delenda peccata. vel ad exercendam probandamque iusticiam. vel ad demonstrandam huius vitii misericordiam. Ideoque et Job dei manu et apostolus sathan stimulum sensit. et uterque bene profecit. quia malum bene portauit.

Ex predictis concludit ostendens esse bonum fieri mala multis modis.

Si quis igitur diligenter attendat que scripta sunt.

facile est ei percipere ex malis bona puenire. et ex ea ratione dictum esse quod bonum est mala fieri vel esse. non quod malum sit bonum. vel quia bonum sit malum fieri. Non est enim bonum malum fieri ab aliquo. quia non est bonum ut aliquis faciat malum. Si enim hoc esset bonum. profecto huius deus auctor esset. qui est auctor omnis boni. Quod si huius deus auctor est. eo ergo auctore homo agit mala. et ita eo auctore homo fit deterius. Et si eo auctore homo fit deterius. tunc eo volente homo fit deterius. Idem est enim dicere aliquid fieri deo auctore: quod deo volente. Deo autem auctore non fit homo deterius. ergo non deo volente. ut Augustinus in libro lxxxiij. quastio. apte astruit a minore dicens ita. Nullo sapiente homine auctore fit homo deterius. Tanta enim est ista

culpa que in sapientem hominem caderenequit. Est autem deus omni homine sapienter prestantior. Multo minus ergo deo auctore fit homo deterius. Multo enim est prestantior dei voluntas quam hominis sapientia. Illo autem auctore cum dicitur illo volente dicitur. ergo est vitium voluntatis humane quo est homo deterius: quod vitium si longe abest a dei voluntate ut ratio docet. a quo sit querendum est. Ecce apte dicit Augustinus deo auctore vel volente hominem non fieri deterius. sed vitio voluntatis sue. Non est ergo deo auctore quod malum sit ab aliquo. et ita deo volente mala non fiunt.

Quia in deo non est causa ut sit homo deterius.

Deinde idem Augustinus

querens quid sit causa ut homo sit deterius. in deo non esse asserit in eodem libro. sic dicens. Ut sit homo deterius. aut in ipso est. aut in alio. aut in nihilo. Si in nihilo: nulla causa est. Si in alio: aut in deo. aut in alio quolibet homine. aut in eo qui neque deus neque homo sit. Sed non in deo. Bonorum enim deus tantum causa est. ergo aut in homine est. aut in eo quod neque deus neque homo. aut in nihilo. Et ex his apte ostendit quod non est bonum ut sit homo deterius. quia non est deus eius rei causa qui tantum causa bonorum est. Et si non est bonum ut homo fiat deterius non est ergo bonum ut ab eo fiat malum. non ergo vult deus ut ab eo fiat malum.

Aliter probat quod deo auctore non fiunt mala.

Item aliter etiam ostendit

quod deo auctore. id est volente non fiunt mala quia ipse non est causa tendendi ad non esse. Tendere enim ad non esse malum est. Ipse autem auctor mali non est. Tendit homo ad non esse qui operatur malum. non ergo deo auctore est quod aliquis operatur malum. Non est ergo bonum quod aliquis operatur malum. quia tantum boni deus auctor est. Hoc autem Augustinus in eodem libro. apte explicat ita dicens. Qui omnium qui sunt auctor est. et ad cuius bonitatem id pertinet ut si oportet quod est. boni tantummodo causa est. Quod circa mali auctor non est. et ideo ipse summum bonum est. a quo in nullo deficere bonum est et malum est deficere. Non est ergo causa deficienti id est tendendi ad non esse quod ut ita dicam eundem causa est quod omnium qui sunt auctor est. qui in quantum sunt. bona sunt. Ecce apte habes quod deficit a deo quod summum est bonum. malum est. Mala ergo facere malum est. non ergo

Augusti.

deo auctore vel volente mala sunt.
Obiectio quorundam sophisticā q̄
probare nituntur ex deo esse q̄ ma-
la fiant.

In sufficiēter ostē-
sum est. q̄ deo auctore nō sunt mala. Qui
dam tñ sophisticē incedētes. 7 idō deo odi-
biles pbare conantur ex deo auctore esse q̄
mala sūt h̄ mō. Q̄ mala sunt verū ē. omne
aut verū qd ē. a v̄itate ē qd de ē. A deo ḡ ē
q̄ mala sūt. Q̄ aut omne verū a deo sit p̄fir-
mant auctoritate Aug. in li. lxxxiij. questi-
onū ita dicētis. Omne verū a v̄itate verum
ē. Est aut v̄itas de. Deū ḡ habet auctore
omne verū. Est aut verū q̄ mala sūt vel sunt
Deo ḡ auctore ē q̄ sunt vel sunt mala.

Responsio ubi cōcedit oē verū eē
a deo. 7 sophisma apit.

Quib' facile est no-

bis rēdere. s̄ indignū r̄sione videt qd di-
cunt. Omne nāq̄ verū a deo ē. vt ait Aug.
cui consonat Amb. q̄ tractans illud p̄būm
ap̄li Nemo pōt dicere dñs iesus. nisi in spi-
ritu s̄cto. dic. Q̄ omne verū a dñs ē. a spi-
ritu s̄cto ē. Cū itaq̄ verū sit q̄ mala sūt. h̄
verū qd dicit illa locutiōe. s̄ mala sūt. a dō
ē. s̄ nō inde sequit q̄ a deo sit vt mala fiant
Si enī h̄ diceret. auctor malorū de' esse in-
telligeret. qd ex sili manifeste falsum osten-
deret. De' phibet furtū fieri. s̄ furtū fieri
verū est. ḡ phibet verū. non sequit.

Idartez questionis approbat illo-
rum. qui dicunt deū non velle ma-
la fieri.

Hec igit et alia hu-
iusmodi inania relinquētes. p̄misse questi-
onis p̄t saniori fauētes q̄ scōz testimonijs
plen' approbat. dicam' deū non velle ma-
la fieri ne tñ velle non fieri. neq̄ nolle fieri.
Omne ḡ qd vult fieri. fit. 7 oē qd vult nō fie-
ri. nō fit. Fiat aut multa q̄ non vult fieri. vt
omnia mala.

Ista ē distinctio. xlvj. hui' primi
libri. in qua postq̄ ostensum est quid tenendū sit de
voluntate dei s̄m se Consequēter ostendit mgr̄ quid
tenendū sit de volūtate q̄tū ad ipsum effectum Et
tria facit. Nā p̄mo ostēdit effectū diuine voluntatis
respectu bonorū. Scdō facit idem respectu malorū.
Tertio subdit dēterminationē quorundā auctoritatū

Prīmū facit a principio huius distinctionis vsq̄ ibi.
Iōq̄ cū p̄ter. Scdō vsq̄ ibi. Q̄ h̄o Aug'. Tertius
h̄o ab inde vsq̄ ad finem distinctionis. Et tñ in ge-
nerali. In speciali sententia mgr̄ stat in trib' p̄posi-
tionib' quaz prima est hec. Beneplacitū diuine volū-
tatis in omnibus implet. Hanc mgr̄ inuestigans q̄rit
Atq̄ deus aliquid voluerit quod factum nō fuerit.
Et arguit q̄ sic. quia voluit imo vult omnes homines
saluos fieri hoc tñ factū nō ē nec fit. Silt voluit fili
os isrl̄ cōgregare. qd etiam nō est factū. ergo nō oīa
que de' voluit sunt facta. Et r̄idet mgr̄ q̄ h̄mōi du-
plici obiectiōe nō obstante volūtas dei s̄p impletur
Et obiecta sic habēt intelligi q̄ quicūq̄ hoīes saluā-
tur vel qui de filiis isrl̄ congregantur. sola dei vo-
luntate saluantur 7 congregantur. sicut etiā Ioh. j.
dic. Illuminat oēm hoīem venientem in h̄c mun-
dum. Hoc non habet intelligi q̄ omnes ab ip̄o illumi-
nant qui in hunc mundū venerint. sed q̄ nullus ve-
niens in hunc mundū illuminat nisi ab ip̄o. Scdō
p̄positio est hec. De' neq̄ vult neq̄ non vult q̄ ma-
lū culpe oriat. Hāc pbans mgr̄ querit. Atq̄ mala fi-
ant deo volente. Circa cui' questionis materiaz due
sunt opinionēs quarū prima est. q̄ deus vult malū
nō fieri. Scdō est q̄ de' vult mala fieri 7 h̄i inducūt
rōnes p̄ sua opinione. quarū prima est. Potentē oī
potentis resisti non p̄t. sed si deus nollet mala fieri.
cū tñ sunt. eius potentie posset resisti. sed hoc esset i-
cōueniens. quia iam nō eēt omnipotēs. ergo incōue-
niēs est deū ponere velle mala nō fieri. ergo de' vult
mala esse vel fieri. Scdō ratio talis est. De' aut vult
mala fieri aut nō vult fieri. s̄ non vult ea nō fieri. er-
go vult ea fieri. Admōr patet p̄ hoc. quia si vellet nō
fieri nunq̄ fierent: cum voluntati e' n̄hīl posset resi-
stere. Tertia ratio est. Deus vult omne bonū. s̄ bo-
nū ē mala fieri. nisi enī esset bonum mala fieri nūq̄
pmittit a deo fieri. ergo deus vult mala fieri. Ad
bas rōnes respondēs mgr̄ ad duas. p̄mo q̄ non est
p̄cedēdum: q̄ deus velit mala fieri. quia sic esset ini-
quus. nec q̄ vult nō fieri mala que ē scdō opinio. q̄
sic mala nūq̄ fierent Sed est dicendū q̄ nō vult ea fi-
eri. 7 q̄ arguit tertio q̄ mala fieri est bonum. dicen-
dum est q̄ non est bonum simpliciter. sed est bonū inq̄-
tum ex malis possunt elici bona. ubi etiā incidētaliter
dicit q̄ aliquid est bonum in se et facienti 7 ei cui fit.
vt p̄dicare fidelibus p̄pter deum. Aliquid est bonū
in se 7 faciēti. vt dare elemosynam paup̄i. sed nō p̄-
pter deum. Aliquid h̄o in se est malum 7 faciēti sed
ex eo accidētaliter p̄ueniunt aliqua bona vt mala q̄
sūt ad pulchritudinem vniuersi. Probat postea ma-
gister opinionem. s̄ q̄ deus non vult mala fieri. q̄ si
deo volente fierēt mala. igit fierent deo auctore. 7 p̄
p̄ns de' eēt auctor illi qd fieret deterior qd nō ē dicē-
dū. vt p̄bat auctoritate b. Aug. Postea arguit s̄m
quosdā. Omne verū est a deo. sed mala fieri est verū
ergo ip̄a factio mali est a deo. Et r̄idet q̄ v̄itas que
est in hoc dicto est a deo sed ex hoc non sequit q̄ ip̄a
res dicta. s̄ malū sit a deo. Tertia p̄positio est.
Nullum malum sit quod a deo fieri nō pmittit. patet
quia quicquid sit deus pmittit fieri Et tñ ī speciali.

Q̄ volūtas dei semp̄ implet d̄ ho-
mine quocūq̄ se vertat.

Volūtas quip-
pe dei s̄p efficac̄ est vt fiat oē qd
velit. 7 n̄hīl fiat qd nolit. que d̄
hoīes s̄p implet q̄cūq̄ se optat Nihil enī (vt
ait Aug') in libero arbitrio p̄stitutū supat

Per s̄tē ostē-
dit illd̄ eē fal-
sum.

voluntate dei. et si faciat et ei voluntate. tunc
ei voluntate que ipse est nihil putandum est ita fieri.
tamen vellet fieri et non fiat. vel nolit fieri et fiat.
Ita enim voluntas (ut ait Augustinus in enchiridion.)
implet. aut de nobis. aut a nobis. De nobis implet.
si tamen non implet eam quam peccamus. A nobis implet
quam bonum facit. id est ei facit. quia scimus placere
deo. Ita et de hominibus deus implet suam voluntatem.
quia nihil facit homo de quo deus non operatur quod
vult. Non enim vult deus ut peccet homo quilibet.
Si autem peccaverit: penitentem vult peccatum ut vivat.
in peccatis vero perseverantem punire ut iusticie potentia contumacem non evadat. Sicut alios
ab eterno preparavit ad penam. ita alios preparavit
ad gloriam. et sunt magna opera domini exquisita in omnes voluntates eius. Et tamen sapienter
exquisita ut cum angelica et humana creatura peccasset. id est. non quod ille. sed quod voluit
ipsa fecisset. etiam per eandem creaturam voluntate
quam factum est quod creator non voluit. replet
ipse quod voluit. bene utrumque etiam malis tanquam summum bonum.
ad eorum damnationem quod iuste predestinavit ad penam. et ad eorum salutem quod bene
nigre predestinavit ad gratiam. Quod tamen enim ad ipsos
attinet quod deus noluit fecerunt. Quod tamen vero
ad omnipotentiam dei nullo modo id facere voluerit
hoc quippe ipso. quod et eius voluntate fecerunt: de
ipsis facta est voluntas eius. Preterea namque
magna domini sunt opera exquisita in omnes voluntates
eius. ut miro et ineffabili modo non fiat propter
eius voluntatem. quod etiam fit et eius voluntate. quod non
fieret. si non sinneret. nec vitis nolens finit. sed
volens. nec sinneret bonum fieri male. nisi omnipotens
et de malo posset facere bonum bene. His
verbis evidenter monstrat quod voluntas dei
eterna semper implet de homine. etiam si faciat homo et
dei voluntatem. Sed attendendum est diligenter
quod in superioribus dicitur fieri aliquid contra dei
voluntatem. quod tamen non fit propter eam. et quilibet intelligere
dum sit illud. Quod tamen ad se fecerunt. quod deus noluit.
Quod tamen vero ad omnipotentiam dei nullo modo id facere
valuerunt. Videtur enim ista superioribus obviare.
ubi dictum est voluntati eius nihil resistere.

hic aperit diversis modis supra accipere dei voluntatem. b

Verum ut supra diximus voluntas dei diversis modis accipitur
quam diversitas in predictis verbis si diligenter notetur.
nihil ibi contradictionis reperitur. Ubi enim dicitur non
fieri propter eius voluntatem etiam quod fit et eius voluntatem
difficiliter accipit voluntatem. et non ipsam
voluntatem. quod deus est et semper eterna est. et eius semper predicti

etiam verbis intelligi voluit. id est. prohibitionem siue
preceptionem et permissionem. Multa enim sunt et
dei preceptum vel prohibitionem quam tamen non fuerit propter
eius permissionem. Ipsi namque permissione omnia sunt
mala. quam tamen propter eius voluntatem semper naz fuerit.
Sicut Augustinus dicit super illud locum psalmi. ut non
loquar os meum opera hominum. Opera enim hominum
dicit ea que mala sunt. que propter dei voluntatem
sunt. que ipse est. sed non propter eius permissionem
quam ipse non est. Appellat tamen ipsa dei voluntas. quod
deus volens finit mala fieri. Finit et et eius preceptionem
vel prohibitionem. sed non et eius voluntatem que ipse est.
nisi dicatur et ea fieri: quod propter ea sunt. Contra eam
quippe nihil ita fit. ut velit fieri quod non fiat. vel nolit
fieri et fiat. quod eui daret ibi Augustinus notavit. ubi ait. Quod
ad ipsos attinet quod deus noluit fecerunt. Quod tamen
vero ad omnipotentiam dei. nullo modo id facere valuerunt.
Ac si diceret. fecerunt et dei preceptum quod appellat
voluntatem. si non fecerunt et dei voluntatem omnipotentem.
quia si non valuerunt. illud valuerunt. et ita per hoc quod fecerunt et dei voluntatem.
id est. impleta est voluntas eius sempiterna qua eos
ordinari volebat. Unde Gregorius super Genesim. Multi
voluntatem dei pagunt vni mutare contendunt. et consilio
eius resistentes obsequuntur. quod si eius dispositioni militat.
quod per humanum studium resultat. hic apte ostendit quod dum mali
consilio ac precepto dei resistunt quod voluntas dei appellat.
ea faciunt vni voluntas eius quam ipse est implet.
que dispositio vel beneplacitum vocatur. Nam ut ait Augustinus in enchiridion.
quante libet sint voluntates angelorum et hominum. bonorum
vel malorum. vel illud quod deus vel aliud volentium
quod deus. omnipotenti voluntas semper invicta est. quam
mala esse nunquam potest. etiam dum mala irrogat: iusta
est. et perfecto quam iusta est: mala non est. Deus ergo
omnipotens siue per misericordiam cuius vult misereatur.
siue per iudicium quem vult obdurat. nec inique aliquid facit.
nec nisi volens quicquid facit et omnia quecumque vult facit.

Summatim perstringit sententiam predictorum addens quare deus precepit omnibus bona facere et mala vitare.
cum non velit hoc ab omnibus impleri. c

Ex predictis liquet

quod voluntas dei que ipse est semper invicta est nec
in aliquo cassatur. sed per omnia implet. Consilium
vero eius et preceptio siue prohibitio non ab omnibus
implentur quibus proposita et data sunt. Neque ideo precepit omnibus bona. vel prohibere
k 4

Ex quo sensu
quidam dicunt
tur fieri circa
dei voluntatem
quam tamen non
fuerit propter
eius voluntatem.
Et ex quo sensu
verum sit nihil
fieri contra eius
voluntatem.

Grego.

Inquirunt sensus
predictorum
verborum.

buit mala. vel cōsuluit optima q̄ vellet ab oib⁹ bona q̄ p̄cepit fieri. vltima q̄ phibuit vitari. Si enī vellet: vtiq; 7 fieret. qz in nullo pōt ab hoīe supari vel ipediri ei⁹ voluntas. s̄ vt iusticiā suā hoib⁹ oīderet. 7 mali eēnt inexcusabiles. Deniq; vt boni ex obedientia gl̄iam. mali ex inobediētia penā sortirent. sic vtrīq; ab eīno p̄parauit. Ea q̄ oib⁹ p̄cepit. vel phibuit a q̄busdā voluit fieri vel vitari. s̄ nō ab oib⁹. 7 q̄daz p̄sonalit̄ p̄cepit 7 in veteri 7 in noua lege. q̄ ab eis q̄bus p̄cepit fieri noluit. vt abrae de imolatione filij. 7 in euāgelio q̄busdā curat q̄b⁹ p̄cepit ne cui dicerent.

Ista est distinctio. xlvij. hui⁹ p̄mi libri. in qua magister postq̄ egit de quibusdā q̄ diuine voluntatis effectū vident̄ impedire. Agit de diuine voluntatis efficaci adimpletione. Et tria facit. Nā p̄mo ostēdit q̄ voluntas dei semp̄ implet. Sc̄do subdit q̄ etiam impletur quo ad eos a quib⁹ p̄uerse impugnat. Tercio concludit quōd deus diuersimode finem eam p̄cipit. Primum facit a p̄ncipio distinctionis vsq; ibi. Multa enim sunt contra eius p̄ceptionem. Sc̄dm ab inde vsq; ibi. Ex predictis liquet. Tercius vō ab inde vsq; ad finē distinctionis. Et tū de sententiā in generali. In sp̄ali sen. ma. stat in tri. p̄po. q̄rū p̄ma ē hec. Diuina volūtas efficaciter in oib⁹ sp̄ p̄sumat. Hāc m̄gr. phans p̄ponit p̄mo q̄ voluntas dei sp̄ ē efficac̄ 7 nihil ē p̄tra eā. multa tū fiunt p̄ter eam. Et ostendit q̄ volūtas dei sp̄ implet̄ aut de creatura aut a creatura. A creatura implet̄ q̄n creatura bene facit. De creatura aut̄ q̄n deus ordinat de mala faciente vt vult. Postea m̄gr. mouet dubitationē quādā quōd possit aliquid fieri p̄ter dei voluntatē. q̄d Aug⁹ videt̄ dicere. cū tū eius volūtatē nihil resistat. Item quōd illud q̄d ē cōtra volūtatē dei nō ē p̄ter eā. Et respondet m̄gr. dicens q̄ hoc apparet distinguēdo volūtatē. Nā volūtas dei aliquid nō lat ip̄am diuinā. eēntiā p̄cepta vel phibitionis diuine volūtatē. Aliquādo etiā p̄missionē. Cōtra ip̄az diuinā volūtatē q̄ est met̄ ip̄a diuina essentia nihil sit. Contra p̄cepta 7 phibitionis q̄ sunt signa voluntatis dei bene pōt aliquid fieri vt mala. 7 tamē nihil fieri p̄t p̄ter ei⁹ p̄missionē. Sc̄do p̄positio est hec. Diuina voluntas efficacit̄ implet̄ 7 p̄sumat quo ad eos a quib⁹ p̄uerse impugnat. Hanc p̄bat m̄gr. auctoritatibus sanctorū. que videt̄ dicere q̄ mali volūtatē diuine resistentes ei obsequunt̄. Tercia p̄positio est hec. Nō omnia que deus p̄cepit vel phibuit ita fieri voluit. Hoc patz ex eo q̄ de aliquādo ex aliq̄ rōne aliq̄ fieri non voluit. sed ad modum volentis habuit. vt p̄tz de imolatione Isaac 7 h̄mōi. Et tū in speciali.

Q̄ aliquid hō bona voluntate aliud vult q̄ de⁹. 7 aliquid mala id quod de⁹ bona voluntate vult.

DI. XL
VIII

Sciendū quo

q̄ ē q̄ aliquid mala ē volūtas hominis idē volēt̄ q̄d de⁹ vult fieri 7 aliquid bona ē volūtas hoīs aliō volēt̄ q̄ de⁹. Item bona sit hoīs volūtas oportet attēdere q̄d p̄gruit ei velle 7 q̄ fine. Tū enī interest inē volūtatē dei 7 volūtatē hoīs vt i

q̄busdā aliō p̄gruat deo velle aliō hōi. **Aug⁹ i ench.** Aliq̄n bona volūtatē homo vult aliqd q̄d de⁹ nō vult. bona multo amplius multoq; certū volūtatē. Nā illi⁹ mala volūtas eē nūq̄ p̄t. Tāq; si bon⁹ fili⁹ patre velit viuere quē de⁹ bōa volūtatē vult mori. Et rursus fieri pōt vt h̄ velit hō voluntatem mala. q̄d de⁹ vult bona. velut si malus fili⁹ velit mori p̄rem. velit etiaz h̄ deus. Nēpe ille vult q̄d nō vult de⁹. iste vero id vult q̄d vult 7 de⁹. 7 tū bone dei voluntati pietas illius poti⁹ p̄sonat. Quis aliud volentis q̄ hui⁹ idē volēt̄. impietas. Multū enī intēst q̄d velle hōi. q̄d deo congruat. et ad quē finē suā q̄sq; referat voluntatem vt approbet vel improbet. p̄dōt enī velle bonum q̄d nō cōgruat ei velle. 7 pōt velle bonum q̄d p̄gruit. s̄ nō refert ad finē rectū. et ideo non est bona volūtas.

Q̄ bona dei voluntas mala hoīm volūtatē implet vt in passiōe xp̄i cōtigit vbi quoddā factum est q̄d deus bona 7 iudei mala volūtatē voluerūt. voluerūt tū 7 aliqd q̄d deus nō voluit.

Illud quoq; nō ē p̄termittendū q̄ aliquid dei volūtas bona p̄ malā hoīs volūtatē implet. vt i crucifixōe xp̄i factū ē quē de⁹ bona volūtatē mori voluit. Iudei vō ip̄ia volūtatē cū crucifixerūt. Et volebāt iudei mala volūtatē q̄dā q̄d de⁹ voluit bona. volebat. s̄ vt xp̄s pateref moreref. s̄ volebant 7 aliqd aliō q̄d de⁹ nolebat. s̄ occidē xp̄m quod fuit mala actio 7 p̄ctm̄. Actū q̄ppe iudeoz nō voluit de⁹. passiōē vō xp̄i voluit. sic 7 in ip̄o p̄s. xp̄s ad p̄ez ait. Tu cognouisti sessionē meā. i. voluisti. 7 approbasti passiōē meā. tibi enim placuit. Voluit itaq; tota trinitas vt xp̄s pateref. nec tū voluit vt iudei occiderent. qz voluit penā xp̄i. s̄ nō voluit culpā iudeoz nec tū noluit. si eū noluisset. nec fuisset.

Oppositio.

Sed ad hoc oppositū sic. Si voluit de⁹ vt xp̄s pateref. Voluit vtiq; vt pateref a iudeis vt nō. Si voluit vt nō pateref a iudeis. cū passus sit factū ē itaq; q̄d voluit de⁹ nō fieri. Si at̄ voluit eū pati a iudeis q̄ voluit eū occidi a iudeis. voluit itaq; vt iudei occiderēt eū. Ad q̄d r̄n dētes dicim⁹ simpliciter concedendū ē q̄ de⁹ voluit christū pati. mori. qz ei⁹ passio bonum fuit 7 cā nostrē salutis. Cum autēz

Augusti.
Q̄m duo cōsiderat bona voluntas hominis.

Responsio.

dicif volebat eū pati vel occidi a iudeis. h̄ distinguēduz est. Si enī intelligit sic. volebat eum sustinere passionē siue crucifixionē a iudeis illatā. ver⁹ ē sensus. Si x̄o itelligit sic. volebat vt iudei occiderēt eū: salū est. Nō enī volebat deus actionē iudeorū que mala erat. s̄ volebat passionē bonā. et hec volūtas p̄ malas iudeorū volūtatē implēta ē. *Un̄ Aug⁹ in ench.* Deus quasdaꝝ volūtatē suas vtiq; bonas implet p̄ malorū hoīm volūtatē malas. sic p̄ malivolos iudeos bona volūtatē patris christus p̄ nobis occisus ē. Ad tñ bonuz fuit vt apl̄s petr⁹ qñ id fieri nolebat. sathanas ab ipso qui occisus est diceret. Ecce manifeste habes magnū bonū fuisse q̄ christus occisus ē. et hoc bonū. q̄ petr⁹ nolebat. iō redargutus est.

Aug⁹ i ench.

Utrū placuerit viris bonis q̄ christus pateret et moreretur. placuit quidem intuitu nostre redemptionis. sed nō ipsius cruciat⁹.

Ex quo soluitur que

stio q̄ qñ solet. vtrū viris sanctis placere debuerit q̄ x̄ps pateretur vel occideret. De buit enī eis placere intuitu n̄re redēptōis s̄ nō intuitu ip̄i cruciat⁹. Voluerunt ergo ac vehemēter cupierūt x̄pm mori p̄ libe rationē hoīs et impletionē diuine volūtatē s̄ nō voluerūt delectatiōē ip̄i afflictionis. De eodē ḡ letabā et tristabā. s̄ ob aliud gaudebāt et p̄ aliud dolebāt. Volebant ḡ x̄pm mori p̄ hoīs redēptōē. et tñ d̄ morte ip̄ius diuersis de causis corda eorū variemouebā.

Quō sentiendū sit de passionibus sanctorum an velle an nolle debemus.

Sivero queritur

vtrū eodē mō sentiendū sit de passionib⁹ et martirijs scōꝝ. Dicim⁹ aliquā cē d̄raz int̄ passionē capitū et mēbroꝝ. Christi nāq; passio cā ē n̄re salutē. qd̄ nō ē passio alicui⁹ sancti. Nulli⁹ enī passioē redēpti sum⁹ nisi x̄pi. Profuerūt qd̄ nō mō eis q̄ passi sūt. verū etiā alijs fidelib⁹ ip̄soꝝ passionē. Verū n̄ra redēptio non sunt. h̄ enī passio illi⁹ sola potuit qd̄ de⁹ ē et hō. Illi⁹ ḡ passionē credētū picmētes voluerūt et optauerūt fieri sicut sum⁹ credebāt. Passiones x̄o scōꝝ

possum⁹ velle et nolle. et vtrūq; bona volū. *Ql̄ passionē scōꝝ possum⁹ velle et nolle et vtrūq; bona voluntate* si rectos nobis pponamus fines. Cui enī placuit pauli passio eo fine. q̄ p̄mū ei⁹ p̄ b̄ auctū et pactū cernebat. bonā videtur habuisse volūtatē. q̄ volūtatē eius cōgruebat qua cupiebat dissolui et esse cū christo. Qui aut voluit eum declinare passionē. et effugere man⁹ iniquorū cōpassiōē pietatis et ille habuit bonā voluntatē. *Un̄ Aug⁹ i ench.* Bone apparebāt volūtatē p̄iorū fidelū qui nolebant apl̄m paulum hierlīm p̄gere. ne ibi pateret mala q̄ Agab⁹ p̄phetā p̄dixerat. et tñ h̄ illū de⁹ pati volebat. p̄ anūcianda fide x̄pi exercens martyre christi neq; ip̄e bonā volūtatē suāz ip̄cui per x̄pianorū volūtatē bonas. s̄ p̄ iudeorum malas. et ad eū poti⁹ pertinebāt q̄ nolebāt qd̄ volebat. q̄ illi p̄ q̄s volētes factū ē qd̄ volebat. q̄ idipsum mala volūtatē fecerūt qd̄ deus bona voluntate voluit. Ita et in passione x̄pi factū est. qd̄ enī de⁹ voluit. h̄ idē iudas et diabolus. s̄ illi mala volūtatē de⁹ x̄o bona volūtatē. s̄ vt x̄ps moreret. Verū tamē illi actū voluerūt quē de⁹ non voluit.

Ista est distinctio. xlviij. hui⁹ p̄mi libri seu vltima. In qua magister postq̄ egit quō volūtas dei semp efficaciter adimplet. hic cōsequēter agit quō se habeat volūtas n̄ra in comparatiōē v̄l in p̄formitate ad diuinā. Et tria facit. Nā p̄mo ostēdit q̄ voluntas n̄ra bona nō semp p̄formāt diuinē i volūto. Scd̄o subdit quō aliquā volūtas n̄ra p̄formāt diuinē volūtatē in volūto. Tertio subdit q̄ aliquādo sine culpa possum⁹ idē volūto diuersis respectibus velle et nolle. P̄mū et scd̄o facit a principio distinctionis vsq; ibi. Ex quo soluitur questio. Tertio x̄o vsq; ad finē distinctionis. Et tñ in generali. In speciali sententiā magistri stat in trib⁹ p̄positionib⁹ quaz prima est hec. Nō om̄is volūtas nō volens qd̄ de⁹ vult est mala. Hanc magister p̄bans ponit exemplū in p̄mo cap. Hui⁹ distinctionis dicēs. vt si bon⁹ filius patrē suū velit viuere. quē deus bona volūtatē vult mori. Ibi volūtas filij materialiter nō vult qd̄ deus vult nō tñ ē mala. Scd̄a p̄positio est hec. Nō oīs volūtas que vult qd̄ deus vult ē bona. Hanc m̄gr p̄bans pponit q̄ aliquā ē mala volūtas hoīs volentis idē quod deus vult. sicut volūtas mali filij volētis mortē p̄ris quā tñ de⁹ vult. Nēpe ille p̄m⁹ vult quod nō vult de⁹. Iste x̄o scd̄o idē vult qd̄ deus. et tñ bone volūtatē illi⁹ dei pietas poti⁹ p̄sonat. Quis aliud volentis q̄ hui⁹ qd̄ deus volentis impletas. Tertia p̄positio est hec. Idē volūtiū diuersis respectib⁹ sine q̄cūq; culpa possum⁹ nolle et velle. Hanc p̄bans pponit m̄gr q̄ volūtas dei bona per volūtatē malas hoīm adimplet. sicut fuit in morte x̄pi. volebat enim deus x̄pm mortē sustinere. s̄ nō iudeos inferre. Et postea dicit q̄ passio x̄pi deo placebat. nō in q̄tū fuit penalis s̄ in q̄tū fuit salutifera. Et similiter passionē scōꝝ p̄t diuersis causis sanctis placere et displicere quo p̄bat p̄positio p̄dicta. Et tñ in speciali.

¶ Finit p̄m⁹ liber de mysterio trinitatē.